

VZDĚLAVACÍ
KNIHOVNA KATOLICKÁ

POŘÁDÁ
Dr. ANTONÍN PODLAHA.

NOVÉ ŘADY SVAZEK I.

CÍRKEV.

V PRAZE 1923.

Majitel: Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

EM. BOUGAUD,
BISKUP LAVALSKÝ:

CÍRKEV.

DLE SEDMÉHO VYDÁNÍ FRANCOUZSKÉHO
PŘELOŽIL

ANTONÍN MELKA.

V PRAZE.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ V. KOTRBA.
1923.

IMPRIMATUR.

Pragae, 2. Januarii 1923.

Nr. 12.

† **Antonius Podlaha,**
episcopus Paphiensis,
vicarius generalis.

DÍL PRVNÍ:

CÍRKEV KATOLICKÁ.

O quam te memorem, Virgo: nam-
que haud tibi vultus mortalis, nec
vox hominem sonat. O Dea, certe!
(Virgil. Aeneid. I. I. v. 331.)

Ve své kráse a velebě vyjeď, úspěšně
táhni vpřed a panuj!
(Žalm 44, 5.)

Louis Emile Bougaud.

Slavný biskup Dupanloup dostal r. 1861 do ruky malý spis: *Vie de sainte Chantal* od neznámého mladého kněze Bougauda. Čím déle četl, tím více rostl jeho obdiv. „Druhý Montalembert!“ zvolal, když odkládal knihu. První tehdy biskup francouzský, jehož sláva pronikala až daleko za hranice vlasti, přál si seznámiti se s nepatrným knězem, jehož život dotud se zdál tak bezvýznamným. Narodil se r. 1823 v Dijonu. Studoval v Autunu, kde mezi jinými měl učitelem i učeného pozdějšího kardinála Pítru. Bohosloví poslouchal v Dijonu. Schopnosti jeho upozornily představené, že by bylo mladého kněze použití k nevšedním úkolům. I byl vyhlédnut za profesora bohosloví. Aby tedy dokončil svou kněžskou přípravu a aby se zároveň zaučil umění vychovávatí nastávající kněze, byl poslán do Issy, do noviciátu kongregace svato-sulpické. Vysvěcen na kněze roku 1846, přednášel pak v semináři Dijonském dějiny církevní až do r. 1851. Otřesené zdraví nutilo jej hledati nějaký úřad méně namahavější, a ten našel u sester Navštivení P. Marie, jež pak duchovně vedl až do r. 1861. Z této činnosti vyrostl jeho spis „*Histoire de sainte Chantal*“, jenž založil jeho slávu. Spisem tím upozorněn povolal si ho Dupanloup do Orieansu a učinil ho svým jenerálním vikářem. Vedle úřední činnosti, jíž oddaně podporoval svého

biskupa, věnoval se cele činnosti kazatelské a pastorační. Ještě téhož roku, co nastoupil do Orleansu, měl postní kázání v tamější katedrále a od té chvíle nebylo ve Francii oblíbenějšího kazatele. Z Orleansu do Paříže, z Paříže do Nantesu, z Nantesu do Lyonu, Rouenu a jinam jej předcházela řečnická jeho sláva, a všude, zvláště v Bretagni, nebylo nadšeniu konce: ode dnů Lacordairových neviděla Francie nic podobného.

Pastorací svou věnoval hlavně spolku matek a z této činnosti vykvetl druhý skvost jeho dovedného pera, totiž život sv. Moniky (Histoire de sainte Monique), jenž vyvolal již svým úvodem pravou bouři nadšení; celá léta pročetl, studoval a meditoval Vyznání sv. Augustina pro tento spis.

Neméně krásný jest jeho život sv. Vincence a sv. Marie Markety Alacoque.

Ale neobjemnější dílo jeho jest pětidílná apologie: „Le Christianisme et les temps présents“. (Křesťanství a naše doba.) V prvním díle probírá bolestný a pochmurný problem bezvěří a jemu naproti staví jasný a utěšený zjev víry (La religion et l'Irréligion). V druhém život a utrpení P. Ježíše (Jésus Christ); ve třetím apoštol. vyznání víry (Les dogmes du Credo); ve čtvrtém jedná o církvi (L'Eglise); v pátém o životě křesťanském (La vie chrétienne). Spis byl ovšem přijat s nadšením neobyčejným. Jednotlivé jeho části, tak zvl. O bolesti (z I. dílu), o Ježíši Kristu (z II. dílu) vmluvily se v srdce čtenářstva tak, že vydávány v mnohých vydáních i zvlášť. (I v českém překladu podává je čtenářům Vzdělávací knihovna katol. jako svazek X., XXX., k nimž druží se výňatek z 5. dílu: Zpověď a Eucharistie, jako svazek LVI.)

A v čem záleží tajemství tohoto velikého úspěchu? V životnosti psaného slova. To není suché slovo psané; to je živé slovo kazatele. Není snad jediného většího pojednání, které by nebylo napřed znělo s některé francouzské kazatelny dříve než bylo uloženo v jeho spisy. On své knihy prve

kázal, nežli je psal. A odtud ta vroucnost podání, odtud to živoucí teplo, které i z té mrtvé stránky spisů jeho sálá, odtud ta smělost slova, které se jako soupeř těch vysokých gotických oblouků chrámových, pod nimiž bylo mluveno, pne do stejné s nimi výše: posvátné, čisté, poetické, jak se na posvátné místo sluší.

A druhý, tajuplný zdroj jeho úspěchů — byla jeho osobnost: kněz, vroucí kněz, modlitbou i meditací spojený s Bohem — a Francouz, nadšený Francouz, láskou hořící pro svoji vlast. Po té stránce zvláště nám jej odhalují jeho veliké oslavné řeči, a jiné menší, příležitostné, jichž svazek vydal po jeho smrti životopisec jeho Lagrange, pod názvem: Discours. Tu jeví se jeho veliký zápal pro církve a její potřeby, jimž už dříve věnoval zvláštní spis: Le grand péril de l'Eglise de France au XIX. siècle, jenž pojednává o nedostatku kněžského dorostu; zde jeví se nám jako veliký vlastenec zvl. v promluvách o Johanně d'Arc, L'agriculture et la France, Le châtement de la France (po válce s Německem atd.). Ale s tímto velikým zájmem o církve a vlast spojoval Bougaud v srdci svém i neobyčejné porozumění pro člověka dnešní doby, pro jeho bolesti, pochybnosti, pro jeho boj i porážky, jakož i pro vše opravdu veliké a dobré, co kde člověk dnešní i na chmurné cestě bludu koná. Jakoby ruku na srdci lidstva měl, vycítil všecku jeho bídu i strast a hledal léku a pomoci jako theolog, ale zvláště jako psycholog a moralista. A jak? Tím právě, že ukazoval, jak víra, jak zvláště katolická víra jediná souhlasí s tužbami lidského šlechetného srdce a má odpověď a útěchu na všechny jeho záhady a boly. „Není dogmatu v církvi, není zvyku, není obřadu, který by neměl základu v nejtajnějších a nejvnitřnějších hlubinách lidské přirozenosti,“ — toto slovo de Maistrovo je jako motto celé apologie Bougaudovy. Ztělesňuje tuto zásadu: Stačí ukázat člověku lidsky krásnou tvář Syna Božího a jeho víry, aby si ho člověk

zamiloval a učil se ho znát — jako svého Boha. Tak bere se Bougaud cestou psychologickou a cestou, jež vede srdcem: získej srdce, získáš člověka. Proto ovšem nijak nezavrhuje starší metody apologetické s jejími přesnými důkazy, ba používá ji sám — a ty stránky, kde je mu sv. Tomáš křemenem, z něhož vykřesává nejsilnější jiskry k zanícení lidského srdce, jsou stránky nejkrásnější...

Po smrti svého biskupa odebral se na čas do ústraní a za krátko jmenován byl biskupem v Lavalu. Ne na dlouho: smrt, která již po šestiměsíčním biskupování r. 1888 jej svrhla s apoštolského stolce, zmařila všechny naděje, které se naň upíraly.

Překladatel.

Dvojitá láska budovala a buduje neustále církev katolickou: láska, kterou Bůh miluje lidské duše, a láska, kterou duše milují Boha. První z nich byla by ovšem stačila na dílo to sama, avšak ona si přála mít i za družku v něm i druhou. Ona láska od věčnosti pojala církev za cíl svých plánů; proto jen stvořila zeměkouli s jejími divy, aby církvi sloužily za podklad a základ; ona láska od prvního okamžiku, v němž naznačila jen tak zhruba obrysy církve, neustala ji zdokonaľovat i obohacovat bez míry takovými dary, kterých se ani nebylo lze nadíti; tato láska konečně spojiv v sobě s nezměrnou velebností svou i neobvyčejně útlou pozorností k člověku, přidružila si ho za spolupracovníka a učinila z něho — slabého a hříšného a pomíjejícího tvora — svého pomocníka a spolubudovatele svého věčného a svatého díla.

A to, jak tato dvojitá láska se spolu snoubila, aby vytvořila církev, a jak vzájemným spojením a splnutím svým církvi vetkla rysy věčné, božské i lidské krásy, to chceme ukázat v prvním díle tohoto spisu.

Dvakrát již pokusil jsem se vylíčit božskou tvářnost Páně;*) zde se chci pokusit o obraz jeho

*) Autor naráží tu na druhou knihu svého díla: *Le Christianisme et les temps présents*, kde líčí fysiognomii Ježíše Krista po prvé jakožto vystupujícího učitele ve 30. jeho roce a pak po druhé líčí tuto tvářnost Páně, jak se nám jeví na konci v celém jeho životě a díle. Tento druhý obraz podali jsme v českém překladě v X. sv. „Vzdělávací knihovny katolické“ pod názvem: „Ježíš Kristus. Důkaz jeho božství.“ (Praha).

choti svaté — církve. Chci poukázati na její zevní krásu, krásu jejího svatého těla a jak není ani co jiného třeba nežli pohleděti na ni, abychom poznali, že je dílem Božím. Chci poukázati dále na krásu daleko větší, jedinečnou, nevyrovnatelnou — krásu její živoucí duše. Chci zvlášť vylíčiti, jak Duch Boží, v církvi přítomný, povznáší a prozařuje její lidské tělo a jak naopak ono vtěluje si v sebe tohoto Ducha Božího, a jak konečně toto tělo církve i když časem chabne jako všechny věci pozemské, místo aby strhovalo v úpadek spolu i duši církve, ji naopak do nového lesku a krásy staví.

Nuž, pusťme se chutě a pokorně v úvažu o těchto velkolepých věcech.

KAPITOLA PRVNÍ.

T ě l o c í r k v e .

I.

Hledáme-li především kořebku církve a čas jejího narození, kdož nám poví? Počátky církve ztrácejí se daleko před počátkem všech věcí známých. A chceme-li najíti první její zárodky, musíme postoupiti daleko před Ježíše Krista i před Abrahama ano i před Adama až k onomu okamžiku, o němž dří evangelista: „In principio erat Verbum et Verbum erat apud Deum et Deus erat Verbum.“*)

Na počátku, ano, přede vším počátkem byla již společnost božská — Otcě, Syna a Ducha Svatého — tonoucí v záplavě světla, dýšící jednou a touže láskou — jedna i trojí zároveň v jedné a téže společné blaženosti nekonečné. Smím

*) Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh bylo Slovo. (Jan 1, 1.)

ji nazvati zárodkem církve? Řekněme správněji, že je to ohnisko, z něhož vzešla a do něhož se má jednou zpět vnořiti.

A vskutku — v určitý čas Bůh se zvedá ze svého klidu, aby tvořil. A co tvoří? Duše. Duše, t. j. bytostí schopné světla, života, radosti, lásky, blaženosti. A proč je tvoří takové? Proč jim dává tyto schopnosti? Aby jim mohl dopřáti účasti na vlastním svém světle, na vlastní své lásce, na vlastní své blaženosti věčné. To je cíl stvoření.

Níže, ve spodnějších sférách tvorstva budou lidé vzdělávati zemi: — maličkost! Budou si tam zakládati říše, království a republiky — hříčkv času! Ach ne — k tomu nebyly duše stvořeny — toť by nebylo důstojno ani jich ani Boha. K tomu byty, aby i na zemi žily životem týmž jako Bůh sám; a proto v témž okamžiku, kdy je stvořil, stvořil Bůh pro ně i církve, aby mohly v této společnosti svaté naléztí světla i lásky, pro něž byly stvořeny.

A touto společností duší v světle a lásce jest právě církve. Jsou různé společnosti: společnosti vědecké, obchodní a průmyslové. Jsou společnosti pro probádání celé země, pro dolování a j. Církve jest společnost pro pěstění, pro rozkvět a rozvoj toho, co je na nebi i na zemi nejvzácnějšího. A proto tedy již předem můžeme říci, že jest společností nejvelkolepější, jaká kdy byla a jaká jen pod sluncem býti může.

A aby této svaté společnosti duší nechybělo krásy, Bůh předem ustanovil, aby božský jeho Syn byl středem a ohniskem jejím. Z něho budou vždy a všude všechny duše na světě čerpati život. Vznešenějšího ani čistšího zřídla býti vůbec nemůže.

Než nedospěla tato svatá společnost, přes to, že hned od počátku v Boží záměry pojata byla — nedospěla svého uskutečnění jedním rázem. Bůh počínal zdaleka. Položil nejprve za základ a přípravu tohoto veděla čtyři tisíce let. V každém století přidává o nějaký určitější rys více: přidává světla,

zdokonaluje obřady, zduchovňuje kněžstvo — až konečně přijde Ježíš Kristus, jenž povznáší a zdokonaluje vše. Je to týž způsob, jakým se řídil Bůh při stvoření světa, bera se vpřed — abych tak řekl — krokem volným, majestátním: klada dnes základy jedné říše tvorstva, zítra druhé, vyšší, a stoupaje tak pozvolna od obrovských kapradin k dravým čtvernožcům a odtud až ke koruně všeho tvorstva pozemského — k člověku. Týž postup při zakládání církve. Byť jiný útvar, cíl a účel zůstává týž: sjednotiti duše s Bohem i je spolu navzájem svatým svazkem lásky. Či spíše: útvar církve zdokonaluje se jediné proto, aby mohl pojmuti počet duší co možno největší a je spjal světlem co možno nejvznešenějším, a láskou co možno nejhlubší.

A tak již pouhý povrchní pohled na součásti, jež tělo církve skládají, budí úžas. Neboť co je většího a dražšího nežli duše? Jediná duše má větší cenu nežli celý svět! A v duši opět co je vzácnějšího nežli vznešené tužby po pravdě, spravedlnosti a lásce? Nuž a což tedy bude velikolepého ona společnost, která je zde pro pěstění, pro rozkvět těchto svatých vznětů na zemi a pro ukojení jejich v nebi?

II.

Jako nelze určití počátek, tak nelze určití ani hranice církve. Je věru široširá jako svět sám. Pro všechny duše jest — a všechny bez výjimky ve všech pásmech ze všech věků náležejí do ní.

Ne snad ovšem, že by neměla hranic určitých a přesných; vsáktě uvidíme, že církev není nějakým nahodilým skupenstvím a nějakou nepravdivou směsí. Máť kolem sebe zevně patrně náspy — a v nich viditelnou bránu, zvanou křest a bránu neviditelnou, již zveme láskou. A ovšem náležejí do církve oficiálně pouze ti, kteří vešli onou viditelnou branou. Než kdo by pohlížel na církev pouze

s tohoto hlediska, měl by o ní ubohou představu. Jeť církev daleko širší, sahá dále i za ony náspy své, a stínem, jež vrhá, prodlužuje tajuplně své rozměry tak, že je to úžasné.

Církev je opravdu společenství duší v božské lásce. Každý tedy, kdo miluje Boha, nutně náleží k ní. I ten, kdo v bludu a rozkolu se zrodil a nicméně pravou lásku k Bohu si zachoval, jest jejím živoucím údem. Ba ani na tom nezáleží, byl-li vůbec pokřtěn — náleží k ní, a to týmž právem jako děti bloudící za pozdního večera kolem otcovského domu, třeba pro tmu ani dveří nalézti nemohly.

Vždyť poznává-li takováto duše v bludu anebo v rozkolu žijící — ale prodchnutá jak předpokládáme pravou láskou k Bohu — zná-li církev jako zřízení božské, jest jistě zavázána stůj co stůj do ní vstoupiti. Jakž by ostatně váhati mohla, kdyžť srdce její je plno té lásky k Bohu, jejíž plamen církev stále na krbu svém udržuje a živí? Jestliže však nepoznává církve jako božského zřízení, je patrně v nevědomosti nepřekonatelné a nezaviněné. Ona nicméně miluje Boha — je tedy členem společnosti duší Boha milujících, je tedy mou sestrou, poněvadž já také miluji Boha, je tedy mou dcerou, dí církev, která žije a trvá pouze proto, aby sjednotila v sobě všechny, kdož Boha milují. Dovedete si představití Ježíše Krista an této duši, kterou mu přivádíte, di: „Neznám tě?!“ Ne to se ani mysliti nedá.

Než řeknete mi snad, že se taková nezaviněná nevědomost a čistota duše spojená s upřímnou láskou k Bohu v lůně bludných vyznání ani nenajde. Mýlíte se. Biskup Cheverus nalezl jednoho dne v Americe tři mladé protestantské duchovní, jež pokřtil a na kněze vysvětil; a tvrdí, že před tím, nežli jim světlo obrácení vzešlo, ani nejmenší pochybnosti o svém náboženství neměli a velice neúhonně živi byli. Slavný kardinál Newmann troufal si napsati o třech dlouhých letech, která v bludu

před svým obrácením ztrávil: Myslím, že jsem se proti světlu nikdy neprohřešil. A já sám setkal jsem se v řeholních domech karmelitánek, sester Navštívení P. Marie, ano i ve světě s Angličankami a Američankami, které byly i před svým přestoupením k naší víře jako andělé živý a po křtu takřka jedním vzletem se povznesly k vrcholu dokonalosti. Ty jistě již náležely do církve — vždyť byly údy oné společnosti duší, která posvátným svazkem a svatou jednotou lásky k Bohu jest vázána.

Než vyskytují-li se mezi bludaři a rozkolníky duše přímé, čisté, Boha milující — dá se to ostatně pochopit, poněvadž jsou pokřtěny a věří ve vtělení a vykoupění, — avšak je možný podobný případ i mezi modláři a pohany? Proč by ne? Což Bůh — kterýž jest tvůrcem i duší Korejců a Japonců, nemá lásky k nim? A Beránek obětovaný od počátku světa nedal své krvi téci až k nim? Naopak — kdož nevidí, že čím více se jim nedostává zevnějších prostředků, že tím větší bude jeho neviditelné působení mezi nimi? V Análech šíření víry najdete spoustu dokladů, které líčí nejen dívky a dívky, nýbrž i muže, starce pohanské, plné lásky k Bohu a ochoty k plnění jeho sv. vůle; a vroucí dychtivost, s jakou do církve vstupují, jakmile jen cestu k ní poznali, je důkazem, že již před tím k ní náleželi.

A tyto duše Boha upřímně milující bez rozdílu — ať již byly uvedeny do viditelných ohrad církve branou křtu — či do jejich ohrad neviditelných branou lásky — tvoří první druh jejich údů.

Než — i když všechny duše láskou k Bohu vznaté přes vše možné bludy své do církve náležejí tož nicméně zdá se, že hříšníci přec jen asi nejsou jejími údy. Jeť církev společností duší ve světě a lásce. Kde je tu místo pro ty, kteří Boha nemilují a proti němu se bouří? Ostatně co zlých věcí z toho vzejde: jejich nehodný život, jejich pohoršení budou vrhají stín i na bezvadnou a neposkvrněnou řízu církve a uvedou i božskou krásu

její v pochybnost, takže zdá se požadavkem rozumu, logiky, smyslu pro krásu ano i požadavkem podstaty samy církve a jejího zřízení, aby hříšníci nebyli údy této společnosti svaté! — Než cože? Hříšníci že by měli býti vyloučeni z církve?! Jakže?! Tak tedy se musí vymazati z evangelia to slovo: „Nepřišel jsem povolat spravedlivých, nýbrž hříšných,“^(*) i ono jiné slovo: „Nepotřebuji zdraví lékaře, nýbrž nemocní!“^(**) Ostatně — kdy je kdo hříšníkem? Či spíše, kdy jím kdo není? Ti, kteří nemilují Boha dnes, milovali ho včera; a ti, kteří ho nemilují dnes, budou ho milovati zítra. Pavel je dnes pronásledovatel, zítra apoštol. Augustin je dnes volný myslitel, který svou matku až k pláči rmouti, zítra biskup a učitel církve! Dokud jen kdo na této smutné zemi žije, není nikdy utvrzen v dobro; než Bohu díky, dotud není nikdy také zatvrzen ve zlém. Vrch i dol střídají se radostně a žalostně i v oboru duší, a v tom právě záleží tragicky dojemná krása církve. Církev, která by neměla hříšníků, nebyla by ani církví lidskou. Nebyla by pro nás a my bychom neměli zájem pro ni. Byla by příliš vznešená a chladná jako mramor. Byla by neviditelná a nepopsatelná. Bůh zařídil své veledílo lépe.

Nechtěl Kristus Pán, aby křest od něho ustanovený byl jenom branou do církve vedoucí, nýbrž chtěl, aby křtem vložen byl do každé duše kořen života nehynoucí. I když hříchem láska hyne v ní, nicméně, víra a naděje zůstávají; a když již již i víra hasne, ještě pod popelem tkví nezrušitelné znamení křtu, k církvi vížící a s ním onen kořen života ukrytý, který čeká jen rosy milosti, aby znovu vypučel: a té milosti jistě mu nebude odepráno.

Shrneme-li všechny tyto údy různé, jež jsme pozorovali, budeme si moci učiniti představu o roz-

^{*)} Mat. 9., 13.

^{**)} Luk. 5., 13.

sahu církve katolické; žádné oko jí nepřehlédne, jeť šírá jako sám svět. Zve v sebe všechny duše. A skutečně spojuje jich v lůně svém počet nescíslný. Nepočítejme těch, kteří jsou rozptýleni po všech bludařských sektách a kteří i v lůně bludu, rozkolu ano i pohanství jsou spojeni s Ježíšem Kristem neviditelnými a tajuplnými pouty; počítejme pouze ty, kteří křtem stali se jejími skutečnými údy. Páci jich dnes na 300 milionů! Jaké číslo! Na tři sta milionů lidí, kteří ze všech koutů světa prohlašují Ježíše Krista za svého Spasitele a Pána. Na tři sta milionů lidí, kteří nakloněni k zlému, pokoušeni vášněmi, pracují o to, aby se pod jeho božským vlivem zdokonalili a kteří skoro vesměs, ať již život jejich, jejich lhostejnost, jejich zapominání na Boha byly sebe žalostnější, přec usínají kajícím se rty přimknutými k spasnému a blaživému kříži Krista Ježíše!

A to mluvím pouze o přítomnosti. Avšak jděte řadou věků minulých zpět! Dejme tomu, že za každý věk vystřídají se tři pokolení; pak v jediném devatenáctém století bylo téměř 900 milionů lidí údy viditelného těla církve. A za dvacet století je to patnácte miliard lidí spjatých toužou nadějí a toužou láskou, lidí, kteří různice se mravy, krajem, věkem i jazykem tvořili svými tak různými osobnostmi jednotnou obec, nad níž rozsáhlejší a mohutnější nebylo. A již při pouhém pohledu na tuto nesmírnost neubráníme se nadšenému výkřiku: Církev! Jaké to divadlo! Jaká společnost! Jaká krása! Quam pulchra tabernacula tua, Jacob, et tentoria tua, Israel!*)

*) Jak jsou krásné stany tvé, Jakobe, a tvé příbytky, Izraeli! (Num. 24., 5.)

III.

Avšak chceme-li mítí plný pojem o církvi, nedostačí nám pozorovati pouze její odvččný počátek, její skvostné součásti a její velkolepé rozměry, nýbrž je potřebí všimnouti si i jejího plánu a složení. Bůh nerozhodil přece jen tak nazdařbůh ani hvězd po obloze, nadtož duše! Jen malý duch by to tak rozhodil. Velcí duchové řadí, třídí, seskupují. Pohledme jen na tvorstvo: vše je seskupeno v ladné celky, spojeno v třídy a druhy. Tím spíše nemohlo zůstatí velkolepé množství duší jen nějakým náhodným skupenstvím.

A to, čeho žádala sama moudrost, jež řídí všechna díla Boží, to žádala: lidská přirozenost a povaha. Jeť člověk bytost společenská: jeho radosti i bolesti, jeho slabosti, jeho vlohy i jeho láska přímo po společnosti volají. Tak jí potřebuje, že mu ani společnosti Bohem zřízené nedostačují. Ještě si sám podle jejich vzoru nové různé společnosti buď pro svou zábavu, pro své studie nebo pro jiné své zájmy přiděluje. Takže celkovému pohledu jeví se člověk v společnost sloučený všude — osamocený nikde. Kdyby tedy — dejme tomu — nebyl církve založil Bůh — byla by vzešla sama z lidského srdce, z jeho věčných tužeb a potřeb, které by byly přiměly duše v sdružení k bezpečnějšímu dosažení cíle. Důkazem toho jsou protestanté, kteří v 16. století popírajíce autoritu církve tvrdili, že církev není společnost a chtějí si pomoci z nesnázi a námitek, že nemají v minulosti předků, blouznili o jakémsi křesťanství individuálním, neviditelném, vnitřním, brzy však se tohoto blouznění vzdali a sami se v společnost zařídili.

Byly však ještě jiné důvody proto, aby onen nesmírný počet duší nezůstal jen rozptýlen nazdařbůh, nýbrž aby utvořil společnost viditelnou, patrnou a lehce poznatelnou. Bůh stvořil totiž duše svobodné a nechtěl je vhněti v říši světla a

lásky násilím. Ustanovil se na tom, že připustí je v nebeskou věčnou církev jen tehdy, jestliže zcela dobrovolně se stanou údy církve pozemské. A v té míře, v jaké zde věřily a milovaly, měla jim být na věčnosti dopřána účast na tomže světle a na téže lásce — avšak v nekonečno se rozlévajících.

A za tímto účelem právě byla v skvostný rámeček věku i prostoru postavena na naší zeměkouli viditelná budova církve, to skvělé skladiště pravdy a lásky, jež Kristus Ježíš světu přinesl. Za tím účelem byla podivuhodnými událostmi připravována, velikými zázraky zakládána, a označena krásnými oněmi znaky jednoty, svatosti, obecnosti a ustavičnosti, jimiž se na věky od všech společností rozkolnických liší a pravým městem Božím zřejmě světu celému jevití se bude. Každá duše ji může poznati a je povinna do ní vstoupiti; neboť Ježíš Kristus složil pouze v ní poklady, jež na zemi snesl; a zavazuje-li k vstupu do církve Jeho výslovný rozkaz, zavazuje k němu tím více i to, že je zcela nemožno jinde najíti pravdu a milost, pro kterých duše touží a pro kteréž byly stvořeny.

IV.

Ale tu se naskýtá nesnáze. Církev je tedy společností duší, společností světla a lásky. Tímto světlem a touto láskou byl by duše podílel sám Kristus Ježíš, kdyby byl mezi námi viditeluě zůstal přítomen. Avšak poněvadž nás po třiceti letech svého života opustiti mnil, nezbyvalo nic jiného, nežli aby ustanovil místo sebe služebnictvo posvátné, četné jako nesmírné množství duší, nesmrtelné jako ony, které by ho zastupovalo, v díle jeho pokračovalo a duším z taju-plného zřídla světla a lásky, jímž ovšem v církvi zůstal On sám, udílelo. Nuž a v tom právě spočívá nesnáze. Komu lze svěřiti toto posluhování? Kdo bude duším podávati pravdu? Kdo jim bude

udíleli milost? Vždyť takové poslání — zdá se — bude moci svěřeno býti pouze lidem prostým všech lidských chyb a vad a povzneseným nade vše vášně pozemské; nelze přec za to míti, že by se směl tento úřad svěřiti takovým lidem, jaké kolem sebe vídáme. Či dáme pravdu šířiti lidmi nevědomými, omezenými, klamu i lži přístupnými?! A milost dáme udíleli tvory k zlu nakloněnými?! A hříšníkům svěříme, aby potlačovali hříchy jiných?! To vše zdá se nemožno a nesmyslné.

Anebo — když už se jim konečně tyto božské věci svěří — měli by aspoň nějak být povýšeni nad obyčejné lidské křehkosti a mělo by se jim snad dostat daru bezhříšnosti! Neboť jaká nečest pro církev, jaké pohoršení pro duše, jaká neodvratná zkáza náboženství, jestliže by sami měu páchali hříchy, které jiným odpustí i, a jestliže by měli sami na sobě nepravosti, které na jiných kárali. Tak mluví rozum. Avšak cesty Boží kříží a pletou cesty našich myšlenek. Bůh ustanoviv se na tom, aby člověk měl účast v jeho díle, nelekl se žádné nesnáze — ba právě naopak — právě na propasti těchto nesnází vztýčil velkou epou budovu katolické hierarchie. A Ten, jenž připustil i hříšníky do církve své, chtěl je napravovati a očisťovati pomocí jiných hříšníků, kteří i přese vše slabosti a křehkosti své stali se neporušitelnými hlasateli pravdy a živoucími cevami jeho přesvatého těla.

A právě tak jako ustanovil Ježíš Kristus jednu svátost, aby z lidí dělala křesťany, tak ustanovil i druhou, aby plodila kněze, totiž svátost svěcení kněžstva. Touto svátostí jaksi oplodňuje Ježíš Kristus ty, které si zvolil a plní je silou svého božského života, jako se plní stroj silou elektrickou. A oni mají tohoto božského života plné ruce, mají ho plné rty, takže proudem z nich uniká. Nelze ani přiblížiti se k nim, aby člověk necítil tohoto proudu. Jsou to ještě lidé? Ach, ovšem, jsou to ještě lidé, neboť zůstávají přec jen křehkými

hříšníky. Mají sice poklady života božského — mají je pro jiné; sami však potřebují opět býti poučováni, očišťováni, rozhřešováni a vedeni — od jiných. A tak dělí se církve na dvě: na ty, kteří božský život udílejí, a na ty, kteří jej přijímají. Ale i ti, kteří jej udílejí, dostávají jej sami opět odjinud. A tak dělíme-li údy církve na věřící lid a pastýře, vůči Kristu jsou všichni pouze věřícími.

A aby bylo patrné, že každý pastýř jest pouze jaksi jen vodovodem, vodičem božského života, nezávisí tento život, jež udílí, od života, jenž je v něm. Jidáš rozhřešuje právě tak platně jako svatý Jan. Nejnižší z kněží konsekruje právě tak bezpečně jako světec. I padlým, zvrhlým, kletbou stíženým ano i odpadlým kněžím zůstává v mnohých případech moc posvěcovati jiné. A proč? Nemajíť jí pro sebe, nýbrž pro duše, a ty nemají jejich zpronevěrou trpěti újmy. A proto, jakmile se octnou duše věřících v nebezpečí, moc kněžská se hned i v takových kněžích probouzí. U lože umírajícího přestávají na chvíli působiti všechny kletby a záporovodi, kterými je nehodný kněz stížen. Nic nesmí brániti proudění božského života, žádný uzel, který by je přerušoval! Duše jsou církvi nade vše!

To je tedy podstata kněžství: je v církvi tím, čím je otcovství ve světě. Čerpá život božský u svého zdroje a sdílí jej duším. Kněz je cevou, jež rozvádí světlo, milost a krev vykupitelskou po celém těle.

Budeme se v následujícím odstavci zabývatí touto velkolepou organizační svatovlády zřízené od Ježíše Krista k posvěcování duší: a to především s armádou kněží seřazených pod vedením biskupů; na druhém místě se sborem biskupů sjednocených pod vrchní správou papežovou a na třetím konečně s velebnou, nepřerušenou poslušností náměstků Kristových. A nade všemi těmito kněžími i biskupy i papeži vznáší se sám Ježíš Kri-

stus v církvi své stále přítomný, aby jí sdílel neustále svůj život, svou pravdu, svou svatost a skrze ní tak oživoval a povznášel kde kterou poslední duši v nejzazší osadě.

David viděl toto podivuhodné těleso a opěvoval je. Bylo mu jako mast výborná vylitá nejprve na hlavu Aronovu: sicut unguentum in capite Aron — a odtud sestupuje na bradu, quod descendit in barbam, barbam Aron, a s brady stéká až na lem roucha jeho, quod descendit in oram vestimenti ejus; anebo jako rosa, která kane s nebe na Hermon a jasnými, životodárnými krůpějkami osvěžuje i nejnižší vrcholky hory sionské: sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion. Patře na toto velkolepé zřízení, prorok byl unesen a zvolal z hloubi srdce svého: „Ó, jak je dobré, jak je utěšené žítí v takové jednotě, lásce, vůni božské masti a svěžesti rosy! Nebo tu udílí Hospodin požehnání i život až na věky. Quoniam illic mandavit Dominus benedictionem et vitam in saecula. (Ž. 132.)

V.

Působením tohoto božského kněžství, výrony onoho života, jenž vniká až do hloubi duší, vzniká zjev podivuhodný. V lidských spolcích a jednotách kupí se duše jedna vedle druhé. Zde však v církvi se spojují, pronikají se navzájem, tvoří dohromady tělo, tak asi jako prvky v přírodě puzeň vnitřní neodolatelnou silou se jeden s druhým slučují a živoucí celek budují. Tak je s dušemi v církvi. Táž božská míza koluje neustále v nich. Křest ji v ně vlévá, svátosti ji v nich udržují a ona oživuje je všechny jedním a týmž životem a vízic je k Bohu spojuje je s ním i je navzájem jednu k druhé v jednotu velkolepou. Tak přes všecku různost jmen, jazyků, podnebí jsou všechny jedno tělo: unum corpus multi sumus — jedno

tělo všichni jsme*) — a to tělo Kristovo — corpus Christi,**) tělo jedno, nevýslovně krásné — jež složeno z nesmrtelných duší, kteréž jsou v něm jeden duch, jedno srdce, jeden život. Cor unum et anima una.***)

Tato božská míza nejen však spojuje duše, ona je též oplodňuje a působí v nich — i v těch nejprostších činy, které přesahují síly přirozené. Budeme se později zabývatí touto životodárnou silou, která koluje celým tělem církve, která se ze srdce řine v údy a každou chvíli na tisícerych místech najednou v díla krásy nadzemské rozkvétá: tu jsou to díla víry: práce učenců, kontemplace světců, bystrost, volnost, velikost lidského ducha, jenž noře se blaženě v širý oceán pravdy, s pomocí Boží buduje nádherný chrám jednoty; tam jsou to díla lásky: oběti a námahy misionářů, krev mučedníků, která na svých vlnách nese všeobecnost církve — skrápěje postupně i břehy nejzazší podle tajuplných zákonů, jichž si níže bedlivěji povšimneme; jinde opět jsou to skutky kajícínosti, pokání, pokory, sebeobětování, které zanášejí svatost církve na vše místa a do všech časů a s ní i dílo vykoupení; všude pak celým tělem církve koluje život, činnost a plodnost, kteréž předpokládají a dokazují zřídlo nevyčerpatelné.

Takové tělo, jehož různé údy tak pevně jsou spojeny a Duchem s hůry tak mocně oživovány, neubírá se k smrti každým krokem jako my. Naopak, jde k životu: rozvíjí se vždy víc a víc; přivtěluje si neustále nové duše, nové apoštoly, nové velekněze, nové mučedníky, nové panny, aniž pozbývá dřívějších. Vždyť ti, kteří zesnuli, kteří zmizeli našim očím, sv. Petr na příklad, nebo svatý Pavel, svatý Augustin, svatý

*) I. Cor. 10, 17.

***) I. Cor. 15, 27.

***), Skutky ap. 4, 32.

Tomáš, svatý František Saleský, nebo svatý Vincenc, nevystoupili tím z církve. Jsou v ní dál, jako my, a s námi. Jsou částí onoho těla, jež vzrůstá každým dnem, majíc svoji hlavu již na věčnosti a kteréž neustane vzrůstat, dokud nedosáhne oné míry, kterou apoštol tak trefně nazývá „plností Kristovou“.*)

A jsou-li duše, které před odchodem z tohoto světa nedosti vydatně čerpaly z nesmírných pomocných prostředků od církve jim nabízených — a zbývá-li jim ještě co odpykávati — ani ty se tím neodlučují od církve. Slučují se mezi církví vítěznou a mezi církví bojující v třetí skupinu — církev trpící a se očišťující. Nejsou však odtrženy ani od církve vítězné ani od bojující. S touto spojují je jejich vzpomínky, city lásky a modlitby, kterými nám vyprošují pomoci a síly. S onou spojují je živé city touhy a naděje, která zítra dojde splnění. A my, kteří zde na zemi dlíme, spjati s těmi i oněmi, jsme všichni dohromady pouze jedna církev, velká a všeobecná společnost duší Boha milujících.

VI.

Než to není ještě všecko; tím nevyličili jsme ještě dosti vysokosti, širokosti a hlubokosti tohoto chrámu a města Božího. Naše země je totiž pouhý bod v nezměrném prostoru světovém a rod Adamův jest pravděpodobně pouze jedním pokolením ve všesvětové církvi Boha a Krista jeho. Či kdo troufal by si tvrditi, že hvězdy nejsou obydleny? A nesou-li na sobě bytosti rozumné a lásky schopné jako jsme my a jako je Bůh, zdaž nejsou to tam v onom prostoru nesčíslné církve, rozptýlené sice, avšak v Bohu s námi neviditelně v jedno se pojící? Věda se kloní k tomuto názoru a víra mu neodporuje. To, čemu ona vlastně

*) Efes. 4, 13.

nčí, je toto: světlo, láska, svatost božská, vyskytá-li se kde v kterých bytostech, nemůže pocházeti odjinud, nežli z jediného zřídla, jež se zove Ježíš Kristus. On sjednocuje církve veškery.

Než vznesme se na křídlech víry ještě výš a poslyšme, co praví nauka zjevení božího. Ta učí nás, že naše církve pozemská jest tajemnými svazky spojena s jinou, starší a pravděpodobně rozsáhlejší církví — s církví a společností andělů. Žijí andělé nepochybně životem svým vlastním v lůně božském, a to patrně životem rozumným, životem lásky, životem, který podíl bere na onom světle a lásce, jejichž vzor i zdroj jest sama Trojice Nejsvětější. A ještě tu dlužno připomenouti, že při tomto spojení „nejme my přivtělení k andělům, jako spíše, že andělé přicházejí se spojit s námi, a to k vůli P. Ježíši, jenž jest společnou hlavou — a to spíše naší, nežli jejich.“*)

Ó, krásu církve katolické! Ó, velkolepá nezměrnost jejich rozměrů! Jak dokonale souměrné jsou rozloženy tvé součásti! Ó, živote božský, jenž podoben oceánu bez dna a bez břehů, její půdu svými vodami smáčíš a oplodňuješ, kdo vás pochopiti a dosti velebiti dovede? Tu se žije ve světle! Tu nem; pochyb krutých, jež mučily často tolik veleduchů! Tu se skutečnější díla lásky! Tuse trpí pro Boha. Tu okouší člověk i ve strastech pozemských něco z pokoje a míru nebes.

Coelestis urbs Jerusalem
beata pacis visio.
Nebeský hrad Jerusalem
blažené míru zjevení!

(Brev. Rom. Offic. de dedicatione.)

*) Bossuet, t. XLVI. p. 19.

KAPITOLA DRUHÁ

Správa církve katolické.

Všimněme si nyní správy církevní. Každá společnost potřebuje vlády, bez níž vzala by v anarchii za své! Nuž, jaký způsob vlády dá asi božský Mistr společnosti své, aby odpovídal její kráse?

I.

Celé věky brousilo si lidstvo svůj um otázkou, který způsob vlády je nejlepší; a trojí zřízení společenské přelo se již dříve jako dnes o oblibu člověčenstva.

Především zřízení monarchické, ze všech nejlepší. Je to podoba vlády boží, obraz správy nebeské.

Potom zřízení aristokratické, rovněž dobré a více lidského původu; svěruje vládu elitě národa, těm, kteří svými předky, krví od nich vzatou, věhlasem své čestnosti i ctnosti rovněž i poměry svými majetkovými dávají záruku vlády důstojné, nezištné a sebevědomé.

A konečně zřízení demokratické, vlada všech všemi. Velké a velkolepé to zřízení vládní, je-li možno v kterém národě dospěti k takové výši vzdělání a ctnosti, že jsou všichni schopni ujmouti se správy veřejné.

Který z těchto různých způsobů vlády vyvolá si asi Ježíš Kristus? Duch starého věku snil, že ten zákonodárce, který by uměl spojití trojí tento způsob vlády v jedno, vynášel by způsob nejdokonalejší. A pro ten rozhodl se Ježíš Kristus. Bere nejprve zřízení monarchické jakožto božského původu; k němu připojuje způsobem, jehož krásu uvidíme později, obojí ono zřízení původu lidského: zřízení aristokratické i demokratické; sloučí je, zlepší vady jednoho výhodami druhého, tak uměle a souměrně je sloučí, že mizejí nedostatky i vady

jejich a vynikají předností netušené. Zřízení monarchické ztrácí tu svůj absolutismus; zřízení aristokratické svoji pýchu a úzkoprsou i žárlivou výlučnost; forma demokratická pak svoje anarchické zmatky a výstřednosti. A výsledek toho jest zřízení do té doby neznámé, jednotné a nezměnitelné, jako monarchie, horlivě cílé jako demokracie; ohebné co možno i neobyčejně nepoddajné zároveň; obzvláště jemné a přec nerozborně pevné; úplně lidské po jedné stránce — naprosto božské po druhé — a po této lidské stránce, která jest ovšem omezena na míru co možná nejmenší, jest nedostížným ideálem všech vládních zřízení národních po osmnáct století. Otevřme evangelium, abychom fakty zjistili správnost svých názorů.

II.

Ježíš Kristus bere k zřízení církve především formu monarchickou. Církev jeho pozemská má býti obrazem církve nebeské: jeden ovčínec, jeden pastýř. Jako tam v těch nekonečných prostorech tisíce hvězd rozsetých kol jediného středu, kolem něhož kolotají v souladných skupinách.

Za tento střed vyvolil Ježíš Kristus hned s počátku osobu Petrovu a jeho nástupců — ale uskutečňuje tuto volbu schválně a úmyslně pozvolna, aby každý viděl, že v této věci není nic dílem pouhé náhody. Kdyby byl Petr se přihlásil za prvního učedníka Ježíšova, bylo by se mohlo říci, že tato okolnost je příčinou jeho přednosti. Proto musili přijít před ním nejprve Ondřej a Jan, a Ondřej teprve jde pro svého bratra. Avšak jakmile ten přijde, hned počíná se uskutečňovati božský úmysl a záměr Ježíšův s Petrem.

Ježíš, dí evangelista, pohleděv naň, řekl: „Ty jsi Šimon, syn Janův, ty budeš slouiti Petr, to jest Skála.“ To je první počátek. Jméno jeho

jest zaměněno v jiné, významné a význačné: budoucnost ukáže jeho význam.

Něco později Ježíš stoupá na horu, a po mnohých modlitbách volí si své apoštoly, počtem dvanácte, snad v upomínku na dvanácte pokolení izraelských a aby jaksi novou svou svatováclavskou vřetěpou na kmen starého zákona. „Jména pak dvanácti apoštolů, dí sv. Matouš, jsou tato: První Šimon, jenž slově Petr.“*) Proč první? První, jenž oslovil Spasitele, byl přece Jan. První, jenž zvolal: „Nalezli jsme Messiaše, byl Ondřej.“**) Proč tedy je nic méně Petr první? Protože tak chtěl Mistr. Není jiného důvodu.

Než snad je to pouhý titul a pouze přední čestné místo? Čtemez a slyšmez, co se praví dále. Pán ubírá se pouští k posvátným pramenům jordanským. Cestou táže se apoštolů: „Kým praví lidé býti Syna Člověka?“ I řekli jemu: „Jedni Janem Křtitelem, jiní Eliášem, jiní Jeremiášem neb jedním z proroků.“ Dí jim Ježíš: „Vy pak, kým mne býti pravíte?“ Odpověděv Šimon Petr, řekl: „Ty jsi Kristus, Syn Boha živého.“

Poslyšte nyní odpověď Kristovu: je plna velebnosti, vážnosti, důrazu, prostoty i vznešenosti: „Blahoslavený jsi, Šimone, synu Jonášův, nebo tělo a krev nezjevilo tobě toho, nýbrž Otec můj, jenž jest v nebesích. I já pravím tobě: „Ty jsi Petr (t. j. skála), a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou. A tobě dám klíče království nebeského a cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi — a cokoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“***)

*) Mat. 10, 2.

**) Jan 1, 41.

***) Mat. 16, 13.—19.

Tato slova stvořila papežství. Je v nich znát Pána nebes i země. Jediné on může mluvit takto. Než jaká obezřetná a něžná příprava předcházela tato slova! Šimon je nejdříve v yň a t z davu obecného lidu a postaven mimo. Dostává jméno Petr. Pouhý člověk a syn člověka je učiněn Petrem — Skálou; činí ho jí ono slovo, které uvádí ve skutek vše, cokoli řekne. A tato skála pokládá se nyní za základ církve: „Ty jsi Petr, t. j. skála, a na té skále vzdělám církev svou.“ Vizme zde neznitelnost Petrovi jasně slíbenou. Neboť je možno, aby zanikl základ věčné, nerozborné církve, již brány pekelné nepřemohou? „Nikoliv,“ poznamenává velice vhodně Bossuet — „co má býti základní oporou církve věčné, nemůže míti konce.“*)

Tato církev totiž, již Ježíš Kristus hodlá vzdělati, je pouze nové vybudování odvěčné a všesvětové společnosti duší spjatých posvátným svazkem lásky k Bohu; společnost to, jež počíná se zde na zemi, nedojde však svého zdokonalení až na nebi. A proto připojuje Ježíš Kristus tato slova: „Tobě dám klíče království nebeských, a cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ Uvidíme co nevidět vše to dopodrobna, co se tají v těchto slovech velebných. Je to správa duší, správa svrchovaná, plna moci nade všemi bez výjimky, bez omezení. „Vše, cokoli svážeš!“ Kdo by směl činiti výjimky, když Ježíš Kristus jich nečiní?

Než má-li míti Petr svrchovanou autoritu, nebude míti též potřebí zvláštního osvětlení? Sic jinak uvede duše v blud — nebude jim moci ukazovati správné cesty. Tož poslyšte a vizte, jak pozvolna Pán svůj božský plán rozvíjí: Bylo to při poslední večeři, několik hodin před smrtí na

*) Bossuet: Sarmon sur l'unité de l'Eglise Iére partie.

kříži. Ježíš obrací se k Petrovi: „Šimone, Šimone, dí mu, hle, satan vyžádal si vás, aby vás tříbil jako pšenici; ale já jsem prosil za tebe, aby nepřestala víra tvá a ty někdy obrátě potvrzuj bratry své.“**)

Hle, nová výsada! To již není pouhá neznitelnost, jež přese všechny pokusy nepřátel nedá Petrovi zahynouti tělesně, hmotně, poněvadž je základním kamenem budovy — to je více — to je neomylnost. „Já jsem se modlil za tebe, aby nepřestala víra tvá“; víra tvá bude vždy čistá, vždy pravá; nezmenšená, neztemněná, nekolísavá; ale pevná a osvětlená; a ne pouze pro tebe, aby osvětlovala tebe pouze, nýbrž aby osvětlovala i bratry tvé, aby je utvrzovala, když kolísají, jak se někdy snad může přihoditi. Mohl jsem této pevnosti u víře vyprositi přímo jim, ale neučinil jsem toho. Pouze pro tebe jsem ji vyprosil. Dosti zabezpečil dům, kdo mu dal pevný základ a štít.

Než osvětlovati duše není ještě vše. Marně bude Petr ukazovati jim cestu, marně učiti je pravdě, nebude-li míti moci vladařské, aby je svými zákony a svrchovanou kázní mohl uvarovati nebezpečí jim hrozcích. A proto dovršuje Ježíš Kristus dílo své i touto výsadou: „Když tedy posnídali, řekl Ježíš Šimonovi Petrovi: Šimone, synu Janův, miluješ-li mě více nežli tito? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé! Řekl jemu po druhé: Šimone, synu Janův, miluješ-li mne? Dí jemu: Ovšem, Pane, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu: Pasiž beránky mé. Řekl mu po třetí: Šimone, synu Janův, miluješ-li mne? Petr zarmoutil se, protože mu řekl po třetí: Miluješ-li mne? I řekl jemu: Pane, ty víš všecko, ty víš, že tě miluji. Řekl jemu Ježíš: Pasiž ovce mé.**)

*) Luk. 22, 31.—34.

***) Jan 21, 15.—17.

Nemělo by konce, kdybychom chtěli líčiti, co krásy a něhy, co jemnocitu a důraznosti tají se v těchto slovech a jak dobře se shoduje s posláním Církve tento způsob, jímž Ježíš Kristus jí dal svrchovanou královskou moc nad dušemi lidskými. Pokusíme se o to později s potřebnou podrobností. Zde konstatujeme pouze plnost autority Petrovi svěřené. Vše jest postaveno pod jeho pastýřskou berlu: všichni beránci i všechny ovce, všichni věřící i všichni kněží; všichni kněží i všichni biskupové. „A bude, dí Kristus, pouze jeden ovčinec a jeden pastýř.“ A tento jeden pastýř — toť on, toť Petr, toť papež, jenž má plnou moc učitelenskou, plnou moc spravovati duše, plnou moc všechny překážky odstraňovat; bez něho nemohla církev se obejíti nikdy, ani na poli nauky, ani na poli milosti: on také církvi nikdy nescházel a vždy vykonával nade všemi dušemi svrchovanou vládu královskou.

Papežstvím počíná Ježíš Kristus při budování své církve. Když se rodí nové hvězdy, objeví se nejprve ústřední jádro. Rovněž lidské tělo, dříve nežli vyvine své ústroje, má ústředí života. Ježíš Kristus řídí se tímž zákonem. Začíná světelným jádrem, životním ústředím. Začíná papežem.

III.

Avšak když byl Ježíš Kristus vrcholem svého díla učinil nejlepší způsob vládní, totiž formu monarchickou, postoupil o krok dále. Papež nemohl zůstat sám. Jakž by mohl působením svým zasahovati duše všech i v nejzazších končinách prostoru a času? Kdyby ovšem Bůh byl chtěl, byl by mohl papež voliti sám pomocníky své a podle své vůle je ustanovovati i sesazovati. Avšak to by mělo příliš lidský nátěr. A nemělo by dlouhého trvání. A proto zřídil Ježíš Kristus vedle papežství i úřad biskupský. A učinil jej právě tak věčným, nepo-

rušejícím, nezrušitelným jako papežství: téhož původu božského, avšak ne téže stejné moci. Vyvolil i první hodnostáře tohoto úřadu — totiž apoštoly. Povýšil je na současně spolu s Petrem dohromady per modum unius — a skoro týmiž slovy jako Petra, a to proto, poněvadž posílá i obou je totéž: „Jako mne poslal Otec, i já posílám vás;*) Jdouce učte všechny národy.***) Kdo vás slyší, mne slyší, kdo vámi pohrdá, mnou pohrdá.***) Přijměte Ducha Svatého: kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim, kterým zadržíte, zadrženy jsou.†) A odcházejte od nich, dí: „Jdouce učte všechny národy, křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého, učíte je zachovávat všecko, co jsem přikázal vám; a aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.††)

Těmito slavnostními, velebnými slovy ustanovil Ježíš Kristus úřad biskupský, a to k tomu, aby pod vrchním vedením svatého Petra pásl a spravoval duše věřících. Než všimněte si důležitých rozdílů, které se i přes veškeru podobnost v těchto slovech Petru i apoštolům řečených jeví. Co dí Ježíš Kristus Petrovi, to mu praví zvlášť, jemu jedinému a samotnému bez ostatních apoštolů; co však dí apoštolům, to jim nepraví nikdy pouze jim samotným bez Petra. Kromě tohoto rozdílu, jaký se jeví, abych tak řekl v rámci jejich zevnějších okolností, porovnejte ještě slova sama. Petrovi řekl: Na tobě vzdělám církev svou; apoštolům však pravil: Jdouce učte všechny národy. Nejprve na Petrovi zřídil základ církve a potom teprve upravuje její rozšiřování po světě. Petrovi řekl: Vše, cokoli

*) Jan XX. 21.

***) Mat. 28., 19.

****) Mat. 10., 40.

†) Jan 20., 21.

††) Mat. 28., 18.

svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi; apoštolům: Vše, cokoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi. Jsou to sice táž slova, ale byla řečena nejprve Petrovi samotnému bez ostatních; a potom teprve apoštolům, avšak spolu s Petrem v čele. Konečně i když děl Ježíš Kristus: Jdouce učte všecky národy, neřekl to ani Petrovi samotnému bez ostatních apoštolů, ani apoštolům samotným bez Petra. Nýbrž řekl to Petrovi a apoštolům sloučeným s ním v onu nerozbornou jednotu, které Ježíš Kristus jim vyprošoval a také tedy jistě dosáhl, když se modlil: „Otče, ať jsou jedno, jako i my jedno jsme.“*) Neodlučujme tedy papeže od biskupů, avšak rovněž ne biskupy od papeže. Mocí modlitby Ježíšovy a jeho ustanovením budou navždy spolu spojeni — spojeni i navzájem na sebe odkázáni. A v této jednotě, v této svrchovanosti i závislosti spočívá ona pevnost církve, již brány pekelné nepřemohou.

Je to již celé zřízení církve? Nikoliv. I při sebe větším počtu biskupů, jichž by papež podle libosti mohl ustanoviti kolik by chtěl, chybělo by církvi na kráse a hybnosti, kdyby mezi biskupy a věřícím lidem nebylo ještě členů prostředních. Proto dral se kdys ze srdce Ježíšova vzdech: „Že ň sice mnohá jest, ale dělníků málo.“**) I povolává 72 učedníky a svěřuje jim úkol kázati evangelium po různých městech a připravovati je na jeho příchod. Velkolepého poučení, kterého se jim k tomu dostalo, pokusili se již mnozí použiti za důkaz, že kněží, pastýři osad, jsou na roveň postaveni biskupům. To však není správné. Ježíš Kristus sám jedná s nimi jinak: nevkládá rukou na ně; nedýchá obřadně na jejich líce. To vše zůstává činiti apoštolům, aby jen bylo zcela zřejmo, že jsou kněží na nich závislí. Avšak jako moc

*) Jan 17., 11.

**) Luk. 10., 2.

biskupů nepochází od papeže, tak i moc kněžská nepochází od biskupa: pochází přímo od Krista Ježíše, ačkoli jí směji používatí pouze v závislosti na biskupovi. Kněžství je právě tak ustanovení božské jako biskupství, jako papežství. Je rovněž věčné a nezničitelné. Či lépe řečeno, jest pouze jedno jediné kněžství, jehož plná moc jest v osobě biskupů a jehož zřídlem i korunou jest papež.

Jsou tedy tři stupně svatovlády: papežství, biskupství, kněžství. To jest jaksi ona kostra posvátného těla církve, která svým pevným seclánkováním a vkloubením udržuje jeho velkolepou jednotu.

Před chvílí jsem řekl, že církev jest společnost duší spjatých posvátným svazkem lásky k Bohu; musím nyní k tomu dodat: pod správou pastýřů od Ježíše Krista ustanovených, zvláště pod správou jeho náměstků, papeže. Ano, to je církev: nejen její součástí, nýbrž i jejich posvátné uclnění, které jí dává hybnost i život.

IV.

Avšak je potřebí, abychom si trochu blíže povšimnuli správy církevní, oné jednoty, onoho krásného řádu, onoho rozdílu v moci a zase ladného uspořádání oněch tří stupňů posvátné svatovlády — zkrátka celého toho ústrojí tak prostého, přirozeného a náboženským potřebám duší tak vhodného, že kdyby ho byl Ježíš Kristus svrchovanou mocí svou božskou nezřídil, bylo by snad musilo, abychom tak řekli — samo se přirozenou cestou z útroby církve vyvinouti.

Vezměme si nejprve nejnižší článek církevního celku — jež nazýváme farní osadou. Dejme tomu, že všecky duše v ní byly by rozniceny žizní

po onom světle a po oné lásce, které daly církvi vznik. Jaké přání by se asi mocně v nich ozývalo? Jistě toto: najít vydatný a bezpečný zdroj, z něhož by mohly onen život božský čerpati a zároveň najít bedlivého strážce, který by tento zdroj zachováti a uhájiti dovedl. A tento strážce velebný, tento ochránce neúplatný, tento zdroj života posvátný, jež by si byly duše samy takřka vytvořily, kdyby jim ho byl Kristus nebyl dal — jest kněz.

Kněz je otec duší. Uvádí je do církve křtem. Živí je zjevenou pravdou; ne svými výmysly, ne svými filosofickými názory či politickými, nýbrž čirým slovem Božím, jehož nádrží vlastně jest. Ta může být sice zlatá — nese-li jméno Bossuet; stříbrná, sluje-li Massillon; bronzová, jmenuje-li se Bridaine, či pouze hliněná. Avšak ať zlatá či hliněná, obsah, jež sděluje duším, jest čistá, zjevená pravda Boží. Pokřtěné a vyučené duše — klesnou-li — očisťuje kněz svátostí pokání; spojuje je s Bohem svátostí oltární; modlí se s nimi; pomáhá jim v bojích a zápasech; těší v bolestech, ukazuje jim k nebi a neodstupuje od nich, až když těla jejich uložil v posvěcené lůno hřbitovní a je samy v lůno milosrdenství božího. Oh, jak velebné jest poslání kněze! Jak zastihuje každý jiný úřad! Nese všechny duše v sobě. Je poutem, které je dohromady víže, je hybnou silou, která je k Bohu povznáší — jim všechny stoupají k Bohu. Ano, to je kněz! Je středem, jež víže celou osadu v jednotu světla a lásky.

Než osada je pouze prvopočátečním zárodkem velké jednoty katolické. Kdybychom měli přestat jen na ní, měli bychom tisíce malých obcí, od sebe oddělených, bez společného ústředí: měli bychom církve, ale ne církev. Tomu odpomohl Ježíš Kristus a hle, jak: dal knězi neobsáhlé pravomoci, avšak jedné mu — a to v zájmu jednoty — odepřel. Kněz nemá moci ustanovovati kněze. Umírá neploden a jeho církev umírá s ním.

Viděli jsme to v Japonsku. Bylo tam věřících srdnatých až k mučení. Byli tam kněží výteční a hrdinští. Nebylo tam však biskupů — a hle, široko již a velkolepě rozvětvené křesťanství — zašlo. Jediný biskup ovšem smí světit kněze: to je vlastní, výhradní, nezadatelná jeho pravomoc. A tím stává se nejen vyšším představeným, nýbrž tím jsou nuceny všechny osady, spojené, sjednocené v osobě kněze, seskupiti se kolem biskupa, jež jediný může jim trvalého a nepřerušného života skýtati, poněvadž on jediný má právo kněze světit.

A tak tedy kolem biskupa, skrze něho a v něm tvoří se druhý článek skupenství církevního: diecése. Biskup je střed, jež víže diecési v jednotu světla a lásky.

Avšak ani to není ještě posledním slovem jednoty. Jako se všichni kněží sjednocují v biskupu, z něhož čerpají život, tak biskupové sjednocují se v papeži. Různé církve vzdáleností místa od sebe odloučené hledí na sebe navzájem. Poznávají, že jsou sestry. Cítí, že táž božská míza proudí v jejich žilách, a že jsou dohromady pouze jednou církví, velikou církví Boží. A tak v tom ohnisku, v němž se všechny tužby jejich po sjednocení křižují, tam nalézají skutečně střed jednoty svrchované, jež by si byly utvořily samy, kdyby Bůh je nebyl předešel: je to papežství. Papež je skutečné a živoucí srdce, které objímá celý katolický svět. Je zároveň nevyčerpatelným zdrojem veškerého jeho života. Papež jediný ustanovuje biskupy, jako biskup ustanovuje kněze. Papež jediný působí, aby církve nevyumíraly, on je při smrti každého biskupa znovu oživuje. Papež jediný konečně jest neomylným jejich učitelem. V něm má jednotu církevní viditelný svůj znak i živoucí uskutečnění. Všichni věřící jsou sjednoceni v osobě kněze; všichni kněží v biskupu; všichni biskupové v papeži. Jaká to jednotu! Jaký to příliv a odliv lásky! Úcta, poslušnost, oddanost, věrnost, vše to

od lidu jde nahoru ke knězi, skrze kněze k biskupovi a skrze biskupa k papeži. A zase naopak, světlo, milost, moc, žehnání — vše to jde od papeže dolů k biskupu, od biskupa ke knězi, od kněze k věřícím. Papež je střed, jenž církev víže v jednotu světla a lásky.

A tak jakoby trojím ústředím životním, jakoby trojí různou posvátnou silou přitažlivou jsou všechny duše pojaty a seskupeny nejprve kolem kněze v osadu, pak kolem biskupa v diecézi, a konečně kolem papeže v církev obecnou. Na každém vyšším stupni rozlévá se život proudem hojnějším a tajemství jednoty rozkvétá nádherněji.

V.

Než nestačí pohleděti, jak součásti posvátného těla církve jsou krásně v sebe učeněné a jak dokonale vyhovují potřebám lidských duší: je třeba povšimnouti si ještě důkladněji i toho, jak jsou pevné, nezměnitelné, od Boha nad každé lidské zasáhnutí povýšené a přece jemně ohebné, na sobě navzájem co možno nezávislé — ačkoli zase co nejužěji a nejpevněji spjaté — ana každá má úkol svůj zvláštní a sobě vlastní.

Nebezpečí lidských zřízení vládních leží v jejich měnivosti a nestálosti: můžeť člověk vždy znetvořiti, co stvořil. Kdyby byl tedy Kristus Pán pověřil apoštoly tím úkolem, aby oni jakožto vrchnost církevní dali jí ústavu sami, je pochopitelné, že by jim byl již tím právě také dal moc ji pozměňovati a upravovati. Než nikoli. To učinil bez jakéhokoli prostřednictví On sám, On Král a Bůh. Táž moc, jež rozhodila hvězdy na nebi, zvolila Petra a apoštoly. Táž moudrost, která dala hvězdám různou jasnost i velikost a spolu i souladnou přitažlivost, jejíž výsledkem jest jednotu na nebi; dala papeži, biskupům, kněžím různé, však stejně božské moci, jichž nemohou ani změnit, ani

zrušiti. Papežství, biskupství, kněžství, evangelium, svátosti, to vše leží dále a výše, než kam člověk může dosáhnouti; vše to vložil na bedra člověka Onen, který neřekl apoštolům: „Vy vzděláte církev“ — nýbrž děl jednomu z nich: „Ty jsi Petr, t. j. skála — a na té skále vzdělám já církev svou.“

Není však ústava církve — přímé to osobní a bezvadné dílo Vtěleného Slova Ježíše Krista pouze pevná a stálá — jest zajisté i v jiném způsobu ještě podivuhodnější. Ona božská moc totiž, kterou Ježíš Kristus svým biskupům a kněžím světil, jest jaksi vrostlá v jejich duše, takže jí nikdo z nich vyrvatí nemůže. Ustanovil Kristus zvláštní svátost, jež vtiskuje v duši jeho služebníků božské znamení, znamení nezrušitelné, věčné, které jednou vtištěno, nedá se smazati. Kněz sebe prostší, jakmile obdržel „vzkládání rukou“, jest knězem na věky. Ani papež, ani biskupové, ba ani všeobecný sněm nemohou učiniti, aby kněz knězem nebyl, i když nemajíce důvěry v něho, mohou mu odeprítí své mise, mohou mu odeprítí působitiště a duši poddaných — a tím i zameziti mu vykonávání některých pravomocí — přece zůstávají mu ještě mnohé, a zvláště ta největší z nich, totiž moc posvěcovati Tělo a Krev Ježíše Krista, moc to, která nikdy nemůže býti prohlášena za neplatnou, poněvadž se jí podrobuje Bůh sám. Totéž platí o biskupu: mohou mu vzíti jeho stolec, jeho důstojnost mu vzíti nemohou. Jeť biskupem na věky.

Než mistrovským vrcholem tohoto zařízení jest toto: nejen že jest ona duchovní moc svojí bytností a velikostí jaksi vzrostlá v duši sluhů církevních, nýbrž i její meze a hranice — takže nějaký zmatek v rádech svatovlády anebo zasahování jednoho řádu v práva druhého jsou úplně nemožny. Kněz dostává ordinací svou moc křtiti, rozhřešovati, konsekrovati Tělo Páně; nedostává však moci světit kněze. A nenabýváje jí svým svěče-

ním, nemůže jí též obdržeti ani od papeže, ani od biskupů na všeobecném sněmu shromážděných. Následkem toho je nucen skláněti se před biskupem, jenž má větší moc než on, jest božským právem jeho nadřízenou vrchností. A právě tak má se to s biskupem. Dostává ve svém svěcení velkolepé moci: moc birmovati, světití a ustanovovati kněze. Jedné moci však nedostává — totiž neomylnosti v učení. Ani všichni biskupové dohromady nemají jí více nežli jediný. A proto jsou opět nuceni skláněti se před papežem, jenž jediný má autoritu svrchovanou a neomylnou.

Něco podobného nelze jinde viděti. Důstojnosti a hodnosti světské jsou cosi zcela zevnějšího. Moc, která je propůjčuje, nemůže je vtisknoutí v duši. Proto vizte, co se přihází. Kdežto dost malý víchru revoluční odvěje starosty, prefekty, ano i krále, nezmohou ani nejděvější bouře ničeho proti posvátné důstojnosti vepsané v čelo kněze či biskupa. Sesazen, vězněn, vyháněn, kněz zůstává vždycky knězem, biskup biskupem, papež papežem. Ze žaláře jako s trůnu — jejich rozkazy se plní, a zřízení svaté vlády trvá neotřeseně.

Avšak vedle této pevnosti a stálosti vyplývá z tohoto posvátného zřízení i vzájemná uctivá shoda a láskyplná vážnost. Kněz ctí biskupa, na jehož čele vidí odlesk plné moci kněžské, biskup ctí papeže, na jehož hlavě skvěje se koruna neomylnosti a svrchované autority. A zase naopak papež váží si biskupa, jenž je mu plností kněžské moci roven. A oba pak váží si kněze, jenž v moci nejvznešenější, kterou mají — v moci posvěcovati Tělo Páně nestojí o nic níže nežli oni, a u jehož nohou poklekají oba, biskup i papež, aby se vyznali z hříchů a obdrželi rozhřešení. A tak jako kdysi andělé u vidění Jakobově stoupá po žebříku katolické svatovlády nahoru i dolů úcta, láska, vážnost a poslušnost.

Aby však zřízení církevní mělo i ve své stálosti a pevnosti čilou životní hybnost, jest vedle svěcení též mise čili poslání. Svěcením udílí Bůh duchovní moci; misí upravuje a dovoluje církvi vykonávání těchto mocí. Nestačí totiž býti vysvěcen na kněze, na biskupa, jest potřebí ještě býti poslán. Řekl Ježíš Kristus apoštolům: „Jako mne poslal Otec, já posílám vás.“ Proto dí papež biskupům: „Jako mne poslal Ježíš Kristus, tak já posílám vás.“ Biskup dí svým kněžím: „Jako mne poslal papež, tak já posílám vás.“ Věru velkolepý to spád onoho proudu božských pravomocí a církevního poslání, jenž jest důkazem životnosti církve a jenž se jako viditelný vodič života jejím zářícím jednotným tělem vine.

Avšak poslání předpokládá ještě i jiné právo: právo bdíti, souditi, podle potřeby na jiné místo a zase nazpět povolávatí. A to dodává katolické svatovládě života a hybnosti, a zároveň i nezkalené svatozáře. Kněz, který by v posvátném úřadě svém poklesl, byl by ihned biskupem sesazen — právě tak jako zase biskup v podobném případě od papeže. A tím stává se, že i nejposlednější farář na nejodlehlejších venkově představuje zosobněnou církev a věřící jsou ho poslušni jako Krista Ježíše.

VI.

Stvořiv papeže, biskupy a kněze, Ježíš Kristus zároveň je vyzbrojil. Neboť bylo by dětinským počínáním je stvořiti, rozeslati, jim poslání svěřiti a nedati jim prostředků k jeho provedení. A čím je vyzbrojil? Autoritou a svobodou: svrchovanou autoritou uvnitř a plnou svobodou na venek.

Jakž by bylo možno též mysliti jen, že Kristus svěřiv církvi vedení duší k životu věčnému, nebyl

by ji opatřil veškerou pravomocí zákonodárnou, soudní a správní, které k tomu nezbytně potřebuje? Toť by byla na tom hůře, nežli každá jiná společnost! A z druhé strany, jakž by mohla býti nějaká mocnost — ať král, ať císař, ať republika — ať jakákoliv, aby mohla míti právo církvi v posvěcování duší brániti a překážeti? Toť nemožné. Takového práva, takové moci nebude míti nikdy nikdo. Sám cit tuší, že kdokoli se postaví v cestu tomuto velebnému a nezadržitelnému pochodu duší k životu věčnému, že dnes nebo zítra bude povalen a rozdrčen.

Přečtěme si jen ještě jednou poslední slova Zakladatele církve — jsou plna jasu: „Jděte, učte všechny národy, křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha Sv. — a učte je zachovávatí všecko, cožkoli jsem přikázal vám; a já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“*) Toť základní ústavní listina církve, obsahující nezadatelná a nezbytná její práva.

Jděte — ke všem a proti všem. Jděte — bez váhání a beze strachu. Buďte jisti — ani králové, ani císařové, ani republiky nebudou moci vzítí vám první právo a první svobodu, kterou vám dávám, totiž právo a svobodu: býti a jíti.

„Učte všechny národy — učte je zachovávatí všecko, cožkoli jsem přikázal vám.“ Toť druhé právo a druhá svoboda církve: totiž svoboda učiti. Žádná moc lidská nesmí jí v tom brániti anebo překážeti. A učiní-li to přec — páše svatokrádež — a to ke své škodě i potupě: neboť slovo Boží nedá se spoutati — jak dí apoštol. Spíše bys paprsek slunce spoutal, dokládá sv. Jan Zlatoústý. A tak přese vše odpory, i přese vše vzdory bude svítiti světu dál.

Křtěte je ve jménu Otce i Syna i Ducha Sv.: Posvěcujte duše, odpouštějte hříchy, udí-

*) Mat. 28, 18.—20.

lejte milosti k věčnému životu potřebné. Toť třetí právo a třetí svoboda církve: svoboda posluhovati svatými svátostmi.

A poněvadž slovo Boží a milost nemají nikdy ve svém toku světem ustati a poněvadž má jimi posluhovati kněžstvo, kteréž se nerodí ani z vůle těla ani z vůle krve, dal Ježíš Kristus církvi své ještě čtvrtou svobodu, totiž svobodu voliti si své sluhy. Církvi přísluší naprostá svoboda v přerášení moci, ve výběru kněžstva, ve volbě a svěcení kněží, biskupů i ve volbě papeže. A každý pokus omezovati ji v tom je zavržení hodné násilí.

Toť jsou hlavní body určující poměr církve k různým světským vládám. Více Kristus neřekl. Neřekl: „Vy se přidržíte té neb oné formy vládní — a spíše snad monarchické nežli republikánské — nikoliv! Řekl pouze toto: Jděte, učte všechny národy, křtěte je, posvěcujte je a hleďte jen zachovat svá božská práva a své nezbytně nutné svobody — a těch jen když nezadáte, máte všechny styky s různými vládami povoleny.

Avšak upozornil je též kupředu, že jí to bude velice těžko, že tyto její božské výsady a svobody budou neustále terčem útoků, že sotva tu a tam najde vládu, která by jich šetřiti chtěla, a proto naznačil jí, jak si má vésti: že má býti připravena na pronásledování, nebáti se, mluvití jasně a rozhodně a důvěřovati v Ducha Svatého, jenž v ní přítomen jsa jí neopustí a zůstane s ní až do skonání světa.

VII.

Toto poslední slovo nás upozorňuje, že jsme ještě neshlédli arcidíla Ježíše Krista v celé jeho kráse. Patřili jsme dosud jen na hmotu, patřili jsme pouze na zevnější podobu: viděli jsme jen podivuhodnou sochu, podivuhodnou kostru. Ale což

je kostra? Života je třeba, který by přišel a ji oživil.

Je nám známa ona velkolepá scéna stvoření Adamova: jak Bůh, když byl do svých úctyhodných rukou něco prachu vzal a jej v podobu lidského těla zhnětl — jak najednou — ó, chvíle velebná, jak z hloubi vlastního srdce vydechl dechnutím lásky — a hle! podivuhodná socha lidského těla se tyčí, oči její se otvírají, srdce bije a lidstvo počíná žítí.

Něco podobného událo se při zrození církve. Byla již vytvořena: její posvátné údy i velkolepé tepny byly již zdělány; než kde jest božský dech, aby je uvedl v pohyb? Ježíš Kristus ho prve slibuje, nežli dá: mluví o něm již dávný čas napřed: „Ještě mnoho mám mluvití vám, ale nemůžete nyní snést, když však přijde onen Duch pravdy, naučí vás všeliké pravdě.*) Toto mluvil jsem vám u vás zůstává. Utěšitel pak, Duch svatý, kterého Otec pošle ve jménu mém, ten vás naučí všem věcem a připomene vám všechno, co jsem mluvil vám.**) A opět: Ne nechám vás sirotků — a já prositi budu Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky.“***)

Toto všechno ovšem je pouze slib do budoucna; než sečkejme jen, až Ježíš vstane z mrtvých a jako hlava obrozeného lidstva začne jednat. Poslyšte jen, s jakou velebností a autoritou!

„Apoštolé, dí evangelista, byli shromážděni, Ježíš přišel, postavil se doprostřed a řekl jim: Dána jest mi všeliká moc na nebi i na zemi. Jako mne poslal Otec, tak i já posílám vás.“

„A to pověděv, dechl na ně a řekl: Přijměte Ducha Svatého!“

*) Jan 16, 12.

***) Jan 14, 25. a 15.

***) Jan dtto.

Dechl Bůh v tvář Adamovu — inspiravit in faciem ejus spiraculum vitae — a učiněn jest člověk živoucím živočichem — et factus est in animam viventem. Dechl Ježíš Kristus v tvář církve: et insufflavit in eos; a učiněna jest společností živou — accipite Spiritum sanctum (přijměte Ducha Sv.); a proto také hned slovem smělym a všemožným ji posílá v svět: Jdouce tedy, učte, křtíte, čiňte dílo života, a to božského života. Jdouce tedy — euntes ergo. Velevýznamné ergo — je v něm celá theologie.

Než jakkoli veliká byla tato scéna, přece podle úmyslu Spasitelova byla jen přípravou na skutečné udělení Ducha Svatého způsobem ještě slavnostnějším. Ne potajmu, ne v důvěrném uzavřeném kroužku, ale veřejně a za jasného dne měl přijít Duch Svatý, tato životodárná síla církve.

Desátého dne po Nanebevstoupení, když apoštolové s Petrem v čele podle příkazu Páně dleli shromáždění v ústraní, aby se připravovali na svůj úřad — najednou kolem hodiny deváté stal se zvuk jako přicházejícího prudkého větru a naplnil všecken dům. A současně objevují se ohniví jazykové, kteří snášejíce se s nebe, posadili se na každém z nich, a hned — dodává k tomu evangelista, naplnění jsou všichni Duchem Svatým. I stoje Petr s jedenácti pozvihl hlasu svého... a tři tisíce lidí obrátili se na jeho slovo.“*)

Dechl Bůh — a povstal Adam a započal svůj extatický zpěv; dechl Duch Svatý — a povstává církev, mluví, jedná, obrací svět. A od té doby všude v její nauce, v jejích úkonech, v jejích odbojích, v jejích ctnostech i v jejích podivuhodně požehnaných podnicích jest znáti Ducha, jenž není z tohoto světa. Krásné, hybné a ladné jest tělo církve, avšak ještě ladnější, ještě krásší jest duše její, totiž ten Duch božský, který ji oživuje.

*) Skutky ap. 2, 1. 2.

Nepřátelé církve mají bláhové představy o své moci. Konec konců co vlastně dovedou? Uvězňit papeže, vyhnat několik biskupů, zamítnout bohoslužebný rozpočet! Slabé prostředky! Ale duše, duše církve by se měli přec zmocnit a zardousit ji! Ale jak — kdyžtě ani proti dětské duši nelze nic svést?! Ó, tyrani! ó, vy mocní tohoto světa! Pravda — tělo Bůh vydal v ruce vaše — ale duše — té se nikdy nezmocníte! Jeť nepostižitelná, nepřemožitelná, nerozkladná — vzdoruje všechněm silám světa. Hledáte-li ji na rtech, stáhne se dovnitř; hledáte-li ji v očích, zpojasíná jejich lesk; chce-li se odmlčeti, jak ji přimět k mluvení? Chce-li mluvit, jak jí zabráníte? Pouhým slovem, posunem, znamením, pohledem, dechem — ba ještě něčím nepatrnějším to dovede. Zostřete jen oko, napřáhněte ruku — co jste lapili? Nic. Duše přec promluvila.

A nelze-li nic svést ani proti duši dítěte, což bude lze svést proti božské duši církve? Aj, již osmnáct století se o to pokoušelo a bezvýslednost všech těch pokusů dokazuje zřejmě, že je vše možno proti církvi — pouze toto nikoliv: vztáhnouti ruku na božského Ducha, který ji oživuje.

Cesar pravil kdys za bouře třesoucímu se převozníku: Co se bojíš? Cesara vezeš!*) To je slovo hrdé. Je však jedno podobné, lepší: je to slovo křesťana, jenž zná pravý základ církve: Co se bojíš? Ježíše Krista vezeš.**)

Nyní, když jsme dospěli k tomuto výsledku, můžeme doplniti a zdokonaliti svoji definici církve takto: Je to společnost duší spjatých svazkem víry a lásky k Bohu pod neviditelnou správou samého Ježíše Krista a viditelnou správou jeho náměstka, papeže.

*) Quid times? Caesarem vehis.

**) Quid times? Jesum Christum vehis.

KAPITOLA TŘETÍ

Poklad božský, církvi svěřený. Církev měla zapotřebí neomylnosti, aby mohla tento poklad neporušený uchovati, jej vykládati a rozdávat.

Z předcházející úvahy poznáváme, v čem záleží pravý úkol církve. Bůh stvořil duše, aby na věky v jeho světle a v jeho lásce živy byly; a čekaje, až je bude moci podle síly jejich žízně nasytiti jednou v nebi, uložil církvi za úkol, aby je zatím jimi živila zde na zemi.

K tomu ovšem bylo dvou věcí zapotřebí. Předně, aby církev byla v držení pravdy — a to s naprostou jistotou. A za druhé, aby jí nemohla porušiti. Neboť neuložil-li Bůh v ní své pravdy — anebo může-li církev tuto pravdu od něho přijatou cestou ztratiti, porušiti, zapomenouti — nedovede-li ji cele a neomylně lidem podávati — k čemu vlastně jest? A k čemu ji Bůh pak založil?

A proto se Bůh hned při založení církve postaral též o ohnisko božského světla, v něž poklad zjevených pravd uložil a ten církvi ostríhati dal, aby z něho všichni mohli čerpati.

Rozeznáváme pak dvojí období, v němž se ono ohnisko církvi svěřené vyvíjelo: v prvním bylo toto ohnisko založeno; v druhém byla církev uschopněna je opatrovati, uchovávat a z něho rozdávat. První tu dobu mohli bychom nazvati obdobím inspirace, druhou obdobím assistance. Prvé velkolepější trvalo po čtyři tisíce let od Adama až do Krista; druhé ne tak velkolepé, ač ne méně božské, trvá od Krista již po devatenáct set let a nebude míti konce leč při skonání světa.

Budeme se postupně zabývati obojí touto periodou: Nejprve utvářením se onoho světelného ohniska v době čtyř tisíc prvních let — a pak úkolem církvi od Krista svěřeným, aby tento po-

klad posvátný věrně zachovávala, neomylně vykládala a celé zemi rozdělila.

Tyto dvě věci, až je poznáme, rozevrou před našimi zraky překrásný pohled na odvěčný plán, ježž Bůh při stvoření duší měl.

I.

Bůh mohl ovšem každé duši poskytnouti přímo oné pravdy, již má potřebí — kdož by o tom pochyboval?! Ale tomu, kdo se kdy zahloubal v celkový plán všech Božích děl, tomu nebude divno, že Bůh přec raději vytvořil zvláštní ohnisko pravdy, kamž všechny duše, nemají-li zůstat v temnotách, musí chodit čerpat.

Všimněme si nejprve světa hmotného a uvažujme, co se děje zde. Dítě, jak se narodí, propuká v pláč, jeho útroby se chvějí — má hlad. A co je ten hlad jiného, nežli patrný důkaz, že nemá života v sobě? A kde jest tento život, jenž mu chybí? Mimo ně, zvenčí, tu, co označuje Písmo sv. slovy: „i postavil Bůh člověka v ráji rozkoše“, tu — na té zemi, kterou oslavoval starověk nadšeným pozdravem:

Salve magna parens — magna frugum.

Zdráva velká máti...

A skutečně mezitím, co Bůh vkládal v nás hlad jakožto zřejmý důkaz, že nemáme života sami v sobě, strojí nám právě vedle nás stůl: otvíráš ruku svou (aperis tu manum tuam).

Sel v neúmorné lůno přírody květy a plody, tekcoucí vody, vše to libé bylinstvo, mízu — a abych tak řekl, tu vlastní živoucí duši přírody, která nás obklopuje a k sobě vine, aby život v nás udržovala a obnovovala. A poněvadž v té chvíli, kdy se rodí, nemělo by dítě dosti sil, aby samo čerpalo a zmíralo by i na štědrém klíně přírody, Bůh zřídil k tomu jinou bytost, něžnější, životnější, která se blíží k dítěti sama, poněvadž ono nemůže dojíti

k ní, a která mu v mléce láskou ohřátém a na klíně mateřstvím požehnaném skýtá život.

Takový je plán světa hmotného. A již teď, kdybych měl odpověděti na námitky, řekl bych těm, kteří pohrdají lůnem církve: Vy zamítáte velké ohnisko božského života! Najdete prý si život sami, bez cizí pomoci. Bláhoví! Toť jste měli říci v kolébce a odstrčiti matčin prs! Tvrdíte, že člověk ani nepotřebuje vyjítí ven ze svého já, aby našel život božský; a já pravím vám, že toho má zapotřebí, aby našel život už jen tělesný. Církev není založena na jiném plánu, a k tomu, abych vám ukázal jeho krásu, nepotřeboval bych nežli poukázati vám na tyto dvě věci: na ten výkřik hladu na rtech novorozeného dítěte a na doušek mléka, který požívá na srdci své matky.

Postupme výše k životu druhému, vznešenějšímu a lepšímu — totiž k životu rozumovému a mravnímu. Zdaž pak máme plnost tohoto života v sobě? Nikoli. Vlohy poznávací, pud života rozumového jsou nám sice vrozeny: vznešený to pud, připouštím, avšak přece jen pouhý pud, pouhá vlohá. A kde lze naléztí tento život, jehož v sobě nemáme? Právě tak jako život tělesný — mimo nás; ne ovšem v přírodě, avšak v společnosti lidské, která od Boha základní principy, zásady, základní zákony myšlení a poznání obdržela, jich pozbyti nemůže, nýbrž je všechněm v známost uvádí, kdož s ní ve styk vejdou.

Je sice možno popírati tak zv. vrozené představy u jednotlivce. Avšak lůno lidstva samo je osetá niva a nikdo nedospívá k životu rozumovému, leč tak, že s tímto lůnem se stýká.

Vidím rozumáře, jenž se od společnosti odlučuje, jenž tvrdí, že má-li k pravdě dospěti, musí se od lidské společnosti odvrátiti a soustřediti se sám u sebe. Ano, ano, asi tak, jako člověk, který by se odtrhl od přírody, aby byl lépe živ! A ostatně, co pozorujeme? Po devátnáct set letém trvání křesťanství. i při jasném světle evangelia, před tváří

církve, před tváří lidstva věřícího v Boha, v duši a její nesmrtnost, tito lidé zabírají v ateismus a materialismus; a klesli by ještě níže, kdyby ono ohnisko života rozumového, jímž pohrdají a opovrhují i proti vůli jejich svou jasností jich neosvěcovalo.

A nyní učinme ještě poslední krok: — přicházíme k životu božskému, který je korunou obojího onoho života nižšího, k oné tužbě po světle nekonečném, po lásce neskonale, po blahe věčném, k tužbě, která je takřka mou vlastní přirozeností a je důkazem, že mám schopnost i vlohu k životu nekonečnému.

Nuž, a kde jest tento život? Není ve mně, poněvadž ho hledám; není v lidstvu, poněvadž to ho též hledá jako já. Kdež je tedy? Musí někde být! Kde je lůno tohoto života božského? Neboť nějaké musí přece být!

A vizte, jak vskutku pěkně tyto věci jedna s druhou souvisí a spolu se vízí. Pro tělesný život svůj, jehož schopnost si na svět s sebou přináším, nalézám před sebou, jakmile se útroby moje ozvou, nesmírné lůno života tělesného, nehynoucí, žírnou přírodu totiž a není mi potřebí, leč jen ruku vztáhnouti, abych tohoto života nabral. A dobře tak: vidím v tom moudrost a lásku nekonečnou.

Pro rozumový svůj život, k němuž si vlohy na svět přináším, nalézám před sebou rovněž veliké lůno života rozumového, totiž valný sněm veleduchů a lidí zdravého rozumu přirozeného, kteří od věku do věku podávají si pochodeň myšlenky, vědy, rozumu, šlechetných zásad, věčných, nepomíjejících základních pravd života duševního. A dobře tak. Vidím a zdravím vděčně i zde moudrost a lásku nekonečnou.

Konečně přináším si na svět ještě třetí vlohu, vlohu života božského. A na ukojení této tužby ze všech nejvznešenější a nejmocnější nebylo by ničeho!? Žádného lůna života božského!? Jakže! Žít tento život a rozvíjet jej, skýtat mu trochu

toho světla a nekonečné lásky, po nichž tolik touží, chránit jej — neboť je bohužel vydán tisícerym nebezpečím: celý svět je spiknut proti němu — a co nejhoršího — já sám jej tak rád v sobě ubíjím, jsouť věru chvíle a doby, kdy mi to dělá potěšení, že si mohu křídla přistříhnouti, kdy se sám svým vznešeným tužbám vysmívám — a kdy tu lepší, světlou a láskou dýšící bytost, která jest ve mně — smýkám blátem! — a k tomu ke všemu, že by nebylo žádného lůna božsky chráněného, nebylo by nějaké autority k jeho udržování, nebylo by nějakého posvátného otcovství?! Musí být! Jinak byla by v plánu božím nesjednocenost a nesoulad. A ten v něm není a býti nemůže. Dílo Boží jest souladné ve všech svých částech: o tom nedopouští vůbec pochybnosti to, o čem hodláme hned se rozhovořiti.

II.

Právě tak jako připravil Bůh nivu přírody i lidské společnosti, aby nacházel člověk potravu svému dvojímu životu, tělesnému i duševnímu, tak osévá i církev, sotva že ji stvořil. A seje v ní světlo plnými proudy. A učinil z ní ohnisko života tak jasné, že je třeba člověku jen ruku vztáhnout, aby v něm potřebné potravu načerpal dosyta.

Svatý Pavel vylíčil toto osévání církve, toto utváření ohniska božského světla a lásky, z něhož mohou a mají čerpati všichni, oním známým slovem na počátku listu svého k židům: „Mnohokráte a mnohými způsoby mluvil někdy Bůh otcům našim skrze proroky, v těchto však dnech doby poslední mluvil nám skrze Syna.*)

Hle tedy, jak se utvářelo ono ohnisko: ne náraz, ne náhlým jediným a úplným osvětlením, nýbrž

*) Žid. 1, 1.

pozvolna „postupně: „mnohokrát“, „mnohými způsoby“; ne tak, že by Bůh každou duši zvlášť poučoval, ale tak, že toto poučování veřejně svěřil určitým osobám, jež si zvolil, poslal a duchem svým nadchl (inspiroval), aby lidstvu nesly slovo boží neporušené.

A jakým způsobem jim je zjevil? Zvláštním úkonem božským, jež zoveme inspirací.

Inspirace jest tajuplné působení boží na proroky a po příchodu Kristově na apoštoly, aby byli schopni bez omylu hlásati ony pravdy, kterým chtěl svět vyučiti.

Jak se dála inspirace? Jak Duch Boží, který mluvil skrze proroky, jak uchopil duši člověka, jak zjevil mu tu neb onu pravdu a jej s ní k světu poslal? Jaká svoboda zůstala ponechána inspirovanému, aby mohl vysloviti pravdu zvláštním slohem svým, a to s takovými city a přízvuky, že by vlastní jeho nitro odhalovaly? Církev nerozhodla. Co rozhodla a co předkládá k víře je jenom to, že slova jejich jsou jistě inspirována a že božské jsou ony nauky, které od nich přijala. Od Adama k Noemovi, od Noema k Abrahamovi, od Abrahama k Davidovi, k Isaiášovi, Jeremiášovi, Danielovi a Ezechielovi; od proroků k apoštolům, k sv. Matoušovi, Markovi, Lukášovi, Janovi a Pavlovi — v jakém to značném počtu vidíme je povstávati! Vše je božské u nich: chvíle, v které se objevují, pravda, již hlásají, ano i slova jsou jim diktována shůry. Ať již vypravují tajuplné události nejstarší minulosti, kdy objevil se člověk na zemi — jako Mojžíš, či ať patří jako sv. Jan v nejvzdálenější budoucnost na poslední záchvěvy života na zeměkouli; ať odhalují velebně úmysly Nejvyššího, či jemně a něžně zkoumají tajiny lidského srdce; ať již vyprávějí své osobní vzpomínky jako sv. Jan, anebo ať jako sv. Lukáš berou na poradu starobylá podání, vypravování starších a listiny veřejné — vše to, pravím ještě jednou, je božské; vše je jim diktováno shůry. To nejsou ani děje-

pisci, kteří bádáním dospěli k naprosté přesnosti historické, ani myslitelé, kteří bedlivým pozorováním došli k poznání lidského nitra; ani vznešení básníci, v nichž se vše nazírání jejich genia snoubí s všelidskými dojmy a city: nýbrž inspirovaní, Bohem nadchnutí jsou to; jsou to lyry, které se zachvívají pod dotekem Umělce Nejvyššího a které znějí jen tím, co On chce, jak chce a v době, v níž chce.

Řekl jsem sice, že vše na nich je božské — než jak nicméně mnoho jest na nich lidského! Jak každý z nich má svoji zvláštní fysionomii, svůj zvláštní ráz, svůj přízvuk, svůj sloh! Odstraňte nadpisy vlastních jmen a čtete si vypravování o poslední večeři a otevřete si pak list k Římanům: nepozorujete, že máte před sebou dva duchy — oba sice veliké — ale přece od sebe naprosto se různící? Komu by jen napadlo, že Zjevení (apokalypsis) je dílem sv. Marka? A listy sv. Petra, kdybychom je i nadpisu zbavili, kdo by si jen troufal přičítati sv. Pavlu? Každý spisovatel svatý jeví se tu se svým nadáním, vychováním, vzpomínkami a zevnějšími i vnitřními podmínkami svého života. Působí tu jeho rozum, pracuje jeho obraznost, bije jeho srdce, svítí jeho mravní povaha. Mluví tu člověk, ovšem, ale mluví tu i Bůh. Učí tu Bůh, avšak učí tu i člověk. Slovo tělem učiněno jest a přebývalo mezi námi. Slovo boží stalo se slovem lidským a došlo k sluchu našemu plno milosti a pravdy; plno velebnosti, že by člověk před ní na kolena vrhnouti se měl, a zase tolik lidského půvabu, soucitu a souhlasu s bolavým nitrem naším, že jsme se jím unéstí dali.

Jaká to dynastie inspirovaných, jež nemá sobě rovné! Bůh chtěje lidstvu dáti ohnisko světla takové, které by ho k sobě půvabem svým vábilo, sestavil je z lidstva samého: z pastýřů, králů, válečníků, kněží i z mužů prostého obecného lidu, aby v něm stále bylo slyšet znění lidskou strunu,

a aby nás jako všude tak zvláště zde obepínaly „ony provázky Adamovy“*) o nichž mluví Písmo; zároveň však tak vedl jejich péro, buďil jejich ducha, nadchl jejich srdce, že cokoli ať již jako spisovatelé, dějepisci, básníci či kazatelé psali, vše bylo čistým slovem božím. „Ano Hospodin Bůh izraelský mluvil,“ dí Isaiáš o svých slovech.***) A David dí: „Duch Hospodinův mnou mluví a řeč jeho prochází jazykem mým.***) A svatý Pavel pravý: „Všeliké Písmo o'd Boha vdechnuté jest.†)

A co se ono ohnisko postupně tímto božským a lidským způsobem zároveň vytváří, Bůh je přibližuje lidstvu stále blíž a blíž — až na dosah; upravuje je úměrně podle jeho vývoje, aby nebylo ani příliš povznesené pro nízké, ani příliš nízké pro vznešené. A tomu se právě nejvíce divil sv. Augustin. „Co mne zvláště plnilo obdivem, praví, a čím si vynucovala nauka církve katolické moji úctu a víru, jest ona zvláštnost, že jest s jedné stránky zcela prostinká, aby ji i nejprostší člověk pochopiti mohl a že s druhé strany pod slupkou litery obsahuje tajemství nejvznešenější. Přístupna všem jasností své mluvy, prostotou svého slohu, vyhovuje zároveň duchům nejnadanějším a nejbystřejším. A že pojímá všecky lidi v širé lůno své a je v něm drží, to jí nijak nevadí povznášeti duchy silně v oblasti světla nejjasnější.††)

Znali však inspirovaní vždy celý obsah toho, co psali? Nevíme. Lze pochybovati. Jednak nebylo toho k dosažení záměrů Prozřetelnosti zapotřebí; a jednak převyšovalo slovo, jež hlásali, naprosto všecken dosah lidského ducha. Čím větší duch, tím více nekonečna vplétá v své myšlenky, takže bývá často zapotřebí několika pokolení vykladatelů,

*) Os. 11. 4.

***) Is. 21., 17.

****) II. Král. XXIII. 1., 2.

†) II. Tim. 3., 16.

††) Confesa. I. VI. c. 5.

aby odhalili smysl slova Mistrova. Což tedy máme říci o knize, již Bůh pro lidstvo diktoval, v níž Bůh učí, Bůh mluví, Bůh vypráví, Bůh přikazuje — a v níž, aby to činiti mohl po lidsku a způsobem vhodným lidskému rozumu i srdci, užívá osobností lidských? Spisovatel podržuje svůj sloh; avšak v něm tají se nepochopitelný duch boží, jenž v každém výraz konečný a omezený vkládá smysl neobmezený a nekonečný.

Takové jsou knihy svaté. Takovým způsobem byly složeny — zdánlivě v neladu naprostém — v skutečnosti však v podivuhodném pořadu, objemu, postupu, souladu a jednotě. Jako slavný sborník, jenž řídí sbor hudebníků, dá znamení nejprve jednému, pak druhému, pak tomu a zase onomu, a neustane, až rozvíří celý souladný hymnus, tak před okem božím od věčnosti stály připraveny, uspořádány k provedení díla věčné krásy všechny ty lidské klávesy, které si zvolil. Jeho oko jediným pohledem obsáhlo od počátku tento hudební nástroj čtyřtisícletý a jeho ruka zasahovala v něj ne náhodou, nýbrž pořadem, jež moudrost jeho určila. Když se zastavil ve hře, vše došlo ku konci. Za těch čtyř tisíc let sdělil lidstvu mluvou nevyrovnatelnou ne ovšem vše, co ví, avšak všecko, co chtěl, aby lidstvo vědělo, všecko, čeho potřebuje, aby žilo, vše, čím by se léčilo, sebe křísilo a posvěcovalo, vše, čeho k milování i k umírání i k spojení s Bohem potřebuje. Poslední řádkou Zjevení končí období inspirace. Bůh mluvil mnohokrát a mnohými způsoby skrze patriarchy a proroky — nejposléze skrze Syna svého. Rekl ne vše — opakuji ještě jednou — co ví, ale vše, co vědět i má člověk. A již nebude mluvit. Kniha je zavřena, ohnisko je zaniceno, církev je oseta. Přistupte k tomu ohnisku, čtete tu knihu svatou, poslouvejte oné autority božské. Vše je v ní: všecka tajemství časná i věčná.

III.

Hotový poklad víry svěřil Bůh církvi. Církev ovšem byla již před tím, ba onen poklad víry byl zdělán právě pro ni.

A kterým způsobem byl jí tento poklad svěřen? Různými způsoby — *multis que modis* — zvláště však dvojm: ústně a písemně.

Na počátku, kdy ještě písmo nebylo, jakž mohlo se dostatí božského poučení Adamovi, Noemovi, patriarchům, Abrahamovi a spravedlivým oněch věků, jež předcházely před Mojžíšem? Jen ústa, jinak nebylo možno.

Později po vynalezení písmo, bylo použito písmo. Písmo není způsob sice tak živý jako slovo, zato však trvalejší. Toho použili proroci, použili ho i apoštolové. Nezanedbávali však proto ústního poučování. Nenapsali vše — nemohli — zvláště ne apoštolové. Jakž by také byli vypsalí vše z tříletého bezprostředního styku svého s Kristem Ježíšem, jak jej vídali, slyšali a žasli nad naukou, která zaplavovala Galileu a plnými proudy zalévala Jerusalema? „Ani celý svět by neobsáhl těch knih, které by se musily napsati,“ dí sv. Jan (21, 25.). Ostatně neposlal jich Kristus psáti, nýbrž kázati. *Euntes docete!* Jděte, učte! A oni tak činili: kázali stále, psali však až později a jen ze zvláštních příčin. A proto, když mluví o pokladu božské víry a když věřící k němu odkazují, odkazují k celému pokladu, k obojí jeho formě: ústní i psané. „Nuže, bratři, stůjte a zachovávejte podané nauky, kterým jste se naučili ať skrze naši řeč, ať skrze náš list.“ (II. Thess. 2, 15.)

Otcové mluví také tak. Nerozlišují, a dovolávají se nauky ústní i psané. Jsou některé věci jasněji vysloveny v nauce ústní a jiné opět učitelé

v nauce psané — ale obojí tvoří jeden a týž podklad víry.*)

Ano, všeobsáhlá a hluboká jednota, která dýše veškerou naukou, opravňuje tvrditi, že není jediné věci v ústním podání, která by nějak aspoň nebyla naznačena v Písmě, jako zase není jediného článku věroučného, který by svými kořeny netkvěl v tradici. V obou dýše týž duch, týž v obou zní hlas.

Je to tedy velice úzkoprsé od protestantů, že za poklad víry uznávají pouze psanou jeho část; a ještě více úzkoprsé a naprosto nesprávné jest, že by církev založena byla jenom na ní, jak oni tomu chtějí. Vždyť církev byla přec dříve než Písmo. Nejdříve byla zřízena ona a pak teprve jí byl svěřen poklad víry. A ona také vskutku existovala dříve, než která kniha jejího Pisma byla vydána. Toť nahlédl přec sám Lessing jeden z předních literátů protestantského Německa.

„Celé náboženství Ježíše Krista bylo již věrou uznáváno a skutkem prováděno — a přec nebylo ještě ani jedno z evangelií napsáno.**)

*) Cfr. Brugère: *De Ecclesia Christi praelectiones* p. 8. Uvádí přesvědčivé texty ze sv. Basila, Epifania a Chrysostoma — a fakta neméně přesvědčivá doložená Origenem Tertullianem, Augustinem, Jeronymem. Viz též Franzelini: *De divina traditione*, th. XIX.

***) Lessing: *Spisy* Berlin 1825. Díl VII. a VIII. Nebude nemístno uvésti zde pozoruhodné věty, jež Lessing, ač protestant, ve smyslu zcela katolickém proti Goetzovi stanoví:

1. Pravidlo víry církevními otci stanovené není vzato z knih Nového Zákona.

2. Toto pravidlo existovalo mnohem dříve než první kniha N. Zákona.

3. S tímto pravidlem spokojovali se netoliko křesťané věku apoštolského, nýbrž i křesťané prvních čtyř století považovali je za úplné a postačitelé.

4. Toto pravidlo je tedy onou skalou, na níž je církev vzdělána a ne Písmo.

5. Dokazovali, že Apoštolé sestavili své knihy tak, že do nich vložili všecku nauku křesť., je věc nemožná.

6. Netoliko život Krista Ježíše byl znám mnohem dříve, nežli evangelisté svět s ním seznámili, ale i celé nábožen-

Když David, Isaiáš, Daniel, Jeremiáš pěli anebo psali své žalmy, své žalozpěvy a své vidiny — byla tu živoucí církev židovská, aby je sbírala. A rovněž tak byla již církev katolická dávno na světě, když se tu objevilo teprve první psané evangelium. Teprve když Pavel kázal v Korintu, Athenách, Efesu a Římě, teprve potom objevilo se druhé; a on sám nenapsal ještě řádky. A církev byla tu již šedesát až osmdesát let, když sv. Jan svým Zjevením uzavřel řadu knih božských. A kázalo se, křtilo, podávalo, mše sv. se sloužila, světli se biskupové a kněží, ač nebylo tu ještě ani jediného evangelia, ani jediné epištoly, ani jediné řádky z ruky apoštolů.

Dnes ovšem, než se založí jakýkoli spolek a sebe menší bratrstvo, napíše se napřed stanovy. Starověk by se vysmál tomuto postupu. Starověk psal málo. Věřil živoucímu slovu a skutku více nežli písmu. Prováděl každé dílo dříve skutkem a životem, nežli je prováděl na papíře. Tak to rozhodně učinil i Ježíš Kristus. To, co církev hlásá, má z jeho úst — a ona to káže — a nepíše. A nespočívá ani na tradici ani na Písmu — je založena na Kristu Ježíši samém. A poklad víry udržuje jí — ona udržuje jej.

IV.

Než což by bylo platno, že zřízen byl zdroj světla a života a že svěřen byl církvi — kdyby církev nebyla opatřena božskou mocí jej chrániti a neporušený uchovávat? Lidstvo je nestálé a

stválo bylo již v chodu, dříve nežli který z nich o něm psáti začal. — Otčenáš modlil se svět dřív nežli si ho mohl u sv. Matouše přečísti. Kristus mu své učedníky naučil. — Formule křestní bylo rovněž užíváno dříve, nežli ji sv. Matouš v evangelium své vepsal, neboť Kristus ji svým apoštolům předepsal. A podobně má se to se všemi podstatnými věcmi v křesťanství. (Viz úplnější výčet těchto věcí u Hettingra: Apologie.)

vrtkavé. Drtí dnes, čemu se klanělo včera, a nedrtí-iti, aspoň pohazuje chladně na zemi. Kromě toho hrozí se též všeho, co je nějakým závazkem víze a poutá. Každá pravda praktická bude dnes či zítra popírána a poplvána. A žádná pravda nehájí se sama. Bylo tedy na ochranu onoho božského zřídla třeba nepřemožitelné stráže, bdělé a neúplatné autority shůry podepřené, která by ho ostříhala věrně až do konce a nedovolila nikomu na ně sáhnouti. A tak následuje po období inspirace, které trvalo čtyři tisíce let, počínaje první řádkou Genese až k poslední řádce Apokalypse — po periodě setby a tvoření zřidel církevních — následuje perioda druhá, zcela jiná, kterou nazveme periodou božského Přispění (assistance).

Obdržela církev od Krista Pána sice mnoho vzácných darů — a jednoho nikoli: inspirace. Ač tisícikráte předčí církev mojžíšskou, jejímž dovršením a zdokonalením vlastně jest, přec nemůže právě tak jako ona přidati k Písmu ani řádky. Kniha písem je uzavřena. A církev má pouze toto poslání a tuto privilej: má pomoc shůry, aby Knihu tu uchovala.

Ne že by Bůh nemohl i jí propůjčiti nadále jako prorokům daru inspirace a uložiti jí, aby i ona hlásala pravdy dosud nezjevené. A jen největší pošetilec mohl by se domnívati, že v nekonečném obzoru, na němž spočívá a ježž obsahuje oko Boží, není již ničeho, o čem by nás mohl poučiti. Ale On nechce. Co chtěl, řekl ve čtyřech tisících letech. A vše, co potřebujeme věděti, je tam obsaženo. Nám není třeba leč rozjímati jeho slova, otevírati je jako otevíráme kalich květiny, bychom v ní našli vůni ztajenou. A bychom tohoto potřebného pokladu nikdy nepozbyli, stojí Bůh při církvi své v neomylném uchovávaní zjevené nauky.

Státi při kom (assistere) znamená pomáhati v nesnázích; objasňovati věci temné; zabráňovati bludu i kroku nepravému. A není to u věci

tak závažné správné? Není to nutné? A nebyl-li tím Kristus povinen ani církvi ani lidstvu, nebyl to aspoň povinen sám sobě? Byl — a učinil. „Jdouce učte všechny národy učice je zachovávatí všecko, cokoli jsem přikázal vám. A aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“ (Mat. 28, 20.)

Učte je zachovávatí všecko, cokoli jsem přikázal vám. Ať nikdo nic nepřidává, ať nic neubírá. — Zachovejte všecko. Omnia. Neměňte na tom ničeho, i kdyby anděl s nebe kázal. Zachovávejte poklad víry neporušený. Depositum custodi.*) A protože by duch lidský klamu a omylu podrobený a novotou zmámený, nestačil tuto neporušenost zachovati, tož: „Aj, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“

Neříkejme tedy, že Bůh propůjčuje církvi inspiraci, aby mohla učití pravdě. To by byl blud. On jen stojí při ní, aby pravdu neporušenou zachovávala. Neříkejme též, že církev hlásá nové články víry. Moh'a by, kdyby Bůh tomu chtěl. Avšak ona to nemůže a také nikdy toho neučiní. Po dynastii Inspirovaných, kteří po celé čtyři tisíce let vyučovaí lidstvo pravdám dotud nezjeveným, nastoupila definitivně a na vždy dynastie Těch, při nichž stojí Bůh, a kteří neučí již ničemu novému, nýbrž jen neomylně a do posledních důsledků uchovávají, co bylo zjeveno. Tak to zařídil Bůh. Ti první vytvořili zdroj světla, a ti druzí ho ostříhají.

V.

Avšak náboženské potřebě lidstva není dosti, aby poklad víry byl jen v neporušenosti uchováván. Je třeba i otevíratí jej; je třeba i čítatí, co obsahuje; je třeba mu i dobře rozumětí a připouští-li

*) 1 Tim. 6., 20.

různé výklady, je třeba podávati i pravý smysl jeho, po případě i ukládati lidstvu povinnost věřiti v něj. I k tomu je nezbytně nutná zvláštní pomoc boží, se kterou Bůh při církvi své stojí.

De Maistre pronesl slovo hlubokého významu. Rekl totiž, že neomylnost není vlastně nic jiného, nežli svrchovanost (suverenita) a dodal: požadujeme-li pro církev neomylnost, nepřikládáme jí tím žádného zvláštního privilegia, nežli jaké si osobují všechny nejvyšší instance, kteréž si v svém oboru vedou aspoň jakási neomylně.

A je tomu vskutku tak. Není vrchního úřadu, není vrchního soudu, není soudce v poslední instanci, aby mohl nálezy svými zameziti rozepře a upokojiti společnost — jestliže nepoživá jakési neomylnosti. V oboru pravomoci soudní nutno dojítí konečně k soudu, který sice soudí, ale sám již není souzen. A jenom u toho se konečně vše zastaví.

Pravím: jakási neomylnost — a důvod toho je patrný. Jsem v soudu. Vedu proces. Ani já, ani můj protivník nemůžeme již poslední rozsudek zvrhnouti — je neomylný. Tu je konec.

Res judicata pro veritate habetur.*) Než jsem-li povinen u poslední instance stanouti, mlčetí, od dalších kroků upustiti a podrobiti se, nejsem přec ještě povinen i ve svědomí správnost rozsudku uznati. A z toho důvodu stačí tedy jen ona jakási-neomylnost: quasi-infallibilita.

Avšak představte si, že místo poslušnosti toliko zevni jsem povinen věřiti vnitř, srdcem; představte si, že kterási společnost, má-li trvati vůbec a svého úkolu plniti, zavazovala by mne k vyznání: „Věřím, že toto rozhodnutí je pravda sama —“, nebyla by v tomto případě na místě oné jakési neomylnosti nutná pak neomylnost na prostá?

A tak je tomu s církví. Ta nežádá od nás jenom poslušnosti zevní. Nespokojuje se pouze tím,

*) Věc soudně rozhodnutou je považovati za pravdu

abychom mlčky uctivě jejímu rozhodnutí se podrobili. Nemůže se tím spokojiti. Církev žádá víry plné, žádá, abychom duši celou k ní přilnuli. A je toho třeba — jdeť o pravdu. Jde tu o slovo boží, kteréž ona chová i vykládá. Než, jakž je možno říkati: Věřím — je-li tu možnost — omylu? Říkati: „Můj Bože, věřím pevně všemu, co jsi zjevil a čemu církev katolická věřiti velí“; říkati: „Můj Bože, raději bych chtěl zemřít, nežli o jediném článku víry pochybovati“ — je nesmyslem, není-li církev neomylná, a Turkem být, bylo by lépe.

Hle, toť tedy druhý důvod neomylnosti církve sv. a druhý smysl slov: Aj, já s vámi po všechny dny, až do skonání světa — totiž: s vámi jsem nejen, abych poklad víry uchovával, nýbrž jej i odkryval a jeho obsah lidstvu se závaznou jistotou vykládal.

VI.

Je ještě třetí důvod pro neomylnost, důvod příliš krásný a hluboký, nežli aby mohl již zde plně býti vyložen — vrátíme se tedy k němu později. Nyní však dotkneme se ho aspoň jen několika slovy.

Mnozí představují si, že Bůh rozesel pravdy své v lůno církve, asi tak jako je rozeseto neživé kamení v poli: jakoby to byly jakési archaeologické balvany, a církev jich hlídala. Ohavný to blud přičítá se Písmu, přímým slovům Páně, zdravému smyslu i rozumové a mravní přirozenosti člověka! Kdyby pravdy zjevené byly skutečně takové povahy, bylo by se již lidstvo dávno od nich odvrátilo, ne-li s pohrdáním, tož aspoň s lhostejností. A proto Bůh, jenž přece člověka jakožto svého tvora zná, vedl si jinak. Zasel sémě pravdy své v lůno církve ne jako nehybné, tvrdé balvany mramorové, nýbrž jako živoucí zárodky, kteréž mají vyklíčiti: jako sémě neskonale plodné, jež

má pozvolna ze země vzrůstati, se rozvíjeti a list i květ i plod vydávati. A koho povolal k tomuto dílu velkolepému: k vzdělávání totiž a k pěstění pravdy své? Ducha lidského. A poněvadž dílo to je neobyčejně jemné a nebezpečné, přidal mu za pomocníci neomylnost církve, aby ta jej vedla, podporovala a od pádu chránila.

Zmínil jsem se již o tom*) a ponechávám si širší pojednání o tom do oné části, kde budu mluviti o životě církve. Než přece hodlám dotknouti se toho již zde, poněvadž v tomto vývoji nauky svaté, v tom pokroku, jak jej duch lidský veden neomylností církve Boží uskutečnil, jeví se velkolepá krása pokladu božské víry. Právě totiž proto, že člověk vstupuje v církev ne jako trpný, nečinný, nýbrž činný úd; že jako papež, biskup, kněz i jako prostý věřící má úkolem věroučnými články se zabývati, je rozvíjeti, z nich důsledky odvozovati a je na všechny možné případy aplikovati; právě proto, že evangelium bylo mu svěřeno jako živoucí zárodek ne aby jej zasypal v hrob, nýbrž aby z něho vyvodil všecku tu nevýslovnou krásu, dobro, pravdu a vše, co prospěšného i spravedlivého v sobě uzavírá, právě proto řekl Kristus církvi své: „Jděte, učte všechny národy, já s vámi jsem až do skonání světa.“

O, církvi, uč je všemu, čemu jsem vyučil tebe: uč je nejprve základním pravdám, zřejmým, jasným, jak se v evangeliu tisíckrát opakují; potom oněm důsledkům přímo z nich plynoucím, které šlehají z nich jako jiskry z ohně, pocházejí též ode mne; neboť kdo zjevuje základní pravdu, zjevuje i důsledek z ní plynoucí. Uč je potom dále i druhotným důsledkům, kteréž jest sice tíže odvoditi, než ty je odvodíš přec — a neklamně! Uč jim též! Jinak stanulo by dílo mé jen na půl cesty — nepronikalo by vše, nešlo by

*) Le Christianisme et les temps présents tom. III. Les dogmes du Credo I. p. ch 1. § 5.

stoletím za stoletím osvěcovat a obnovovat svět. A poněvadž úkol tento jest jednotlivci i mnohým dohromady nemožným, a poněvadž každý blud v tomto oboru by vedl nutně duše lidské k záhubě a církev k zničení, tož: „A j, já s vámi jsem po všecky dny až do skonání světa.“

Chce-li se kdo vymknouti těmto nad slunce jasným slovům, může ovšem překrucovati tekst a ostrovtipně uváděti i řecké a syrské jeho znění. Avšak zeptám-li se člověka nepředpojatého, poctivého a přímého s evangeliem v ruce: „Bylo církvi třeba neomylnosti k uchovávaní, k porozumění a k vykládání božského pokladu víry — a chtěl jí Ježíš Kristus skutečně tento dar dáti?“ Odpoví mi: Ano!*)

Ano, On chtěl tomu, jako vůbec všemu, co chtěl z lásky k upokojení, k blahu a obšťastnění člověčenstva. Jakže! Já — člověk, se lopotím, abych zachoval život sobě i životy srdci mému ještě dražší než můj vlastní: život ženy, život dětí; nemám ani minuty času pro sebe — a já bych neměl vůbec dojíti pravdy jen proto, že nemám času, abych jí hledal!? Anebo mělo by se mně jí dostatí jenom z ruky lidské, nějaké kusé, nejisté, temné (pravdy)!? Oh — ustupte, lidé! Jsem dosti vznešený tvor, aby se mně dostalo poučení jen od Boha!

A dále ještě! Když jsem se se zápalem a s vášnivostí upracoval pro ty, které mám rád — vyjdu z dílny a nacházím slunce, které mne oblévá svými vřelými paprsky, a přírodu, která mne zalévá svým souladem — a pro svou duši znavenou a ztrápenou, pro ducha svého a pro srdce, kteréž po pravdě, po lásce, po naději lačnějí — nenašel bych ničeho!? Bůh — tak neskonale štědrý v nepatrných darech — byl by tak skoupý ve velikých? Toť nemožné —

*) Důvod, pro který protestantští theologové zamítají inspiraci bible vůbec tkví podle vlastních jejich slov v tom: „že by musil býti vedle neomylné knihy zjevení i neomylný tribunál pro výklad. (Dokonale souhlasíme — připisuje k tomu referent Dr. Hejčl.) Hlídko 1914, str. 217. (Pozn. překl.)

a také neskutečné! Slunce pravdy je přec skvělejší nežli slunce na obloze. Vrchází dříve nežli toto — a zapadá mnohem později. Osvěcuje nejen mé dny, osvěcuje i mé noci. I uprostřed temnot a stínů tohoto světa cítí přec člověk a dýše v církvi blaživé ovzduší pokojného a čistého světa, spočívá v něm, žije v něm pln naděje a útěchy. Netroufám si říci, že je to již slunce věčnosti. Je to jakési světlo něžné a přítlumené, jako světlo lunny za jasné noci, ale světlo, které věští světlo větší: a duše opojená ptá se sama sebe — jaká že to bude jasnost oněch budoucích dnů na věčnosti, když už toto polosvětlo zde na zemi je tak krásné!

KAPITOLA ČTVRTÁ.

Neomylnost papeže.

Církev je tedy neomylná. To vždy církev věřila, to vždy církev tvrdila. A je zvláště povšimnutí hodno, že ona je díná ze všech náboženských vyznání, která se kdy na povrchu zemském objevila, je tak naivní, či vskutku tak vznešená, že to věří a hlásá.

Neomylným být, to znamená: nemoci se mýliti! Starověk ani neznal tohoto slova. Ne nalézá se ani u Platona ani u Cicerona; a já vidím ten jemný úsměšek, který by byl pohrával na rtech Horácovi, kdyby mu byl někdo mluvil o neomylnosti. Vždyť i nyní po Kristu, kdy už tento dar vznešený a nezbytný pro pravé náboženství byl zjeven, i nyní ještě každá sekta, kdykoli se od církve odštěpuje, zřiká se nároku na neomylnost jako těžké přítěže. Ani Luther ani Kalvín ani Jindřich VIII. ani královna anglická ani car ruský neodvážili se prohlásit se za neomylné: svět by

se byl příliš a příliš mnoho smál. Církev však se za neomylnou prohlašuje a svět se nesměje. To je veliký důkaz, že je božským zřízením.

A divím-li se již tomu, že si církev troufala a ještě i dnes po devatenácti letech si troufá prohlašovat se za neomylnou, tož ještě více mne překvapuje, že jsou společnosti náboženské, které se prohlašují za božské zřízení, ale za neomylné nikoli! Neboť býti náboženstvím, náboženstvím božským, což je v podstatě jiného, nežli sestoupiti se Sinaje s tváří zářící, s deskami zákona v ruce; což jiného, leč vyjítí ven z večeradla s ohnivým plamenem letnic nad hlavou a říci lidstvu: „Potřebuješ pravdy — nuže — zde ji máš! Potřebuješ posvěcení, — nuže — zde jest! Potřebuješ vedení k Bohu — nuž ruku sem, já znám cestu, která k němu vede!“ — Než není k tomuhle všemu potřebí neomylnosti? Jestliže je totiž možno, že bys mne klamala, a místo pravdy dala mi blud; neznáš-li sama cesty a je-li možno, že bys mne místo bezpečnou a jistou cestou vedla v propast — pak ustup — nepotřebuji tě — pokusím se najítí si pravou cestu sám.

Po této první otázce neomylnosti naskytá se druhá: Jak se uskutečňuje tato neomylnost? Kde je její sídlo a orgán? Odpovídám: Sídlo neomylnosti jest v Římě a papež jest její orgán.

A to také vskutku církev prohlásila za článek víry. Zkoumala sama sebe; zpytovala se až na dno svého svědomí — řekla si: „Kde jest ve mně tato moc neomylného rozhodování? A odpověděla: „V papeži.“

Říkali jí: „Neprohlašuj to — buď opatrná!“ A já chápu, proč jí tak mluvili; neboť prohlášení papežské neomylnosti jest cosi tak smělého — řekl bych tak pošetile troufalého, že se nedivím, že se chvěli někteří mužové hrůzou před ním. Církev nedbala — a mně nebylo by třeba ani dalších

důvodů, abych jí právě proto pozdravil za zřízení boží, při němž sám stojí Bůh.

Před tím bylo lze věriti, že neomylnost jest jaksi rozlita v celém těle církve věřící. To bylo ovšem opatrnější, lidštější. Tisíce biskupů nelze přec najednou svést — také ne pobít najednou. Nyní však církev učí, že neomylnost spočívá pouze na hlavě jedině. Ale jedinou hlavu jediným rázem meče je možno setnouti! Jedinou hlavu! Ó, pojdte, králové, státy, republiky, bude asi lehce možno ji zastrašiti hrozbami anebo svěsti sliby.

A jak stoupá náš obdiv, vidíme-li církev prohlašovat svoji neomylnost v devatenáctém století — v plném rozkvětu racionalismu a revolučních a bezbožných ideí, kdy vše zdálo se raditi k opatrné zdržlivosti. Ale církev nejedná jako lidé. Co chvíli vidíme, jak nárazy jakési tajuplné síly unášena, překvapuje i své přátele ano žasne i sama nad sebou.

Nicméně, všimneme-li si věci blíže, není neomylnost papežská naukou novou. Jest pouze logickým důsledkem jeho vrchní pravomoci nad dušemi lidskými. A tak byly tyto dvě přednosti v církvi vždy uznávány. Jsou podstatnými součástkami nauky zjevené: s tím toliko rozdílem, že když postupem času obě se určitěji utvářily a prohloubily byly každá jindy slavnostně prohlášeny: první na všeobecném sněmu lyonském a florenckém, druhá na všeobecném sněmu vatikánském.

Nuž, pusťme se v úvahu o tomto veledůležitém vývinu nauky církevní, který se počíná posledními slovy Kristovými a končí koncilem vatikánským. Uvidíme na tomto názorném případě, jak se články víry vyvíjejí, určitějšími a pod vlivem Ducha Sv. vždy jasnějšími stávají, a jak tento Duch světla a lásky, jenž vše podle míry, váhy a počtu zařídil, i tu připravoval ode dávna jednotlivé věci až k okamžiku vhodnému pro konečné věroučné prohlášení.

I.

Uvedme si především na paměť všechna slova evangelia, která se na papeže vztahují. Ať již je uvažujeme každé o sobě zvlášť či ať je srovnáváme — a abych tak řekl — dohromady pospolu slátáme — vždy jeví se nám světlým, zářným ohniskem. „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou.*) A tobě dám klíče království nebeského, a cožkoli svážeš na zemi bude svázáno i na nebi; a cožkoli rozvážeš na zemi, bude rozvázáno i na nebi.**) Simone, Simone, já jsem se modlil za tebe, aby nepřestala víra tvá, a ty někdy obrátíš, utvrzuj bratří svých.***) Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé.†)

To jsou slova, jež jsou základem papežství. Vezměte každé jednotlivé zvlášť a pokuste se vyvoditi z něho všechny důsledky. Spojte je pak dohromady — objasněte jedno druhým — a budete oslněni. Neboť co by nebylo obsaženo v nich? A co těžšího: říci, co papež jest, či říci, co není? Vezměte to slovo: Ty jsi Petr, t. j. skála a na té skále vzdělám církev svou, svou církev jedinou, svou církev svatou, svou církev neomylnou, svou církev věčnou. Tu se ztrácí duch v nekonečnu, když si položí otázku, čím jest tedy sám základ církve takové! — Vezměte ono druhé slovo: Cokoli svážeš na zemi, bude svázáno i na nebi: je ještě něco vůbec nadto víc? A to další: Utvrzuj bratří svých. A i toto: Pasiž beránky mé, pasiž ovce mé. Tobě dám klíče království nebeského. — Vezměte je všechna — zvažte je: co slovo, to blesk! V každém slově skrývá se

*) Mat. 16. 18.

**) Ibid. 16. 19.

***) Luc. 22 — 32.

†) Jan 21, 15.—17.

cos neobmezeného — a co se jimi dává, dává se plnými rukama, bez míry. Papež jest náměstek Krista Ježíše, základ církve, nositel klíčů nebes, utvrzovatel bratří ve víře, pastýř beránků i ovcí, to jest ovčince veškerého. Hledejte, pravím ještě jednou, čím by církvi nebyl. Je nesmrtelný jako ona, nezničitelný, z popela svého znovu se obrozuje. Církev nemůže býti bez něho. A on nemá přec sytiti beránky a ovce jedem ni bludem. Nemůže přec otevírati brány nebes těm, kteří nejsou hodni vstoupiti. Zkrátka, papež je pokračovatel Krista Ježíše na zemi.

Namítá se tu ovšem mnoho otázek. Ke každému z jeho titulů, jeho privilegií možno by bylo přičiniti tisíce otázek, aby se určila blíže pravomoc nejvyššího velekněze a vymezil její rozsah. Avšak na počátku, v katakombách, se tyto otázky nekládou, ba přičilo by se je klást. Láska a víra žijí z důvěry a oddanosti. A že je prvním ze všech, že je nejvyšším náměstkem Krista Ježíše, že se mu dluhuje úcta a poslušnost a že se k němu chovati jest jako ke Kristu Ježíši samému — toť zřejmo — a to také stačí (v katakombách). Brzy ovšem nastanou žalostné spory a dostaví se bolestná nutnost určovati a věroučně rozhodovati. Není třeba určovati, dokud se nezavrhne; a definovati je třeba, až když se popírá.

II.

A vskutku, postupujeme-li řadou věků zpět do prvních století křesťanství, vidíme již dávno před tím, než bylo co v této věci definováno a rozhodnuto, tyto dvě zřejmé věci:

Předně, že papežové jsou si zcela jasně a určitě vědomi plné pravomoci své, které se jim dostalo. A užívají jí umírněně a šetrně, nezakročují, leč v případě nejvyšší potřeby, ale pak to činí s rozhodností a důrazem, jenž nestrpí odporu.

Za druhé jest patrné, že i církev je si vědoma jasně a určitě plně pravomoci učitelské a vladařské, kteréž se papežům dostalo. Z blahovůle k bludařům a často i k vůli tomu onomu horlivému biskupu církev hledí se vyhnouti tomu, aby nemusila papeže ihned stavěti do popředí. Jedná, nakládá s ním prostě, familierně, asi tak, jak si dovolují dítky vůči svému otci — avšak nikdy nevybočuje z náležitých mezí. Tyto projevy obojího onoho vědomí mají při vzájemných k sobě zřetelích a při obapolné šetrnosti jednoho k druhému do sebe cosi nevýslovně krásného a světlého, zvláště ve dvou velkých stoletích, čtvrtém a pátém, v nichž tolik otázek bylo projednáváno a tolik sněmů svoláno. Nemohu se pouštěti do podrobností; několik případů stačí.

Když se sešel všeobecný sněm v Efesu, aby odsoudil Nestoria a prohlásil Marii Pannu Rodičkou Boží, posílá papež Celestin legáty své, aby sněmu předsedali; a jak končí svá poučení, která jim dává? „Budou-li se mínění rozcházet, pamatujte, že jste tu, ne abyste disputovali, nýbrž rozhodovali.“*) — Hle, jaká to v jednom slově šetrnost i síla! Jsou-li mínění zajedno, nechte, nevystupujte! Jednomyslnost sněmu tím spíše bude moci přivésti odbojně nazpět. Ale v případě sebe-menšího různění se názorů zakročte a pamatujte, že jste tu, ne abyste disputovali, nýbrž rozhodovali.

V polovici pátého století psal papež sv. Lev sněmu chalcedonskému: „An list můj Flavianovi, blahé paměti, plně a jasně rozhodl vše, čemu o tajemství vtělení věřiti jest, nejedná se již nyní o to, učeně se příti, nýbrž věřiti.“*) A mezi šesti sty biskupů přítomných neozval se ani jediný hlas odporu proti slovům obsahujícím v sobě tvrzení o neomylnosti papežské. Naopak, shromáždění propuklo v jednomyslné volání: „Petr

*) Epist. 17. Migne tom. I. col. 503.

**) Epist. 93. Migne tom. LIV col. 937.

promluvil ústy Lvovými. Petr na stolci svém dále žije.“

A Innocenc I. píše biskupům africkým, shromážděným v Karthagu a v Mileve: „Projednávají-li se otázky, týkající se víry, myslím, že naši bratři spolu biskupové mají se shodovati s Petrem, jenž jest původcem i jména i hodnosti jejich.“**)

A sv. Agathon: „Apoštolská církev římská nikdy od pravdy nepobloudila; všechny ostatní církve katolické, všechny sněmy všeobecné přijaly vždy nauku její jako nauku knížete apoštolů.“*)

A celý koncil konstantinopolský provolává souhlas s dopisem papeže i s odpovědí jemu poslanou v tom smyslu, že přijímá list papežův zasláný císaři jako dopis Duchem božím psaný od samého knížete apoštolů.

Tuť je patrné v těchto případech zřejmě ono dvojí vědomí, o němž jsem se svrchu zmínil: vědomí papeže, čím jest a co z ustanovení božího může; a vědomí církve, kteráž to rovněž ví — a oba vedení jedním a týmž působením: jednou je to papež, jenž vystupuje více do popředí než církev, jindy opět vystupuje více církev nežli on — podle toho, jak potřeba duší žádá a podle toho, jak Duch boží vede.

III.

Případy, které jsme právě uvedli, mohly by sice již stačiti, poněvadž tu slyšíme církev veškeru shromážděnu slavnostně, jak jen zřídka se stává. Než vedle těchto svědectví veřejných a slavných, uvedeme i jiná soukromějšího rázu, však neméně cenná. Jsou to velcí duchové a světci, kteří čtouce

*) Epist. 29 et 30.

**) Labbe, tom. VI. col. 635.

evangelia, vyvozují z něho tytéž důsledky. Do-
dejme k tomu, že svědectví ta mají tu vzácnost
do sebe, že tryskají ze srdce jejich zcela dobro-
volně hned jako projevy víry proti popíračům blu-
dařským, jindy opět jako projevy lásky, úcty a
svatého nadšení nad krásou církve s hlavou svou
v jedno sjednocené a jí neomylně vyučované a
řízené. Uvádím pouze sv. Ireneu,¹⁾ Origena,²⁾
sv. Cypriana,³⁾ sv. Rehoře Nazianského,⁴⁾ sv. Ba-
sila,⁵⁾ sv. Efrema,⁶⁾ sv. Epifana,⁷⁾ sv. Jeronyma,⁸⁾

¹⁾ Sv. Ireneus: „S tou církví (římskou totiž) zajisté
potřebí jest, aby souhlasila pro její výtečnější přednosten-
ství každá církev, t. j. věřící odevšad, poněvadž v ní po-
vždy od těch, kteří jsou odevšad, zachovávalo se podání od
apoštolů pocházející.“ (Desolda: Sv. Iren. V. kněh proti ka-
cířství str. 199.)

²⁾ Origenes (in Exod. Hom. V. 4.): In Math. tom. XII.
Nro 11. Migne. P. G. tom III. col. 1003. „Viz, co od Pána se
dí onomu velikému Církve základu, Skále přepevné, na níž
Kristus církev svou založil.“ (Cfr. Hettinger: Fund. Theologie
T. II. Buch 1. § 14.)

³⁾ Cyprian: „Pán mluví Petrovi: Ját pravím tobě, že
ty jsi Petr“ etc... Na něm na jediném vzdělává církev svou
a jemu velí pásiti ovce své... Bylť ovšem i ostatní apošto-
lové to, co Petr byl, zároveň i pocty i moci zúčastnění —
avšak začátek pochodí od jednoty a primát se Petrovi dává...
(Stárek: Sv. Cypr. Věk a spisy 112. 113.)

⁴⁾ Sv. Rehoř Nazian.: Carmen de vita sua v. 562-572.

⁵⁾ Basilius: Píše biskupům západu: „Proto potře-
bujeme vaší pomocné ruky, aby vyznavači apoštolské víry
odvrhli zosnované (od bludařů) roztržky a na příště auto-
ritě církve se podrobili... neboť je věru třeba Bohu děko-
vatí za dar vaší zbožnosti propůjčený, že vždy pravdu od
bludu rozeznáváte a víru Otců neporušenu hlásáte. (Kirchen-
Väter Sv. 25. str. 234. Kempten 1841.)

⁶⁾ Sv. Efrema (in Jos. c. 24): „Josue vzal kámen ve-
líký a řekl lidu: Aj, kámen tento bude vám na svědectví,
že slyšel všechna slova Hospodinova...“ (Jos. c. 24, 26, 27.)
Tento kámen veliký, jež postavil Josue pod terebintem
v stanu Hospodinovu, a jenž jaksi slyšel všechna slova, jež
Hospodin skrze sluhu svého Josue byl mluvil, byl obrazem
Šimona Petra: neboť ten slyšel vpravdě všechna slova, jež
Kristus hlásal, ten byl svědkem jeho divů a ten celému
světu obojí to (slova i divy) učinil známé tím, že s apoštoly
společně pracoval. (Cfr. Sämtl. Werke der Kirchen-Väter.
Kempten.) Sv. 28., str. 71.) Tých: Encomium Petri: Buď
zdráv, ó Petře, ty jazyku učedníků, ty slovo věrozvěstů, ty

sv. Ambrože,⁹⁾ Prudence,¹⁰⁾ sv. Asteria,¹¹⁾ sv. Au-
gustina,¹²⁾ sv. Petra Chrysologa,¹³⁾ Theodoret,¹⁴⁾
sv. Maxima,¹⁵⁾ sv. Theodora Cyr.¹⁶⁾ Ztroj- a zčtver-
násobiti bylo by možno tato svědectví: co však ze

oko apoštolů, vrátný nebes, prvorozenče nebes klíčníků...
(ibid. Sv. 36., str. 116.)

⁷⁾ Epifanius: Petr — ona skála nepoddajná — na
níž církev zbudována jest. (Anchor. 9.) Cfr.: Hettinger: Fun-
damental Theologie II. Th. B. 1. § 14)

⁸⁾ Jeronym: Já nikoho jiného, leč Krista samého ná-
sleduje k Svatosti Tvé (ad Damasum) t. j. k stolci Petrovu
se družně vinu. Vždyť vím, že na něm, na té skále, církev
zbudována jest. A kdo ne v tomto domě beránka jí, znesvěcen
jest. A kdo v Noemově arše nebude, zahyne za potopy...
(Ep. XV.) Ad Demetriadem: Hleď, abys víry sv. Inno-
centia, jenž stolce apoštolského a sv. Anastasia nástupce a
dědic jest, se pevně držela. (Ep. 130.) Migne Patrol. tom. XXII.)

⁹⁾ Ambrosius: Petrovi řekl Pán: Ty jsi Petr, t. j.
skála, a na té skále vzdělám církev svou. Kde tedy Petr,
tam církev (in Ps. XL.)

¹⁰⁾ Prudent: In s. Laurentium.

¹¹⁾ Asterius Amas: *Θεμέλιον* (základ) *τὸν Πέτρον*
ἰνομάζει τῆς Εκκλησίας.... Petr přejal tedy péči o celý svět
tak jako pastýř běře na sebe péči o své stádo: Pasíž ovce
mé. A Pán dal ho všem, jenž uvěřiti měli, za otce, pastýře
i učitele. (Cfr. Hettinger I. c.)

¹²⁾ Augustinus: Na stolici jednoty položil Bůh nauku
pravdy (ad Donatistas 105). Ad Optatum: „Varuji tě, aby
ses nepřidal k novému bludu... Jehož dva nejhlavnější pů-
vodci a šířitelé, Pelagius a Celestius, bdělými sněmy biskup-
skými za přispění Spasitele, jenž chrání církev svou, i ode
dvou velebných přednostů Apoštolské Stolice, papeže Inno-
centia a Zosima (leč by pokárání svůj blud napravili) po
celém církve okrsku odsouzení jsou. (Migne Patrol. tom.
XXXIII.)

¹³⁾ Petr Chrysolog: Epist. ad Eutychetem: „Petr
na stolci svém stále je živ, stále zasedá, i pravdu těm, kdož
ji hledají, podává“ (u Hettingra I. c. str. 166.)

¹⁴⁾ Theodoret: Ep. CXVI. ad Renat. presbyter.

¹⁵⁾ Maxim. Opuscula theologica Migne II. 138.

¹⁶⁾ Theodor. Cyr. Epist. XV. Leoni papae: „Jestliže
Pavel, hlasatel pravdy, nádocha Duchu Sv. k Petrovi se uchýlil,
aby Antiochenským, jsoucím v pochybách o zachování
St. zákona poučení přinesl, čím spíše my ubozí a malí k apo-
štolské Stolici Tvé se utíkáme“ atd. celý list svědčí, že pri-
mát římsk. papeže i na východě byl uznáván. (Vide Hurter
opusc. S. Patrum sv. XXV., str. 210 a násl. Epist. XIII. Pasch.
papae.)

všech vyznává a čeho, prosím, je třeba si všimnouti, jest tón těchto svědectví, nebojácný, neváhavý, jako bývá při věci sporné, ne nejistý, nýbrž věrý, přesvědčivý a plný nadšení jakéhos nad tím, že Petr stále jest přítomen na stolci svém a žije dále, aby učil svět. Troufám si tvrditi, že každému, kdo umí mezi řádky číst, dokazuje tato rozvláčná bohatost slohová a vadná snad nepřesnost více, nežli přesnost bezvadná, která bude mluvití později. Lze v nich tušit neomylnost i primát, nezničitelnost i ostatní výsady, to vše lze vytušit jaksi v této jasné světelné záplavě, kdy církev ještě niceno neustanovila ani nerozhodla.*)

IV.

Než tu se objevuje na obzoru tmavý bod. Konstantin, přeloživ sídlo své na břehy bosporské, učinil z něho vlastně druhý Řím. Od té chvíle domáhal se biskup cařihradský druhého místa v církvi, na falešném ovšem základě, neboť správní okrsky církevní nemusí se nezbytně řídit podle správních okrsků státních. Než biskup nedal se ničím poučiti ani zadržeti. Když pak konečně po drahé době podporován císaři dovedně vrchu nabyt nad patriarchy antiochejským, alexandrijským a jerusalémským a dobyt si konečně onoho druhého místa, jež bylo předmětem jeho neukročené tížádnosti — chtěl nyní zaujmouti místo první. Důstojnost biskup-

*) Všecky tyto texty jsou uváděny, vykládány a probírány v těchto dílech: Bouix: de Papa 3 vol. in 8 Paris, Lecoffre 1869. Msgr. de la Tour d'Auvergne: La Tradition cath. sur l'infalibilité pontificale 1 vol., Paris, Palmé 1875. Msgr. Dechamps, archevêque de Malines: L'infalibilité et le Concile général 1 vol., Paris, Magnin 1870. Dom. Guéranger: La Monarchie pontificale 1 vol., Paris, Magnin 1870. Čtenáře, jež by chtěl hlouběji vniknouti v tuto otázku, odkazuji na díla uvedená. Nás by vedla diskuse příliš daleko.

ská musí stoupati — říkal — s důstojností sídla svého; a poněvadž se Cařihrad stal sídelním městem a prvním městem světa, přísluší biskupu jeho prvenství přede všemi ostatními. To byl začátek zhoubného rozkolu církve řecké, jež trvá až do dnes; začal jej Fotius (857—886), potom na čas přerušen (886—1054); znovu jej obnovil Michal Caerularius (1054—1059) až konečně odtrhl velkou část východu.

Až do té doby neučinila církev žádného věroučného rozhodnutí o výsadách a přednostech sv. Stolce apoštolského. A k čemu též? Vždyť nikdo jich do té doby nepopíral! Žilo se tenkrát věrou, poslušností, oddaností a láskou; nebylo třeba, co určovati a vymezovati; všude bylo živé vědomí, že papež je náměstkem Krista Ježíše, nástupcem sv. Petra, hlavou církve, jež má za úkol pásti ovečky Kristovy. Tím se spokojili — a to bylo také vskutku dosti.

Ale nyní, když objevila se nová, neustálá, houževnatě vytrvalá, stále mohutnější a církvi rozkolem hrozící snaha a když dílo své začala — nebylo času na rozpaky; bylo třeba věroučného prohlášení zcela určitého, kteréž by východu celou věc osvětlilo a jej, pokud lze, na osudné dráze, na niž jej tížádnost patriarchů cařihradských strhnouti usilovala, zadrželo. To učinil třináctý všeobecný sněm shromážděný v Lyonu r. 1245, na němž byli přítomni i řekové; a obojí církev, západní i východní, podepsala jednou myslí i jedním srdcem věroučné rozhodnutí o prvenství církve římské.

Poslyšme slova tohoto rozhodnutí. Je důležité všimnouti si jejich závažnosti.

„Svatá církev římská má plné a svrchované prvenství nad veškerou církví katolickou, jež ona ve sv. Petru, knížeti apoštolů, jehož nástupcem římský papež jest, od samého Krista Pána obdržela, jakž sama v pravdě a pokoře uznává. A jakož jest povinností její, aby přede všemi ostat-

ními pravdu víry hájila, tak mají všechny spory, kde by jaké o víře vznikly, jejím soudem rozhodnuty býti.“*)

Tak zní první věroučné rozhodnutí týkající se papežství. Patriarchové cařihradští chtěli založiti prvenství své na politickém prvenství svého sídla. Sněm rozhodl, že toto prvenství neplyne ze žádných poměrů politických, nýbrž že jest ustanovením božským, jež Spasitel v osobě Petrově a jeho nástupců církvi své dal. Sněm omezil se pouze na toto, přesně jen na bod, na nějž bylo útočeno. Nemluví o ostatních výsadách sv. Petra, jež nutně z prvenství jeho vyplývají, poněvadž jich nikdo ještě teď neupírá. O neomylnosti neděje se zde vůbec ani zmínka. Ale kdož nevidí, že jasným úsvitem probleskuje i ona již z posledních slov věroučného onoho prohlášení? „Jakož jest povinností její, aby ona přede všemi ostatními pravdu víry hájila, tak mají i všechny spory, kde by jaké o víře vznikly, jejím soudem býti rozhodnuty.“ Mají-li jejím soudem všechny sporné otázky býti rozřešeny, jakž by to bylo možno, kdyby ona klamu a omylu podrobena byla?

A proto též od této chvíle souhlasné projevy velikých duchů a světců znovu se objevují a se zesilují. Na místo sboru sv. Otců církevních nastupuje sbor velikých theologů a jeho úkolem bude nyní s určitostí a přesností hlásati neomylnost papežskou. Vůdce sboru, sv. Tomáš, jako slavný

*) Ipsa quoque s. Romana Ecclesia summum et plenum primatum super universam Ecclesiam catholicam obtinet: quem se ab ipso Domino in beato Petro, apostolorum principe sive vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter et humiliter recognoscit. Et sicut prae ceteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quae de fide subortae fuerint quaestiones suo debent iudicio definiri. (Labbe tom. XI. col. 966.)

sbormistr, mluví též zřejmě, jak jen možno.*1) Jmerujeme před ním sv. Anselma,2) Lafranka,3) sv. Tomáše z Canterbury,4) Petra z Blois,5) Iva ze Chartres,6) Alberta Velikého7) a po něm Jana Pařížského,8) sv. Jana Kapistrana,9) sv. Antonína,10) Diviše Chartreuského11) a celou řadu jiných.

V.

Od věroučného rozhodnutí o prvenství církve římské a její plné svrchovanosti na sněmu lyonském uplynula sto devadesát čtyři léta, když se tu objevil na obzoru druhý tmavý bod. Přesídlení Svaté Stolicе do Avignonu způsobilo mnoho neštěstí: mezi jiným i zjevnou roztržku v církvi zvanou ač neprávem rozkolem západním. Svět kře-

*1) V 2. 2 Quaest. 1. a 10.: dí sv. Tomáš: „Jednota církve by se neudržela, kdyby sporná otázka, kdykoli povstane, nemohla býti rozhodnuta od hlavy, která celé církvi v čele stojí, takže by z tohoto důvodu bylo ono rozhodnutí od celé církve zachovááno: kdyby sporné věci nemohly totiž býti rozhodnuty od toho, jenž má právo konečného rozhodování u věcech víry, takže by proto ode všech pevnou věrou musily býti drženy.

2) Anselm: De fide Trinit. Proem. — Epist. LXV. ad Humbertum, comitem.

3) Lanfranc: De Corpore et sanguine Christi c. XVI.

4) Thom. Cantuar.: Epist. ad suffraganeos. Migne tom. CXC.

5) Petr Bles. Epist. ad Honorium Papam III. (Bibl. Max. Patrum tom. XXIV. p. 1017.)

6) Ivo Chartr. Epist. ad Richerium. — Ad Hugonem, Lugd. archiep. — Ad Paschalem, Papam.

7) Albert Magn. In commentario ad c. XVI. Mathaei — Ad c. V. S. Lucae.

8) Joan. Paris. De potestate regia et papali c. III.

9) Joan. Capistr. De papae et concilii auctoritate. Passim.

10) Ant. In sua Summa p. III. tit. XXII.

11) Dyon. Carthus.: In Comment. ad c. XXII. Lucae. Viz tyto texty a ještě celou řadu jiných v díle: Bouix: De Papa tom. I. Neboť, jak dí dom Guéranger působilo by jistě omrzelo uváděti zde několik tisíc spisovatelů všech zemí, kteří po sv. Tomáši tuto nauku zastávali (Monarchie pontificale p. 209).

sfanský viděl tehda nastupovati dva i tři papeže, prohlašující se současně za právoplatně zvolené; a všichni vyšli z volby tak nevyjasněné, že se národové katoličtí roztrhli co do poslušnosti na trojí; ano i světci byli rozděleni v různé tábory: sv. Vincenc Ferrarský na jedné, sv. Kateřina Sienská na druhé straně. Nebylo ovšem sporu o jednotě církve ani o povinné poslušnosti vůči legitimnímu zástupci svatého Petra. Ale to se nevědělo, kdo je jím. Nejjednodušším prostředkem ovšem bylo by bývalo, aby se všichni tři poděkovali a aby se provedla nová volba. A toho se konečně též dosáhlo. Ale k tomu ovšem bylo třeba mnoho času, a my si můžeme představit, jaké vášně a jaké úzkosti asi zmítaly za tu dobu dušemi věřících za oné krise, které před tím církvi nikdy nebylo přestáti, a v které se pravděpodobně sotva kdy znovu octne.

Uprostřed těchto zmatků vznikalo ovšem u mnohých, církvi věle oddaných mužů, u mnohých kněží a slavných učenců, kteří o nápravě přemýšleli, samo sebou mnoho choulostivých a nesnadných otázek, jež vášně vzbouřené nedovolovaly klidně projednávat. Pokoj církve závisí od tří lidí, kteří by se mohli vzdát; ano, měli by to učiniti — a oni nechtějí — což nešlo by to je sesaditi?

Což nestojí církev konečně nad papežem? Nemá býti papež k jejímu dobru — in bonum — jak jí byl k němu dán? Není ona jeho soudcem? Sněm lyonský prohlásil ovšem, že církev římská má svrchovanou pravomoc a duchovní svrchovanost nad celou církví katolickou — budiž! Ale církev římská — a papež — toť přece dvojí! Církev římská je neomylná, nezničitelná — ale papež?

Lze ovšem omluviti u takového Gersona a Petra d'Ailly tyto věty, any se zrodily ze svatě a horoucí snahy o pokoj, čest a jednotu církve, avšak trpěti jich nelze. Taková theologie je theologie buřičská, která by, měla-li by volné pole, zviklala budovu církve, podrývajíc přímo její základy.

A proto též, když krise ona dospěla k svému konci a když Martin V. za jásotu celého křesťanstva sjednotil vše v poslušnost pod žezlo své, byla ihned pocífována potřeba onomu vření falešných, opovážlivých a nebezpečných názorů učiniti přítrž, a sněm florentský, jenž se sešel v roce 1439, opakoval a zdůraznil usnesení třináctého sněmu všeobecného, držaného v Lyoně 1245. Tam, kde onen sněm kladl jen církev římskou, poněvadž tehda byl spor pouze o sídlo papežství, klade sněm florentský již sama papeže. Chtěli je oddělovati, sněm tento je spojil a prohlásil, že jsou jedno. A výsadem: i přednostmi, jež dříve přiřknuty byly církvi římské, ozářil nyní hlavu samého papeže. Vizme jen samo znění tohoto usnesení:

„Prohlašujeme, že Sv. Stolec apoštolský a římský papež má prvenství v celém světě, a že on, římský papež, je sv. Petra, apoštolského kníže te nástupce, Krista Ježíše pravý náměstek, veškeré církve hlava a všech křesťanů otec i učitel; a že jemu ve sv. Petru plná pravomoc pásti, řídití a spravovati veškeru církev od Pána našeho Ježíše Krista dána byla — jak to též v ustanoveních všeobecných sněmů a ve sv. zákonech církevních vysloveno jest.“*)

Tak zní druhé věroučné usnesení církevní o papežství. Jest již mnohem širší a jasnější, než první. První pravilo, že církev římská má plnou a svrchovanou autoritu v církvi katolické veškeré: toto druhé přidává: „a římský papež“ — dá

*) Item, definimus sanctam apostolicam Sedem et Romanum Pontificem in universum orbem tenere primatum et ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri principis apostolorum et verum Christi vicarium, totiusque Ecclesiae Caput et omnium christianorum Patrem et Doctorem existere; et ipsi in beato Petro pascendi, regendi ac gubernandi universalem Ecclesiam a Domino nostro Jesu Christo plenam potestatem traditam esse; quemadmodum etiam in gestis oecumenicorum conciliorum et in sacris canonibus continetur. (Labbe tom XII. col. 515.)

vajíc na srozuměnou, že církev římská a papež nedají se od sebe dělit. Nadto, první pravidlo, že soudem církve římské mají se rozhodnouti a končiti všechny sporné otázky víry. Druhé jde dále: pravi, že se tak dítí má soudem papežským, neboť papež jest učitel všech křesťanů: má právo všechny učiti — a oni všichni (následkem toho) mají ho poslouchati. Nuž — a kterak by bylo možno být povinen poslouchati papeže, když by mohl vésti v blud?

Tak usuzují Bellarmin,*) Suarez,**) sv. František Saleský***) a j. Počínaje sněmem florentským lze pozorovati u spisovatelů katolických, jak jejich horlivost zrovna vře, by hlásali a hájili neomylnost papežskou.

VI.

Než církev nemůže ani na chvíli býti v klidu. Vystupuje Luther, učí nové víře, bloudí. Papež jej odsuzuje. Luther vrhá bulu do ohně na náměstí vitemberském. Tvrdí, že mu papež špatně rozumí a dává se unést hněvem, hlásá, že církev katolická již od tisíc let bloudí, a příčinou toho že je papež.

To bylo po prvé, že byla neomylnost papežská popírána. Popírali dříve prvenství církve římské. Popírali svrchovanost papeže nad církví a jeho postavení jakožto hlavy, která církvi nepodléhá. Nyní popírali jeho neomylnost, t. j. onen

*) Bellarmin: De summo Pontifice l. IV. c. II.

**) Suarez: De fide disput. V. lect. VIII. n. 4.

***) Sv. Frant. Sales: Controverses III. partie, chap. XL. „Církev měla vždy potřebí neomylného utvzovatele. — Nástupci sv. Petra mají všechny a tytéž výsady a přednosti, kteréž nespádají na osobu, nýbrž na hodnost a úřad veřejný.“ (Toto malé mistrovské dílo sv. Františka stačilo by samo na vysvětlenou, proč mu církev přikla titul učitele. Ale je třeba je čísti v rukopise a ne v tištěných vydáních, poněvadž bylo nedůstojně znetvořeno a předěláno.)

dar boží, bez něhož nemůže církev učiti ani v oboru víry, ani v oboru svědomí.

Protestantství lze definovati takto: je to přemrštěný vývoj lidské nezávislosti, jehož účinkem jest popření božské autority v církvi a cílem hlavním — zničení papežství — representanta této autority božské.

Základním pak zákonem církve jest, že každé tvrdošíjné popírání nějaké Bohem zjevené pravdy, rozvíří nutně nejprve mocnou obranu této pravdy, pak vede k plnému jejímu výkladu a konečně k věroučnému prohlášení.

Viděli jsme to právě na dvou význačných dokladech. Popírání prvenství církve římské vedlo k prohlášení jeho na třináctém sněmu obecném (Lyon 1245); a popírání svrchovaného papežova postavení nad celou církví přivedlo usnesení sedmnáctého sněmu obecného (Florence 1439). Nebylo tedy možno, aby i popírání neomylnosti papežské nepřivodilo dříve či později i její věroučné prohlášení.

Luther hlásal, že papež jest antikrist. Církev katolická byla tedy nucena prohlásiti, že jest náměstek Pána Ježíše a jeho nejvyšší zástupce.

Luther chtěl papežství vpáliti znak hanby, že jest zdrojem kacířství. To muselo vésti církev k prohlášení, že papež jest neomylným orgánem pravdy.

A sněm tridentský vskutku na to pomýšlel. Když byl zavrhl bludy protestantské a stanovil články jim protivné, byl přirozeně veden k tomu, aby stanovil i tento článek. Dekret prohlášovací byl již připraven a upraven. Ale v lůně sněmu vyskytl se odpor, jenž nebyl očekáván. Biskupové španělsí, odříznutí na svém poloostrově od ostatního světa a neznalí protestantismu, opřeli se rozhodně prohlášení. Nepopírali neomylnosti papežské. Ba naopak, sami ji otevřeně vyznávali — avšak nevidělo se jim, proč by měla býti prohlášena. Naopak, vi-

děli k tomu dobu velmi nevhodnou. A počínali si tak, že o tuto otázku vhodnosti a nevhodnosti celý sněm se rozešel; a papežství, podávajíc nový důkaz své shovívavosti a oné moudrosti, která vždy a vždy Svatou Stolicí vyznačuje, dalo pokyn, aby návrh vzat byl zpět.

Musíme si — při veškeré úctě k sněmu — troufat říci, že to bylo neštěstí. Kdyby byla neomylnost papežská bývala prohlášena na sněmu tridentském, nebyli bychom pravděpodobně měli ani gallikanismu ve Francii, ani josefinismu v Německu, ani regalismu v Itálii, ani oné zvláštní podívané na církve národní, zastíněné králem, aby lépe odporovaly papeži. Zkoumejte jen stav církve v třech potomních stoletích — budete žasnout a truchlit. Ani jeden výnos papežův, ať okružní list, ať breve, ať reskript, nesmí se dostat do rukou biskupů, leč byl napřed prozkoumán, vyšetřen a v karanténě držán — jakoby mor nesl! Žádný biskup nesmí do Říma bez dovolení králova — a ostatně žádný se ani k tomu neodhodlává.

Odkud se vloudila v národy katolické ona zvláštní nedůvěra k námětku Krista Ježíše? Částečně z protestantství. Jako bývá při velikých záplavách vidat, že proud řeky nemoha prorvat hráze, aspoň hledí jimi prosakovat — jak to prozrazují kaluže stojaté vody podél toku řeky — nebo jako bývá při nákazách vše v šíř i dál přístupno vlivu náказы, tak i protestantství nemohouc provaliti hrází, které se mu v cestu stavěly se strany Francie, Belgie, Rakouska, Itálie a Španělska, prosásko aspoň těmito hrázemi, šíříc všude ducha svého odporu proti Svaté Stolicí. Odtud to u všech národů katolických, že se od tří set let tak nápadně papeži odcizují, odtud ona obava z jeho moci, ony povídačky o možném jejím zneužití a přerušení, anebo aspoň co největší omezení styků s ním na míru nejnnutnější. Prohlášení neomylnosti bylo by toto vše znemožnilo a nám bylo by ušetřilo tři století ochablosti ve víře a jednotě katolické.

Pravděpodobně byl by i jansenism býval ne- možný. Nebyl by jistě mohl aspoň trvat tak dlouho a vábiti k sobě tolik duší, ani tak lstně vyhýbat se ranám, kterými na něho mířili nástupcové sv. Petra, neporušitelní strážcové pokladu víry, ale strážcové spoutání, jejichž slova narážela na tisíce překážek.

Ano, lze za to míti, že by i revoluce, kdyby jí tolik rozmišek tak dobře nebylo připravilo, že by se i ona byla setkala ve středu katolické a s papežem sjednocené Francie s méně povolnými překážkami.

Prohlášení neomylnosti papežské na sněmu tridentském bylo by snad způsobilo nějaký rozruch a nelibost mezi biskupy španělskými, zato však bylo by provedlo v církvi veliké upokojení.

VII.

Nicméně že církev z opatrnosti prohlášení o papežské neomylnosti odložila, tím ještě se jí nevzdala. Velcí učitelé a velcí světci nepřestávali do- volávat se této nauky. A ta, místo aby v pomě- rech tak nepříznivých odumírala, živila se naopak a sílila ze všech nehod našich. Čím více byl svět zmítán bludem a revolucí, tím živěji pociťovala se potřeba nějakého pevného a světlého bodu. Zvláště pak to hlásali dva poslední učitelé církevní, sv. František Saleský a sv. Alfons z Liguori.

Je ovšem pravda, že nauka tato r. 1682 ve Francii mnoho byla utlumena. Než nesmíme za- pomínati, že žádný jiný národ nehlásal neomylnost papežské tak hlasitě a zřejmě jako francouz- ský — zvláště ústy sv. Bernarda,*) Hincmara re- mešského,**) Petra z Blois, Ivo chartreusského,

*) Bernard: Epist. CCXXIII. ad Papam Innocentium. CIII. ad Mediolanenses; et in multis locis.

**) Hincmar Rhem.: De praedestinatione c. XXIV. — De divortio Lothari c. I.

Jana Pařížského a j. Nesmíme též zapomínati, že veškerí biskupové francouzští shromáždění na generálním sněmu nepřestávali i po nešťastném případě kostnickém a basilejském bez obalu jí lid učiti.*) Nesmíme konečně zapomínati, že i za zmatků způsobených shromážděním z r. 1682, uprostřed panování samého Ludvíka XIV., zůstali jí největší mužové i největší světci Francie věrni: sv. Vincenc Paulánský, Olier, kardinál Berulle, Fénelon a j., a od té doby kdo spočte biskupy, kněze, řečníky, theology, kteří ve Francii v XVIII. a XIX. století si za štěstí kladli neomylnost papežskou hlásati?

Tak přivodilo popírání autority papežské plný vývin nauky o ní. Každému útoku odpovědělo prohlášení vždy důraznější a nově upravené. A již nebylo sporu, a to — od několika věků již — o prvenství církve římské jí od Boha daném ani o její nezníčitelnosti. Ani nebyla již — a to opět již valný čas — popírána svrchovanost papežova a božská a přímá pravomoc jeho na každého kněze, na každého biskupa i na každého věřícího. Jeho učitelská neomylnost nebyla již od nikoho brána v pochybnost,**) byla již téměř věroučnou pravdou — *fidei proxima* — jak říkali nejlepší theologové,***) a povstávaly-li tu a tam

*) Shromáždění biskupů franc. v Paříži 1625: Budou též v účtě mítí sv. Otce našeho papeže — viditelnou hlavu církve obecné, biskupa biskupů, v němž apoštolát i episkopát má svůj počátek, na němž Kristus církev svou založil odevzdav mu klíče nebes s neomylností u víře, jež nezviklána trvá v jeho nástupcích — v skutku jako závrakem — až dodnes. — Shromáždění biskupů franc. 1653: Rozhodnutí papeže římského v oboru víry mají do sebe autoritu božskou a v celé církvi svrchovanou.

**) Suarez: Jest pravdou víry katolické, že papež rozhoduje-li *ex cathedra* je pravidlem víry neomylným, totiž když předkládá církvi co se má věrou božskou věřiti. Tak učí dnes všichni učenci katoličtí a já myslím, že tato nauka má pro sebe jistotu víry — *Et censeo rem esse de fide certam* (De fide Disput. V. Lect. VIII.).

**) To bylo míněním sv. Alfonsa z Liguori. Tvrdí že nauka o neomylnosti papežské je téměř věroučnou pravdou:

ještě nějaké pochybnosti, nebyla předmětem jejich tato výsada sama, jako spíše způsob, jímž se má prováděti.

Smýšlení křesťanstva odpovídalo též vývoji nauky. Udržovaly sice ještě některé vlády ony závery, které nastavely v cestu slovu a působení papežovu; ale katolický lid se jim jen usmíval a autorita i slovo vrchního pastýře církve přenášely se bez obtíží přes tyto křehké překážky. Na místo dřívější nedůvěry nastoupila láska bezmezná a význačnou známkou pravého katolíka stávala se den ode dne větší poslušnost synovská vůči nejvyšší hlavě církve a upřímné podrobení se všem jeho výsadám.

Za těchto poměrů zahájen byl sněm vatikánský. Dalo se čekati, že se dopustí téže chyby politováníhodné, jako sněm tridentský? Měl váhati utrhnout plod, který plná tři století zral a již již měl upadnouti? Nebylo-li zřejmo, že církev hodlá použití všeobecného sněmu, tak nesnadno svola-telného a již ani neočekávaného zvláště k tomu, aby provedla dvě věci: 1. aby rozdrtila všechny přehradu nastavěné mezi jednotlivé církve a mezi církev římskou, matku a paní všech ostatních — tak aby papež měl opět plnou volnost v ně zasahovati; 2. aby osvětlil neomylnost papežskou tak, že by žádná vytáčka ani žádný odpor ať světské ať duchovní moci nebyl možný, tak aby papeži dostalo se zase nejen plné volnosti působení, nýbrž i svrchovanosti v učení.

A to se také stalo. S jakou umírněností a s jakou rozhodností zároveň, uvidíme hned nyní.

Nostram sententiam esse saltem *fidei proxima*; a že nauka protivná jeví se bludnou a je blízka kacířství: *contrariam vero videri omnino erroneam et haeresi proxima*. (De legibus, dissertatio de Rom. Pontif.) — Melchior Cano soudil rovněž tak. Nauka přičící se neomylnosti papežské byla v jeho očích bludná a že se zdržel jí za takovou označiti — to proto, praví, že nechceme předbíhati soudu církve. Sed *nolumus Ecclesiae iudicium intervertere*. (De locis theolog. I. VII. c. VII.)

Přečtěme si jen samo usnesení sněmu o papežské neomylnosti. Pouhé přečtení, doufám, odvane ko-
nečně všechny námitky.

KAPITOLA PÁTÁ.

Prohlášení neomylnosti papežské na sněmu vati- kánském.

Pokročně nyní k definici samé. Po tolika slovech nepřesných, přehnaných a upřílišněných — a nemáme-li co horšího říci — pouze lidských, jež věk tohoto sněmu slyšel, musíme vyslechnouti slovo církve. Všimněme si jeho přesnosti a odměřenosti. Církev nevzala do něho ničeho od vášnivých zastánců, ale také v ničem neustoupila váhavým. V prohlášení samém není znáti ničeho z oněch nepokojů, uprostřed nichž bylo připravováno. Je plno nebeského klidu.

Sněm vatikánský prohlásil nejprve prvenství papeže a pak jeho neomylnost. Nejprve svrchovanost duchovní, kteráž jest základem, a pak neomylnost, která je jejím nutným důsledkem. Stačí přeci — tvrdím to znovu — tuto mistrnou stránku, aby zmizely poslední stíny námitky i v iduších nejvzdornějších.

I.

První věroučný článek na sněmu vatikánském prohlášený, jest článek o duchovní, přímé a všeobecné svrchovanosti papeže, jíž podléhá každý křesťan, každý kněz, každý biskup; to jest předmětem třetího kapitula (de vi ac ratione primatus romani Pontificis). O tom nemluvilo se tolik. A přece je tento odstavec ne-

smírné důležitosti — aspoň ne menší než čtvrtý, pro nějž bylo tolik hluku. Když byl sněm stanovil, že primát pravomoci nad veškerou církví byl přímo od Pána našeho Ježíše Krista blahoslavenému apoštolu Petru dán, a že je třeba, by nepřerušeně dále trval, an jej Spasitel ustanovil v trvalé dobro církve, zkoumá pak dále povahu a ráz této svrchovanosti. Obnovuje nejprve usnesení sněmu florentského:

„Obnovujeme usnesení sněmu florentského, podle něhož všichni věřící Kristovi povinni jsou věřiti, že Sv. Stolicespoštolská a římský papež má prvenství na celém okrsku světovém.“ Nato vykládá sněm určitěji tuto definici: „Učíme a prohlašujeme, že toto prvenství církve jest podle ustanovení božského prvenstvím moci řádné nade všemi církvemi jednotlivými a že tato pravomoc papeže římského, pravomoc v pravdě biskupská, jest přímá, jíž pastýři i věřící, každý zvlášť i všicki vespolek ať jakéhokoli jsou obřadu a hodnosti, podléhají z povinné podřízenosti hierarchické i z povinné poslušnosti netoliko ve věcech víry a mravů se týkajících, nýbrž i těch, které spadají v obor kázně a řízení církve, takže církev Kristova zachovávajíc jednotu spojení aneb též jednotu vyznání téže víry, jest jedním stádcem s jedním nejvyšším pastýřem. To jest nauka katolické pravdy, od níž nelze se nikomu beze ztráty víry i spásy odchýliti.“*)

Nemá se tedy věc tak, jakoby se papež ztrácel kdesi v nepřístupné dáli, jak si představovali. Nikoli! Jeť vlastní pastýř, řekl bych farář každého věřícího, každého kněze, každého biskupa. Mezi pa-

*) Cons. dogmat. de Ecclesia Christi I. c. III.

peže a duši pokřtěného nemá nikdo práva se stavěti v překážku, v přehradu. Následkem nesmírné rozlehlosti církve není ovšem možno, aby se papež přímo s každou duší stýkal stále — však stačí, že může, kdykoli chce. Chce-li ovšem dosáhnouti až k věřícímu, používá ovšem obyčejně biskupa jakožto spojovacího vedení, právě tak jako biskup používá zase kněze k tomu; spojovací vedení je však pouze prostředkem — nikdy nemůže býti překážkou. Podle božského práva není a nemůže takovou býti

A platí-li to o různých stupních moci církevní, jakž teprve o mocnostech světských! Co ty mají činiti a mluvit mezi papeže a duše? To také sněm ihned připojuje:

„Z této svrchované správní moci římského papeže plyne mu právo stýkati se v záležitostech úřadu svého svobodně s pastýři i stádem celé církve, aby je vedl a řídil na cestě spásy. A proto zavrhujeme a odsuzujeme zásady těch, kteří tvrdí, že tomuto styku nejvyšší hlavy s pastýři a stádem může býti zákonitě zabráněno, anebo těch, kteří jej závislým činí na moci světské, tvrdíce, že ustanovení Stolice apoštolské anebo jejím jménem učiněná nenabývají platnosti, leč byla-li potvrzena souhlasem moci světské.*)

A tak žádný gallikanismus, ani josefinismus, ani regalismus děle! Žádné karanteny ukládané bulám papežským nesmí již na příště být! Žádných závor stavěných celá tři století v cestu řádnému, zákonitému a nutnému zasahování papežskému! Nikdo již se nesmí stavěti mezi otce a dítky! Bůh tak přikazuje, svoboda církve tak žádá.

K tomu přidává sněm dále:

„Poně vadž papež římský božským

*) Constit. dogmat. de Ecclesia Christi I. c. III.

právem apoštolského prvenství stojí v čele veškeré církve, učíme též a prohlášíme, že jest nejvyšším soudcem věřících a že možno utíkati se k jeho soudu ve všech věcech spadávajících v obor církevní; a že naproti tomu rozsudek Stolice apoštolské, nad níž není jiné vyšší autority, nemůže býti od nikoho opravován a že nikomu není dovoleno jej souditi. Bloudí s přímé cesty pravdy ti, kteří tvrdí, že je dovoleno z rozsudků nejvyššího pastýře odvolati se k sněmu všeobecnému, jakožto autoritě nad papežem stojící.*)

Hle, jak všechny ty zastaralé zbraně, jichž onen věk používal, aby seslabil, ochromil autoritu papežovu, jej ve Vatikánu zavřel a tam uctivě zadržel, jen aby se vymknouti mohl jeho rozsudkům a rozhodnutím i věroučným — jak všechny je postupně sněm vatikánský láme a ničí! Osm set biskupů je rozmetává, neboť v příčině plné a celé nezávislosti papežovy není mezi nimi ani stínu neshody. Půda je urovnána; je zde už jen místo ke klidnému, záživému rozvoji papežské jedinečnosti. Mohla býti popírána z venčí — zvnitř již popírána nebude. Tak bylo božskou Prozřetelností připravováno dílo plné a nepopíratelné jednoty.

II.

Než zanechme již této věci stanovené na sněmu lyonském roku 1245, florentském 1439 a zcela vyjasněné na koncilu vatikánském, a přikročme ihned k prohlášení o neomylnosti. Jest vyložena a stanovena v kap. IV.: De Romani Pontificis in-tallibili magisterio — o neomylném učitel-ském úřadě římského papeže.

*) Constit. dogmat. de Ecclesia Christi I. c. III.

Všimněme si především, než půjdeme dále, titulu. Zněl zprvu až do poslední chvíle: De Roman. Pontificis infallibilitate — o neomylnosti římského papeže, což byl ovšem titul prostý a lidu srozumitelný — ale byl méně přesný: vedle jiných nevhodností měl do sebe i tu, jakoby napovídal, že neomylnost je sloučena s osobou papeže a že se může vztahovati na všechny jeho úkony. Na radu velikého počtu biskupů zaměněn byl na konec tímto titulem: De Romani Pontificis infallibili magisterio, jenž lépe vyznačuje povahu neomylnosti, privilegia to, jež je sloučeno ne s osobou, nýbrž s úřadem a to jen v určitých úkonech úředních.

Když byl sněm takto osvětlil sám titul, vychází dále ze zásady, že jest nezbytným důsledkem papežovy duchovní svrchovanosti, aby byl neomylným. „Svatá Stolica vždy tak věřila, církevní prakse vždy tak dokazovala, a církevní sněmy, zvláště ony, na nichž východ, západ v jednotě víry a lásky byly shromážděny, docela i prohlásily, že vrchní učitelská pravomoc jest obsažena v apoštolském primátu římského papeže, ježž on jako nástupce knížete apoštolského sv. Petra v celé církvi má.“

A když podal toho důkazy, praví sv. sněm dále: „Tento dar pravdy a víry neklamné*) dán byl oc Boha Petru a nástupcům na jeho stolci, aby

*) Hoc veritatis et fidei numquam deficientis Charisma. Je třeba vytknouti smysl slova tohoto (*χάρισμα*), v němž ho sněm užívá. Slovo to je vlastní sv. Pavlu, a vyskytá se pouze v jeho listech (I. Cor. XII. 4—11 a 31) a v první epištole sv. Petra (4, 10). Značí milost propůjčenou někomu ku prospěchu druhých, ne k vůli a ku prospěchu jemu vlastnímu. Může se jí dostat i hříšníkům ano i nevěřícím. Liší se podstatně od milosti, propůjčené k blahu duchovnímu vlastnímu, která člověka činí Bohu milým. Tu nazývá bohosloví: gratia gratum faciens, onu: gratia gratis data (milost darmo daná). Nuž, neomylnost není, tedy — podle mluvy sněmu — gratia gratum faciens (milost člověka Bohu milým činící). Nepůsobí svatosti v duši člověka, ani jí nepředpokládá. Je gratia gratis data (darmo daná) k blahu církve. Je to *χάρισμα* (charisma).

pnutí mohli svůj vznešený úřad k spáse všech — aby veškero stádce Kristovo od pastvy jedem násáklé odváděli a naukou nebes živili; aby všechny příčiny rozkolu odstraňovali a církev veškero v jednotě uchovávali, aby branám pekelným nezdojně odolávala. Nuž, a poněvadž za dnešní doby více než kdy jindy má svět potřebí blahodárného působení úřadu apoštolského, a poněvadž se vyskytá tolik těch, kteří jeho vážnost snižovati usilují, pokládáme za nutno prohlásiti slavnostně onu přednost a zvláštní dar, ježž jednorozený Syn boží nejvyššímu úřadu pastýřskému propůjčil.“

Po těchto závažných slovech, která označují potřebu i včasnost definice, připojuje sněm slavnostně dále: „Protož věrní jsouce tradici, která sahá až k počátkům víry křesťanské, k oslavě Boha Spasitele k zvelebení víry katolické a k spáse věřících, učíme a (prohlašujeme) stanovíme*) (sacro approbante Concilio) jakožto pravdu božskou zjevenou:

„Že papež římský, když mluví ex cathedra, to jest, když jakožto pastýř a učitel všeho křesťanstva z moci nejvyšší své autority apoštolské rozhoduje o nauce víry a mravů závazné pro celou církev, božským přispěním jemu ve sv. Petru slíbeným oné neomylnosti se těší, kterou božský Vykupitel církev svou v rozhodování o věcech víry a mravů opatřenu míti chtěl: a že tedy rozhodnutí jeho sama sebou a ne teprve pro souhlas církve — neomylná jsou. Jestliže by pak kdo tomuto našemu rozhodnutí odporovati se odvážil, čehož

*) Zde teprve začíná vlastní definice slavnostním úvodem: docemus et definimus. Co předchází sluší sice s úctou zbožnou čísti, ale nezavazuje k víře, jak vyloženo bude níže

nedopouštěj Bůh, budiž z církve vyloučen.*)

Tak zní ona veliká definice, která v tolika trpělivých úvahách připravována, po tak vášnivých rozpravách prohlášena byla a po které v celé církvi následovalo tak veliké upokojení a poslušnost tak všeobecná. Každé slovo v ní má svou závažnost a svůj význam. V několika stručných slovech je zde s vřadnou přesností výrazů a s odměřeností nejzazší shrnuto, zhuštěno, určitě vysloveno a nejjasnějším světlem ozářeno vše, v čem záleží privilegium učitelské neomylnosti papežské, vše, co o ní každý křesťan věřití a vyznávatí má. Pokusme se vše to blíže vytknouti.

III.

První věc, již třeba vytknouti, jest pravá podstata neomylnosti, namnoze špatně chápaná.

Neomylnost jest nadpřirozená výsada propůjčená od Krista Ježíše každému papeži v osobě sv. Petra, aby se nemohl mýlití ve chvíli, kdy mluvě *ex cathedra* rozhoduje jako nejvyšší učitel celé církve, že ta ona nauka náleží či nenáleží k pokladu víry zjevené, takže ti, kteří ji uznati nechtějí, nepatří do církve.

V tom záleží neomylnost. Není propůjčena osobě papežově, je propůjčena jeho úřadu

*) *Docemus et divinitus revelatum esse dogma definitum: Romanum Pontificem, cum ex cathedra loquitur, id est, cum omnium christianorum pastoris et doctoris munere fungens, pro suprema sua apostolica auctoritate doctrinam de fide et moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide et moribus instructam esse voluit; ideoque ejusdem Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae irreformabiles esse. Si quis autem huic nostrae definitioni contradicere, quod Deus avertat praesumpserit, anathema sit.*

a jeho úkonům, jež v něm zastává — či lépe řečeno — pojí se pouze k jednomu druhu těchto úkonů, k úkonům papeže jakožto nejvyššího učitele křesťanstva. Nestačí tedy býti papežem a vykonávati ten onen úkon papežský, aby zde byl nárok na neomylnost; nikoliv: nýbrž jen tento úkon: jen kdy papež, dosednuv na svůj stolec, mluvě *ex cathedra**) k celé církvi, a zastáváje úřad nejvyššího učitele, prohlašuje, že ta ona nauka víry nebo mravů jest naukou božsky zjevenou a požaduje ode všech křesťanů víry v ni a vylučuje z církve všechny ty, kdož by ji uznati nechtěli.

Toť — opakuji — jest pravá podstata neomylnosti. Jsou papežové — a velcí — kteří nikdy této výsady nepoužili, poněvadž vykonávající všechny ostatní úkony papežské, neměli příležitosti k tomuto úkonu nejvyššího rozhodujícího učitele. Neomylnost ovšem měli i oni, asi tak, jako kněz má moc proměťovati chléb a víno v tělo a krev Páně, i když mu jeho pokora nikdy nedovolila k oltáři přistoupiti.

Tato první slova jsou tedy již dosti objasněna — nicméně přál bych si ještě více je objasniti. Papež je tedy neomylný. Než co to vlastně znamená? Směl-li bych se tak vysloviti, položil bych otázku takto: „Kdo je to v papeži neomylný? Člověk, jednotlivec, osoba soukromá? Zajisté nikoli. Papež jako jednotlivá osoba soukromá jest omylný. Jan XXII. zavrhl jako papež, co byl jako soukromý učenec tvrdil o patření věčném na Boha.**) Řehoř XI. prohlásil ve své závěti, že odsuzuje a zavrhuje vše, co byl snad bludně učil jako osoba soukromá, ať již se tak stalo z „přereknutí, nebo

*) Tu poprvé zavádí církev do své mluvy úřední slovo: *ex cathedra*. Věda svatá ho užívala již dříve. Již mnozí sv. Otcové ho užívali: sv. Cyprian, sv. Optat, sv. Augustin. Církev si je přisvojuje a posvěcuje jeho význam. Slovo *to ex cathedra* bude od té chvíle označovati úkony, v nichž papež jakožto nejvyšší a neomylný učitel všech křesťanů vystupuje.

***) Rohrbacher: *Histoire universelle* tom. XX. p. 228.

vášnivosti, nepozornosti či lehkomyšlnosti: zkrátka vše, co bychom snad byli řekli bludného proti víře katolické — si aliqua dixerimus erronea contra fidem catholicam — vše to odvoláváme, zavrhujeme a přejeme si míti, jakoby řečeno nebylo.“*) A to je také správné a opatrné. — Než vizme též, co je upřílišněno. Není-li též katolíků, kteří mají za to, že každé slovo se rtů papežských jest neomylné? Slyšel jsem poctivého jinak muže: „Kdyby mne papež v audienci odkázal na zítřek, věřil bych, že ani on, ani já do té doby neumřeme.“ Jaká přehnanost a pošetilst!

V papeži tedy není neomylný pouhý, člověk. Kdo je to tedy? Je to spisovatel? Nikoli. Papež může napsati knihu jako vy nebo já. Může slynouti učeností, je-li Benediktem XIV., elegancí a kouzlem slohu, je-li Řehořem XVI., výmluvností, sluje-li Piem IX.; hloubkou, je-li Lvem XIII. Může býti veleduchem — a třeba jím — a to i takovým, jako sám sv. Augustin nebo Bossuet byl, není přece v knihách svých neomylný — právě tak jako vy nebo já.

Kdo je tedy v papeži neomylný? Kaza te! ? Nikoli. Mluví papež k zástupu poutníků, kteří do Říma přicházejí. Učí, napomíná, posuzuje stav světa. Slovo jeho jest sice největší úcty hodné, ale v žádné z těch promluv není slovo jeho neomylné.

Pokračujme, jděme dál, až k úplné jasnosti. Kdo je tedy neomylný v papeži? Sou dce? Nikoli. Papež je soudcem v poslední instanci ve všech věcech církevních, ve všech sporech, které mohou ve věcech posvátných mezi biskupy, kněžími, řeholemi i věřícími vzniknouti. Soudí jakožto sudí nejvyšší, od něhož není odvolání. Jeho rozsudku je nutno se podrobiti. Ale je neomylný? Nikoli. Je křesťan povinen věřiti, že papež správně rozsoudil? Nikoli. Je povinen pouze poslušně se podrobiti

*) Ballerini cap. XV. § 10.

jako vůbec každému rozsudku nejvyšších soudních instancí.

Jděme až ke konci. Kdož je tedy neomylný v papeži? Vlada ř, zákonodárce, jehož úkolem jest církve řídit a spravovati? Ani to ne. V tomto úřadě má sice papež právo dávatí zákony, které všechny pokřtěné duše ve svědomí zavazují. Avšak ani tu není povinen nikdo věřiti, že tyto dané zákony jsou nejlepší, nejmoudřejší, nejvhodnější a že by jinému způsobu neměla se dáti přednost. Že by ovšem nebylo opovázlivostí takto si počínati, a jako prostý vojín, jenž pouze cíp země zná, posuzovati generála, který celek přehlédá, toho ovšem nepopírám. Tvrdím pouze, a nikdo mi, tuším, nebude odporovati, že není tu křesťan povinen k úkonu víry.

Kdož je tedy konečně neomylný v papeži? Učitel — a jen ten; a to ještě, jen když mluví k církvi veškeré a rozhoduje u věci víry nebo mravů. Mluví-li k jednotlivci nějakým brevem nebo reskriptem svým, chválí-li s povděkem vlohý některého spisovatele ano i jeho nauku, označuje-li při té příležitosti i nebezpečí doby přítomné, to vše mohlo by sice býti velice vzácné a hodno uctivé úvahy, ale neomylnosti by tu nebylo, poněvadž papež nevystupuje zde v úřadu nevyššího učitele celé církve.)*

*) Stanovisko toto jest tak důležité, že mně bude dovoleno podepřiti je několika texty. Na prvním místě: „Pastorálním poučením biskupů švýcarských (1871) od Pia IX. výslovně schváleným: „Papež není neomylný ani jako člověk, ani jako učenec, ani jako kněz, ani jako biskup, ani jako světské kníže, ani jako soudce, ani jako zákonodárce. Není rovněž neomylný ani bezhříšný ve svém životě a ve svém jednání, ve svých politických názorech a ve svých stycích s vládami ani v řízení církve; avšak jedině a výlučně tehdy jest neomylný, když jako nejvyšší učitel církve prohlašuje v oboru víry a mravů rozhodnutí, jež má býti přijato a držáno jako závazné od celé církve.“ Rovněž tak mluví kardinál Manning: „Slovem ex cathedra vylučují se z neomylnosti všechny úkony papeže jakožto osoby privátní, nebo jakožto učitele soukromého, anebo jakožto místního biskupa, i jako suveréna státu. Ve všech

Je to již vše? Nikoli. Vizme papeže, jenž zasedaje na stolci, super cathedram Petri, a jenž odtud ex cathedra zcela svobodně mluví k celé církvi o některé věci víry nebo mravů. Je neomylné vše, co mluví? Nikoli. Ani ve věroučných dekretech, dí sekretář sněmu vatikánského Fessler, nelze považovati vše bez rozdílu za věroučné rozhodnutí, a tedy za neomylné. Zvláště nelze za to považovati to, co jen jaksi mimochodem uvedeno, anebo, co úvodem nebo úvahou bývá.*) Tak mluví všichni učenci theologií.**)

Nuž, hle, jak ve všech věcech mnozí duchové, horliví sice a poctiví, avšak nedosti poučení, upřílišňují a přehánějí! Ani ve věroučné bule tedy, ex cathedra celé církvi adresované a stanovící, čemu je v té oné věci víry nebo mravů věřiti — ani v té není vše neomylné. Úvahy, které předcházejí, osobní názory papežovy, různé důvody, které ducha na rozhodnutí konečné připravují — to vše není neomylné. Neomylná — to jest k víře zavazující — jsou pouze vlastní slova definice — slova jasná, přesná, slavnostní, jež prohláší, že ta či ona pravda est od Boha zjevena,

těchto oborech papež podléhá omylu. Nepodléhá mu pouze tehdy, kdy jako učitel celé církve, jí předkládá učení víry a mravů.“ (Histoire du Concile Vatic. p. 78. 1. vol. in 12. Paris Palmé 1872). Však již před sněmem mluvili velcí bohoslovci též tak. Cf. Ballerini: De vi ac ratione primatus Rom. Pontif. c. XV. § 6. Perrone: De locis theolog. p. I sed. II. c. IV. „Neque facta personalia, neque praecepta, neque rescripta, neque opiniones, quas identidem promunt Romani Pontifices; neque decreta disciplinae neque omissiones definitionis, aliaque id genus plurima in censu veniunt decretorum, de quibus agimus. Quamquam enim haec omnia, pro summa auctoritate ex qua dimanant, magno semper in pretio habenda sint ac humili mentis obsequio ac veneratione sint excipienda, nihilo tamen minus non constituunt definitionem ex cathedra de qua loquimur et in qua sola adstruimus pontificiam infallibilitatem.

*) Fessler: De la vraie et de la fausse infallibilité 1. vol. in 12. Paris Plon. 1873. p. 67.

**) Quae in Pontificum decretis vel explicandi gratia in-

a že jí třeba pod trestem exkomunikace, to jest vyloučení z církve, věřiti.

Neomylnost není tedy, jak by si kdo představoval, výsada nějaká neurčitá, nejasná, propůjčená osobě papežově tak, že by jí libovolně a skoro nevědomky užití mohl nebo neužití. Výsada tato je spjata s úkonem přesně vymezeným slavnostním a řídkým, jenž jest v zájmu celé církve, a ježž chtěj nechtěj není možno uskutečniti, aby celá církev takřka nepovstala k poslechu.

IV.

Sněm vatikánský určuje přesně v definici své o neomylnosti, kdo jest její nositel, a za jakých okolností a předpokladů smí papež tohoto nadpřirozeného privilegia použiti, označuje současně též a neméně jasně předmět této neomylnosti.

Musí to býti věc víry anebo mravů: in doctrina de fide vel memoribus definienda, jak to sv. Antonín vyslovil v těchto podivuhodných slovech: „V církvi nezbytna jest jedna nejvyšší hlava, již přísluší rozhodovati všecky pochyby víry, jak v oboru spekulativním, tak v oboru praktickém.*) A ovšem — k čemuž byla církev založena? K tomu, aby osvěcovala můj rozum a vedla mé svědomí. Je tedy naprosto nezbytné, aby nemohla požadovati ode mne úkon víry v nějaký omyl, anebo nějaký úkon poslušnosti k zlému. Pravda nadpřirozená a svatost nadpřirozená — toť vymezený okruh její — co leží mimo, je ponecháno lidskému rozumování. Dějepis, zeměpis, vědy, literatury, vynálezy atd., to vše je předmět

ducuntur, vel ut objectioni respondeatur vel etiam obiter et in transitu praeter institutum praecipuum de quo erat potissimum controversia, ea non pertinent ad fidem, hoc est, non sunt catholicae fidei iudicia (Melch. Cano: de locis theologis l. V. c. V.)

*) Summ. Theol. p. III. tit. 21. c. III.

činnosti lidské. Církev pak by nikdy v něm nezakročovala, kdyby nebyla sem volána nějakou otázkou, která nějak s věrou „buď v oboru spekulativním nebo v oboru praktickém souvisí.“

Mgr. Fessler poznamenává právem, že totéž sluší říci i o všem, co se v církvi týká správy, praxe, kázně a pod. Je čtverý druh věcí, jež v oboru církevní pravomoci hlavně podléhají vrchní moci papežské, a to:

- vše, co se týká víry;
- vše, co se týká mravů;
- vše, co se týká církevní kázně;
- vše, co se týká správy církve.

Koncil vatikánský prohlašuje v kapitole třetí, že papeži přísluší plná svrchovaná pravomoc netoliko u věcech víry a mravů, nýbrž též u věcech církevní kázně a správy; a že tedy proto i ve všech těchto oborech jsou všichni zavázáni papeži nelíčnou poslušností.

Ale v kapitole čtvrté nadepsané: „de infallibili magistero Rom. Pontificis“ (o neomylném učitelském úřadě římského papeže) uvádí sněm pouze první dva druhy oněch věcí (věci víry a mravů) — a nezmiňuje se ani slovem o třetím a čtvrtém druhu (o věcech týkajících se kázně a správy církevní). A jen o těchto rozhodnutích papežských v oboru víry a mravů bylo prohlášeno sněmem za článek víry Bohem zjevený, že jsou pro zvláštní přispění boží přislíbené papeži v osobě sv. Petra všeho omylu i bludu zcela jistě prosta, čili jinak řečeno, neomylna!*)

Ovšem nelze upíti, že neomylnost papežská u věcech mravů má nepřímý a nutný dosah na jisté otázky sousední — abych tak řekl — to jest takové, které se jí těsně dotýkají; na jisté pravdy, které, ač nejsou zjeveny, přece tak těsně souvisí se zjevením, že by nebylo lze církvi poklad víry

*) Fessler: De la vraie et de la fausse infallibilité p. 66.

vykládati, opatrovati a vymezovati, kdyby nemohla též neomylně rozeznávati i tyto pravdy nezjevené. Avšak tato rozšířená neomylnost přiznávaná ode všech theologů, nebyla ještě definována, ačkoliv již sněmu k úvaze předložena byla.

Dvě jsou tedy veliké a nutné podmínky k vykonávání papežské neomylnosti:

1. Předmětem rozhodnutí musí býti učení, týká jíci se víry a mravů.

2. Papež musí prohlašovati *ex cathedra* — z nejvyšší své moci učitelské — že tato pravda je podstatnou částí nauky od Boha zjevené; že ji za takovou celá církev katolická uznávati má, a že tedy, kdo by jí odporovali, již do církve nepatří.

Tyto dvě podmínky musí býti pospolu. Odejmete-li jednu, není to již věroučný článek. Spojte je — a máte věroučné rozhodnutí nezměnitelné neboli neomylné. To s pomocí Ducha božského, jenž církvi základy položil, aby pravdu a činnost neklamně šířila, vyslovil větu, která nepomine; ještě po tisíci letech bude tak správná jako dnes; ani bouře politické, ani pohromy společenské, ani objevy vědecké ji nevyvrátí; nikdo a nikdy ani v budoucnosti, právě tak jako v přítomnosti nenajde na ní vady — podobá se paprsku světla, jenž teprve za tisíc let, co vytryskl ze svého středu, dorazí k zemi a jehož krásy ani čas, ani prostor porušíti nedovedou.

V.

Když byl sněm vymezil toto dvojí, určil ještě i třetí, nejdůležitější a nejspornější věc při neomylnosti papežské: že totiž neomylnost papežská nezávisí od souhlasu a uznání církve. Rozhodnutí papežská jsou neomylna sama sebou, *ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae*, ne pro souhlas církve.*) Církev ovšem řekne vždycky: ano,

*) Tato slova: *sine consensu ecclesiae* byla připojena až v poslední chvíli na sněmu za tím účelem, aby

a nemůže říci: ne. Slovu, jímž papež ex cathedra rozhoduje, odpoví církev vždy slovem: Credo, věřím. Ale ne tohle dodává výroku papežovu neomylnosti. Jeť neomylný ne — abychom tak řekli — spo dem, nýbrž horem — ne souhlasem církve, nýbrž přispěním Ducha Svatého.

Hledali slova, jež by dobře vystihovala podstatu této neomylnosti, která z církve nepochází, a myslili, že je našli ve výrazu: neomylnost papeži osobně a odděleně (od církve) příslušná. Ale sněm zavrhl tato slova.

První: neomylnost osobní jeví se neudržitelné, ana neomylnost není propůjčena osobě papežově, nýbrž jeho úradu; a druhé: neomylnost odděleně propůjčená, bylo přímo zavrženo. Slova: oddělovati nelze užiti kde se jedná o papeže a církev. Papež a církev jsou jedno. Kde papež, tam církev. A kde církev, tam papež. Je sice mnohdy viděti hlavy oddělené od těl — ale to u mrtvol. Ba i to je málo, říci, že církev, kdykoli papež promluví, svým souhlasem vždy se připojuje. Vždyť v papeži je vlastně slyšeti církev. On mluví s ní a v ní. Co mluví — to čte vlastně v lůně církve. Tentýž Svatý Duch, jenž klade na rty papežovy ona slova, vkládá je zároveň, ano vložil je už dříve v srdce církve, neboť plynou na rty papežovy právě proto jen, že vyvěrají církvi ze srdce, což ovšem nijak nevádí, aby jich papež neviděl a nepronášel neklamně proto, že Duch

zesílila slovo: ex sese, a aby ještě s větším důrazem vyslovila, že platnost rozhodnutí papežských nezávisí na souhlasu církve. Míří přímo proti čtvrtému článku deklarace z r. 1862, kde se pravilo, že věroučná rozhodnutí papežova nejsou nezměnitelná leč až po souhlasu církve: nec tamen irreformabile est iudicium summi Pontificis nisi ecclesiae consensus accesserit. Někteří biskupové horlivější chtěli slovo sine consensu — nahraditi slovem absque consensu. Než to bylo příliš. To by se pak mohlo souditi, že rozhodnutí papežská netoliko nejsou závislá na souhlasu církve, nýbrž že by se i mohla přičítati jejímu nejvnitřnějšímu mínění. Sněm, vždy umírněný a opatrný, zavrhl tento výraz upřílišený a podržel: sine consensu.

Svatý stojí svou pomocí při něm. Je to vlastně setkání dvojí neomylnosti: neomylnosti činné v hlavě a neomylnosti trpné v těle: splynutím obou vzniká neomylnost Nejvyššího Velekněze.

Toť tedy obsah onoho prostého, přesného, velebného a mocného prohlášení neomylnosti papežské, jež tak netrpělivě bylo očekáváno od jedněch, a za nemožné pokládáno od druhých. Ale církev, jež ví, čím jest a co má, dovede to též říci: ani s nadutostí, ani s nadsázkou, avšak ani s chabostí ne; s dokonalou prostotou, pod níž lze tušiti sílu nadpřirozenou. A toť zároveň i ona veliká výsada učitelské neomylnosti, bez níž si náboženství představití nelze — již si však žádné náboženství neosobilo, z níž si žádná sekta ani pouhého jména neponechala a již si jediná církev katolická po dvacet století připisuje, jí používá a jejíž zřídlo i orgán konečně směle označila: smělost to, která není vlastní bytosti pouze lidské a která sama stačí na důkaz původu jejího božského.

KAPITOLA ŠESTÁ.

Liché námítky proti neomylnosti papežské. Dobré následky věroučného prohlášení.

Ačkoli jsem od počátku svého kněžského života (moji staří přátelé a žáci z let 1846—1852 to vědí) zastával nauky, kterou jsem právě vyložil, a již jsem ani u veřejnosti, ani v soukromí vyznávatí nepřestával, přece nejsem z těch, kteří se divili živým rozpravám, které se jak před sněmem, tak po něm dály.

A hned také přiznávám, že opět nenáležím mezi ty, kteří vyslovovali nad nimi své politování.

Kdyby se byly takové otázky, které se dotýkají přímo srdce křesťanstva, rozhodly beze sporu i bez rozruchu, co by byli řekli nepřátelé církve? Že už v ni není ani duševní činnosti ani svobody.

Naproti tomu však jest živý spor o tuto otázku před rozhodnutím a jednomyslné podrobení se po něm velikou podívanou devatenáctého století a nový důkaz jak pro krásu, tak božský původ církve.

Včasnost pak dekretů vatikánských, jejich velebnost vnitřní sama, a jejich vhodnost pro poměry a nebezpečí, jimiž tehdy duše i společnost byly ohroženy, jsou toho druhým důkazem, jehož síla nejlépe se jeví v pohnutí celé Evropy.

Církev podobá se oněm bohonadšeným kmetům, o nichž píše Homer, kteří jsou plni lásky k lidstvu, avšak skorem vždy žijí zneuznávání a posmívání současníky, poněvadž jejich mysl, dcera vyšší moudrosti, poznává již to, co je ještě skryto očím všech.

Zběžný rozbor námitek, které se tehdy činily, ukáže nám tuto pravdu v jasném světle.

I.

Především se říkalo a někteří tak mluví dodnes: „Papež je člověk, jakž může býti neomylný? Nikdy neuvěřím, že by pouhý člověk nemohl klamati ani sebe ani nás!“ — Než, proč by ne, jestliže se Bohu zalíbilo učiniti tento zázrak za tím účelem, aby pravdu svou na zemi neporušenou zachoval?

Vždyť kněz je rovněž jen pouhý člověk! A nevěříte-liž ve všemohoucnost slova rozhřešujícího na jeho rtech? Kněz je rovněž jen pouhý člověk! A nevěříte-liž ve všemohoucnost jeho slov konsekračních?

Nuž a není tato moc: posvěcovati tělo Pána Ježíše, svolávatí ho na oltář, není tato moc větší a zázračnější, nežli neomylně učiti pravdě? Popřete, chcete-li, všechny tyto moci, vše tyto divy, jež jsou božským základem a divuplnou podstatou církve. Avšak připustiti jedny a zavrhovati druhé: připouštěti, že slova i nejnížšího kněze, jimiž kon-

sekruje a rozhřešuje, jsou neklamně a všemocně působivá, a nepřipustiti, že papežova slova věroúčnā jsou všemocná a neklamná — je dětiaství.

Ostatně všimněte si, že papež, není-li neomylný, t. j. není-li zvláštěm přispěním božím v učitelském úřadě svém veden a chráněn, jest jako papež nejmenší ze všech církevních orgánů, a stojí jako papež za knězem i za biskupem. Oba totiž tyto stupně svatovlády požívají zázračného přispění božského — nejvyšší však nikoli:

Kněz požívá u vykonávání svého úřadu zázračného přispění božího.

Biskup požívá u vykonávání svého úřadu zázračného přispění božího.

Jediné papež by u vykonávání svého velekněžského úřadu tohoto přispění božího nepožíval? Toť se nedá ani dobře mysliti!

Tu je se třeba rozhodnouti pro jedno z dvojího: buď je církev od základu až do vrchu budova božská, divuplnā, anebo čistě lidská: nezbyvá voliti než jedno anebo druhé.

II.

Říká se dále: Netoliko člověk pouhý, papež je i člověk hříšný. Na př. takový Borgia. Jak lze za to míti, že by mohla věčná pravda procházeti takovými rty?

Ovšem že, papež jest hříšný. Ale kněz též a biskup rovněž. Brání jim to však vykonávati platně úkony posvátné služby jejich?

Námítka tato jest čtrnáct století starā. Je tomu čtrnáct set let, co povstal v církvi tuhý spor. Počali tenkrát tvrditi někteří, že má-li býti křest platný, má-li být rozhřešení platné, má-li býti konsekrace platná, že musí býti kněz v stavu posvěcující milosti Boží. Neboť — tak říkali — je-li srdce jeho smrtelnými hříchy poskv-

něno, jak bude moci býti vodovodem svatosti nekonečné. Avšak církev zavrhlá tuto nauku a zdravý smysl jí zavrhuje též: vždyť by zničila kněžství i náboženství a vyvrátila by je dokořán a úplně. A jak by při této nauce možná byla jistota a pokoj svědomí? Jakž mohu vědět, že kněz, který mne křtil, byl v stavu posvěcující milosti Boží? To nemohu vědět. A rovněž tak je tomu s rozhrěšením, kterého se mi dostává a se mší sv., na niž jsem. Kdo mne ujistí o svatosti kněze právě ve chvíli rozhrěšení? Bohu se zalíbilo vyvolit si nástroje křehké, aby nám jimi svou lásku a světlo své podával. To je jeho plán — a krásnějšího by těžko kdo vymyslel.

Své nástroje Bůh sice zdokonaluje a očisťuje; neopomíná nic, aby je učinil co možno hodny vznešeného jejich úřadu. Avšak ponechává jim přec svobodnou vůli. A jeho působení zase pokud je osobní a božské, nezávisí ani na jejich svatosti ani na jejich nehodnosti. Jako paprsek sluneční prozařuje čistým křišťálem, avšak prochází i sklem znečištěným, tak srdci čistými i hříšnými září pravda nekonečná, svatost neskonalá: jdou k duším a ani nehodnost služebníků nedovede zastavit jejich kroky. Tentýž zákon vládne na vrcholu svatovlády jako na stupních jejich nižších a v něm právě jeví se plně nadpřirozená vznešenost papežství.

Namítá se: „Neomylnost a bezhříšnost je jedno a totéž.“ Kde že jste to slyšeli? A jak vám jen může napadnouti, že církev prohlašující papeže za neschopna omylu a bludu, prohlašuje jej též za neschopna hříchu?

Byl jsem svého času na zádušních službách Božích konaných za spásu duše Pia IX. Ještě dodnes znějí mně v sluchu úpěnlivé prosby za slitování, jež sice církev u každého rovu vysílá k Bohu — zde však jich ještě přidává — a až pětkrát za sebou opakuje. A vizte, jakých slov používá: *Absolve Domine animam famuli*

tui Pii. — Opuště, Pane, duši služebníka svého Pia. Tu už není ani tiary ani koruny — tu je pouze věřící a služebník Boží. *Famuli tui Pii*: služebníka svého Pia. A dále: *Non intres in iudicium cum servo tuo Domine, quia nullus apud Te justificabitur homo, nisi per te omnium peccatorum ei tribuatur remissio*: Nevcházej, Pane, v soud se služebníkem svým, nebo nebude ospravedlněn před Tebou žádný člověk, nebude-li mu všech hříchů jeho dáno odpuštění.

A důvod k odpuštění: „Pomni Pane, že v Tebe vždy věřil — ut quia in Te speravit et credidit; že vždy v pravé víře trval: „ut sicut hic cum vera fides junxit fidelium turmis.

Tak zpívá církev nad rovem i neomylných papežů. abychom se nedali zmásti sofismaty. Jako papež, ve vykonávání svého nejvyššího úřadu učitelského, je papež neomylný; ale jako člověk, v svém životě soukromém, může i víru ztratit. Jako my, má i on možnost, se zatratit.

A odtud to úpěnlivé volání — opakované až pětkrát za sebou nad hrobem nejvyššího velekněze: *Erue animam ejus a porta inferi! Vyrvi, ó Pane, duši jeho z moci pekel. „Requiescat in pace — ať odpočívá v pokoji!*

Ó, velebná rovnost všech ve chvíli smrti! Jak podivuhodně správně měří církev vše! Padá sice papeži k nohám — při tom však nezapomíná nikdy, že je pouhý člověk, že i pod tiarou má volno sebe i spasiti i zatratiti — že i tu zůstává křesťanem, který ctnosti pozbyl, lásku, pokoru, ano i víru ztratiti může a který bude míti tím těžší počet vydávati, čím úřad jeho byl vznešenější!

III.

Namítá se: „Budíž! Ale co by se stalo, kdyby papež se dal na jednu stranu a církev na druhou?“ —

Nesmyslný předpoklad! Co by se stalo, kdyby jedno kolo povozu šlo na tuto stranu a druhé na druhou? Ale, řekněte mi, toť přec není možné, poněvadž obě mají tutéž osu.

A co, kdyby u člověka hlava chtěla jíti na jednu stranu a nohy na jinou? Nemožno: vždyť mají jednu duši.

Rcete totéž i o papeži a církvi. Mají jednoho řidiče: jsou oba vedeni tímž Duchem Svatým. —

Avšak předpoklad tento nejen že jest nesmyslný; nejen že svědčí o naprosté neznalosti zřízení církevního u těch, kteří jej připouštějí — i víře se přiči. „Jest pravdou víry, dí Manning, že hlava církve, jako taková, nemůže býti oddělována ani od církve učící ani od církve slyšící, t. j. ani od episkopátu ani od věřících. Předpokládati, že je to možné, znamená popírati působení Ducha Svatého v církvi, působení, jež mocí svou víze k sobě všecky údy mystického jejího těla, hlavu s údy, údy s hlavou, i údy mezi sebou. Toť by znamenalo odlučovati od ní sama Ježíše, t. j. ničiti dokonale úměrné sečlenění, jež apoštol nazývá tělem Kristovým a o němž dí sv. Augustin, že jako hlava a tělo tvoří člověka jednoho, tak i Kristus a církev tvoří člověka dokonalého. Z tohoto spojení vyplývají všecky vlastnosti a přednosti církve, její nezničitelnost, jednota, neomylnost. Církev nemůže býti odlučována od své hlavy viditelné právě tak jako od hlavy své neviditelné.“¹⁾

Popřete tedy nejprve božský původ církve; vízte v ní jen čistě lidské zřízení — a pak teprve pronášejte — jak chcete — předpoklad, že by papež mohl státi na jedné a církev na druhé straně. Máte ji za zřízení čistě lidské, pomíjející a proto ovšem můžete pak předpokládati rozklad v ní, který by přivodil smrt. Ale jste-li katolické víry, věříte-li

¹⁾ Kardinál Manning: Koncil vatik. str. 141.

že ji Duch Svatý oživuje a řídí v každém jejím kroku, nevyslovujte předpokladů, které urážejí jak moudrost, tak všemohoucnost Boží.

IV.

Namítají dále: Ale což kdyby papež stanovil cos nerozvázně, bez úvahy, bez porad, bez prozkoumání?

Především — odpovídám — o tom vám souditi nepřisluší! Ci je třeba, aby každý biskup, každý kněz, každý věřící dříve nežli začne říkati své: Věřím v Boha, měl prve plnou jistotu, že papež dosti uvažoval, dosti se radil a dosti prostředků užil, aby se nemýlil? Toť je protestantská zásada volného zkoumání v církvi.

Dále: nemáte správného pojmu o neomylnosti. Zůstáváte stále jen v oboru věcí čistě lidských. Vám je papež neomylný proto, že badal, se radil, všech biskupů na víru jejich církvi se vyptal, jejich všeobecný souhlas stvrdil, a že je mravně nemožné, aby všecky církve, všechna podání, všichni biskupové, souhlasí-li, se mýlili. Toť neomylnost lidská, neomylnost všeobecného souhlasu.

To by se tak shodovalo s vaší představou o církvi jakožto velkém spolku, s předsedou, jenž podle většiny hlasů tu onu nauku předkládá.

Tak však se věc nemá. Neomylnost jest cosi tajemnějšího a hlubšího. Je nadpřirozený dar od Krista Ježíše Nejvyššímu Pastýři propůjčený, aby se nemýlil, když ex cathedra jako nejvyšší učitel církve jí ukládá, že má výslovně věřiti, že to či ono učení náleží k zjevené nauce Krista Ježíše. Studium, badání, učenost rádců, nadání papežovo — to vše — málo znamená. Avšak přispění Ducha Svatého, jenž nedopouští, aby papež se mýlil, leč by církev zničiti chtěl (což ovšem je nemožné, poněvadž ji zbudoval na věky) — to je zde hlavní věc. Odznak papeže neomylného

jest sv. Řehoř Veliký s vyobrazenou holubicí, jak mu v ucho našeptává.

Vidíme tedy, jaké jsou všechny ty námitky: plynou z nesprávného ponětí, z nemožné podobnosti, že totiž chtějí božské zřízení církve, tak jak je Kristus církvi dal, přirovnávat k ústavním říším, jak je kolem sebe vidíme. Světlem těchto je duch lidský. Odtud to, že se tam utíkají k moudrosti všech, k velikým poradám a k učeným rozpravám v nich. Ale světlem církve jest neomylnost, to jest. Duch Svatý. A proto, co tu záleží na počtu — je-li to jen jeden člověk, či je-li jich pět set? Máte-li za to, že těch pět set váží více — tož vlastně pochybujete o neomylnosti samé.

V.

Namítají dále: „A není takový dekret obrňující papeže mocí tak neobmezenou, není s to, aby pobouřil krále, císaře ano i republiky a zkalil poměr církve a státu?“

Planý strašák, jemuž se první pouсмál Napoleon III. ve Francii a Bismark v Německu, a jež hned po vyhlášení definice sám Pius IX. mistrným způsobem odstranil: „Je nebezpečným bludem,“ pravil 20. července při audienci akademie katolické, „míti za to, že v neomylnosti obsaženo jest právo sesazovati mocnáře a zprošťovati poddané přísahy poslušnosti a věrnosti. Práva toho sice papežové skutečně v nejtěžších dobách používali — ale to nemá s neomylností papežskou docela nic společného. To byl pouze důsledek tehdejšího práva všeobecného a souhlasu tehdejších národů křesťanských, kteří uznávající papeže za nejvyššího rozhodčího, ustanovili ho soudcem nad sebou i vladaři v záležitostech časných. Než nynější poměry jsou docela jiné. A jen zlovolnost může zaměňovati věci tak různé a doby tak sobě nepodobné, jakoby neomylné rozhodnutí o zjevené pravdě mělo nějaký

vztah k onomu právu, jež papežové na přání národů měli vykonávati, když toho všeobecné blaho žádalo. Podobná tvrzení jsou jen záminkou pouzeti vladaře proti církvi.*)

Biskupové němečtí shromáždění ve Fuldě v květnu 1871, biskupové švýcarští shromáždění v červnu 1871, a mnoho jiných biskupů i arcibiskupů; jednotlivě svým věřícím písařích, vykládají věc rovněž tak. A Pius IX. neopomíjí jim udíletí svůj souhlas a své požehnání. Píše zvlášť biskupům švýcarským takto: „Sněm vatikánský nepřidal nejvyššímu Pastýři nic nového; usnesení sněmu je pouze výklad dávného článku víry, jež na původním stavu věci ničeho nemění. Tento článek víry, obmezující se vlivem svým jen na obor víry a mravů, nezavádí nic nového do poměru hlavy církevní k učícímu sboru pastýřů, ani do poměru církve k moci státní. Což svědčí o zlovolnosti těch, kteří hledí vzbuditi domněnku, že se tím moci státní stalo velké příkoří.“**)

Pod dojmem blahodárným těchto slov s nejvyššího místa pronesených uklidnilo se všechno znepokojení. A na rozdíl od sněmu tridentského, jehož prohlášení potkávalo se s tolika nesnáze, byl sněm vatikánský bez překážky prohlášen ve Francii, Španělsku, Portugalsku, v Itálii, v Rakousku, všude. Začal sice o něco později Bismark svůj „Kulturkampf“ (1871) a republika francouzská vyhnala řehole a zlaicisovala školy (1880). Ale každý ví, že prohlášení neomylnosti papežské nemá s tím co činiti. Jeť to následek náboženského úpadku, jež se v Evropě šíří.

*) Promluva Pia IX. (20/7 1870) uvedená v poučení pastýřském biskupů švýcarských schváleném od Pia IX.

***) Breve Pia IX. biskupům švýcarským (27. listop. 1871).

VI.

Vizme nyní námitky, které směřují proti včasnosti tohoto prohlášení věroučného. Rodí se rovněž z nesprávných pojmů a nemají váhy.

Namítají: „Neomylnosti papežské nelze popřít — budiž! Ale k čemu ji prohlašovat? Je vhodné a včasné ji prohlašovat? Církev se bez tohoto prohlášení obešla celých osmnáct století! A pak prohlašovat ji právě v době, kdy bude i církvi východní i protestantům i nevěrcům všech zemí jen novým a hrozným kamenem úrazu? Zkrátka — hleďte, jak hleďte, vhodnosti a včasnosti pro toto prohlášení nenajdete.“

Než — především je to veliký omyl, že se církev bez neomylnosti papežské obešla. Neomylnost byla tu již dříve, než byla prohlášena, žila, působila, mluvila bez překážky po celá dávná století. Ze teprve v nové době pomýšleno na její prohlášení, to proto, že byla popírána. Kdyby nebývalo sněmu basilejského, kostnického a kdyby nebývalo gallikanismu ani jansenismu, snad by bývalo prohlášení odročeno na celé věky. Ale Urban VIII., Innocenc X., Benedikt XIII. ano i Benedikt XIV. nepožívali již oné volnosti, jaké se v svém působení těšili Innocenc I., Lev Svatý, papež Gelasius a svatý Řehoř Veliký. Falešné názory vědecké obestřely neomylný úřad jejich učitelský závojem mlhy, kterým i víra věřících byla zamhlena. I bylo potřebí, aby jasný paprsek světla probleskl těmito mlhami a zase ozářil původním jasnem božským to, co tak neblaze bylo ztemněno. Už z tohoto prvního důvodu bylo tedy prohlášení neomylnosti nejen vhodné a včasné, ale i nezbytné.

Že by pak toto prohlášení mohlo jinověrce a rozkolníky pomýšlející na návrat v církev katolickou v samém takřka vchodu zadržeti, o tom lze pochybovati. Jestliže autorita církve některé duše odstrašuje — zato jiné přímo přitahuje. Papež-

ská neomylnost je protiváha zásady „volného zkoumání“ protestantského. Tou měrou, jakou protestantismus bude okoušeti hořké ovoce tohoto svého principu, tou měrou, jakou se bude otvírati v duších propast nejistoty den ode dne trapnější, tou měrou budou se obracet zraky k církvi katolické. a to, co je nejvíce bude přitahovati, bude neomylnost papežská. Tu aspoň člověk vidí jasně; tu požívá pokoje ducha; tu má uprostřed pochyb a úzkostí života aspoň jeden pevný a nezviklaný bod, kde může složit svou hlavu neklidnou. To je vidět z chování posledních konvertitů anglických a amerických. Nikdo tak vřele nevítal prohlášení o neomylnosti papeže-učitele, jako oni; jako trosečníci ztracení v tmavé noci a slanou vlnou zmočení vítají radostně maják na břehu zářící a nestěžují si, že vrhá příliš jasné světlo.

Ostatně, i kdyby prohlášení neomylnosti skýtal protestantům a nevěrcům ne podstatné příčiny, nýbrž jen pouhou záminku k odsuzování, co záleží na nich, jestliže povšechný stav církve toto prohlášení činil jak včasným, tak nezbytným? Příznávám se, že mi bylo nepochopitelné, proč tuto otázku vhodnosti a včasnosti klásti? Neboť kdo může o ní správně souditi? Kdyby šlo o minulost, bylo by lze posouditi tuto věc na základě dějepisu! Kdyby šlo o přítomnost, snad by papež, jenž přehlédá celý celek, snad by soubor biskupů, kteří se stýkají se všemi končinami země, mohli míti správný úsudek. Pravím, snad — neboť což jest přítomnost? V žádném případě nemůže žádný jednotlivec ani biskup ani kněz namítati otázku vhodnosti a včasnosti. Vždyť zná pouze nepatrný bod zeměkoule — a o celku má jen nejasné po-
něti.

Než ono neběží o přítomnost, nýbrž o budoucnost. Věřoučný článek o neomylnosti papežské jest hvězda, kterou rozsvěcuje církev v prospěch budoucnosti. A tu — kdo zná? Kdo může věděti, co se stane zítra, které trapné a děsné při-

hody budou vyžadovati v církvi naprosté nejvyšší a nepochybné autority? Kdo by mohl říci, v čem bude svoboda tisku, zavedená nyní u všech národů a obestírající všechny duchy mlhami předsudků, žádati jednoho dne odpovědi, a to pohotových, rozhodných, jasných a nade všecken spor povýšených? Zdaž možno uhodnouti, jak ztráta světské moci v církvi může zvýšiti autoritu její v oboru moci duchovní? Bedřich II. napsal: „Zrušte světské panství (církve), každý biskup se udělá hned patriarchou a jednota církve se rozbije na padrf.“ — Nuž, je-li tomu tak, kdož by tu nenahlížel, že patriarcha všech patriarchů bude musit míti kolem čela svého svatozář, již si nikdo nikdy přivlastňovati neodvází? Ale, kdo — ptám se ještě jednou — zná budoucnost a nezná-li jí, jak může namítati otázku včasnosti?

Já aspoň, když jsem slyšel nadhazovati tuto otázku, zamyslíl jsem se mlčky a řekl jsem si pak: „Jediné Duch Svátý může o této otázce mluviti — vyčkejme: jestliže sněm vatikánský prohlásil neomylnost, soudil bych z toho — an Duch Svátý, jenž jej řídí, nečiní nic nečas — že líno budoucnosti tají v sobě bouře, jelikož byl dán povel rozvinouti všechny plachty a rozžehnouti všechna světla.

VII.

Ale tyto bouře nevzniknou pro prohlášený věroučný článek o neomylnosti papežské. V té příčině se obhájci nečasnosti snad nejvíce přepočtli. Nehledíme-li k nějakému menšímu rozruchu, s jakým se vůbec přijímá u světa každé podobné zásadní rozhodnutí; nehledíme-li na několik těch odpadů, které čekaly jen na záminku a které jsou pro církve ulehčením asi tak, jako když se bolák provalí a přestává tak býti nebezpečným — kde se našel jaký vážný, bezúhonný a zbožný člověk,

který by byl odpadl od církve pro tento článek? Kde jaká biskupská hlava a třeba to bylo pro ni i velikým pokorením — která by se nebyla podrobila? A kdo by nežehnal oněm volným rozpravám, které předcházely, poněvadž mělo býti jejich úkolem, aby sjednocenost církve po nich tím škvěleji vynikla?

Namítne se: „To je sjednocenost útlakem vynucená.“ Nikoli, je to sjednocenost svobodná. Oč se snažilo papežství po celé tři věky? Aby si vymohlo uznání své autority. Obklopeno mocnostmi nepřátelskými, zavaleno překážkami, na něž naráželo na všech cestách ano i v samotném sboru biskupů, a nemohouc v žádném směru se vyprostíti, co musilo učiniti, nemělo-li vůbec svého božského poslání se vzdáti? Musilo nutně poukázati s důrazem na svou autoritu a provádět ji přísněji a až do krajnosti v oboru svatovlády, kázně, v osobních záležitostech svých dítek, zkrátka ve všech oborech své působnosti. A tak musilo krok za krokem znova si opět dobyti půdy, která mu byla odňata. Ano, to bylo snahou papežství po celá tři století: udržeti moc svěřenou sv. Petru a jeho nástupcům a obhájeti ji netoliko proti pokusům činěným se strany protestantské o její vyvrácení, nýbrž i proti úsilí se strany gallikanismu, josefinismu a regalismu, které jí chtělo zeslabiti. Na sněmu vatikánském byl tento zápas dobojován.

Dnes, kdy se papežství se strany ohrožené stalo nezranitelným, dnes může si počínati zdržlivěji; nemusí již takový důraz klásti a takové úsilí vynakládati na podržení moci, které již nikdo popírati nemůže; ano prohlášení ono přivodilo i možnost, aby byla dítkám církve napříště ponechána iniciativa a volnost bez závady.

Emile Ollivier tvrdí, že i sněmy všeobecné tímto prohlášením nabyly větší čáky na svolávání — spíše, nežli aby jí pozbyly.*) A to samozřejmě.

*) L'Eglise et l'Etat au Concile du Vatican 2 vol. Paris Garnier 1879 tom II. p. 370.

Vzdělav knih. katol.: Církev.

Kdo mohl dříve brániti papeži svolávati častěji sněm všeobecný? Netoliko obava před zasahováním vlád světských, nýbrž — a to hlavně — obava před opozicí a nároky sboru biskupského, jichž smutné ukázky podaly sněm kostnický a basilejský. Vždyť tu byla obava, že by mohla znovu vystoupiti ona revoluční theologie, která stavěla sněm nad papeže. Toho se nyní nebude třeba báti. Sněm vatikánský postavil autoritu papežskou v bezpečí, za dosah biskupů; a tím, že nezve na sněm vladaře, zamezil jejich nároky a snahy sněm všeobecný místrovati. A tak papežství, se všech stran jsouc zabezpečeno a majíc nepochybně zajištěno místo, které mu přísluší, nebude se již tolik rozpakovati v dny zlé svolati ona velkolepá shromáždění, jež byla pro církve vždy počátkem pokoje a jakousi obnovou života.

Ba ani prostí věřící, kněží, spisovatelé, řečníci nebudou bez účasti na výhodách z tohoto prohlášení plynoucích. Umožní jim, aby se na příště s větší jistotou a volností dali vésti vnuknutím Ducha Sv. Dá jim hlouběji nahlédnouti v zřízení církve. Bude jim ku pomoci v pokračování u velkém úkolu započatém otcí církevními, dále pestřeném scholastiky a nešťastně přerušeném za sporů s protestanty a za rozmíšek uvnitř církve samé — totiž v díle prohloubiti články víry co možno nejvíce. Znovu započaté a provedené toto dílo vnitřního výkladu článků věroučných mohlo by míti za následek pevnější přesvědčení o pravdách sv. víry u věřících, podnítiti je k čilejší činnosti a otevřítí bránu návratu mnohým dítkám zbloudilým, které cítí potřebu víry, kterým však důkazy jenom zevnější nemohou postačiti.

A tak se po třech stoletích sporů a stagnace připraví ono nové a velkolepé období, na něž poukazoval de Maistre slovy: „Blížíme se k největšímu náboženskému období. Buď se má co nevidět objeviti nějaké náboženství nové, anebo se obnoví

mimořádným způsobem síla křesťanství.*) Toť ona doba slavná, ne snad zevně a politicky, ale nábožensky slavná, již předvídal papež Pius IX., když pravil: „Ano, tento obrat, tento triumf přijde; nevím, zda za života mého — ale vím, že přijde. Přijde nové vzkříšení a my uvidíme všecken neúspěch nevěry; my uvidíme, jak znovu přibude světla a síly boží a jak se dostaví ono obnovení tvářnosti světa, jehož všichni čekají, a jež je příliš hluboko vepsáno v duše, aby neměly jakousi předtuchu, které Bůh církvi své popřává a kterouž jí uprostřed tmy a nebezpečí, jimiž jde tímto světem, popírá.“

Všeobecné prohlášení neomylnosti papežské je východisko tohoto nového obratu v církvi a osa, kolem níž se bude díti.

KAPITOLA SEDMÁ.

Život církve. — Zákony tohoto života.

Církve jest společenství duší na božském světě a na božské lásce.

Viděli jsme, jak ji Kristus založil, či spíše znovu zřídil — neboť ona sahá počátky svými nutně až k počátku světa. Viděli jsme dále, jak Bůh skrze proroky a naposledy skrze Syna svého svěřil jí poklad pravdy a lásky, a aby ten poklad nevzal újmy, jak ji učinil strážcem a vykladatelem jejím neomylným. Nezbyvá tedy nyní, leč aby církve své poslání plnila: aby sjednotila všechny duše v světle a lásce, aby je k nim povznášela a jimi posvěcovala, jedním slovem, aby světu onen božský život udílela, jenž jí byl svěřen.

Po otázce založení a zřízení církve namítá se třetí, která ostatním vévodí, totiž otázka života

*) De Maistre: Soirées de S.-Petersbourg XI. entretien.

jejího. Má církev božský život v sobě? Má ho dosti, aby mohla ukojiti žízeň lidstva, žízeň po světle, žízeň po lásce, žízeň po svatosti, žízeň po blaženosti věčné? A podařilo se jí vskutku již tuto žízeň ukojiti — a v jaké míře? To jsou dvě otázky, které se nám teď naskytají: předně, jaký má býti život církve a pak jaký, byl. Nejprve zákony tohoto života, pak fakta jeho.

Počněme zkoumati život církve v zákonech, které jsou jeho podkladem.

I.

Co je život? Život jest rozvoj. Dvě věci předpokládá: část neproměnlivou, jinak by bytost vlastně zmizela, a část proměnlivou, jinak by bytost ta byla vlastně zkamenělinou. Kdyby tu cosi nezůstávalo — brzy by jí vlastně nebylo; a kdyby se nic neměnilo, nebylo by vlastně života.

Darwin se pokusil učiniti z proměnlivosti jediný zákon světa — což je ovšem klam. Co věci se neproměňují! Prvky, pohyb hvězd, ústrojí bylin, postup ročních počasí, ústrojí zvířat, lidí a pod., vůbec vše, co je základním ústrojím, se nemění. Toť značka výrobní, abych tak řekl, značka Mистра-Tvůrce. Nikdo nemůže se jí ani dotknouti. I po pěti a šesti tisíci letech zůstává člověk v své vnitřní stavbě tím, čím se jeví v mumiiích východních. Tak je tomu i u ptactva, u hmyzu, jež ještě dnes se zcela podobají těm, které nalézáme v hrobech egyptských. Ba — u všeho — až po ty kvasinky révového samotoku, pouhému oku neviditelné, které se od časů Noemových nezměnily.

Než proto nelze však popírati proměnlivosti. Ta je druhým zákonem světa. Proměnlivost — toť rozvoj, pokrok, život. Proměnlivosti podléhají všechny bytosti živoucí. A je-li tedy církev živa, pak musí v ní býti nejen neproměnlivé ústrojí,

jehož ani čas ani lidé porušiti nedovedou, nýbrž vedle této neproměnlivé a stálé části musí býti v ní i stálý rozvoj postupný, jenž je vlastním znakem života.

Uvažme to i z jiné stránky. Pro koho jest církev? Pro člověka. Je tedy třeba, aby zůstávala stále táž — by jí každé pokolení touž u své kolébky nacházelo; ale je také třeba, aby v ní byl pokrok, neboť člověk pokračuje, jde stále v před: pokračuje jeho duch, jenž žádá si vždy nových a nových poznatků; pokračuje jeho srdce, jež stále říká: ještě víc, ještě víc lásky, ba pokračuje i jeho život tělesný; jediné, co v této příčině jeho tužby maří, je smrt; avšak smrt není ani zmarem ani koncem, smrt je začátkem. A následkem toho, chtěla-li církev vyhovovati tužbám člověka, bylo zapotřebí, aby pokračovala jako on, a aby s velkolepou stálostí své starobylosti spojovala v sobě i půvab stále se obrozující mladosti.

„A to,“ dí Bossuet, „je význačnou vlastností církve, její věčná mladost a novost, která stále trvá. Renovabitur ut aquilae juvenis tua.*) A znovu: Renovabitur de die in diem.**) Odtud ten podivuhodný účinek, že, kdežto my podle života tělesného čím dále tím více stárneme, církev naproti tomu čím dále postupuje, tím více mládne.“(****)

II.

Uvažujme ještě dále! Všimli jste si velkého zákona všech božích děl? Vše, co působí Bůh sám v sobě, uvnitř — ad intra — jak dí bohoslovci — všechny úkony, které náležejí k podstatě samé jeho života, mají význačnou vlastnost: ne-

*) Ps. 102. 5. „Obnovuje se mládí tvé jako (mládí) orlice“.

**) II. Kor. IV. 16. „...obnovuje se den ode dne“.

***) Bossuet. Sermon sur la pénitence 2e. point.

změnitelnost. Bůh jest, plodí svého Syna, z Otce a Syna vychází Duch Svatý — jak včera, tak dnes, tak zítra, tak na věky: jako ž bylo na počátku tak i nyní vždycky, i na věky věkův; sicut erat in principio et nunc et semper. Avšak kde je Bůh činný pro člověka, tam přidružuje též nový zákon, zákon rozvoje a postupu.

Bůh tvoří na příklad. Jediným slovem, jediným pokynem byl by mohl rozhoditi po prostoru všecka nebesa, všecky hvězdy, všecky květy, všecky lidi... Ale nikoli. Tak on nečiní. Proč? Poněvadž ani člověk není jinaký. Tvoří po dnech, po týdnech, po obdobích. chcete-li, avšak tvoří podle zákona postupného rozvoje. Od jedné říše tvorstva k druhé, vzácnější.

Prvního dne učinil zemi a nerosty — studené, nehybné, necitelné, počtu úžasného, podoby nejrůznější. Nato pak rostlinstvo — nový to a vzácnější svět nežli onen první, poněvadž je v něm již pohyb, životní míza a plodnost. Nato opět zvířenu, která již má o pud, o jakousi to poznávací a žádací vlohu více.

A na konec člověka, v němž k těmto všem věcem pojí se ještě tři schopnosti vzácné: myšlení, svoboda a láska. Je to již vše? Nikoli! Míjí čtyři tisíce let — a hle! nové stvoření... Na kmen „člověk“ štěpuje Bůh „křesťana“, bohočlověka v Kristu Ježíši. A ještě později, po skonání věků, přenesse světce ozářeného svatozáří v jas nebes — a kdož ví, jaký nesmírný pokrok v světle je nám určen pro celou věčnost? Neboť Bůh nás stvořil k takovému pokroku, že ani v nekonečnu nebude nám lze stanouti. Takový je zákon tvůrčího díla božino: postupuje výše, jde v před, rozvíjí se postupně. Zákonem jeho je rozvoj.

Svobodné a rozumné bytosti, když je byl stvořil, Bůh pak osvětil. A jak? Jedním rázem, jednou a velikou záplavou světla? Nikoli. Pozvolna, postupně je osvětluje, pomalu vytahuje záclony a

závoje. Postupně krásší a krásší knihy otvírá před udiveným zrakem člověka.

První tou knihou, první — smím-li tak říci — bibli, jest kniha přírody. Nebe, země, ta jitra tryskající ruměncem, světlem, zpěvem ptáčím a bzukotem včel; ty skvostné slunce západly, ty večery v sebe vnořené jak modlitba, ty zvadlé květy podzimu jak klamné sny odvívané větrem, vše ty věci, jež k duši mluví tak dojemně — aj, toť první kniha určena k tomu, aby v srdce naše i v paměť vnášela jméno toho, jenž vše to pro nás učinil.

Po této knize otvírá Bůh druhou, krásnější, posvátnější bibli, bibli člověčenstva. Což jest všecka ona zářná краса přírody vedle krásy, v níž se skvěje jediná duše — co jest vedle vzletů k nekonečnu, vedle životů za spravedlnost a právo jak krupěj vody obětovaných, vedle hrdinství sebeobětavé lásky mateřské? Nebesa mohou pomínouti — však dokud zde na světě bude jediné srdce lidské, bude tu důkaz nezvratný o Bohu, jeho dobrotě a lásce. Neboť co neučiní Bůh, jestliže chabí tvorové jeho takové věci dovedou! A jaké účvy nevyplynou z tohoto Oceánu lásky, kdyžte jediná krupěj tohoto božského moku uzavřená v nádobu tak křehkou, časem tolik jich působí a tak krásných?

Po knize přírody a člověčenstva otvírá Bůh třetí, velkolepější, jasnější, určitější i světlejší bibli. Mluví k lidstvu sám. Po celé čtyři tisíce let neustává řada proroků vykládati o Bohu, o člověku, o světě, o minulosti, o přítomnosti, o budoucnosti: jaká to kniha podivuhodná, všecka světlem tryskající.

Je to již vše? Nikoli! Co je příroda? Co lidstvo? Co bible? Co proroci? Hle — tu přichází Bůh sám. „Apparuit humanitas Salvatoris nostri Dei — ukázala se vlídnost Spasitele, Boha našeho.*) Slovo tělem učiněno jest

*) Tit. 3, 4.

a přebývalo mezi námi plno milosti a pravdy. Verbum caro factum est et habitavit in nobis. plenum gratiae et veritatis.*)

Co nyní ještě zbývá? Jaký ještě pokrok dále, leč ten, aby závoj, jenž halí člověčenství Páně a tluší jeho jas, se zdvihl a my v záři nebes viděli Boha tváří v tvář?

Po tomto postupném rozvoji bytí, po postupném rozvoji světla, chcete ještě viděti postupný rozvoj lásky? Bůh nás miluje; miluje nás nekonečně. Nuž, i v té lásce — bude to plné vysálení, vyzáření náhlé, najednou — či pozvolný, postupný rozvoj? Zkoumejte a divte se.

Bůh nás nejprve tvoří. Svýma přesvatýma rukama hněte, abych tak řekl, něžně, láskyplně krásnou sochu lidského těla; poté hledá ve své hrudi božské, v svém srdci k oživení jejímu čistý dech. Jaká se v tom jeví láska, veliká, podivuhodně velkomyslná! A přec co je stvoření vedle Vtělení! A co Vtělení proti Utrpení! Bůh trpící, zbičováný, ztupený, zmirající za člověka! Zdá se nám, že tu již dospíváme k vrcholu. A přec — hle — ještě je tu Eucharistie! A Eucharistie sama ještě je překonána — nebem!

A tak vždy a všude, co Bůh činí pro člověka, k vůli člověku, má na sobě ráz vývoje, postupného rozvoje, pokroku. Sám v sobě je síce Bůh bytost nezměnitelná, světlo nezměnitelné, láska nezměnitelná. Ale když se sklání s trůnu svého, aby na ven, na tvorstvo, vylil bytí, světlo a lásku svou, vylévá je vždy podle zákona postupného rozvoje.

A tak najdete ve všech dílech Božích tento dvojitý ráz: jsou nezměnitelná, poněvadž pocházejí od Boha; a vyvíjejí se postupně, poněvadž jsou pro člověka. Nuž — a jakž by mohla církev vyhnouti se tomuto zákonu? Nelze-li spíše očekávat, že právě v ní tento dvojitý ráz dospěje v nejkrásnější soulad? Vizme jen, v jakých obrazech nám Kri-

*) Joan. 1, 14.

stus Pán církve svou představuje: v obraze semene nepatrného, nejmenšího ze všech: minimum quidem omnibus seminibus — ale roste a vyvíjí se u veliký strom — et fit arbor.*) Církev bude tedy nezměnitelná, ne však jako nějaká pyramida nebo mezník: bude nezměnitelná po způsobu stromu, nějakého takového cedru na horách: nohou tkví pevně v zemi; bouřím se směje: a jak stojí nepohnutě nezviklán, proudí míza, mohutný kmen, rozvírají se listy, pukají květy; uschne-li jedna, nahradí ji větev jiná a velikán překypuje životem šíří kolem sebe stín tak nádherný, že každý chvátá v něm spočinouti. Hle — v takovém obraze líčí nám Ježíš Kristus dvojitý základní prvek své církve: nezměnitelnost a pokrok.

III.

Je-li tomu tak, lze se nyní tázati, v jakém smyslu se bude dítí rozvoj církve a v jakém se bude rozvíjeti její život; a je-li dílem božským, jaké to na zemi nevidané ovoce její božský původ přinese.

K tomu cíli tažme se znovu pojmu života. Viděti jsme, že má dvě složky základní: nezměnitelnost a pokrok — a v církvi jsme je skutečně našli. Vizme nyní jeho hlavní znaky.

První jest jeho přednost co do času a jeho stáří. Život je dříve, než bytost jím oživená. Otec byl dříve nežli syn. A právě že ho životem, ctností, znalostí lidí i věcí časově i věčně předčí, může ho zploditi, vésti, chrániti, jemu ve vývoji ku pomoci býti. Čím dále postupuje v životě syn, postupuje ovšem i otec; a když došel již k bodu, za němž nelze bohužel než sestupovati, a když syn, který zmohutněl, mohl by jej již před-

*) Math. 13. 31. 32.

stihnouti. tu, ejhle, v té chvíli snáší se jakás velebnost na jeho hlavu bílou. Věk ho činí posvátným, toho otce, toho starce a sází mu na hlavu takovou svatozář, že člověk — a byť i sám starcem byl — rád se s úctou a láskou skloní před tím, jenž na čele svém nese korunu otcovství.

Rovněž tak je tomu v životě sociálním. Co jej činí posvátným, jest rovněž věk, stáří; jsou, to ony kořeny, kterými sahá do minulosti, a jichž národové neodkrývají, leč když běsní.

Ani život intelektuelní nevymyká se tomuto zákonu. My ovšem tušíme ideje nové; konec konců však důvěrujeme pouze oněm ideám, které zkusil čas. Odtud to velevýznamné slovo starého Egyptana k Solonovi: „Solone, Solone, při veškeré své duchaplnosti jste vy, Řekové, přece jen malé děti, poněvadž nemáte moudrosti věkem zběžené!“

A je-li to znakem každého života, sudťe, jaký bude život církve, určené ne pro jednoho člověka, pro jeden národ, jeden věk, nýbrž pro lidstvo veškeré. Každý národ, každý věk bude musit vidět, že ona jej životem předčí: z té příčiny bude musiti církev sahati až k počátkům světa samým a nebude smět skončiti leč s ním.

A v tom právě je též prostinký a všemocný důvod, jímž lidstvo zavrhuje ony náboženské společnosti, jež nesou nedávné datum svého vzniku: „Jak! Vy jste se teprve včera zrodily! A co dělat svět před vámi? Pravíte, že církev zhylnula a vy že jste ji vzkřísily? Jak — vlastní svou matku že jste zplodily? Z koho tedy jste?“

A v tom je též starý a vždy nový zdroj radosti u katolíků, když vidí, že od Pia XI. lze bez přerušení dojíti až k sv. Petru; a odtud po řadě velekněží, sloužících starému zákonu, až k Aronovi a Mojžíšovi — a odtud až k patriarchům a k počátkům světa. Jaká poslušnost! Jaké obdivuhodné sečlenění! Ale jaká přesvědčivost pravdy!

Neboť první vlastností života jest, že časově předchází všecko, aby vše oživit mohl.

Druhou význačnou vlastností života jest že se šíří na venek. Otec je otcem, aby život sdílel. Proto řekl Bůh, když stvořil člověka: Rosťte a množte se: crescete et multiplicamini. Není člověk ani otcem po stránce rozumové, nemá pera v ruce, nemá slova na rtech ani myšlenky v duchu leč proto, aby je podával lidstvu a jimi je osvěcoval. Což je do ducha, jenž nesvíti, jenž nezáří? Říkají o některých učencích, že jsou studně vědění. Ach, studní být — to třeba! Ale to je třeba: být hvězdou, být sluncem, jež všecko světlem a teplem sálá.

A je-li tomu tak s životem přirozeným, se světlem i láskou, že duše plná těchto svatých věcí je nutkána se otevřít, by vydala ze sebe paprsky světla i dech vůně, co bude teprv s životem božským, s životem, jenž jest pravda nekonečná, teplo nekonečné, nekonečná láska? Oh, je-li kde která společnost, která by měla tento svatý poklad, tu lze jistě snadno poznati. Ta rozbije své břehy, nebo spíše ta nebude chtít ani žádných břehů míti. Duše, všechny duše, všechny budou její říší. O všechny se bude snažiti, aby je získala.

Prýč tedy s těmi náboženskými společnostmi, které uzavřeny v okres nepatrného kousku země, v jediný země pruh, nezvednou ani časem své hlavy, aby se podívaly, jsou-li též jaké duše na druné straně hor. Nemají života. Neboť úsilí života jest šířiti se, a snahou života nekonečného jest šířiti se bez ustání a všude.

Třetí význačnou známkou života jest jednotu. Život šíří se tím, že spojuje v jednotu a proto, aby tvořil jednotu. „Budou dva tělo jedno — erunt duo in carne una.“*) Dítě, které se rodí z tohoto spojení v jedno, neruší nijak této jednoty. Neboť otec, matka, dítě jsou stále jeden

*) Gen. 2, 24.

celek. A když, znaveni smutkem života, hledáme, kde si oddechnouti, jdeme ven, v tu jednotu srdcí, kde jediné můžeme nalézt štěstí, člověka důstojné. Světlo spojuje, láska spojuje, pravda spojuje, život spojuje; vše, co je dobré, vše, co je vznešené, vše, co čisté, vše to spojuje. Není radosti, není síly, leč v spojení, v jednotě. Sudte podle toho, čím bude světlo nekonečné, láska nekonečná, nekonečný život? Ty jistě vytvoří ve světě takovou jednotu, která zastíní kde jakou jinou na zemi.

Konečně poslední význačnou známkou života je svatost. I život fysický, má-li trvati déle, musí býti čistý. Nemírnost jej ubíjí. Tak i nejmenší poklesky mravní, sebe menší hříchy má přiměřenou ozvěnu v hmotné části naší bytosti a zeslabuje ji. Básník dobře vylíčil tento rys význačný slovy:

Mens sana in corpore sano.
Mysl zdravá v zdravém těle.

Za oněch podmínek nebyl by člověk ani umřel. Život jeho byl by trval na věky.

Rovněž i život rozumový musí býti čistý. K tomu je, aby duše povznášel, je od země odpoutával, k ideálu nesl. Neplní-li tohoto svého poslání, duše se kazí, zvrhává. Takový národ spěje v záhubu.

Není-li tomu tak tím spíše u života božského? O, ten je zajisté svatý. Žádnou mlhou nezakalen, žádným pokleskem nemůže býti porušen ani od těch, kteří mají za úkol rozšiřovati jej. A my tak jasně tušíme tuto svatost jeho, že neoslovujeme církev jinak nežli: Sancta Mater Ecclesia, sva tá matka církev.

Takhle tedy musí se nám jeviti společnost, které je svěřen poklad života božského; musí se nám jeviti jako jedna, obecná a nezměnitelná neboli věčná. A ptáte-li se mne, proč život ve všech oborech svých má tyto význačné známky, odpovím vám, že jsou to vlastnosti Boha sa-

mého: Bůh je jeden, svatý, všude neboli nekonečný. Bůh je od věků anebo věčný. Učinil všecken různý druh života, všecko otcovství k obrazu svému, aby jim dodal úctyhodnosti; a poněvadž chtěl, aby církev byla pokladnicí života ze všech nejposvátnějšího, poněvadž chtěl, aby chovala v sobě otcovství nejvyšší, proto vtiskl jí tyto znaky charakteristické života vůbec tak zřejmě, že jich nikdo ani popříti ani utklumiti nedovede.

IV.

Takový je tedy život božský od Boha církvi svěřený, život, jenž proto jen dychtí proniknouti celou zeměkouli, aby ji sjednotil v pravdě a v svatosti lásky.

Než jak se bude nyní vyvíjeti tento život církve? Bude to vývoj samovolný, čistě záračný, od Boha jediné působený? Nikoli! Také člověk bude míti na něm svůj díl. Život církve podobá se životu v přírodě. Tohoto života tvůrcem člověk ovšem není. Je tu již před ním, nesmírný, hluboký, nezničitelný; ale probouzení jej, řízení, potem, prací, duchem jej oplodňovati — to připadá za úkol jemu. A tak jest i s církví. Ta má dva veliké budovatele: Boha a člověka; a to člověka skoro právě tak jako Boha. Věříte snad, že Bůh sám jediný církev vybudoval? — Nikoli — s ním i člověk. Myslíte snad, že stavitelem této velkolepé budovy, z níž září odlesk krásy svrchované, je toliko láska Boha k duším? Nikoli. Je to též láska duší k Bohu anebo spíše, je to obojí tato láska jedna s druhou budující a těžko mi říci, která z nich dodává církvi více krásy.

Vraťme se k našim význačně krásným známkám církve a vizme, pokud má který z budovatelů na nich svůj podíl.

Především starobylost církve, její věčnou stálost — kdo ji stvořil? Ovšem že Bůh, ovšem že

láska Boha k duším. Měloť lidstvo zapotřebí, aby jakmile se na světě objeví, již našlo církev nad kolébku svou skloněnou, jako matku podávající mu prs světla a milosti; a z druhé strany opět mělo lidstvo zapotřebí, aby jakkoli dlouho zde na světě potrvá, aby ji i na hrobě svém ještě nacházelo, by tu plnila velebný úkol opatrovnice a ochránkyne celého pokolení lidského. To je podíl, který má na věčném udržování církve láska Boží.

Ale když lidé zbloudili chtěli zhasiti toto světlo, potlačit a zničit tuto milost, kdo se postavil na odpor? Kdo slavil vítězství nad bouřemi času i pronásledováním? Kdo udržel tuto věčnou stálost církve za cenu krve a života? Člověk, láska člověka k Bohu. Ta zplodila mučedníka. Hfedejte krásnějšího stvoření nad něj! Bytost chabá, bolestí se bojící, slabým jen dechem života dýšící, k životu vášnivě lnoucí — a ona dí Bohu: Miluji Tě, a tak, že pro Tebe, a na uchování díla Tvého od porušení, život svůj jako krůpěj vody obětovatí chci. Děším se utrpení — ale nechť! Dám polámati všecky své údy pro Tebe. A chtěl bych mítí tisíce životů, abych je všecky dal za Tebe.“ To je mučedník.

A jsou jich miliony; byli ve všech dobách; je to řetěz krvavý, nepřetržitý, sahající od Kalvarie až na naše dny. Pohleďte na tento vzácný fakt věčného trvání církve a vizte oba ty vznešené pracovníky, kteří jej vytvořují: lásku Boží, která hromadí zázrak na zázrak, aby jen světla, pravdy a milosti nikdy lidem nechybělo; a lásku k Bohu u člověka, jenž plným proudem vylévá krev svou, aby jen nikdo nemohl porušití ani dotekem vykupitelske dílo nekonečné lásky. Až dílo Stvořitelovo se svinutými plachtami zakotví v přístavu věčnosti, obě tyto lásky budou tenkrát blahořečítí jedna druhé, že neopomenuly ničeho, aby dovedly k šťastnému cíli vznešenou společnost duší spočených v světfe a lásce.

Totěž znamenáme, zkoumáme-li obecnost církve. Kdo chtěl tomu, aby církev nebyla ohraničena ani oceány ani horstvy a aby se prostírala všude, kde jen jaké duše jsou, kdo chtěl tomu, ne-li láska Boha k člověku? Ale kdo uskutečnil tento plán, ne-li opět láska člověka k Bohu? Jak byste údivem žasli, kdyby vám bylo dáno viděti, jak láska Boží určité duše zpracovává, aby je do církve uvedla: jak seje v nich pochyby, jak je uvádí v prozřetelnostní příležitosti, jak je udržuje v poctivosti, čistotě, zkroušenosti a jak nepozorovaně, potají, jako pod rouškou člověku neproniknutelnou, sklízí pro sebe celé zástupy duší, zrozených v bludu nebo pohanství. Toť opravdu dílo božské. Avšak jak byste opět na druhé straně žasli údivem, kdyby vám dáno bylo viděti úsilí, s jakým člověk na tomto díle s Bohem působí! Naslouchejte krokům misionářů v nesmírné světa rozloze — všude jsou. Ostrovy Oceanie, nehostinným pobřežím Číny a Koreje, širými lesy Japonu procházejí kroky apoštolů, kterým netkví na mysli leč tato myšlenka: pracovati k tomu, aby Kristus získal počet duší co možná největší! Mluvil jsem před chvílí o divu, jenž slove mučednictví; jakž vylíčiti tento, jenž sluje apoštolát? Ach, jak krásné jsou, Bože můj, nohy tvých apoštolů a jak požehnané jejich ruce! Kdo vypoví, čím, takový František Xaverský k obecnosti církve přispěl? Kdo spočte duše misionářem i sebeprostším pokřtěné? Byli tací, světu neznámí, jejichž ruce umdlévaly námahou od nesčetných křtů. Až se na konci věků setkají obě ty dvě lásky, které ť na tomto poli církev společně budují a až se na věčnosti obejmou, která z nich zaslouží většího blahořečení, že více pracovala na tomto díle?

A co říci nyní o třetí známce církve — jednotě? Kdo o ní pracuje víc, Bůh či člověk? Poslyšte Lásku věčnou, jak volá: „Otče můj, ať jsou jedno, jako Ty a já, jedno jsme.“ Vizte, jak naklání duše jednu k druhé, aby je spolu i s Bohem v světfe, lásce, v poslušnosti v jedno sloučil, a aby

na zemi, kterou anarchie zmítá, vytvořil veliký div jednoty!

Ale s druhé strany vizte, jak člověk působí společně s ní! Co tu velkolepých děl učenců námáhajících se, aby jednota v lesku vysvitla! Co obav útlocitných, aby lesk její nebyl ztémněn! Co tu názorů osobních, jichž se kdy zřekli počínaje re-traktacemi sv. Augustina až k podrobení se Fene-lovovu! Jaká něžná, hluboká a hrdinská oddanost k šv. Otcí! Jaká láskyplná přítulnost k středu jednoty! Pro zachování dověčného trvání a neporušenosti církve obětoval člověk život. V prospěch obecnosti církve opustil svou vlast i rodinu. Na udržení světa v jednotě obětuje i své osobní názory, myšlenky, systémy, na nichž mnohdy lpí více než na svém životě. A tak pozvedá se církev vytvářena něžnou láskou Boží a obětavou láskou člověka. Bůh vynakládá na ni svou moc, člověk svou krev, ba krev duše své spíše nežli krev těla.

Vše toto jest ještě mnohem patrnější tam, kde se uplatňuje svatost církve. Kdo vypoví, co úchvatného podniká Bůh, aby člověka svatým učinil? Avšak kdo vyličí též zápal, jakým člověk Bohu odpovídá? Milosti vnitřní, svátosti, skutečná přítomnost Páně na tolika místech, ano i v nejzapadlejší víšce, soud svatého pokání a svaté přijímání, to vše jsou zá-zraky, jimiž láska nekonečná usiluje svatost do duší vnést. Naproti tomu zase svaté sliby v ře-holích, poslušnost jedněch, doživotní čistota dru-hých, apoštolát jedněch, pokání a zapírání jiných, to vše opět je tolikéž prostředků, jichž se chápe člověk, aby v církvi svatost udržel a rozvíjel. Vli-vem tohoto slunce, jež slove láska Boha k člo-věku a požehnanou rosou, jež se zove láska člo-věka k Bohu, rozkvétají divy tak vzácné, jaké jen člověk pochopiti stačí. Co jsou květy našich zá-honů, hvězdy naší oblohy proti duši takové svaté Cecilie, nebo Růženy, nebo Terezie; co proti mužné ctnosti takového sv. Vavřince, nebo proti anděl-skému duchu svatého Augustina a svatého Tomáše?

Vedle církve pobledá všechna krása ostatního tvor-stva, a my tušíme, že vesmír celý s veškerou svou nádherou jest jen cosi vedlejšího, jako uměle vy-rezávané rámy, které jsou proto jen tak uměle zpracovány, aby malba, již zlatým prstěncem ob-klopují, tím lépe vynikla.

Nuž, ponechme srdce svá pocitům oprávněné hrdosti! Že Bůh církev vybudoval, že ji učinil jednu, svatou, obecnou, dověčnou, není úžasné. Jsou to vlastnosti jeho vnitřní podstaty, která byla již své odstíny vrhla i na tvorstvo tělesné. Ale že povolal člověka, aby působil spolu s Ním na díle tom, a že člověk pomíjející jako úsvit hlesku přiložil ruku svou a mocnou ruku svou na dověčnost církve; že člověk, zaujímající ne víc, než bod v prostoru, tolik se přičinil a v kaž-dém kroku přičiňuje o nesmírnou obecnost církve; že člověk plný tmy v rozumu a zločinných sla-bostí v srdci vytvářil a vytváří v každém kroku světlou jednotu a svatost církve; a že všichni — nejen biskup a kněz, nýbrž i prostý věřící a pro-stoduchá žena jsme k tomuto dílu povoláni — to je jedním z oněch divů málo známých, které jsou s to, aby nás údivem strhly k nohám Toho, jež ve svých plánech jest neméně něžné lásky, nežli směle odvahy plný.

V.

Tyto veliké vlastnosti: jednota, obecnost, sva-tost a věčnost tvoří kolem skráni církve jasnou svatozář. Jsou čtverým diamantem v její koruně. A kdyby se leskly současně a plně veškerým ja-sem, jehož jsou schopny, byla by krása církve ta-ková, že by víra nebyla ani možná. My bychom přímo již viděli a nemohli bychom říkati: *Credo in ecclesiam* — věřím v církev. A proto, Bůh nedává jim zářiti všem najednou. S nevý-slovnou umělostí mírní jejich jas. Zatemní-li se

jedna známka církve, vyjasní se druhá. Obecnost církve nebyla zprvu tak veliká: ale to bylo tehdy, kdy patrnější byla její svatost. Pohašla v X. stol. svatost; zato zazářily jednota a obecnost její. Když v XV. století se temní rozkošem západním její jednota, oživuje opět její obecnost a svatost. Věčné trvání a věčná nezměnitelnost církve nemůže ovšem nikdy pominouti; ale dějí se na ně takové nepřetržité a zuřivé útoky, že jsou chvíle, kdy je zvláštní odvahy třeba k tomu, věřiti v ně.

Tato přechodná a částečná zatmění jsou pojata do velkolepého plánu Božího. Církev ovšem musila se jeviti ozářena jasem — jinak nebyl by božský původ její uznán. Jas ten však nesměl zas býti příliš mocný — nebo jinak kam by se poděla svoboda a následkem toho i zásluha?

Bylo třeba, aby člověku možno bylo viděti i neviděti — podle toho, jakého jest srdce. Dosti světla k osvětlení pokorných, dosti stínu k zaslepení pyšných! Ani přílišné vyzařování božského jasu ani zas naprosté jeho vyloučení — ale všude Bůh skrytý, aby dána byla možnost víře a okouzující půvab lásky. Takový je záměr Boží.

A aby napadalo stínu na zářící pozadí církve, nepotřeboval Bůh bohužel než nechati nás při díle samotné. Jako jsme totiž přispěli mnohdy k zjasnění božských známek církve, tak jsme velice často pomáhali k jejich zatemnění; a tu je snad na tomto veledíle od nás mnoho toho, nad čím bychom měli více plakati nežli se radovati.

KAPITOLA OSMÁ.

Život církve. (Fakta.) — Nezměnitelnost církve.

Otevřme nyní dějiny a vizme, jak se jevil skutkem tento život církve o dvojném svém složení zdánlivě protikladném a v skutečnosti — velkolepém: totiž nezměnitelností a rozvojem.

Nadarmo chtěli jedni strhnouti církev na sebe a přinutiti ji, aby šla s jejich „časem“: máf ona nezměnitelnost bytí, nezměnitelnost pravdy, nezměnitelnost lásky.

Nadarmo chtěli z ní druzí učiniti zkamenělinu, přikovati ji k místu, odsouditi ji k nehybnosti mumie: jevíť se na ní rozvoj bytí, rozvoj světla, rozvoj lásky.

A těmito dvěma vlastnostmi a jejich velkolepým spojením zahanbuje své nepřátele, vzbuzuje obdiv svých dětí, dokazujíc jim takto, že má skutečně život v sobě. „In ipso vita erat... v něm byl život.“ Ale na vrchol obdivu unáší je tím, že jim ukazuje krásné plody tohoto života dokonalého a jak se rozvíjí v jednotě, obecnosti a svatosti.

Pokročme k podrobné úvaze a začněme nezměnitelností církve.

I.

Že má býti církev nezměnitelná, řekl by nám sám rozum, i kdyby nám to nedokazovala úvaha o založení církve a jejích podstatných součástích. Církev je pravda — nuž, a pravda se nemění. Církev má poklad slova Božího. Nuž, a Bůh neříká dnes: ano a zítra: ne. Dále — pro koho obdržela církev tento poklad drahocenný? Pro duše, pro všechny duše, ať již patřily na jitro světa či ať mají spatřiti jednou jeho západ. Nuž, a všechny tyto duše mají totéž právo na pravdu, tytéž závazky, tytéž povinnosti věřiti. Nelze učiti jedny opaku toho, čemu byly učeny druhé. A konečně kdož zřídil církev, aby podávala všem pravdu?

Ježíš Kristus, vtělené Slovo Boží. On sám inspiroval evangelia, zřídil různé stupně svatovlády, vložil do svátostí milostné účinky. Nikdo jiný tedy nemůže sáhnouti na ně, aby nebyl ztrestán nejistotou, zda zůstanou ony milostné účinky ve formulích, které již nebudou Kristovy.

Tohle věřila a věří církev ve všech dobách. Vždy a všude, u všech duchů najdete naprostou a nezvratnou jistotu, že na zřízení církve nemohou nic změnití ni lidé ni všeobecný sněm ni papež. Církev je nad dosah lidský. Sám naprosto nezávisle, božsky, bez přispění lidského ji Kristus Ježíš zřídil — z čehož plyne, že nikdo jiný, leč On, nesmí na ni sáhnouti.

Než netoliko že jest článkem víry, že církev jest po právu božským nezměnitelná, nýbrž všude věří se jí v onu trojí nezměnitelnost, o níž jsme svrchu mluvili: v nezměnitelnost bytí, nezměnitelnost pravdy, nezměnitelnost lásky. Tato trojí nezměnitelnost náleží k podstatě církve.

Církev je především společnost duší. První nezměnitelná a nezrušitelná věc na ní jest její společenské zřízení. Nebo kdo připadl kdy na myšlenku, že by episkopát mohl zničití papežství? Anebo papežství episkopát? Anebo že by papež spolu s biskupy mohli potlačití kněžství? Tot není možné.

Dále: Církev jest sjednocení duší v světle. Druhá nezměnitelná věc na ní je tedy poklad pravdy, kteráž jí byla svěřena. Který katolík by si kdy troufal vysloviti, že by církev — třeba i na všeobecném sněmu — mohla od apoštolského vyznání víry odvrhnouti jeden článek anebo nový článek víry ustanoviti? V Cařihradě kdysi věřící, jak jen zaslechli měnit jedině slovo v evangeliu, strhli rozhořčený pokřik, obžalovali arcibiskupa a ten, když stál na svém, byl sesazen.

Konečně církev jest společenství duší v lásce božské. Třetí tedy věc neporušitelná na ní jest mravní zákon, milost, která jej plniti pomáhá,

sedmero svátostí, které jí udělují. Rekne někdo, řekl kdy kdo, že by církev mohla zavrhnouti některý ze závazků svého zákona mravního, přidati anebo ubrati svátos. jedinou? To vše je mimo dosah lidský, je nad něj, je nezměnitelné, nezničitelné, je ze žuly. Na to si nikdo nemůže troufati — je to znak božský. Tak to věří církev.

Ostatně přivlastňujeme-li církvi nezměnitelnost v jejích podstatných základech, nepožadujeme to ničeho, co by nebylo nutné i jinde všude. Což není u všech bytostí — i u těch, které největšímu vývoji podléhají — není u nich kterási část stálá, neměnitelná, která zajišťuje totožnost bytosti? Z dítěte v muže, z muže v starce, jaké to změny! A přec táž bytost, táž ústrojnost, týž střídavý tep srdce a arterií, tytéž výdechy plic, táž úprava kostí a nervů. Pokuste se změnití co na tom: i největší smělci si netroufali a uznali tím nekonečnou moc Toho, jenž stvořiv bytosti vložil v ně takové uspořádání, na něž nelze ani sáhnouti. Tak je to i s církví. Ani papež ani biskup nemohl by pozměnití jejího zřízení hierarchického, naučného a svátostného. Ani císařové ani republiky nemohou ji zničití. Od století k století jde církev věky vždy sobě podobná, vždy táž, vždy nezměnitelná, každým dnem se obohacujíc a přece se neměnic a podávajíc všem duším, kde v jakém čase a místě se vyskytnou, totéž světlo a touž lásku.

II.

Avšak ač nepožadujeme tímto nárokem, že podstatné základy církve musí býti nezměnitelné, nic, leč co je prostě, přirozeně nutné, příznejme přec, že tím žádáme něco užasněho, těžkého: tak nestálý je člověk! Tak lačný novot! Tak spěšně ničí to, čemu se klaněl ještě včera, tak různým se jeví na každém místě, v každém věku, v každé civilizaci. A přec mu musí křesťanství, aniž se měnilo, vyhovovati

„Musí vyhověti, dí abbé Perreyve, po řadě Židům, Řekům, Východu, Egyptu, Římu, Galii, Germanii, Britům, Barbarům i celé budoucnosti.“

„Lidé duchem nejrůznější budou si jeden druhému podávati pochodeň této víry — a ona při stále proměně svých osudů neutrpí přec porušení nejmenšího!“

„Táž, nezměněně táž zníti bude se rtů východana Origena, právníka Tertulliana, platonika Justina, eklektika Klementa, řečníka Chrysostoma, filosofa Augustina. Přijmou ji duše snivě a básnické se sv. Rehořem Nazianským, ale též duše zocelené jako sv. Athanás. Nezmění se i když pojme subtilnosti školy alexandrijské do spisů svatého Lva a sv. Rehoře, těchto dvou vážných a přesných Římanů, u nichž smysl praktický je nade vše.“

„Když pak nauka tato očistila ony skvěle nadané duchy Řecka a posvětila přísnou a pevnou mysl Římanů, bude musit vyhověti barbarům: bude musit přístupná býti Frankům v jejich zvířecích kožích, bude musit přijatelná býti i Gotům a Vandálům. Ze souladných sloupořadí Pantheonu a vonného stinného zátíší Akropole půjde v skály armorské, v ledová moře skotská a hvozdy grizonské. A když odvrátila duše Korintu a Athen od zlatitých vidin lyry Hesiodovy a Homerovy, bude musit jíti, aby v mysli Severanů, přepjaté a divoké, zaujala místo bájí skandinávských a krutých božstev Eddy.“

„A až zkřížení vzdělanosti řecké a chytrosti barbarské zplodí scholastiku, i tenkrát bude se musiti toto učení osvědčiti, že vyhovuje; bude musit zaujmouti vše ty subtilní spory středověké, bude musit ukázati, že stačí, aby pobízelo i školy k jaré činnosti i probouzejo rozum k badání; bude musit zároveň ukázati, že je dosti mocné, aby budilo, pak i vedlo a oviádalo zápal rytířstva ano i ducha svého vdechlo velikým dobám válek křížových!“

„Dostaví se pak renaissance; podruhé se bude musit utkati církev se vzdělaností athenskou a

jako byla svět udržela, utěšila a uspořádala za temných bouří stěhování a vpádů národů, tak jej bude musit znovu zachovati v opojení století patnáctého; a ona to dovede se zdarem tak velikým, jak veliká byla její nebezpečí; a aniž se porušením pokazí anebo sama kdy sobě zpronevěří, shledá na sobě, že pod štětcem Rafaelovým je tím, čím byla na předsíních starých opatských chrámů v Chartres, v Saint-Quen a Westminsteru.“

„Co zbývá ještě? Až se odkryje za oceánem nový svět, bude musiti církev vstoupiti i v nové ony kraje a učení, jež hodilo se hrazeným městům dvanáctého století, musí býti schopno vychovávat i a posvěcovati měšťany washingtonské.“*)

Již tohle vše je bedlivé úvahy hodno — a přec je to jen počátek úžasného divu. Vždyť nemění se pouze jen lidé, mění se i ideje, vědy, potřeby a poměry vzdělanosti. I bude tedy musiti církev shodnouti se s vědeckým i průmyslným pokrokem i s objevy všech věků.

„Přijde Baco, po něm Kepler, Newton, Leibnitz a po nich Buffon, Geoffroy Saint-Hilaire, Cuvier, Burnouf, Humboldt. Objeví se nová odvětví věd. Národopis a jazykozpyt vzrostou tak, že to nebudou již rozšířené vědy staré, jako spíše vědy zcela nové. Budou objeveny zákony, jimiž se řídilo povstávání různých prvotních jazyků i kmenů ze společného původu jakož i první veliká stěhování lidských kmenů. Budou se podnikati vykopávky v Orientě. Přimějou zemi a staré ssutiny, aby vydaly z lůna svého na povrch starobylé nápisy a naučí se je i čísti. Brzy bude si lze o době evangelické učiniti jasnější obraz, nežli o době Františka I. Vše bude tu jasné a určité a omyl sebe-menší neujde pozoru. Mohl kdo předvídati, že Angličan M. J. Schmith podnikne dlouhé a trpělivé šetření pomořské o cestách sv. Pavla podle Skutků

*) L'abbé Perreyve: Entretiens sur l'Eglise catholique, 2 vol. Paris, Douniol 1865. t. I. p. 430.

apoštolských, a že ani jediná podrobnost z této cesty, ani jediný pohyb lodi, ani jediný mys tam poznamenaný, ani změna větru ni jediný obrat lodi neujdou bedlivému prozkoumání podle všech pravidel moderního zeměpisu, růže větrné i starého umění plaveckého — právě tak jako kdyby admirál zkoumal deník lodního kapitána? Jaká to zkouška, jíž nepředvídali ani sv. Pavel ani jeho historik sv. Lukáš!“

„A co bylo řečeno o pokroku vědeckém, nutno říci i o rozvoji historickém, sociálním, průmyslovém. Úžasné změny utváří se ve všech poměrech člověka. Nuž, a co bude se zásadami stanovenými křesťanstvím za Nerona pro vzájemný poměr boháčů k chudým, pánů k služebníkům, mužů k ženám, vládařů k poddaným, co bude s nimi za převratů revolučních? Dají se ještě udržeti za doby Ludvíka Svatého a Ludvíka XIV.? Bude lze je uznávati i po roce 89 a po revoluci francouzské?“*

Toť opravdu slavná, rozhodující zkouška! Vyjde-li z ní křesťanství vítězně, osvědčí-li se ve všem vždy a všude, aniž se měniti musilo, pak prohlásíme je za nauku božskou! Ale ne, to se mu nepovede, své nezměnitelnosti neubrání. Bude je chtíti změniti, přetvořiti, zničiti, upravit, zdokonaliti každé století se svými ideami politickými i sociálními, každý člověk se svými vášněmi; bude se mu báti přátel i nepřátel, vlastních biskupů i kněží, pronásledovatelů i katů! Otevřme jen historii a sledujme ten rozpoutaný boj všech sil lidských proti církvi, ale též vítězství její nezměnitelnosti.

III.

Je na zemi dvojí hlavní síla: síla těla a síla myšlenky; a poněvadž my lidé nejsme jen duch a tělo, ale máme též srdce, je ještě třetí a hroznější

*) L'abbè Perryve l. c. t. I. p. 441.

síla nežli obě předcházející — síla vášní. Kdo odolal kdy spojeným těmto silám třem? Kde jsou zřízení, kterých by dech nových myšlenek nezviklal, oheň vášní nepozřel, náraz násilí nevyvrátil? Církev jediná je přestála všechny postupně i současně bez nejmenšího úrazu.

První z této trojice, síla tělesná, má za nástroj a za odznak meč, zbraň nejčestnější i nejhanebnější zároveň: nejčestnější, když hájí hranice vlasti, nejhanebnější, když ohrožuje hlavy, aby nahnal strachu svědomí. A hle — osmnáct věků má církev tento hrubý meč, tento hanebný meč na hrdle nasazen.

Poprvé pocítila chladné ostří tohoto meče na hrdle svém, když sestupovala s Kalvarie; pomíjím totiž všechny Faraony, Nabuchodonosory, Antiochy a všecku tu řadu pronásledovatelů jejích před Kristem Pánem: sestupovala, pravím, s Kalvarie, kde Pán její na šibenici pněl. Dvanáctero apoštolů skořnalo v podobné potupě a po nich miliony křesťanů. Omlouvejte jak chcete; zmenšujte počet mučovníků, vyličujte povahu pronásledovatelů jak libo! Předělejte Nerona, přemalujte Tiberia, zfalšujte Diokleciana: vždy zůstane pravdou, že plné tři věky křesťané nasazovali svá hrdla, a že plné tři věky bil meč, bil bez milosrdenství, bez slitování a tak zuřivě, že se tupil, že se tříštil, že padal z rukou katů únavou vyčerpaných, až pokorfené zuřivosti pronásledovatelů vyrval výkřik: Zvítězil jsi, Galilejský!

A co učinila říše římská ve velkém, to všechny národy, to všechny vlády činily. Všude narážela církev na ostří tohoto meče násilnického: když postoupila mezi národy nevzdělané, na břehy Rýnu, Dunaje, Visly, Dněpru, anebo když zašla na břehy moře Kaspického mezi národy mohamedánstvím rozvášněné; když se rozjela na výboj v obojí Ameriku nebo když se vrhla nebojácně s odvahou i láskou na břehy Číny, Kočičiny, Japanu a Koreje. Vždy ten meč, ten ohavný meč! Desateré

pronásledování čínské, abychom nemluvili o jiném, vyrovná se úplně pronásledování v říši římské. Vždy musila církev při vstupu do nové země projít krví.

A ještě kdyby aspoň nebylo než oněch císařů pohanských, kteří tímto mečem církvi do hrudi mířili: ale sotvaže vypadl z jejich rukou zkrvavený, zdvihli jej ihned jiní, kteří měli k němu nejméně sáhnouti! Od Konstantina až k Bedřichu Rudousovi, od Jindřicha III. anglického až k Filipu Krásnému, od Ludvíka XIV. až k národnímu shromáždění a od něho až ke kommunardům, kdo nebil do církve? Však, můj Bože, nelze se diviti! Má-li člověk proti sobě mocnost nezávislou, na oko slabou, bezbrannou a přece nepřemožitelnou, poněvadž božskou, a chce ji k vůli své sehnouti, pozměniti, jinak upravit a nemůže, ó, pak ta nerovnost jej nějak uráží a dráždí — i sahá k meči a dí: „To se musí skoncovati; tyhle lidi je třeba umlčeti, umlčeti anebo odstraniti.“ A tu přicházejí všelijaká obmezující opatření, hanebná pronásledování, výminečná opatření mimozákonná, věznění, vyhnanství, jež jsou církve krvavou a slavnou družinou. Kolikrát by již těch věcí nebyla zakusila? Než, co zmohli proti ní? Čeho získali všichni ti ozbrojení pronásledovatelé, kteří k meči sáhli? Zhanobili sami sebe — toť je vše! „Neměli z toho nic jiného,“ napsal Montalembert, „nežli co má z toho muž, když bije ženu, matku. Jen bij, řekne mu: mne nepřemůžeš a sám sebe znectíš!“*)

Hle, toť první podívaná, kterou skýtá historie církve. S pohnutím a podivem hledím na ni; a uváděje si na mysl všechny ony útoky ohavné, celují na šíji církve-matky jízvu po onom bezmocném meči a zdravím v ní první, osmnáct věků starou nezměnitelnost — nezměnitelnost byti.

*) Discours du 19 Octobre 1849. Oeuvres complètes t. III. p. 289.

IV.

Musíme býti spravedliví k lidstvu. Rdí se za to, že se dalo strhnouti k násilí. Uznává jeho marťnost, ač ovšem později znovu v ně upadlo. Ba lidstvo i odsuzuje násilnické pronásledovatele. „Nechme meče, dí, meč je hanebný. My se bijeme teď jen na poli myšlenek.“

To je ovšem lépe. Vždyť, jde-li mezi námi o to, je-li Bůh, duše, věčnost, co tu má činiti meč? A jak řekl onen srdnatý poslanec (na schodišti) konventu: „A až mi hlavu setnete, budete vidět jasněji?“ — Nuž, zanechme hrubého násilí, kteréž proti církvi nic nezmohlo a jen jí svatozář do skrání vetklo, a vizme, zda-li zmůže více síla myšlenky proti ní.

Síla myšlenky jest ovšem daleko hrozivější. Co jest meč proti ní? Meč hyne s rukou, která jím mává. Ale myšlenka, jak vybleskla z pochvy, zachvívá světem, otfásá jím, převrací jej; nic ji nezadrží. Pronásledování Neronovo i Kateřinino i Tientovo odumřelo s nimi. Ale kdy skončí pronásledování Lutherovo, Rousseauovo, Voľtairovo? A proto nestačilo na důkaz božské nezměnitelnosti církve, že se vrhla na ni všecka síla hmotná, bylo potřebí vrhnouti proti ní všecku sílu myšlenky.

A to se též dělo a to dovedně, útoky neobyčejně hojnými. Po devatenáct věků kráčí církev řadou nejmělejších a nejzáudnějších pochyb a popírání, která zaznívají se rtů duchů neobyčejných. Čeho jen nebyli popřeli? Z čeho si posměchu netropili? Na vše útočili: na celé credo, na celé desatero, na vše zřízení církve. A poněvadž čepel ducha jest krásnější nežli čepel meče a poněvadž je schopen neskonaleho počtu obrátů, kdežto meč nedovede nežli hlavy srážeti, kdož vyličí počet, různost, velikost a obratnost útoků? A přec vším tím čeho dosáhli? Pobledla jediná řádka apoštolského vyznání víry? Musila církev odvolávat, zpět vzíti jediné slovo své nauky? Ve vědě, filosofii, přírodopise, právu bývá tomu tak: tam jsou věci, které

byly svého času pokládány za pravdu, od kterých bylo třeba upustiti a které se již nikdo neodvážil tvrditi. Je nějaká taková jediná jen v církvi? Ustoupila kdy v jediném třeba jen bodě?

„Státy by vzaly za své,“ dí Pascal, „kdyby svých zákonů časem před nutností nesklonily. To však nikdy církev nestrpěla a nestrpí nikdy. A tak je nutno buď se přizpůsobovati, anebo je nutný zázrak... Udržeti se tím, že se přizpůsobíme, není div, ale že se církev udržela, ač je neoblomná, to je božské.“*)

A Herder dí: Nikdy se nesklonil Řím před heresemi, ať sebe mocnějšími a hrozivějšími; císařové východní, Ostrogothové, Visigothové, Burgundové i Lombardové byli ariány — ale marně ohrožovali, ano marně i několikrát ovládli Řím, Řím zůstal katolický. Vyloučila konečně i celou církev řeckou ze svého obcování, aniž se dala zdržeti okolností uvážením hodnou, že rozkol odtrhne od ní půli světa.***)

A co církev takto trvala nezměnitelná, kam se poděli ti, kteří se dali duchem novot strhnouti? Kde jsou systémy Ariův a Nestoriův? Ba, kde i nauka Lutherova, Kalvinova, Baiova, Janseniova? A tož, co tedy ještě dnes vůbec můžete? Popíráte Krista? Popířeli už ho před vámi! Útočíte na církev? Útočili už na ni před vámi a obratněji než vy. Jejich osud čeká i vás! Do téže nicoty a do téže hanby uložíte se k spánku i vy jako oni.

A my, církve synové, pocelovavše na šiji matky své jízvu od bezmocného meče, zlíbáme nyní i na čele jejím velebném, pod nímž její mysl sídlí, ještě bezmocnější stopu vašeho popírání a mudrování — a pozdravíme v ní druhou její nezměnitelnost. Proti síle hmotné nezměnitelnost bytí; proti síle rozumové nezměnitelnost nauky.

*) Pascal: Pensées II. partie art. 4. c. 6.

**) Herder, Idées pour la philosophie de l'histoire de l'humanité t. IV. p. 19.

V.

Současně co bylo církvi po devatenáct věků snášení tento dvojí útok tak strašný, trpěla i třetí a to neméně hrozný — útok vášní. A tyto vášně změkčilé, vysilující, nejsou toliko v jejich nepřátelích, jsou i ve vlastních jejich synech a působí v nich hrozně spousty. Všim úsilím hledí je sice přemoci a potlačiti, ale nedaří se jí vždy. Byly doby neblahé, kdy církev byla prostoupena zlem v míře zahanbující a děsné. Potřísnilo řízu jejích kněží; snížilo srdce jejích řeholníků a úspěchem tím posíleno odvážilo se vrhnouti stín svůj i na čelo různých papežů. Přiznejme to vše — a ač nepřátelé církve vše tyto zlořády zveličili, přijmeme je tak, jak je líčí. Co z toho? Vymizela snad v církvi posvátná láska? Poztrácel se snad z rukou jejích svatý poklad milosti a ctnosti? Jistě že nikoliv! Ano i v oněch dobách rmutných, kdy i její hlava byla poskvrněna, zachovala si církev plné vědomí dobra i zla. Vždyť je viděla — zlo — všecko zlo, i sebe menší stopy zla; a vždy ho nenáviděla, vždy stíhala, vždy odsuzovala i v svých údech. Nikdy nesklonila před ním zbraně. Mohli bychom snad míti obavu, aby za vlády takového Alexandra VI. její mravouka v něčem neslevovala. Nebylo tomu tak. Souhrn bul Alexandra VI. jest bezvadný jako jsou jim i sněmy devátého a desátého století. Biskupové svatokupečtí, shromáždění v sněm, stíhali tresty svatokupectví; biskupové provinili proti bezženství, vyhlášovali zákonem kněžskou čistotu, jakoby duch jakýs čistící nežli oni byl mluvil jejich ústy.

Zamyslete se jen nad tímto divadlem všeho podivu hodným: církev čítá dnes ve Francii 45 tisíc kněží, v Itálii na 30.000, v Německu na 40 tisíc, více než 200.000 v celém světě; v středověku měla jich dvojnásob; miliardy jich měla od svého počátku — a hle, těmito miliardami hlasů neustála nikdy církev učiti lidstvo nenáviděti zla

a konati ctnost; současnice všech pokolení, průvodkyně všech národů po všech cestách a ve všech pásmech, volána byla k rozhodování všech pochybností jejich, všech nesnází, všech mravních nejistot a obtíží, všech těžkých otázek svědomí: a ta její miliony a miliony hlasů po devatenáct věků mluvila, jeví se dnes světu panensky nevinná jakýmkoli porušením mravním. Toho svět nikdy neviděl. Všichni filosofové starověcí se prohřešili slabostí. Všichni zakladatelé náboženství, všichni původci bludů novověkých prohřešili se slabostí. Církve nikdy. Jediné ctnosti neobětovala; jediné zásady neopustila; jediné vášně neopravnila. Nikdy neučinila ni slovem ni mlčením ani v dobách nejsmutnějších průlom v mravní krásu nauky, již přijala. Jaká vzácnost — takové panenství nauky uprostřed nečistoty lidstva zvrhlého! Bezděky připadá na mysl evangelický obraz lilie kvetoucí na smetišti.

A nejen že zachovala svěřený, sobě poklad ctnosti a milosti, ona neustávala jej rozvíjetí. Ba i v časech nejbídnějších vytvořila plno zřízení a ústavů působnosti nadlidsky požehnané. Světce a světice nevidané krásy vypěstila z tohoto pařeníště zlých mravů. Jako ty panny, jež zavlékali ondy do míst hanby, procházela církve dobami velmi neblahými aniž v nich své panenství ztrácela a vycházejíc z nich, třímala vždy v ruce své posvátný kalich poníženosti, čistoty, obětavosti a lásky vznešené k Bohu i lidem. Ničím a nikým si ho nedala vyrvatí; a my, dívky její, plní pohnutí i hrdosti nad tímto divadlem, zdravíme v ní třetí nezměnitelnost. Proti síle hmotné — nezměnitelnost bytí; proti útokům a nárazům myšlenky — nezměnitelnost nauky; proti rozpoutaným vášním — nezměnitelnost lásky.

VI.

Div vrcholí v tom, že trojí tato nezměnitelnost spočívá na hlavě jediného člověka. Ano na jediném člověku, jenž od přirozenosti tak křehký, nadto ještě svým úřadem vydán jest těmto bouřím proti němu povstávajícím. Papež jest ztělesněná nezměnitelnost církve, je dověčnost její vtělená. Všecky ostatní církve mohou zajíti: jediná, v níž Petr trůní, jest zajištěna. Kterákoli jiná posloupnost apoštolská může býti nejista anebo přerušena; jediná tato nikoliv: vždy dosedne papež po papeži a vždy bude od papeže papeži odevzdán poklad víry neporušený, nezměněný, veškeré poruchy panensky uchovaný.

A tak bude povždy v církvi nezměnitelný vzor, s nímž každá jednotlivá církev bude museti se srovnávat, bude-li chtíti věděti, zda postupem času snad bezděky ano snad i nevědomky se nezměnila.

Rovněž bude míti každá jednotlivá církev, která chce býti apoštolskou, to jest, která počínajíc dnešními svými pastýři sahati chce zpět až k apoštolům, pevný a věrohodný bod památný, kde bude moci znovu navázat a opravití svoji posloupnost apoštolskou, byla-li časem přerušena či zatemněna.

Pozorujte s tohoto stanoviska posloupnost římských papežů! Jděte vpřed od Petra k sv. Klementovi, k sv. Řehořovi, k sv. Innocenci, až k Benediktu XV. a Piovi X., jděte zpět od Pia XI. k Piovi X., ke Lvu XIII., Piovi IX., až k svatému Petru! Jaký to postup, nikde nepřetržený, nikde neporušený. Toť jako páteř církve, v níž jsou vkloubena všecka žebra, k níž se pojí všechny nervy, kolem níž se děje oběh všech životních šřav! Jak prostě lze se tu v proudu věků poznati! Jak snadno je každé církvi nalézti místo, kde je připojena! Ale jaká odvaha Toho, jenž učinil tento div! Zlomiti páteř člověka jedna rána dovede — a to je pak smrt. To vědí nepřátelé církve velmi dobře; proto se vždy vrhali na papežství všichni

nositelé meče, poněvadž ztělesňuje v sobě nezměnitelnost hierarchickou; všichni bludaři, všichni rozkolníci, poněvadž ztělesňuje v sobě nezměnitelnost naučnou; všecky vášně, poněvadž ztělesňuje v sobě nezměnitelnost svátostnou. A to trvá devatenáct věků! Jeden člověk proti všem, jeden člověk, jehož hlava nevisí na ničem, a jenž ještě je tak neškovný, že čas od času umírá, takže stolec jeho uprázdněný tím spíše se dá vyvrátiti! Avšak ani lest nesvedla tu víc než násilí a dnes r. 1924 zdravíme v osobě Pia XI. 261. prstenec páteře Církve, vždy ohrožované, ale nikdy nezložené, vždy nezměnitelné, vždy živé a oživující.

KAPITOLA DEVÁTÁ.

Život církve. (Fakta.) — Božský rozvoj církve:

1. Rozvoj bytí.

Avšak ač je tato nezměnitelnost, tato žulová stálost církve velice krásná, je v církvi cosi ještě krásnějšího, a to její pokrok, její pozvolný a stálý rozvoj. Mluvívá se stále jen o nezměnitelnosti církve; třeba též mluvíti o jejím rozvoji. V tom teprve je okouzující krása — a jak si troufám tvrditi — div divů.

Bůh ovšem mohl — toť nepochybno — vytvořiti a dokonati církev svou sám; ale on raději ponechal dokonání její člověku. Bylo v tom více šetrnosti a něžné pozornosti k nám a vyhovuje to spíše naší přirozenosti, která se zájmem přičiňuje se a pracuje pouze o to, co sama tvoří. A tož tedy Bůh, když byl vtiskl základním prvkům církve jako tvůrčí známku svou božskou nezměnitelnost, vložil je do světa v stavu zárodečném a člověka pověřil úkolem, by je vzdělával a k rozkvětu přiváděl.

Pohledte jen na církev: čím jest ve chvíli, kdy z Večeřadla vychází?

1. Co do svého bytí jest nepatrným zárodkem, svěřeným horlivosti člověka, zárodkem, jenž se má neustále rozvíjeti pracemi misionářů a mučedníků — až se stane stromem velikým, který zastíní celou zemi.

2. Co do nauky jest nepatrným zárodkem, svěřeným duchu člověka, a má se rozvíjeti bádaním učenců, vyzařovati den ode dne světlo jasnéji a sjednocovati duše unesené krásou svou v jednotu, jaké nikdo na světě netušil.

3. Co do lásky jest nepatrným zárodkem svěřeným srdci člověka, a má se rozvíjeti rozjímáním světců a člověka krok za krokem od země povznášeti, očišťovati, s Bohem co nejtěsněji spojovati.

Trojnásobný to a velkolepý rozvoj, jenž zabíráti bude vše síly lidské po celé věky a jenž jak vidno, dokonává se tajupným zasahováním neviditelné hlavy církve, Ježíše Krista a bdělou řídicí rukou hlavy její viditelné, římského papeže.

A to je předmět, jež by bylo třeba spíše opěvati, než o něm vykládati, neboť je to velkolepý zpěv, zpěv lásky Boha k člověku a lásky člověka k Bohu.

Počněme úvahu o božském rozvoji církve, rozvojem jejího bytí.

I.

Což tedy vidíme na cestě z Večeřadla? Nepatrné, v zemi ukryté semeno. Tři sta let šlapali po něm nohama, nejprve proto, že ho vůbec neviděli, později proto, aby je zmařili. Dupali po něm. Kopali do hloubi, otevřeli katakomby, prohrabávali všecky hlubiny, jen aby to malé semeno dostali ven. Nadarmo. Zmůže něco člověk proti rozsévání Božímu?

Zasel Bůh život fyzický v zemi a v nitro
člověčenstva. Nuž zkuste a zabraňte, aby nevzchá-
zel z útrob země a ze srdce člověka!

Zasil Bůh život rozumný v ducha lidského.
Pokuste se mu ústa zacpatí. Podaří se vám to snad
na několik minut. Ale pak vyrazí slovo člověka
tím prudčeji, čím násilněji jste je zadržovali.

Zasel Bůh život božský a vy si troufáte jej
potlačit!? O nikoli! To malé zrno hořčičné vzhází;
klíčí i navzdor Neronovi, navzdor Domicianovi,
navzdor Dioklecianovi. Již i stonek má. Vzrůstá
do výše, kvete, plody má. Oh, nezabráňte, aby
nebylo stromem velikým.

A při tom ta podivná věc, že tento úžasný
vzrůst nestal se nějakou nepředvídanou náhodou,
nýbrž že jest to vlastně uskutečnění plánu, jenž
se zvláštní troufalostí napřed předpověděl a na-
před určen byl! Bez tápání, bez váhání prohlásila
církve hned v prvních dnech svých, že chce vnik-
nouti do všech národů, že plniti bude svět až
do konce věků. Napověděla své záměry jedním
slovem, které je dobře vystihovalo, slovem: ka-
tolická to jest všeobecná. Učinila si je svým
příjmením. Vepsala je jako článek víry v prvotní
ono vyznání, složené od apoštolů před jejich roz-
chodem: *Credo in ecclesiam catholicam*
- věřím v církev obecnou.

Po lidsku mluveno, bylo to nesmyslné. Či kde
byla kdy říše jaká všeobecná? A jestliže se to
meči ani násilí hmotnému nezdařilo, čím méně
zdaří se to pouhé myšlenky!? Ostří meče dovede
sice skloniti hlavy všech — avšak jak vpraviti
tutéž myšlenku do všech hlav? Abych mohl při-
jmouti vaši myšlenku, musím prve z duše své
vypuditi své vlastní. A já na nich lpím — a o-
byčejně čím méně jich kdo má, tím houževnatěji.
A nejen že jednotlivec má myšlenky a ideje své,
jež vši mocí se brání vnikání myšlenek cizích —
národ je má též; a kdo na ty útočí, útočí na
něco mnohem vzácnějšího nežli na jeho území:

útočí na duši jeho v tom, co má osobního a
originálního. Ba i každý věk má své ideje a de-
setkrát za sebou, bylo lze pozorovati v devatenác-
tém století na záchvěvech celé Francie, jaké bouře
se zvedají, jakmile se kdo pokusí sáhnouti na
ideje, jež si ta která doba oblíbila. Což bude
teprve, připomenuli, že v době, kdy apoštolé vy-
cházel z večeřadla, každý národ měl své nábo-
ženské představy, své bohy, jež nazýval: bohové
naši — *dii nostri* představy, jež byly sou-
částí jeho života, jeho dějin a jež těšice se úctě
a vážnosti byly v bezpečné ochraně meče?

Takový byl tenkrát stav světla a proto jsem
řekl, že chť jej ovládnouti a v něm založití církev
všeobecnou bylo nárok nesmyslný.

Však cože! mám právo užití tohoto slova?!
Nárok nesmyslný! Řekněme spíše nárok nade vše
vznešený! A co mi do vašich vlastních, osobních
představ, co do vašich rozdílů národnostních a
osvětových? Jsou vlastně pouze dvě věci na tomto
světě — a ty jsou obecné: Bůh na nebi a
duše na zemi.

Ano, ve všech pásmech, pod každým šatem,
pod každou pleť ať černou či bílou, Kafrá či Evro-
pana jest jedna duše lidská, všude stejná, duše
týmiž tužbami zmítaná, týmiž bolestmi rozplakaná,
rozrušená týmž nepokojem a proto i téhož světla,
téže naděje, téže lásky potřebná duše. A nad touto
duší ztajen ve svém nebi, či spíše milostně nad
ní skloněn je jediný Bůh, týž Bůh, Stvořitel, Spa-
sitel a Odplatitel všech. A mezi tímto jediným
Bohem a mezi touto jedinou duší, je jen jediný
žebřík — (nemohou býti dva): žebřík víry, naděje
a lásky, po němž vstupuje a sestupuje náboženství
pravé, náboženství všesvětové, jež má za úkol po-
jati duše veškery a vésti je k Bohu.

A protož i vy, bohové zvláštní, bohové jed-
notlivých národů, jednotlivých kmenů — vy nejste
pravý Bůh, poněvadž nejste Bůh všeho světa —
katolický. Ale když tebe vidím, ó církvi svatá,

jak uprostřed těchto náboženských vyznání a sekt, které jsou obmezeny a jenom místní, nemá další tužby než osvětit pouze jedno horstvo, jedno údolí, jeden země kout, jistou jen třídu lidstva, školu jen jedinou, když tě vidím, jak uprostřed nich píšeš na prapor svůj smělé heslo: Ecclesia catholica, církev obecná, nemohu zadržet výkřik údivu. Nevím sice ještě, je-li církev s to, aby tento program uskutečnila, ale pravím již nyní, že je to program velkolepý a že každé náboženství, které si ho nevytkne, se tím samým již naprosto odsoudilo, a že směle doufat můžeme v jeho uskutečnění již proto, že si církev dávno napřed již troufala jej předsevzít a světu ohlásiti.

II.

Než, je třeba tuto věc zkoumati blíže. Nárok je konečně jen nárokem. Může býti čímsi, co vedle duch z dálky zahlédl; může býti však též jen lichou hříčkou. Vizme tedy fakta.

K uskutečnění tohoto nároku bylo třeba tří věcí. Předně obecné nauky, jejíž světlo hodilo by se všem duším, na kterémkoli místě a na kterémkoli stupni rozumového vývoje by byly. Aby světu bylo světlo této nauky donášeno, bylo dále třeba obecného srdce, které by dovedlo milovati všecky duše, srdce, jehož láska by byla tak širá jako celý svět. A konečně po vstípení této nauky v lidstvo, bylo potřebí obecné, universální moci, která by se všude, kde jen jaké duše jsou, vkořenila, aby světlo této nauky udržovala, chránila a před zhasnutím opatrovala. To znamená, že k uskutečnění tohoto nároku na výsost neseného, bylo potřebí tří věcí ještě nesenějších.

Bylo především potřebí nauky všeobecné, katolické, nauky, která by světlem svým dovedla živiti všecky duše, všech pásem zemských,

všech dob světa. Avšak na to nauky lidské nestačí. Každá nauka totiž procházejíc lidským duchem utváří se v něm k jeho podobnosti a tam se vtiskuje v ni trojí znak, který zabraňuje, by ne nastala všeobecnou: 1. Znak toho, jenž ji zosnoval; čím je duchovně silnější a původnější, tím hlouběji je tento znak vtíštěn; 2. znak země, země, kde se zrodila. Byť i byl člověk velikánem, nic naplat, vzešel přec z jistého místa, z jisté země, vdechoval přec jisté ovzduší do sebe a má tedy jistý, sobě vlastní způsob cítění i psaní. Pohleďte jen, jak těžko zdomácnují mezi lidem francouzským knihy německé. Zeptejte se Angličanů, co soudí o našich nejnárodnějších spisovatelích francouzských? Základní pravidlo tu zní: čím více má kdo ze své vlasti, tím neseněji proniká za hranice; 3. konečně znak věku, v něm se kniha zrodila. Kniha má v sobě něco ze své doby, tak jako ze své vlasti: obsahuje něco z jejich idejí, úhlusí, vznešených snah i tužeb. To právě jí dodává půvabu, ale také pomíjitelnosti. Popojde čas o krok dál, a odnese ji s sebou s tolika jinými věcmi, jež se již neobjeví nikdy.

Taková jest historie všech nauk, pokud prošly lidským mozkem. Staly se obmezenými jako on. A nebylo také nikdy takových nauk čistě lidských, které by se odívaly význačným rouchem všeobecnosti. Lépe než kdokoliv jiný vzdoroval času Plato, avšak přece neoslňil, leč jen vyčnívající vrcholky lidstva. Mahomet nadchl syny pouště, ale nepokročil z ní dál. Buddha nedovedl překročiti hranice Indie, ani Konfucius hranice Číny. I po Kristu Ježíši byly ještě církve anglikánské, ruské, řecké, obmezené vždy jen na určitý okrsek země. Byla a jest jen jediná nauka, která zaznívající z tisícerych úst, mluvíc všemi jazyky, nemá na sobě vtíštěn žádný z oněch znaků, o kterých jsme se právě zmínili a která též nikde nestanula. Podobna svému božskému Zakladateli, který se zde jednoho dne na tomto světě objevil s fysionomií nejvznešenější,

jaká kdy jen byla, ale s fysiognomií, v níž nebylo vtištěno naprosto žádného význačného odznaku věku, místa, rasy; s fysiognomií, která nebyla ani fysiognomií Žida, ani fysiognomií Řeka, ani fysiognomií Římana — pouze fysiognomií člověka vůbec, již na venek prozařovalo božství.*)

Nadto pak nebylo dosti míti jen nauku všeobecnou, která by světlem svým všem duším svítila: bylo potřebí jim je i donést, nésti je pokolení lidskému veškerému. Ale jak to provést? Od té chvíle, co řekl Bůh lidstvu: „Rostte a množte se: crescite et multiplicamini — rozptýlilo se člověčenstvo po zeměkouli. Kde bude lze je najíti? Co pouští bude tu třeba projíti, než se dojde k jistým kmenům lidským! Co řek přebroditi! Co hor překročiti! Kdo dá křídel k tomu? Kdo sil? Kdo bude míti dosti lásky, lásky až by trpěla a mřela? Kdo bude ochoten obětovati se pro neznámé, divoké, ukrutné a nezhledné ty kmeny? Kde najde se srdce dosti široké, dosti veliké, dosti obecné, dosti katolické, aby se nedalo nikdy zavřít? Poslyšte:

Dvacetiletý jinoch prochází se po ulicích a stromořadích pařížských. Je mlád, mohl by užívat. Tu najednou zmocní se ho myšlenka: „Tam v dáli za mořem je tolik národů, kteří jsou v tmách. Než abych trávil zde život v objetí matky, sester a umíral obklopen snad svými vnuky, půjdu raději k těmto divochům a donesu jim světla!“ — A odchází. Opouští vlast, rodnou střechu, ten strom, vedle ní — svědka prvních svých snů, — a vše ty rozmilé věci, jichž cenu poznáváme až tenkrát, když jsme je opustil. Opouští starého otce, matku, s nimiž se již zde neshledá, odkládá svůj národní šat i svou řeč. Nikdy nebude výmluvným, nikdy učeným: vždy bude jen jako žvatlati. Život jeho míjeti bude nadál — ne ve veřejném nějakém po-

*) Viz: Ježíš Kristus: Důkaz jeho božství str. 19. (Vzděl. knih. katol. sv. X.).

stavení: bude žíti ve své kocábce anebo v úkrytu skalní jeskyně, z níž nebude vycházeti leč v noci jako zločinec. Cizí přízvuk přec jej konečně prozradí. Jednoho dne bude lapan a sevřen do klády; zhyne na šibenici anebo pod ranami bambusových holí. To vše ví. A přece jde. Jde bez žalosti; ba co dím, všecek blažen. Spěchá, letí. Kdo jej nadnáší? Kdo mu srdce dodal? Kdo ho silí? Kdo mu na čelo výraz klidu, kdo do duše dává nadšení? Neste jej na svých křídlech, větrové! Skloňte se, vlny! To jde srdce církve katolické! A církev, která jde hledat svých dětí, je církev pravá!

Je to již vše? Je to již celý zázrak obecnosti církve? Nikoli; a troufám si tvrditi, že tím není ještě vykonáno to, co je nejtěžší. Světlo nauky katolické a k donášení jeho celému pokolení lidskému — i srdce katolické — právě tak obecné jako ona — to vše jest sice mnoho, ale přec ještě to nebylo dosti. Apoštol — nic naplat — přec jen pomíjí. Bylo třeba někoho, kdo by zůstal. Pastýře bylo třeba po apoštolu; biskupa bylo třeba, aby spravoval ty, jimž bylo evangelium zvěstováno. To jest jinými slovy, bylo chtěj nechtěj třeba, aby se zřídila v lůně každého národa zvláštní a nezávislá moc, která by vzala správu duší do ruky a která by moci světské neponechávala leč řízení záležitostí časných. Před Kristem Pánem všude byl král i nejvyšším knězem a spravoval duše i těla. A náklonnost k tomu musí býti vskutku nepřekonatelná, protože i po Kristu Pánu v křesťanské zemi každý král, který se odtrhl od církve, znovu si vstavil svou tiaru na hlavu. Tož bylo ji třeba zdržiti a přiměti jeden každý národ k tomu, aby vedle vlády národní připustil vládu druhou nezávislou, aby vedle svatovlády národní přivolil k svatovládě nezávislé — a abychom naznačili již vše, aby v lůně jednoty národní strpěl jednotu nezávislou, jejíž klíč by měl v ruce někdo jiný — aby jej měl vládce cizí. Posuďte, jak

to nesnadno: i dnes ještě, i po devatenácti stech letech, v nichž bychom si byli měli již tomu zvyknouti, dnes ještě v zemi tak katolické jako je Francie, stačí jediné toto slovo podnítiti bouře.

III.

A přec přese vše tyto překážky nepřestávalo se malé seménko hořčičné vyvíjeti. Stopujme jen tento nepřetržitý a zázračný jeho vzrůst.

Když se církev objevila, dokončovala právě říše římská obrovské dílo největšího sjednocení různých národů — jaké kdy bylo — ve svém lůně. Nasadila jeden hrot svého kružidla v Římě a druhým opsala kruh, jež, jak se zdálo, neměl nikdo ani překročiti. A církev přijala svět tak jak byl. Postavila trůn pro hlavu svou v Římě a rozeslala dvanáct apoštolů všemi směry. Mnozí učenci tvrdí, že již za živobytí Petrova byl okruh říše římské překročen a že při smrti dvanácti apoštolů bylo již evangelium zvěstováno v celém světě. Na důkaz tohoto tvrzení svého dovolávají se zřejmých slov apoštolů a nejstarších Otců církevních: na př. sv. Pavla, který tvrdil Římanům, že víra jejich rozhláší se po celém světě. (Řím. 1,8.); Kolosským, že slovo pravdy evangelia, které (přisedši k nim) je u nich, podobně jest po celém světě, přinášeje i užitek a rostouc (1, 6.); svatého Justina, který sto let po Kristu Pánu čítal již mezi národy věřící i mnoho národů nevzdělaných ano i kmeny kočovné, kteří stálých sídel nemajíce, se svými vozy sem a tam se potulují. „To nebylo nijaké neoprávněné snad přehánění, poznamenává k tomu Bossuet; to byla zajištěná a všeobecně známá skutečnost, jež se děla před očima císařů a celého tehdejšího světa“¹⁾. O něco později přichází svatý

¹⁾ Bossuet: Histoire universelle p. II. ch. XX.

Irenej a u něho lze už viděti, jak výpočet jednotlivých církví vzrůstá. V polovici III. století jmenují již Tertullian a Origenes v církvi celé národy, jichž krátce před tím tam ještě nebylo. A ty, kterých Origenes v církvi nepočítal, klade v ní již Arnobius, ač byly od ústředí tehdy známého světa velice vzdáleny. Vypočítává nám je Theodoret: „Netoliko Římané a ti, kteří pod jejich vládou žijí, nýbrž i Skythové, Sarmaté, Indové, Ethiopští, Peršané a Číňané, Hyrkanové, Baktrové a Bretonci, Cimbrové a Germáni, — jedním slovem celé pokolení lidské a národové veškeré.“²⁾

Než netrvejme na tom, že by již za živobytí apoštolů bylo evangelium hlášáno po zeměkouli celé.³⁾ Není pochyby sice, že evangelium zasvítlo již i sebe vzdálenějším národům — avšak pravděpodobně zasvítlo jim jen jako blesk, který zazáří v temnotách a mizí. Jisté však jest toto: že v čtvrtém století měla již církev rozšířenu nejen svoji nauku víry a mravů, nýbrž i svoji hierarchii po celé říši římské.

Bylo by zbytečné dokazovati to o Malé Asii, Syrii, Palestině, jichž přední církve: jerusalemská, antiošská, efesská, korinthská, thessalonická, vyskytají se na každé téměř stránce epistol sv. Pavla a Zjevení sv. Jana.

Italie nezůstává pozadu. Hned v prvních dnech zakládá se tam církev římská; a brzy potom zřizují se sídla biskupská v Bajích, Puzeole, v Kataně a jinde až k Milánu a Ravenně. Většina z nich osobuje si původ apoštolský.

Současně hlásí se Afrika a to s rozmachem neobyčejným. Nemíním mluvit ani o jejích mučenicích ani o jejích učitelích; zmíním se jen o jejích biskupech a o jejích diecésích. Za času sv. Augustina má již čtyři sta biskupství. Na velké

²⁾ Theod. Graec. affect. curatio IX. de Legibus 125. Ed. Migne.

³⁾ Gaume: Evangélisation apostolique du globe p. 56

poradni schůzi biskupů za předsednictví sv. Augustina svolané k sjednocení katolických biskupů a biskupů k Donatistům odpadlých, bylo dvě stě osmdesát šest biskupů katolických a sto padesát devět biskupů se strany Donatistů, z nichž většina přešla ke katolíkům.

Také Španělsko, které se honosí původem křesťanství svého od sv. Jakuba, mělo již v prvních stoletích biskupy, sněmy, světce. Na sněmu elvirském v r. 305 je již 19 biskupů, a to ještě jest dokázáno, že se ho všichni biskupové španělští neúčastnili.

A je třeba mluvit o Francii? Již v prvním století jsou zde biskupství v Marseille, v Arles, ve Vienně, v Limoges, v Narbonně a snad již i v Paříži; z druhého století jsou biskupství lyonské, autunské, langresské, besançonské atd.; a v třetím století jsou již všude. Sněmy církevní slavily se Francií již od doby svatého Irene.

Hle, toť první vlna evangelia. Jedním rozmachem, jedním nárazem zasáhla a zaplavila celou říši římskou a to i přes desateré pronásledování a děsné překážky. Když Konstantin vstupoval na trůn, kryla se již mapa církve katolické s mapou říše římské, ač-li ji snad místy i nepřesahovala.

IV.

Ale Ježíš Kristus neřekl: Jděte a učte říši římskou; řekl: Jděte a učte všechny národy. A tož záplava evangelická do nového se dává toku a zaměňuje svůj běh k pohádkovým ostrovům britským, k Anglii, Skotsku a Irsku, jež vítězný orel cesarů nemohl zdolat. Již ve II. stol. posílá papež Eleuther věrozvěsty Luciovi, králi Velké Britaně; a dvě ženy, otrokyně, vnesly již i do Irska první zvěst o víře Kristově a i do Skotska vnikl již biskup Ninian a zřídil tam po dvacetiletém apoštolování obec křesťanskou. Než to byli

jen předbojníci, a na nezkrocené a hrdé kmeny naměřší bylo potřebí silnějšího kyje. A hle, tu již jdou oni, vlastní apoštolé a zakladatelé církve anglické: svatý Patrik, který osvěcuje po třiatřicetiletém působení onu zdatnou a kvetoucí církev, kterou se žádnému pronásledování, žádné zkoušce zdolati nepodařilo; svatý Kolumban, jenž zchodil na kříž vše ostrovy i zálivy skotské a obraceje jejich obyvatele křtí pohlaváry, pomazává krále Aidana a zřizuje on, prostý mnich, několik biskupství; a zvlášť pak sv. Augustin se svými čtyřiceti mnichy římskými, kteří přistávají v Anglii, nadlidským úsilím jí získávají a vštěpují jí tolik silné mízy svaté víry katolické, že téměř ihned po nich pro veliký počet svatých biskupů, mnichů-světců a panen Bohu zasvěcených zasluhuje si názu: ostrova svatých, co zároveň i horlivostí svou pro víru chystá se uspsíiti a posílití hnutí pro rozšíření víry.

Získavši Anglii, bude hleděti nyní církev o ni se opíratí, aby mohla postoupiti dále. Po první této zemi, již si pohanský Řím nemohl podmaniti, bylo třeba dobýti jiných, které mu byly ještě nepřístupnější. Bylo třeba překročiti Rýn, Dunaj, Vislu, Seldu a vniknouti do nesmírných hvozdu germanských a skandinávských. Církev sice již dávno držela to, co si dovoluji zvatí římskými břehy Dunaje a Rýnu. Čítala tam již v V. století na dvacet biskupství: na jihu v Bavořích: Solnohrad, Rejno, Frýzink, Pasov, Seven; pět uprostřed v Alemánii: Augsburg, Chur, Kostnice, Basilej, Strassburg; a deset na severu mezi Franky východními: Mohuč, Špýr, Worms, Trevír, Mety, Verdun, Kolín, Maestricht, Cambrai. Sem až k tomuto pomězi Rýna a Dunaje pronikl kdysi Augustus. Udeřila nyní hodina překročiti je a vstoupiti odhodlaně v kraje nesmírné, do nichž ještě žádný paprsek osvěty byl nevnikl. Zástup věrozvěstů závodí tuto čest i nebezpečí. V předním šiku stojí svatý Bonifac apoštol Německa, jenž z Mohuče, kde

se usadil, z Fuldy, kde klášter založil, po třicet let hlásá evangelium v krajích osazených Thuringy, Alemanny, Hessy, Katty a Sasy. Povolává z Anglie kněze, mnichy, řeholnice, staví četné chrámy, zřizuje biskupství; a vnikaje stále hloub v pohanské kmeny, zmírání smrti mučednickou na území východních Fris. Učení jeho nadšení jeho příkladem, pokračují v jeho díle a po padesáti letech práce a hrdinského utrpení stává se Germanie konečně křesťanskou.

Aby obrovské dílo toto korunované již tak krásným zdarem mohlo dokonáno býti, zbývalo ještě získati pro křesťanství dva velké kmeny skandinávské a slovanské. Prvního úkolu podjal se francýj mnich svatý Ansgar, jenž si svými nesmírnými pracemi získal názvu apoštol severu. Obraci Holštýnsko, Šlesvik, Jutsko, proniká až do Švédska a vysílá učedníky své do Dánska, Norvéžska, na Island, Groenland a ostrovy Faroerské. Odpor byl dlouhý a krvavý: zástup věrozvěstů našel tam smrt mučednickou. Konečně po dlouhých nesnázích dává se pokřesťaniti Dánsko pod Knutem Velikým, Švédsko a Norvéžsko pod oběma Olafy; i Island dává se získati a víra proniká až na Groenland.

Mezitím obracelo se i Slovanstvo. Dva misi-onáři téhož jména: svatý Adalbert, arcibiskup Magdeburský a svatý Vojtěch (Adalbert) biskup pražský zakládali postupně biskupství v Oldenburku, v Brandeburku, v Praze, ve Vratislavi ve Slezsku, v Kolberku v Pomoranech, v Hnězdně, v Poznani a v Krakově v Polsku. Učedníci jejich pronikli jedním směrem až v Prusy a druhým až do Uher, zakládajíce tam biskupská sídla. Před koncem XI. století počítalo se již za Rýnem a Dunajem třináct arcibiskupství a třiasedmdesát biskupství. Západní věrozvěstové potkávali se v nejzajším nitru Bulharska, Litevska a Ruska se věrozvěsty řeckými, svatým Cyrilem a sv. Methodem, jež vyslal papež Adrian II.; a díky úsilí těchto dvou světců bylo

dílo na této straně dokonáno. Až v Sibiř dospělo se jedním směrem, druhým až na Island; víra zavládla na Faroerských ostrovech — ba tvrdí se dokonce, že lodi norvéžské vezly na Groenland prvního biskupa amerického, o celá čtyři sta let před Křištofem Kolumbem dříve.

V úžasu jest se pozastaviti nad tímto nezastavitelným pochodem nové této mocnosti, která postrádajíc veškerých prostředků lidských, beze zbraně, bez meče, překračuje i ony hranice, před nimiž se zastavil sám orel římský a která všude i v nejzajších končinách světa zavádí netoliko svou nauku víry, mravů a kázeň svou, nýbrž i svou hierarchii. Byli již první náraz křesťanství obdivuhodný — tož setkával se přec všude aspoň s národy téhož rázu pod jednolitou správou římskou, s národy skorem týchž mravů, téže řeči, kteří jaksi sjednocením civilním a politickým byli připraveni na sjednocení náboženské. Zde však scházelo vše najednou: zde vše se různilo; a vítězství vybojované za takového naprostého nedostatku lidských pomůcek uprostřed toliké rozmanitosti řečí, zvyků, mravů, povah, postavilo zázračně dobytí zeměkoule ve zvláštní nové světlo a dodalo mu účhatnosti ještě větší.

V.

Mezitím co církev prováděla takto slovo Páně: Jděte a učte všechny národy — na západě, nepřestávala je uskutečňovati i na východě. Z hlavních církví: antiošské, jerusalemské a cařihradské postupovala pozvolna do Arabie, Persie, ano i Indie a Číny. Na sněmu nicejském r. 325 byli již biskupové perští. Padesát let potom nalézáme již četné obce křesťanské v Číně a v krajinách Čínu a Indii dělicích. Marně dští počínaje pátým stoletím pohromy na východ, marně bez přestání jdou jedna za druhou. Nejprve hordy divokých

národů, které srovnávají se zemí velebné chrámy africké; pak mohamedánství, jež klátí v hrob svůj vše v Egyptě, Palestině, v Řecku, až po Cařihrad; a konečně rozkol, jež postupně odtrhává staré východní církve křesťanské od jednoty, je zeslabuje, je kazí, je za snadnou kořist mohamedanismu připravuje a je v otroctví vrhá a snižuje. Církev síce sténá v těchto pohromách: avšak nic není s to, aby jí vzalo odvalu a mysl v díle šíření evangelia v Orientě. Není jí dosti celý západ povolávaní do zbraně, ne tak na znovu-dobytí hrobu Kristova, jako spíše na osvobození duší a církví na východě. Není jí dosti pokoušeti se s nejvyšším sebezapřením a znovu a znovu bez únavy obnovovati tyto pokusy — o sjednocení s východem, jež nedodržením slova se strany Řeků tolikrát byly bezvýsledné. Ještě nadto doslovně rozsévá věrozvěsty své po východu celičkém. Dominikány, františkány, karmelitány, sotva že povstali, již je žene v boj, by nazpět vydobyli, či spíše znovu vzkřísili církve východní. Od konce století třináctého mají františkáni své stanice mezi Řeky, Tatary, v Persii, v Arménii, na březích moře Černého až po Tibet a Čínu. A jejich působení je tak účinné, že v století čtrnáctém troufá si správce jedné z těchto misí františkánských žádati na generální kapitole řádové o vyslání čtyř tisíc misionářů najednou a kapitola řádová neshledávala tento požadavek přemrštěným. S františkány co do počtu i horlivosti závodí dominikáni. R. 1253 psal jim Innocenc IV. takto: „Naším milým synům, kteří hlásají slovo evangelia Saracénům, Řekům, Bulharům, Kumanům, Ethiopům, Syrům, Gothům, Jakobitům, Arménům, Indům, Tatarům, Maďarům a jiným nevěřícím národům východním pozdrav a apoštolské požehnání etc.“ Totéž dalo by se říci o karmelitánech. A jestliže se přec těmto velikolepým misím nepodařilo vždy dosáti účelu, jehož doufaly, — a to vinou věrolomnosti, o níž jsem se právě zmínil, jest nic-

méně pravda, že i dnes ještě není v Asii jediné obce křesťanské, v níž by nebyla nějaká menšina setrvávající věrně ve spojení s církví katolickou a že jenom jim vděčí celí národové, Arméni a Maronité za to, že zůstali nedotčeni bludem a rozkolem.

Vše to nemohlo ukojiti nesmírné tužby církve: rozšířiti Království Ježíše Krista až do nejzazších končin východu. Za pomezím Egypta, Palestiny, Syrie, tohoto východu předního, jež odpadl v blud, anebo byl zdeptán v rov mohamedanismu, byly zajisté podnikány výpravy misionářské do Asie střední a východní, které seznámily církve s velikými říšemi islamu nepodléhajícími: s celým asijským východem, s Tibetem, Čínou, Japonskem, Tatarskem, a s bezpočetnými národy v nich, kteří tonuli v modlářství, a mezi nimiž církve toužila postaviti trůn Kristu Ježíši. Ale jak tam vniknouti? Cesta byla zatarasena. Výpravy křížové jí neuvolnily. Islam, jež tyčil se tu v cestu jako nepřekonatelná zavora, nebylo lze zbraněmi zdolati. Ciněny tedy pokusy vniknutí tam podél břehů moře kaspického — avšak to byla nesmírná oklika a islam s jedné strany, s druhé neméně nesnášlivý rozkol řecký pochod ten zaštvily. Co tedy počítí? Proniknouti tam bylo nezbytno. Nedalo by se tam dojíti po moři? Což není země kulatá? Nebylo by lze obeplouti mys Dobré Naděje a proraziti si nějakou cestu dosud neznámou do Indie? A touto tužbou dali se uchvátiti Křištof Kolumbus, Americo Vespucci, Vasco de Gama, Sebastian del Cano; ne o objevení nových krajů tu běželo, ketrými by byla zeměkoule k naší radosti zvětšena: raziti cestu Kristu Ježíši a napomáhati k splnění božského slova: „Jděte, učte všechny národy“ — o to tu šlo. Čtete jen dějepisné zprávy o těchto objevitelích; poslechněte jásavý výkřik církve; vizte, jak proraženou cestou vrhají se tam věrozvěstové hojněji než kdy jindy: dominikáni, františkáni, karmelitáni, k nimž druží

se jesuité právě v ten čas založení se sv. Františkem Xaverským, tímto velikým, nevyrovnatelným misionářem v čele! Japonsko je získáno, Čína se vzdává, pralesy Paraguayské rozkvétají, zázraky rovné zázrakům z katakomb vidí Indové. Nelze pochybovati — blíží se hodina, kdy křesťanské obce východu podají si ruku se svými protinožci, církvemi na západě, a kdy církev bude moci po celém okrsku země dobytém zapěti zpěv vítězný: Kristus vládne, Kristus vítězí.

VI.

Víme ovšem, že tento smělý sen zůstal jenom snem. Ale proč? Proč nedošly tyto naděje svého splnění? Proč ztratili jsme všechny úspěchy, jichž bylo dobyt v Japonsku? Proč v Číně, mající z patnácti set milionů všeho obyvatelstva zeměkoule plná čtyři sta, máme jen hrstku katolíků (sotva 600.000)? Proč tone ještě dodnes nesmírná Asie ve své nečinnosti, svém despotismu a mnohoženství? Proč má Buddha ještě dnes dvě stě milionů ctitelů? Proč na samých březích moře středozemního, takřka právě u našich dveří ležící Afrika, Egypt, Syrie, Palestina, jsou v tak hrozném ponížení? Co tak najednou a bolestně zastavilo víru na jejím postupu?

Protestantství — jediné protestantství! To roztrhlo Evropu ve dvě — právě ve chvíli, kdy se ony naděje blížily k svému splnění a jednou ranou odtrhlo polovinu zřidel, která víře misionáře dodávala: Anglii, Skotsko, Německo, jejichž misionáři v předcházejících stoletích tolik úspěchů získali. Protestantství, nemajíc dosti na tom, že misionáře zeslabilo početně, ještě i jejich síly vystřehávalo, nutkajíc biskupy i kněžstvo francouzské, italské, španělské, portugalské i rakouské, aby soustřeďovali čas i vlohy své veškery výhradně jen na odrážení jeho útoků. Jakž pomysleti na

obrácení Číny, Japonska a zadní Asie, když síly sotva stačí na zápas proti bludu, rozkolu, v občanské a náboženské válce v Evropě? A když se protestantismus ve sporech s katolíky musil zardít, usvědčen ze své neplodnosti, tu dovršil marení misijí konečně tím, že začal posílati v patácn za věrozvěsty katolickými misionáře své — misionářů našich pouhé stíny — misionáře ženaté, obchodující rozsévače, kteří bible a pomluy sejí místo své krve. A tak na místě velkolepého divadla jednoty a lásky, lásky k Bohu i k lidem, která vždy si podmaňovala svět, kdykoli se objevila bez falše, nevidali teď nevěřící — leč jen roztržky, spory a nenávisti. Takhle, že by se jim mohl zjevovati Bůh? Odvraceli se a zapadali zpět v modloslužbu svou.

Nelze bez pocitu bolesti pomysleti, kde by asi dnes byl svět, kdyby se nebyl protestantismus, tento rušitel jednoty a postupu, dostavil. Pochoďen evangelia, která osvětila západ až k Islandu, byla by právě podobně osvětila i východ až k nejzazším jeho hranicím. Jednota víry vévodila by celé zeměkouli. Co zklamání bylo by bývalo ušetřeno! Jaký pokrok byla by učinila civilisace! Proč dopustil Bůh tuto závalu ve vzestupném pokroku člověčenstva? Proč dopustil zatarasiti náhle cestu církvi, když měla již uskutečniti božský příkaz: „Jdouce, učte všechny národy“? Zanechme slov a klaňme se spíše nepostizitelným úmyslům Toho, před nimž tisíc let jest jako jeden den.

VII.

Než mohl-li protestantismus zastaviti postup katolicismu, nemohl přec nijak poškoditi jeho existenci, ani utlumiti jeho svěžest, tím méně ucpati její zdroj. Naopak — v jasnější světlo ji postavil, podáváje sám na sobě důkaz, že právě tato vlastnost jest výhradním znakem církve katolické. Či ne? Plných osm století plodila Anglie hojně věro-

zvěstí velečinných a vlivných, kteří věk od věku obraceli celé národy, — ale jakmile se jí dotklo protestantství, nemá jich. Ani Švédsko jich nemá, nemají jich Švýcarsy ani Německo. Kde jsou jaké církve kalvínské, založené v Číně, v Korei? Kde jsou jací lutheránští misionáři v Japonsku? Anglie ovšem usadila biskupy ve svých rozlehlých državách indických; ale to je usadila tam se svými konsuly, jenerály, bankéři a obchodníky, jakožto nástroje své moci. Ti postupují i ustupují vždy s vlajkou anglickou. To nezískává půdy církev anglická, nýbrž vláda Velké Británie. Hleďte jen biskupa, který by byl překročil hranice anglické državy a který by byl kázal evangelium s nebezpečím svého života! Vyhleďte mi jednoho, jediného, jenž by byl dal život svůj za Krista Ježíše. Ač se této chvíle nehodlám ještě přiti s protestantismem, přec chtěl bych mu již na tomto místě říci: „Proč nemáte apoštolů? Máte přec tolik nadání jako my, peněz více, lodí rovněž více, neohroženost až příslovečnou a pro cestování světem jste tak zaníceni — a není mezi vámi apoštolů! Co schází vaší církvi? Nedovedete již rodití víc?“

Vedle tohoto svědectví, jež nám podává doba nová, máme ještě jiná. Bůh chtěl tomu, že i v zemích, kde rozkol a blud nabyly vrchu, zůstaly netoliko menší skupiny, ojedinelé a opuštěné zbytky katolické, nýbrž i celí kmenové, které odpad kolem se šířící nebyl s to sebou strhnouti a kteří uprostřed národa od víry pobloudivšího udržují nehasnoucí ohnisko katolického života. Tak na př. samé velké a mocné Anglie drží se po boku plné tři věky Irsko, to Irsko pronásledované, hladovějící, a vždy zase se přimící, kteréž uprostřed vládnoucí račy anglosaské uchovává onu víru a onu čistotu mravů, že je ani nejkrvavější a nejkrutější pronásledování ni popříti, ni ponížiti, ni zničití nemůže. Tak je tomu i v Německu. Marně se snažil Istivý, obratný a statný Bedřich II. žítí

dití stát čistě protestantský; našel na nejzazším východě říše své hrdinské obyvatelstvo Slezska a na nejzazším západě rovněž tak obdivuhodné obyvatelstvo Vestfálska a vévodství porýnských, jež proti všem jeho pokusům na odpor postavilo své srdce katolické, před nímž musil couvnouti, ustoupiti. Marně se chopil po něm této myšlenky císař Vilém a kníže Bismark, kteří ji ještě šíře založiti hleděli; v jejich kombinace mělo jim vkročiti Bavorsko: Bůh chtěl tomu, aby přilehli k boku nové této říše tři velcí národové katoličtí, kteří by jí znemožnili, aby vystupovala jako mocnost výlučně protestantská.

A co říci o Rusku? Domnívalo se, že provádí cosi velkolepého, když si přivlastnilo Polsku. Ale netušilo, co míní Bůh z tohoto ohavného zločinu vyvoditi. Polska upadla v porobu ovšem z mnoha příčin a my neznáme všech. Avšak jednou z nich bylo, aby Rusku v bok a v samo nitro jeho vpraveno bylo dvacet tisíc katolíků, kteří by pro přítomnost protestovali silou své víry a kteří by připravovali budoucnost nezdolností své naděje.

Hle, jak Bůh zabezpečil trvání katolicismu v Evropě. V každý bludařský, aneb rozkolnický stát vpravil jiný stát katolický asi tak, jako se zasazuje diamant v lůžko, kteréž jej obepíná. Jednoho dne, až záměry Boží dojdou svého splnění, lůžko snad se rozpadne a diamant či perla drahocenná vynoří se na povrch a ony veliké národy vrátí se opět ke katolicismu.

Ale korunu slávy neudržela si církev na čele svém do 19. století jen tímto způsobem, abych tak řekl — negativním, nýbrž i přímo pozitivním, to jest: i počtem svých věrozvěstů, mučedníků, jež neustávala vysílati až k nejzazším končinám země i velikými svými úspěchy, jež přes četné nehody přece získala. Zásluhou těchto věrozvěstů udržela církev víru v republikách Ameriky jižní a uvedla ji i do Ameriky severní. V r. 1880

bylo ve Spojených Státech pouze jedno biskupství katolické, dnes je jich tam více než osmdesát — a na půl druhého sta bude jich koncem tohoto století*). Pronikla znova do Indie a rozmnožila tam počet biskupských sídel uprostřed věřícího, denně stále četnějšího lidu. V nadlidské neústupnosti omyla břehy Číny svou vlastní krví a dvánácté pronásledování rovné v ukrutnosti pronásledování Neronovu anebo Diakletianovu, nebylo s to, aby zničilo malé stádo šesti set tisíc katolíků, silnějších než jakákoli zkouška. Japonsko dosáhlo zpočátku ve své zavllosti větších úspěchů. Když se bylo totiž s pomocí apoštolů křesťanských zivilisovalo, obrátilo se proti svým dobrodincům: vypovědělo je a aby se neomkli vrátiti, učinilo si nepřekročitelnou ohradu — z kříže, jež položilo na zem ve všech přístavech nutkajíc každého, kdo by chtěl vstoupiti na jeho půdu, aby nohama po něm šlapal. Ani Neron nepřipadl na takovouto ohradu. Avšak ani ta se neosvědčila. Věrožvěsti vyčkali chvíle bouří a jimi dali se vrhnout na nepřístupné skaliny pobřežní. Korea byla svědkem podobné obětavosti a jejích dvacet tisíc katolíků nesklonilo čelo před žádnou hrozbou. A tak konečně i přes hrozné překážky, všude má církev své apoštoly a mučedníky: ti mluví, trpí, lačněji, zívají a odpovídají mandarinům: Jsem křesťan; a obětují život s tímž nadšením jako křesťané prvních věků. A mezitím, co tito v Číně, v Korei a v Japonsku zakládají obce křesťanské, jimž papež žehná a biskupy posílá, jdou druzí a vnikají do Austrálie, do Botany—Bay, mezi vězně anglické; mezi negry na Taiti; na ostrovy gambické; na nichž budují novou Paraguay; do Nové Kaledonie, kteráž se téměř všechna stává katolickou; na Nový Zeland a ostrovy Sandwichské, kde se k víře hlásí vždy větší a větší počet vyznavačů. Toto hnutí je téměř jen včerejší a již

*) Podle nejnovější statistiky je ve Sp. Státech 98 biskupů, 13 arcibiskupů a 4 kardinálové.

je v Australii a na sousedních ostrovech deset biskupství, s řeholníky, sestrami božské lásky, školami, nemocnicemi a všemi těmi vymoženostmi blahodárnými z evangelia prýstíci, jež jsou slavným a výhradním majetkem církve katolické.

Vím sice, že obrácení nejzazšího východu není ještě u konce. Je ještě daleko k němu. Avšak nemýlím-li se, jest aspoň u konce to náhlé a osudné zadržení naše způsobené protestantismem. Nemáme ovšem, přiznám to, ani dosti lidí, ani dosti peněz pro tyto nesmírné kraje, avšak události světové jsou nám nápomocny a zdvojí naše úsilí. Umluvy Ruska se Spojenými Státy otevírajíce obchodu cestu do Japonska odstranily zároveň svatokrádežnou závoru, která misionářům v cestu kladena byla, a duch evropské vzdělanosti, jenž vane v tuto krásnou zemi, bude nápomocen k obnově náboženství, které ona druhdy tolik milovala, za které v ní miliony mužů, žen, jinochů, panen i dítek hrdinsky umíraly. Francie pak a Anglie, navazující obchodní styky Číny s Evropou, přivodí též účinek i v této říši nezměrné, kteráž není tak tvrdošíjně zaujata proti křesťanství jak se za to obyčejně má, poněvadž je přijala tak záhy a v šestnáctém století málo již chybělo, že by se byla dala získati celá. Vůbec na všech stranách, zdá se, ráží se církvi i evangeliu cesta. Dráhy budou též nápomocny. Pokryli jste jimi již Evropu a Ameriku; pokryjte jimi ještě Japan, Čínu, Koreu, Indii, Australii. Prokopali jste šíji suezskou a panamskou; zaveďte linie telegrafické po všech pevninách, zaveďte je i pode všemi moři; uspěšte hodinu, kdy zahaleč pařížský, aby zaplašil nudu, dá se se svými novinami a se svým dýmajícím doutníkem na zábavnou cestu kolem světa; náhodou bude snad vedle něho právě na témž sedadle kněz, recitující svůj breviář, sestra božské lásky, modlící se svůj růženec a karmelitka, zahalená ve svůj veliký závoj. To bude církev katolická, jež po dráze půjde dokončit do

nejzazších končin země splnění slova Páně: Jděte, učte všechny národy.

Taková je obecnost církve: jest, jak jsme viděli, společným dílem Boha i člověka. Bůh dal zárodek, malé semě; člověk je pěstil, rosil potem, krví, láskou a vypěstil z něho strom ohromný, jenž naplnil celý svět. A to, co činil člověk po osmnáct věků, činí i dnes a činiti bude i zítra. Vzácné toto štípení musí sice vycházeti ze srdce Božího, avšak musí též vycházeti ze srdce člověka: „Rorate, coeli, desuper... Aperiat terra et germinet... Rosu dejte nebesa shůry... Otevři se země a vypuč...”

KAPITOLA DESÁTÁ.

Život církve. (Fakta) Božský rozvoj církve.

2. Rozvoj světla.

Údiv, jenž se zmocňuje duše nad prvním způsobem rozvoje církve — nad rozvojem jejího bytí a života zevnějšího, jak jej práce i úsilí člověka vedené a řízené neviditelným vlivem Ducha Svatého uskutečňují, vzrůstá dvojnásob, pozorujeme-li rozvoj její na u k y. Tenť jest ještě mimořádnější a ještě více překvapující. Zdá se ovšem, že jednota církve přičí se tomuto rozvoji, aspoň jednota, jak si ji obyčejně představujeme, neboť ona velkolepá, majestátní jednota, jakou Bůh vskutku církvi dal, onen rozvoj spíše vyžaduje a působí. Jako není trojosobností v Bohu porušena vnitřní jednota, nýbrž naopak jest více povznesena — tak netrpí jednota církve ani jejím rozvojem naukovým. Nese jej ve svém životě jako matka dítě, však nemá s ním obtíží; a to dítě hýbe se v ní, aniž ji zraňuje — naopak zkrašluje ji. Jím přestává býti ona dílem čistě jen božským a stává se též lidským. Otvírá tak nezměnitelnosti božské i činnosti lidské nové pole, kde obě tyto vlastnosti se potkávají a objímají.

Pravda jest podstatně jedna — a církev tudíž přijavši poklad pravdy, je též jedna. A poněvadž byl jí tento sklad svěřen jenom k tomu účelu, aby duše, podělujíc je z této pravdy, světlem nauky osvěcovala, tož církev též jednotu plodí. To jí právě rozlišuje od lichých vyznání náboženských, to je znakem patrným, podle něhož jí vždycky lze rozeznati.

V takovém díle — myslili bychom my lidé — není pro činnost člověka ani místa. Vždyť byl by mohl zde působiti Bůh sám. Než On nechtěl. Jemu zdálo se vznešenějším a krásnějším povolati i člověka k součinnosti na tomto podivuhodném díle. A Bůh, tudíž místo aby vložil pravdy svaté v církev svou tak, jako se skládá kamení na hromadu u cesty anebo tak jako snad nějaké balvany archeologické, jež by církev jen hlídala — Bůh místo toho vložil je v ni jako vzácné semě, které má pozvolna ze země klíčiti a se rozvíjeti, a lidem uložil, aby za přispění inspirace Ducha Svatého a pod vedením neomylné církve vyvodili z něho vše, co je v něm jako v zárodku obsaženo: listy, květy plody, to jest logické důsledky i praktické vývody.

V tom tedy záleží div jednoty: je vzájemným objektivním Ducha Božího a ducha lidského. To Duch Boží přináší lidstvu tolik světla, že duch člověka je uchvácen a unesen. A to opět duch člověka zmítaný a neklidný zastavuje se najednou před tímto světlem, dochází v něm upokojení, vniká v ně každým dnem hlouběji, nalézá stále něco nového v jeho starobylosti a stále něco hybného v jeho nezměnitelnosti a nasycuje se jím a plní se jím.

Dvakráte již jsem naznačil tento způsob nazírání na církev.*) Nyní přišla vhodná chvíle, abychom je prohloubili, opřeli o jasné texty a ukázali všecku tu krásu naukového rozvoje církevního, jenž jest tak málo znám jedněm a předmětem posměchu druhým, a jenž přec jest jedním z nejskvělejších důkazů oné smělosti i dobroty, s jakou Bůh církev založil.

Nuž začněme podrobným výkladem.

*) Le Christianisme et les temps présents t. III. ch. I. § 5. tom IV. ch. III. § 6.

I.

Jak šetrnou úctu měl Bůh vždy k velkolepé činnosti ducha lidského! Jak hleděl ho — tuto bytost pokroku lačnou a stvořenou pro světlo nekonečné, jak hleděl ho předem zabezpečiti, aby se nemusil nuditi příliš v jednotvárném pološeru tohoto ubohého světa! Jaká to pole mu světil, by je probada! Především zemi s všemi jejími divy, hvězdy s báječnou jejich velikostí, vědy matematické a fysické s všemi jejich praktickými vývody; pak svět mravní, sociální a jejich zákony; filosofii a její záhady; a jakoby ještě nebylo dosti těch nedozírných oblastí, jimiž se duch lidský plných šest tisíc let již s nadšením vždy novým prohání, otvírá mu nadto ještě oblasti nekonečna a odhaluje mu jeho taje v jistých věroučných pravdách, jež mu uloženo prohlubovati a rozvíjeti, aniž se mu kdy podaří vyčerpati jejich krásu a bohatost.

Všimněte si povahy těchto zjevených pravd. Je v nichž týž postup jako u každé jiné vědy. Jsou mezi nimi především takové, které jsou naprosto jasné a zřejmé: učili jim proroci a apoštolové, a to takovými výrazy a s takovou jasností světlaplou, že pochybnost je tu nemožna. Takové se nedefinují. A k čemu také? Popře-li je kdo, není třeba leč jediného slova k odrazení útoku: „Quod semper, quod ubique, quod ab omnibus: tohle věřili všickni, vždy a všude“. — Jakž to tedy smíte popírati? To co bylo věřeno vždy, všude a ode všech, je skorem tolik jako samozřejmé — evidentní. Církvi není bezmála třeba ani zvláštního přispění, aby v těchto věcech uchovala poklad sobě svěřený.

Avšak všechny pravdy zjevené nejsou tohoto způsobu. Jsou i takové, kteréž jsou méně jasné, jaksí zaobalené, v jiných obsažené. Jsou obsaženy v oněch prvnějších samozřejmých jaksí zárodečně (potentialiter) — jako důsledky v zásadě. Nejsou proto snad méně božské a méně zjevené: kdo zjevil zásadu, zjevil nutně i její důsledky. Avšak nejsou tak patrné. Je času, je práce potřebí, aby byly vyvozeny. Je nárazu potřebí, aby jiskra tryskla.

Vezměte základní pravdy víry a vizte, co obsahují.

Na příklad tuto: Ježíš Kristus jest Syn Boží vtělený. To je taková zásada sv. víry. Svaté knihy jsou plny její záře. Ale co otázek se tu namítá z ní: je-li Ježíš Kristus pravým Bohem i člověkem — co pak? Jsou v něm dvě osoby — božská a lidská — či je v něm pouze jedna? Je v něm pouze jedna přirozenost či jsou v něm dvě? atd. atd.

Je-li Ježíš Kristus Bůh, máme povinnost jemu se klaněti. Ale čemu se máme v něm klaněti? Božství jen? Lze se klaněti i člověčenství s ním spojenému? Je Duch jeho, jeho srdce, tělo, kříž, je to vše též klanění hodno? A tohle vše je ovšem v skladu sv. víry obsaženo! Ale je třeba to v něm nalézt a z něho skoro vždy jako důsledek odvoditi.

Jiná pravda: papež je hlavou církve; má prvenství nade všemi křesťany. Ale jaké prvenství? Pouhé cti — či je to prvenství pravomoci a učitelského a pastýřského úřadu? Jest nezmarý; ale je též neomylný? A je jím pro přímé působení Ducha Svatého v něm, či proto, že je za jedno s neomylnou církví? Atd.

A tak je se všemi otázkami víry. Je zásada nějaká jasná, zřejmá — a ta září zrovna ohnivým písmem v knihách posvátných. Takovou není třeba ani dokazovati — tak je patrna a proto i vždy a všude a ode všech byla uznávána: Quod semper, quod ubique, quod ab omnibus. Ale v této zřejmé a jasné zásadě skryto jest množství důsledků — méně sice patrných, které však chtějí ven — a které čas, soudné uvažování, čilost ducha, badání bohoslovné, popírání bludařů a hlavně pak prozřetelnostní zasahování Ducha Svatého, jenž zná „časy i chvíle“*) pozvolna na světlo přivádějí.

Toť jest onen Bohem chtěný vývoj věroučných pravd, chtěný proto, že vývoj, že pokrok je lepší než nehybnost: má úkolem buditi a bystřiti činnost člověka a církev božským přispěním opatřená ručí zaň.

Odtud probudil se v lidstvu nový rozumový život,

*) Skutky ap. 1. 7.

vznešenější a hlubší než jaký kdy na světě byl. Vstupte jen do některé knihovny a vizte, s jakou vášní vrhal se duch lidský do badání o těchto posvátných pravdách; jaké krásné otevřely se mu obzory — jaké smělé vnučky mu spekulace — a místo, aby jej zatemňovaly, jak ho osvětlovaly a bystřily! Dějiny vývoje dogmat byly by nejkrásnější kapitolou dějin vývoje ducha lidského.

II.

Než, je vskutku pravda, že Bůh svěřil lidské činnosti rozumově posvátné formule svého zjevení a jemu za úkol uložil je prohlubovati, je rozvíjeti? Poslyšme, co dí svatý Vincenc lerinský. V celém starověku není krásnějšího a skvostnějšího místa nad ono, na němž světec tento vykládá tuto velikou a v XVII. stol. tolik zapomínanou věc, jejíž zapomnění zavinilo tolik hrozných nedorozumění: Tvrdí především, že víra církve je nezměnitelná: to je základ, z něhož třeba vyjít; její víra se nemění, nejinačí; je stále táž beze změny a věčná jako pravda. Když pak byl světec tuto zásadu stanovil, činí si námitku. „Ale pak není v církvi Kristově — řekne snad někdo — žádného náboženského pokroku?“ — Odpověď je obdivuhodná: „Našel by se věru někdo, kdo by byl tak velikým nepřítelem Boha i lidí, aby popíral, že v církvi takový pokrok jest a to veliký?“ Všimněme si této smělé věty. Ach ano — nepřítelem Boha i lidí by musil být, aby kdo mohl za to míti, že nauka víry není schopna rozvoje. A tak špatně by vyhovovala přirozenosti člověka, že by za nedlouho vzala za své v jeho lhostejnosti a opovržení.

„Toliko je třeba, dí dále svatý ten učitel, míti se na pozoru, aby to byl pokrok pravý a ne změna. Pokrokem jest, vyvíjí-li se věc sama ze sebe; změnou, přestává-li býti tím, čím byla dosud, a stává se něčím jiným. Nechť jen tedy vzrůstá svatá nauka — nevadí! Nechť jen číní časem veliké a náhlé pokroky

podle vědění, chápavosti, moudrosti všech i každého jednotlivce zvlášť, jednotlivců i celé církve zároveň! Avšak nechť se vyvíjí jen sama ze své přirozené podstaty. Je zajisté veliký rozdíl mezi květem mládí a mezi zralostí mužnou u člověka. Ale je to přece vždy týž člověk jako v mládí.... Nechť jen se tedy řídí nauka církve tímto zákonem vývoje; nechť jen se postupem věků prohlubuje; ale ať zůstane při tom vždy jedna, čistá, neporušená. Vše, co víra předků v role církve sela, vše to, nechť práce potomků pěstí, šlechtí, v rozkvět přivádí; vše to nechť zrá, rozvíjí a vyvíjí se, avšak s tou podmínkou, že nepozbude ničeho ze své původní neporušenosti.“

Nelze ani lépe povědět ani lépe vylíčit povahu nauky, která podobajíc se květu nejprve jakoby korunu otvírala a pak teprve pozvolna odhaluje všecku krásu svou a vydává vůni svou veškeru.

Avšak kdo bude konati tutu práci a vyvozovati z nauky svaté všecky důsledky, které jsou v ní obsaženy? Každý — praví dále svatý učitel — každý, theolog, kněz, učenec, každá duše věřící, která se s láskou, s pokorou v pravdu zjevenou zahloubá, její květ uctivě otvírá a z ní divy krásy vyvádí. „Ó Timotee, ó knězi, ó theologu, učenče! Uschopnila-li tě milost Boží k tomu, abys byl strážcem svatostanu duchovního — jdi jen! Jdi zpracovávat s láskou drahocenné ty kameny božské vědy, je v zlato zasazuj a ozdobuj a co jen možno lesku, půvabu a krásy veškery na ně sněsti hled! Kéž každý, kdo tě poslouchá, co v temnu viděl jen, teď vidí ve světle; kéž zásluhou tvou potomstvo světlem rozumu chápe to, co kdysi dávné věky v uctivosti měly ač tomu nerozuměly!“

Než člověk může se mýlit; kdo bdíti bude tedy nad ním při této práci? Kdo uchrání kněze, theologa, učence, byť nejučenějšího i nejpokornějšího, od bludu? Církve, jež právě k tomu byla založena.

„Církev Ježíše Krista, strážkyně věrná, z nauky, kteráž jí svěřena byla, ničeho nemění, ničeho neubírá,

ničeho nepřibírá. Avšak shledá-li, že některé body nauky její jsou neuceleny nebo neurovnány, dokonává je, vyjasňuje je, stvrzuje a upevňuje, co bylo již dříve vysloveno a s pečlivostí uchovává, co bylo prohlášeno. Což činí jiného na obecných sněmeh svých, leč, že v jasnější světlo staví to, čemu dotud prostě jen věřeno bylo, a tomu, co dosud neurčitě za pravdu se mělo, přesně učiti velí? Tak činila církev katolická vždy. Zhustila v stručných svých formulkách vědění nesmírně a utvořila často, k snažšímu pochopení slovo nové, aby ustálila smysl víry starý.*)

Čtenář, prosím, nechť si přečte ještě jednou toto krásné, patnáct století staré místo a uváží a promyslí každé jeho slovo. Bude mítí pak zajisté představu o životě nauky církevní a bude, tuším, na vždy uchráněn nebezpečí, že by se mu kdy chtělo mluvití o nových dogmatech.

III.

Pokročíme-li od prvních věků křesťanských, jichž hlasy lze slyšeti ve svatém Vincenci lerinckém, do středověku, setkáváme se se svatým Tomášem, v němž opět mluví všickni učitelé církevní. Jedná o této věci s chladnokrevnou jasností, jakáž vůbec vyznačuje jeho ducha. Když byl totiž učinil námitku, že nezměnitelnost vylučuje snad pokrok, vyvrací jí takto: „Odpovídám a tvrdím, že články víry jsou v nauce křesťanské tím, čím jsou zásady samozřejmé, jichž ve vědě nabýváme přirozeným rozumem, zásady to, jímž je pravidlem, že některé věci jsou zahrnuté obsaženy v druhých.... Je nám tedy říci, že co do podstaty počet článků víry postupem času nevzrostl, poněvadž vše to, co postupně po sobě až do našeho času k víře předkládaly, bylo již zahrnuté obsaženo ve víře otců, kteří byli před námi; avšak vzrostl počet ten v tom smyslu, že vzrostl po-

*) Vinc. Lerin. Comm onitor. XXII., XXIII.

čet vyložených pravd zjevených: ježto dnes známe výslovně a zjevně to, čeho takto v prvních dobách neznali.“ A svatý Tomáš dodává, že jako je pokrok víry u jednotlivce, tak je i pokrok víry u celého člověčenstva.*)

K těmto dvěma svědectvím přidejme třetí, a to ještě závažnější. Bula Ineffabilis adresovaná celé církvi a prohlášující článek víry o neposkvrněném početí vykládá zřejmě a obdivuhodně toto učení o vývoji dogmat a o podmínkách tohoto vývoje. Bula tato již sama sebou byla by takovým svědectvím, ježto ukazuje, jak víra o neposkvrněném početí, v zjevení božím uložená, věk od věku jasněji se jevila; ale z tohoto případu jednotlivého postupuje pak bula k zásadě všeobecné a staví jí v plné světlo: „Nejslovutnější památky církve východní i západní dokazují nezvratně, že učení o neposkvrněném početí přesvaté Panny, jež od církve s takým úsilím a tak skvěle jak zdravým jejím smyslem, tak i učitelským úřadem, studiem, vědou i moudrostí den ode dne vždy více utvrzováno a podivuhodně šířeno jest — vždy v ní považováno bylo za učení od předků jako zjevené přijaté. A vskutku církev Krista Ježíše, bedlivá strážkyně a hajitelka dogmat v lůně svém uložených, nemění ničeho na nich, neubírá, nepřidává; ale opatrujíc stará dogmata s pečlivostí, věrností a moudrostí, hledí vyhladiti a vyzdobiti to, co jí bylo ode dávna odevzdáno a co víra Otců z asela, takže starobylá dogmata nabývají jasnosti, zřejmosti a přesnosti jako zatím podržujív svůj rozsah, obsah i neporušenost, a že rostou toliko v jednom a témž způsobu: totiž v témž věroučném obsahu a smyslu.

Hlubšími a jasnějšími slovy sotva by se dalo o této věci mluvití.***) Ostatně událo se před uveřejněním buly

*) Summa 2, 2, quaest. 1. a 7.

**) Viz též list Lva XIII. arcibiskupovi v Bourges z 19. září 1878: „Poněvadž k nauce Kristově nesmí se, ctihodný Bratře, ničeho přidati ani od ní ubrati, a poněvadž tedy ani papeži samému ani celé církvi učící nelze nový článek víry zavéstí, plyne z toho, že naskýta-li se v písmeh či v tradicích co temného nebo nesnadného a jen jaksi v zárodku, přísluší jim toliko to vykládati, objasnití a stanoviti.

Ineffabilis cosi veledůležitého. Pius IX. svolal v r. 1852 komisi kardinálů a učených bohovědců a předložil jim otázku, za jakých podmínek mohlo by býti nějaké učení prohlášeno za článek víry. A co odpovídají? Práví snad, že je třeba, aby takovému učení bylo věeno vždy a ode všech? Kdyby tomu bylo tak, nač by se vlastně omezovala neomylnost církve? Jen na toto: stanoviti to, co je vlastně samozřejmé. Než odpověď komise zní takto:

1. Aby nějaké učení mohlo býti prohlášeno za článek víry, není nezbytně třeba, aby se názory o této věci v církvi nikdy vůbec nebyly různily, ani aby věřící i učitelé víry vždy se o ní shodovali.

2. Není nutně třeba, aby se dala pro ně uvéstí výslovná či zahalená svědectví z Písma svatého. Učení nějaké může býti prohlášeno článkem víry prostě jen na základě tradice bez důkazů z Písma.

3. Tradici pak není třeba zabezpečovati tak, že by svědectví Otců tvořila řadu nepřetržitou řadu, která by od apoštolů šla až k nám.

Když byla komise stanovila tyto důležité a řeknu hned — též tak málo dosud chápané znaky z áporné, určuje ihned pak známky kladné, podle nichž lze poznati, zda ta či ona naučná věta je schopna, aby byla prohlášena. A těchto znaků jest pět:

1. Aby bylo uvedeno pro ni několik významných a rozhodných svědectví, v nichž by ono učení bylo obsaženo.

2. Aby se dal uvéstí jeden anebo několik zdrojů zjevení, které toto učení obsahují.

3. Aby nebylo lze popřítí tohoto učení, aby zároveň nebyl vyvrácen některý jistý článek víry nebo dokonce snad i takových článků několik.

4. Aby se opíralo o souhlas současného episkopátu katolického,

5. a o praxi církve.*)

*) Důležitý tento výměr pojat od kard. Manninga do jeho Historie koncilu vatikánského — Appendix Nro XIX.

Tak tedy — abychom vše shrnuli ještě jednou — Bůh svěřil Církvi své sklad pravd, jimž jest věřiti. Je to ohnisko světla, plné síly, nezměrné. A v něm svítí některé pravdy takovým jasem, že vždy a všude je všichni drželi: quod semper et ubique et ab omnibus. — Druhé nejsou tak jasné, jsou méně světlé, lze se přítí o ně, než jsou též zjeveny a nelze jich popírati, aby se tím zároveň nevíklalo celou budovou víry. — Jsou tam konečně i pravdy zahalené, ukryté a uzavřené v jiné zřejmější — a ty se teprve pozvolna vybavují, aby se v plném světle zjevily. Duch lidský, víra, vlohy, láska pracují neustále na tomto podkladu, osvětlují, rozlišují, oddělují a hledají slov, jimiž by to nejlépe vyslovili; a vedle tohoto úsilí lidského, jeví se v pravdách těchto samých — smím-li tak říci, jakási síla živoucí, která je na světlo pudí, která vyvádí důsledky ze zásad a která tu neb onu nauku podle času, podle nebezpečí, podle vad, podle potřeb časových na povrch vynáší.

To znamená, že kniha víry není svěřena církvi v opatrování jako nějaká starobylost. Kniha živá je to, která nemění se, přece každým dnem vzrůstá, od století k století se vyvíjí, a která, jak církev, její vykladatelka neomylná do ní jen pohlédne, hned jiskří a září.

IV.

A právě těchto věcí nepochopili protestanté a pobloudili, odvolávajíce se na nehybný a jako zkamenělý útvar církve prvních století. Již Bonald na to poukázal. Když se byl totiž zmínil o velikém zákonu vývoje dogmat, poznamenává: „Dějiny každé vědy jsou vlastně jen dějinami jejího vývoje. Křesťanství, jež podává plnou a dokonalou známost bytostí sociálních i jejich vztahů, není vlastně též nic jiného — počínajíc knihou, která obsahuje zárodky všech mravních a sociálních pravd, až k posledním sněmům a spisům nejnovějších jeho spisovatelů — není nic jiného leč dlouhý vývoj pravdy, podobný — dí božský jeho Zakladatel — zrnu, které zraje a těstu, které kvasem — se zadělává.

A v této věci narazila vždy pýcha a nevědomost novotářů — o toto úskalí se vždy ztroskotala. Nepoznávající tohoto nutného vývoje, označili novodobá zřízení, která v prvotních dobách méně patrně, v našich však dnech zřejměji se jeví, za lidské výmysly.“*)

Poslední tato slova pronesená zřejmě proti protestantismu, obsahují v sobě důkaz, který již papež Lev X. hleděl uplatnit prostřednictvím vyslance svého slovatného Aleandra na sněmu Wormském v roce 1521: totiž důkaz vzatý z lidského těla, jehož různé údy postupem času mohutní sice, ale jejich velikost byla původně uzavřena v zárodku; a důkaz ze semene, jež vloženo v půdu, chová v sobě již i kořen i kmen, i list i osten i květ i plod. A takž tedy, pravil zástupce papežův, zůstává táž i ona víra, která zaseta v role Páně vzrůstá a vyvíjí se, jak to právě vidíme.**)

Smím vysloviti na tomto místě pochybnost — přese všecku úctu, kterou mám k takovému veleduchu, jako byl Bossuet? Zdá se mi, že se nepostavil dosti zřejmě na toto stanovisko ve své rozepři s protestanty. Tvzením svým stále a stále opěťovaným, že nauka katolická hned „již na počátku jak od Boha vyšla, byla jakožto dílo Boží zcela dokonalá“ — což ovšem je pravda, avšak toliko v tom smyslu, že kdo podává zásady, podává již tím též důsledky v nich obsažené — tvrzením tím, pravím, uváděl Bossuet protestanty, Jurieu-a, Claude-a ano i Leibnitze sama v rozhořčený úžas. „Mám silné podezření, praví Jurieu, že Bossuet nikdy si nepovšimnul prvních čtyř století. Nebo jinak — jak by bylo možné, že by vzdělaný člověk mohl jeviti takovou nevědomost? Tvrdí, že pravda Boží hned zpočátku měla všecku svou dokonalost, to jest, že byla i doko-dale chápána a hned s počátku šťastně vykládána. A přec opak je pravda a je k tomu věru třeba drzého čela, chce-li to kdo popírati.***)

Snad by je byl snáze přesvědčil, kdyby jim byl

*) De Bonald: Législation primitive I. I. ch. VIII. note 6.

**) Audin: Vie de Luther tom II. p. 72.

***) Bossuet: Premier avertissement aux protestants Nr. 2.

vyložil onen veliký zákon vývojový, jenž za našich dnů tolik půdy v Americe i v Anglii získává. Je-li pak mezi našimi čtenáři některý protestant, jemuž tato zdánlivá měnitelnost věroučných článků potíže činí, prosím důtklivě, aby četl knihu kardinála Newmana. Byl protestantem, když ji psal. Vida nepochybně, že na dogmatu katolickém v době osmnácti věků lze postihnouti jistou hybnost, již nelze popřítí, položil si tuto otázku: Je to porušení? Či je to vývoj? Vše se mění na světě. Avšak jedny věci se mění proto, že se porušují; druhé proto, že se vyvíjejí. Studoval pak zákony, jimiž se tento vývoj řídí; hleděl seznati povahu věcí věčných, které se snesly sem, doprostřed pozemské časnosti a zde berou na sebe, neměnice nijak své přirozenosti, nový způsob jsoucnosti a tím i novou tvářnost. Dospěl konečně k přesvědčení, a to jasnému a zřejmému, že dogma katolické nedosahuje na první ráz plné dokonalosti: ale že jest úmyslem Božím, přiváděti je k ní pozvolným postupem a to tak, že se nejprve kladou základní zásady a pak ponechává se důvtipu člověka, jeho srdci a jeho víře, aby za ochrany, za vedení a inspirace Ducha Svatého z nich vyvozoval důsledky. Osvícení, jehož se mu takto dostávalo, bylo vždy jasnější a mocnější, takže nebylo mu lze odpirati. Opuštěl budoucnost, postavení i jmění, aby vstoupil do církve věčné ale pokračující, kde vše zůstává nezměnitelné, jak se sluší na dílo božské, ale kde se též vše vyvíjí, jak přísluší na dílo lidské; kde se neodvolává ničeho z toho, co jednou bylo prohlášeno, ale kde se stále z lůna pravd stávajících vyvozují důsledky v nich utajené, kteréž dychtí takřka po tom, aby již na ven zářit mohly.

Totěž co radím protestantům radím i oněm katolíkům, které prohlášení neposkvrněného početí a neomylnosti papežské zarazilo. Nechť si přečtou tuto knihu, nechť studují tuto starou nauku vývojovou zanedbávanou tolik od století XVII., v němž byla ovšem hotovým kontrastem oně jakési nezměnitelné velebnosti, jež tehdy všecko obestírala. Nechť si vzpomenou oněch

slov, která Spasitel pronesl netoliko k apoštolům, nýbrž k církvi veškeré: „Nemůžete snést nyní: když však přijde Duch pravdy, naučí vás veliké pravdě.“ — „Non potestis portare modo; cum autem venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem“*) — naučí vás pravdě — ne pravdám novým, nýbrž pravdám nedostatečně chápaným, ne úplně ze zřidel, v nichž se tají, vyvozeným. Nechť to vše jasně vidí a dobrořečí Bohu, že církev svou vzdělal jako božskou i lidskou zároveň, nezměnitelnou jako Bůh, vyvíjející se jako člověk a pomocí člověka — neboť tak jediné byla schopna nás přivábiti lidským kouzlem svého pokroku a rozvoje a zvládnouti nás božským vlivem své nezměnitelnosti.

V.

Mohla by ovšem nastati obava, aby snad tato práce svěřená lidskému úsilí, nevedla k roztržce. Než nikoli. Všimáme-li si vývoje dogmat, překvapuje nás více ještě než čilý ruch, zápal a smělost duchů, jež zjevení často v této práci nad přirozený jejich dosah povznášelo, živoucí div jednoty.

Uvažte dobře tento zjev: tolik lidí, vynikajících svým věděním, nadáním, rozseto po celém země okrsku v dlouhých osmnácti stoletích; tak odvážní v svých doměnkách, tak se různící v svých jednotlivých názorech, tak odtržení navzájem od sebe hlubokou propastí soupeřství; nemluví ani stejnou řečí, nemají týchž zvyků ani náklonností duševních, znepřáteleni často na poli politickém — a nicméně všickni — zajedno, všickni jednomyslni ve víře! Jak to vysvětliti?

Mužové smělého ducha, neodvislé povahy — a oni tráví svůj život v badání o člancích víry, pátrající po jejich základech, vyvozující jejich důsledky, vyvinující pro ně důkazy, studující jejich shodu s filosofii, vědou, historií: to vše děje se postupně jako na obrovském žebříku a trvá staletí — a jednota přece trvá.

*) Jan 16, 12.

Kdyby se vše dělo potichu, v naprosté a neoblomné nehybnosti, dala by se tato jednota spíše pochopiti. Avšak hle, církev sama otvírá tomuto zkoumání cestu, vybízí své apologety, zove je k badání v archivech, k studiu věd. Otvírají se školy, prou se učenci, budují své systémy bohovědci. Každý článek víry je bitevním polem; a po deseti, dvaceti stoletích rozepří a smělých spekulací jeví se jednota krásší, pevnější a skvělejší než kdy jindy. Co je toho příčina? ptám se ještě jednou.

Jinde, v kterémkoli oboru, jakmile začne rozepře v názorech, končí rozštěpením, roztržkou, ano i smrtí. Zde, jednotou!

Jednotlivci, pravda, padají, kolísají se: Tertullian, Arius, Pelagius, Luther, Lamennais — což je důkazem svobody; avšak nesčetné množství trvá pevně, blaze a klidně v jednotě.

Čím se to děje? Jak mohla církev udržeti jednotu, ana sama po světle pátrá a kde koho k diskusi vybízí? Listujte v historii všech věků, a najdete-li kde spojení tak neobyčejné: vědu spojení s věrou, ducha podána autoritě a jednotu z lůna sporů ještě krásněji se zaskvívajících — pak jste učinili objev hodný pozorů světa veškerého. Než nikoli! Něco podobného nenajdete. Opak ano: buď nezměnitelnost omezenou bez vývoje — anebo pokrok divoký bez jednoty.

Nestranná soudnost, poctivé myšlení, zdravý smysl uzavírají z toho důsledně, že jest v církvi katolické cosi, čeho jinde naléztí nelze. Ale co?

VI.

Poslyšte podivuhodné ono slovo Petrovo ke Kristu Ježíši: „Domine, ad quem ibimus? Verba vitae aeternae habes — Pane, ke komu půjdeme? Ty máš slova života věčného“ — anebo v doslovnějším překladu: „Ty máš slova živoucí životem věčným.“ Anebo ještě lépe: „Slova tak plná života, v nichž životnost tak je stupňována, že kdo je slyší, nemůže ode-

jíti: unesen setrvává. „Domine ad quem ibimus? Verba vitae aeternae habes.“*)

A hle, tohle tvoří jednotu!

Jednota nepochází z vnějška. Tu nedrží žádná síla ať jakéhokoli řádu. Neomylný úřad církve učitelský ji sice chrání, ale nevytváří ji. Zvnitřa pochází, z nepostihlé krásy, z nevyrovnatelné životnosti slova církvi svěřeného. „Verba quae ego locutus sum vobis, spiritus et vita sunt — slova; která mluvil jsem vám, duch jsou a život.“**)

Všude jinde i u největších veleduchů jest myšlenka slabá, je sotva života v ní. Nezasahá v duše leč jen na povrch jejich — v pokožku, abych tak řekl. Tato jediná však jde až do hloubi.

Kde však, velký Bože, je takových živoucích myšlenek, které by šly až do hloubi duší a je tak uchvacovaly, že by je v jednotu sloučily? Nikdy nerodily se myšlenky tak rychle jako dnes — nikdy nezmiraly také tak rychle. Jak listí podzimní, jež mízy nemá. Zmírají denní listy, zmírají brožury, zmírají knihy, — zmírají jak jepice, o nichž věda vyzkoumala, že vyčerpávají všecku svou životní sílu v jediné sekundě.

A co je vrchol tížálosti této lidské myšlenky v onom kratičkém okamžiku, v němž jakž takž žije? Aby měla čtenáře. Ale čtenář — což je čtenář? Učedník by měla nalézt!! To by pak znamenalo vtělovati myšlenku ne v listy pomíjející knihy — to by znamenalo vtělovati ji v duše! To by znamenalo vytvářeti miliony duší, které by se živily naší myšlenkou, jí žily — pro ni (netroufám si ani říci) by umíraly! Avšak kdo to umí dnes? Kdo to kdy vůbec dovedl? Většina lidí píše do písku; někteří na listy papírové, větrem odnášené; málokterí na pergamen — v srdce živoucí nikdo! Taková je bilance myšlenky lidské v XIX. století.

Mýlím se však: i dnes, na sklonku století XIX. je na světě slovo živé: verba vitae aeternae; slovo,

*) Jan 6, 67 - 69.

***) ibid. 64.

kteří se nevtiská v pomíjející mramor knihy; slovo, které zasahá až v hloub dvou set milionů duší a uchvacujíc je, v jednotu je pojí! A to ne v minulosti snad, která by se dala popírati. Včera, včera ještě bylo slyšet toto slovo živoucí. Včera zvedl se velebný onen kmet, jemuž svěřen výklad toho slova. Osmého prosince 1854 to bylo. Ztichl svět, aby poslouchal. A sotva že Velekněz, sídlící ve Vatikáně pronesl jediné slovo, a sotva že se toto slovo jako světlý šíp ve všech duších zarylo, již zvolalo četné shromáždění, které ho obklopovalo: Credo — věřím. A to slovo živé přistalo v Marseilli a Francie zvolala: Credo. Překročilo Pyreneje a Španěly zvolaly: Credo. Přeneslo se přes Alpy, a Rakousko, Uhry, Polska, i Belgie volaly: Credo. Vstoupilo na lodi anglické a Amerika obojí zvolala: Věřím. A jako od skupin alpských velikánů odražená ozvěna, znělo z rodících se obcí křesťanských v Oceánii, v Číně, v Koreji, v Japonsku: Credo, credo, credo.

Co se stalo 8. prosince 1854 opakovalo se pak ještě slavněji. Všecken episkopát byl shromážděn na všeobecném sněmu v Římě. Jednalo se o otázku nesmírného dosahu. Spor o ni byl úporný, vášnivý. Tu najednou ztichlo vše. Slovo života se ozvalo. Předpovídaly se sice rozkoly a odpady. Než kde by se byla která hlava biskupská nesklonila? Po druhé bylo v tomto století slyšeti skorem tři sta milionové *) volání: Credo!

VII.

A všimněte si dobře, jaké je to slovo, jež onu obdivuhodnou jednotu ve světě vytvořilo. Kdyby bylo zcela jasné, zcela zřejmé, chápal bych tuto jednotu duchů — ale — podivno — toto slovo, řekl bych, je velmi temné. Neboť co praví toto slovo? V co žádá věřiti? Praví, že jest jeden Bůh ve třech osobách, od sebe rozdílných, a že přec jest jediný toliko Bůh; že

*) Autor mluví o dvou stech milionech; uvádíme zde i jinde čísla vyšší podle novější statistiky. (Pozn. překl.)

všickni lidé rodí se hříšní jako nepřátelé Boží zhřešivše v praotci svém; že se Bůh vtělil v lůně Panny; že Bůh zemřel; že se skryl ve způsobu chleba a vína; že je peklo věčné a papež neomylný. Tomuhle učí to slovo; a těmito nepochopitelnostmi — svět by řekl nesmyslnostmi, víže to slovo na tři sta milionů lidí v jedno! Změřte životní sílu tohoto slova! Tři sta milionů lidí sjednocených — nedím sjednocených světlem, což by už samo bylo skvělý zjev, ale sjednocených tajemstvím, věrou v nepochopitelnost! To je znak božský. A je-li mezi mými čtenáři některý z těch lidí, kteří při pouhém jménu tajemství potřásají rameny, chtěl bych jim říci: „O vy moudří tohoto světa, filosofové, knížata ducha: vy máte na své straně vše, rozum, zřejmost, vzdělanost, kritiku, vědu, a vy nemůžete přec založiti jednotnou školu! Ty, které jste se pokusili založiti, jsou v plném rozvratu. A my, my máme tajemství, to jest podle vás nemysl, podle vás nerozum a šílenství — a my přec dosahujeme jednoty a to ne v nějakém nepatrném rozsahu, nýbrž v rozsahu téměř tří set milionů duší! Cím chcete mít ještě patrnější dokázání všemocnou sílu životní slova církvi svěřeného? Verba vitae aeternae?“

Ani to však není ještě vše. Toto podivuhodně mocné slovo neuchvacuje jen ducha, nýbrž jde až na dno svědomí, a když bylo provedlo jednotu rozumu, vytváří jednotu vůlí, v čem?.... Vždy v svobodě. Kdežto všude v jiném oboru myšlenka, sama v sobě bezmocná, musí se dovolávat násilí, nátlaku zevního, a meče k své pomoci — zde naproti tomu není vojska, není policie, není zbrani; a přec je to společnost nesmírná, všesvětová; má krále, má úřady, má stanovy, má zákony. Jak se vchází v tuto společnost? Dobrovolně. Chceš-li pokřtěn býti? — Chci. Jak přestává býti člověk jejím údem? Právě tak: kdy chce. — A co s jejími předpisy a příkázáními? Co kdo chce. Dnes katolík, zítra protestant, pozítří bezbožec — ne-li před Bohem, tož aspoň před lidmi, má člověk ke všemu tomu úplnou svobodu. Církev má jenom jediný trest, ztrátu důstojnosti a cti a i toho zřídka kdy užívá — práva, totiž říci: „Ty nechceš mne, nuž nechci já tebe. Tys

odešel sám, první — nuž já za tebou zavírám dveře.“ A to ještě jich církev nezavírá docela tak, že by se vinník nemohl vrátiti. A nicméně za těchto podmínek, za nichž by nejmenší společenský útvar ani takové malé Monaco ani hodinu neobstálo, žije ona nesmírná, všesvětová společnost, vládne tato královna tří set milionům duší: tak mocný jest duch, jenž oživuje církev, živoucí ono slovo, které ji neustále tvoří.

Ach ovšem, vím, že tento fakt je příliš starý; aby úžasem překvapoval. Je to jako s tím sluncem tam na nebi, které má jen tu vadu, že vychází každého jitra. Ale představte si některého z oněch dávnověkých vele duchů, kteří o jednotu usilovali a nevěděli jak jí dosíci; představte si Platona, jenž při veškerém svém nadání založil pouze školu, že by o Velikém pátku vstoupil do některé z našich katedral a že ve chvíli, kdy by překračoval práh, zaslechl by jako jedním mohutným hlasem modlit se křesťanský lid: „Věřím v jednoho Boha — Credo in unum Deum“; a že by viděl ten dav dětí, žen, starců sjednocených v jasném světle jedinství Boží, kterou on tušil, ale které se neodvážil odhaliti lidu, jemuž schopností chápati ji nepřikládal — já myslím, že by ho úžas na sám práh přikoval. A kdyby naslouchaje zpěvu plnicímú prostory basiliky, slyšel další slova: I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, narozeného z Marie Panny — to jest, kdyby vedle této jednoty duší v světle přístupném viděl duše sjednocené i tajemstvím v světle nepřístupném, nadpozemském, ó pak — až by duch jeho jedním vzmachem křídel svých povznesl se v tento druhý svět, vrhl by se jistě unesen a uchvácen na kolena. A kdyby, chtěje znáti poslední slovo nevidané podívané, naslouchal dále a slyšel mohutným hlasem pěti: I v jednu svatou, katolickou a apoštolskou církev — et in unam, sanctam, catholicam et apostolicam ecclesiam — to jest, netoliko jednota duchů, ale i nejvyšší jednota duší, svědomí a životů lidských v naprosté svobodě — ach — jistě by již nevolal: „Bůh musí sestoupiti na

na zemi, aby lidstvo vyučil“ — nýbrž řekl by: „Vidím, že již přišel a klaním se mu!“ A spojil by hlas svůj s voláním světa celého: Credo — Věřím.

KAPITOLA JEDENÁCTA.

Život církve. (Fakta). Božský rozvoj církve.

3. Rozvoj lásky.

Vedle rozvoje bytí, rozvoje světla zbývá ještě rozvoj lásky. Než — je vůbec nějaký rozvoj lásky? Což není vlastností její, že se rodí náhle, jako rána bleskem a že má právě na počátku při svém rozpuku krásy, něhy, slasti, síly tolik, že nikdy nebudou překonány? A nebylo tomu v církvi též tak? Nezazářil-li Kristus Ježíš nad ní na jeden ráz láskou svou veškerou? A neopřevala-liž ona jemu ne-li stejnou, tož aspoň svrchovanou měrou? Kdo miloval kdy Krista Ježíše jako dvanáctero apoštolů, jako mučedníky, jako panny prvotní církve? Kde najít lze po druhé ony červánky církve, kdy věřící byli jedné mysli, jedné duše a kdy všickni žili v jakési extasi — extasi lásky v prvním jejím procitnutí?

To vše jest sice pravda. Nevýslovně krásný jest počátek této lásky jako vůbec každé jiné. A přec slyším Renana, jenž dí: „Ježíš Kristus je dnes tisíckrát více milován, nežli byl milován za svého života.“ Slyším Haveta, jenž dí podobně: „Nikdy nebyl Ježíš Kristus tolik milován jako dnes.“ Je tedy patrně nějaký pokrok, nějaký rozvoj lásky Ježíše Krista a duší; a patrně musí býti asi hodně zřejmý, když jej i takoví zaslepenci pozorovali.

Hledejme v čem záleží; pozorujme a jděme po stopách lásky, jak dí mile abbé Perreyve, „Láska totiž, (tak praví) nemůže se od prvního okamžiku svého udržeti jinak, nežli tím že vzrůstá. Musí růsti, rozmáhati se, sílití ať požitkem či bolem, musí se prohlubovati svým

blahem anebo ještě jistěji svými útrapami a obětmi, zkrátka, musí postupovati a jíti stále vpřed, zvětšujíc a rozmnožujíc stále i své úspěchy i své dary.“*) Je tomu tak s láskou duší ku Kristu Ježíši a s láskou Krista Ježíše k duším? Vizme!

I.

V lásce ke Kristu Ježíši záleží podstatně svatost církve; a tuto lásku budí v ní, obrozuje a oživuje v ní neustálé patření na krásu Krista Ježíše. Ježíš Kristus stojí stále před očima nevěsty své, jak její milenc. Ona na něho pohlíží, podivuje se mu, opěvá ho; s rozkoší hříží se v rozjímání jeho dokonalosti; a poněvadž On — Bůh — jest nekonečný, vrací se k nim neustále nemohouc se nasytiti nikdy a nikdy.

Brzy ji přivádí jediný celkový pohled na něho u vytržení. Brzy zase chtíc lépe viděti, rozbírá a jednotlivosti si všímá. Říká se, že na Kristu Pánu bylo vše popřeno, poplváno, zohaveno, nohy jeho, ruce, hlava, srdce, člověčenství, božství, život, smrt, pravda. Ale také vše bylo uctěno Církví, vše bylo předmětem jejího obdivu, vše milováno, vše pokryto polibky jejími, jejím zanicením anebo slzami.

Aby toto rozjímání bylo pronikavější, upravila je. Každého roku jde jako v kruhu kol této krásy veškerého klanění hodné; postupně uvažuje v modlitbách a zanicení jeho milostné narození, jeho vnadyplné mládí, jeho skrytý život v Nazaretě, jeho kázání a apoštolskou práci v Galileji, utrpení jeho, jeho bičování, smrt z lásky v Jerusalemě, jeho z mrtvýchvstání a nanebevstoupení. A když skončila, začíná neznavena, ale také neukojena s novou a vždy větší láskou, s jakousi beznadějí že nemůžeme vniknouti hlouběji — začíná rozjímat tyto krásy znova. Cítí jakési neuspokojení. Vyzývá kde kterého věřícího, aby se o to pokusil lépe než ona:

*) Perreyve: Une station à la Sorbonne p. 208.

Quantum potes, tantum aude
quia major omni laude
nec laudare sufficis.

Co sil stačí, čest mu zpívej,
oslavuj Ho, vroucně vzývej
neb jest větší pochval všech.

Avšak potom zas jako znavena tolikerými nedostatečnými pokusy zve duše vyvolené, aby se seskupily kolem toho či onoho skutku Kristova, kolem toho či onoho tajemství života jeho. Kolem jediného: stačí, aby na sebe soustředil veškero klanění, všecku lásku, obdiv, zanícení celého života. Tu je to svaté jeho dětství, které je strhává na sebe; tam zas jeho přesvatá tvář pokrytá políčky i slinami; tam opět zbrodené jeho nohy a ruce, jeho otevřené srdce. Jak povstávají tyto pobožnosti? Kdož ví? Množí se v církvi. Svým počtem velikým dokazují život, činnost, stále nový a nový a přec nikdy neukojený zápal v církvi; jiskry srší z ohniska jen proto tak stále, že stále jest žhavé. A mělo by býti zbytečné označiti v tomto životním postupu jistý řád a rozvoj?

V prvních dobách, v katakombách, kdy věřící byli koseni, drceni, nohama šlapáni, na popraviště vláčeni, jeví se být všeobecnou pobožností uctívání Ježíše Krista vzkříšeného — toho božského Jonáše, jenž vyšel z lůna velryby, božského to Orfea, jenž lyrou svou okouzlí šelmy a církev vzbuduje. Tak to vidíme na stěnách katakomb: nikde kříž jeho, nikde bičování, nikde tvář slinami potřísněná; nýbrž lyra jeho, pastýřská jeho hůl, bílý šat jeho slavného zmrtvýchvstání, sličná postava jeho mládí, již neublížil ani čas svými zuby ani smrt svými ranami. V době mučidel a uprostřed hořících hranic žilo křesťanstvo z této pobožnosti víry a naděje.

Přichází Konstantin; křesťanství vstoupá na trůn; věřící začínají žítí v důstojnostech a rozkoších; jaká pobožnost zmocní se nyní pozvolna a nepozorovaně všech duší? Uctívání sv. kříže. V bolestech pro-

následování — pobožnost k tajemství vítěznému! V radostech — pobožnost ke kříži! Vstává ze země, v níž jej byli před třemi věky zakopali, rozpíná svá mohutná ramena, a na něm ukřížovaný Bůh pokryt krví a ranami. Národům, které ohrožovala zkáza z říše římské se šířící, barbarům, kteří se sem valili plni surovosti a násilí, bylo třeba tohoto dojemného zjevení nekonečné a trpící lásky. Pobožnost ke kříži, k trnové koruně, hřebům, sloupu bičování, k rukám a nohám zbrodeným z lásky k nám, vyplňuje celý konec říše římské a všecku dobu stěhování národů. Proniká duše; zjemňuje je; rozněcuje je láskou takovou, že vidíme, jak národově křesťanští povstávají a dávají se na pochod v boj za osvobození hrobu Ježíše Krista; při pohledu na Jerusalelem dere se jim ze srdce vzlykot a pláč — a to i u těchto drsných duší vojenských — tak mocný, že omdlávají — ano i zmirají.

Pod tímto svatým vlivem pozvolna šlechtí se myslí, jihnou duše. A tu noří se na obzoru jiná pobožnost; pobožnost tajuplnější, jež méně mluví k smyslům, zato však tím více k srdci, a která předpokládá v národech víru daleko již něžnější a vnitřnější: uctívání Ježíše Krista skrytého ve svaté Eucharistii. Jeden z papežů nařizuje pozdvihování sv. hostie v okamžiku proměnění, aby lid byl tím veden ke klanění. Jiný zavádí krásné procesí Božího Těla. Třetí konečně vybízí dva největší veleduchy své doby, sv. Bonaventuru a sv. Tomáše, aby v srdci svém a víře své shledali zpěvy, které by vystihly všeobecné nadšení. Unesen tímto duchem, který dobu ovládá, píše zbožný mnich sladkými vzdechy čtvrtou knihu svého Následování. A církev obnovena a obrozena těmito novými skvělými zjevy připravuje se vstoupiti odhodlaně v dobu drsných zkoušek, které se chystají.

Minulo několik století — a hle nová pobožnost — ještě něžnější — kteráž předpokládá duše vnitřní, které připravila velebná svátost k chápání všech něžných citů duše Páně: uctívání Srdce Ježíšova. I tato pobožnost sestupuje shůry a hýbá zemí až do

hlubin. Přichází včas a působí v národech křesfanských pohyb vpřed, skutečný pokrok v lásce.

A to ještě není vše. Na obzoru je již jiná úcta, úcta k Církvi, úcta k papeži, o níž mluvilo se dříve jen málo a která přichází zaplavit nebe křesfanské víry jasmem nevidaným a tak potřebným.

Mezi tyto zvlášť význačné linie — jaksí mezi pobožnosti větší — vložte i pobožnosti podružné. Všimněte si jejich data, doby, v níž se zrodily, prostředí, v němž povstaly. Jaký řád! Jaký postup! Jaký život! Jaké to stále zmlazování víry, zbožnosti a svatosti! Jest láska božská v církvi — je nezměnitelná, je nepřekonatelná, viděli jsme ji; avšak je v ní pokrok a život zároveň. Jde stále vpřed; a v tomto nepřetržitém postupu první zminky zasluhuje: rozvoj pobožnosti.

II.

Avšak věnovati svou mysl, svůj obdiv, své zbožňování tomu, jehož milujeme není, ještě vše. Je třeba dáti se mu, je třeba zasvětit se mu, obětovati se za něho. A hle, jaký nový pokrok jeví se tu nám!

Především kdo poví nám, jak vžil se vznešený zákon církevní zdrženlivosti, kněžské čistoty? Žádal ji Ježíš Kristus od apoštolů a tito od biskupů a kněží? Odhlasovali ji snad nadšení kněží církve prvotní? Jak!? My denně přistupujeme k oltáři svatému, denně béřeme do rukou svých přečistě tělo Pána našeho Ježíše Krista, to tělo z Panny vzaté — a my bychom se mu neměli podobati?! Již pozoruje-li kdo čistotu kněžskou se stanoviska čistě jen lidského, byl by k obdivu stržen. Ona dělá kněze, dodává mu svatozáře a posvátné vážnosti. Uzavírajíc jej ve velebnou osamocenosť, získává mu úctu a důvěru; skýtá mu neodvyslost. Kdo však na ni pohlíží okem vyšším, spatří v ní přede vším jiným milý plod lásky ke Kristu Ježíši. Jen ta mohla uskutečniti tento div! Však, velký Bože, jak směle to bylo! Bylo třeba žádati od člověka lásky tak mocné, že by byla ochotna obětovati Bohu tužbu všech

tužeb nejhoroucnější a nejoprávněnější. Zadržeti život v sobě; říci si, že ani zde, ani na věčnosti nechceme spatřiti potomstvo své, které by plnilo nebe a zemi; žiti sám, umřítí sám: jaké lásky k Bohu musí býti člověk pln, aby přinesl takovou obět! A tuto obět žádá láska k Bohu ne od několika jen duší vyvolených, nýbrž od nesčetných zastupů: od čtyřicetipěti tisíců mužů ve Francii, od dvě stě tisíců mužů v Evropě, od milionů, ba miliard za devatenáct století. Žádá jí a nečeká, až zbělí vlasy a naučí mladý lid věnčící se růžemi a sny mládí, že vše pomíjí a že i z lásky nejčistší nezbyvá za krátko nic, než popel; žádá od člověka, aby zasvětil Bohu v mládí svém ne tuto smutnou konečnou skutečnost, které snad ani netuší, nýbrž půvabné sny, nevýslovné tužby a naděje, jimiž bije srdce jeho ve dvacetiletých letech. Omítnuti nebylo se třeba sice obávati při požadování této věci — neboť tento věk neodmítá nikdy obětovati se; ale obávati se bylo, aby této oběti později nebylo líto a aby se církev nezklamala, že příliš důvěřovala v sílu člověčenstva. Než naopak církvi se to zdařilo přes nesnáze nejhroznější a ona dokázala takto v oblasti, v níž žádné jiné náboženství si netroufalo vydati se v šanc možnému nezdaru, že má v lásce Ježíše Krista nadlidskou sílu k odříkání a k obětem.

III.

Než jakkoli podivuhodný byl tento první rozkvět ctností, způsobený láskou ke Kristu Ježíši, nicméně objevil se zakrátko druhý — širší, spontánní, a ne méně podivuhodný. Řekl Ježíš Kristus: „Chceš-li dokonale býti, jdi, prodej co máš, rozdej chudým a budeš mít poklad v nebi a pojď a následuj mne.“*) — Řekl: „Chce-li kdo zamnoupřijíti, zapři sebe sám, vezmi kříž svůj denně a následuj mne.“**) Řekl: „Jsou panicové, kteří

*) Mt. 19, 21.

**) Luk. 9, 23.

se sami panictví oddali, pro království nebeské. Kdo může chápati, chápej.“*) A hned bylo viděti, jak duše četné tímto slovem povzbuzené a dychtící je uskutečniti, oddávají se společnému způsobu života a se zavazují veřejnými slavnými, neodvolatelnými sliby:

1. že nechtějí znáti jiné lásky a že nechtějí přijímati důkazů jiné něžné náklonnosti leč ke Kristu Ježíši — slib čistoty;

2. že nechtějí míti nic, ni domu, ni pozemků, ba ani habitu, jež nosí, a že chtějí žíti v chudobě — slib chudoby;

3. že se zřikají vlastní své vůle a že chtějí zůstatí po celý život v stálé závislosti jako dítě — slib poslušnosti.

Nebylo to dosti odvážné? Lze mysliti, že by církev mohla schváliti toto předsevzetí? Ne že by bylo naprosto nemožné. Ale pod jednou podmínkou, může-li totiž předpokládati lásku. Miluje-li člověk, poslouchá; miluje-li, pohrdá věcmi pozemskými; miluje-li, šlape nohama po každé lásce jiné. Najděte mi duše, které milují Boha jediné a vášnivě, a já je pohnu k životu v chudobě, poslušnosti a čistotě. Těm nebude to trojí obětí, nýbrž trojím projevem zanícení. Avšak kde nalézti takových duší, které by Boha takto milovaly, které spjaty v jedno s těly křehkými, smyslnými a žádostivostí hárajícími, daly by se unést láskou k Bohu tak, že by neviděly leč Jeho a On by jim postačil? Kde jsou? V církvi katolické — a jenom v ní.

Zvláště však nás překvapuje, víme-li nyní, co jsou vlastně řády duchovní, veliký jejich počet. Že některé velkomyslné duše unesené božskou krásou Krista Ježíše a nadšené láskou k Němu se zaslíbí čistotě, poslušnosti, chudobě — budiž! Ale ony jsou jich celé zástupy, armády, které se v každém věku obrozují. Kdo spočte syny svatého Benedikta? Kdo zástupy, které se zvedají v stopách svatého Dominika a svatého Františka Assiského? Jak vypočítati rodiny svatého Ignáce, sva-

*) Mt. 19, 12.

tého Filipa z Neri, svatého Vincence paulanského, svatého Alfonsa z Liguori? Ženy závodí tu s muži a předčí je jak počtem, tak činností, heroismem i svatou horlivostí. A to trvá již devatenácte století, co slovo Kristovo budí tisíce hrdinů.

A zvláštní zmínky zasluhuje — (aby byla všechna krása tohoto zjevu patrna) — i prozřetelnostní chvíle, kdy každá z těchto armád povstávají, pořad v jakém po sobě následují, shoda s poměry časovými a rozvoj, v nichž se objevují. Jakéhos ducha utajeného lze tušiti v tomto posvátném rozkvětu řádů, ducha, jenž každému z nich určuje okamžik i chvíli, neméně však lze tu viděti i neustálé úsilí lásky, jež není uspokojena nikdy ani nejlepšími svými výtvary, a která bez přestání pátrá po potřebách, nebezpečích a utrpení člověčenstva, aby v nich našla příležitost překonatí samu sebe. Velkolepé divadlo, jež lze viděti pouze v církvi katolické a která dokazuje, že láska v ní jsoucí jest netoliko nezměnitelná a nezdolná, nýbrž i živá ve stálém rozvoji.

IV.

To dokazuje ještě lépe i tento zjev: v každém voji udatném vyskytují se uprostřed vybraného mužstva jednotlivci mezi ním a nad ně se vyznamenávající, jež jmenujeme hrdiny; lidé kteří v nebezpečí mají odvalu, chladnokrevnost, dobrý šťastný nápad a zdar, jenž elektrisuje každého, kdo se k nim blíží. I tuto podívanou skýtá církev katolická. Vidá čas od času objevovat se bytosti, které v lásce k Bohu a k lidem jdou ještě dále. Kam až, ptáte se? Nehoršete se nad slovem, jež řeknu: až k vášnivosti, až k šílenství! Líčil jsem již tento zjev.*) U paty Kalvarie, na niž Ježíš Kristus pro lidstvo smrt podstoupil, zjevovaly se bytosti, které přisahal, že budou žíti a zmirati láskou ke Kristu Ježíši; bytosti vábené jako my k věcem pozemským, jejich

*) Le Christianisme et les temps présents tom III, chap. XV. § 3.

stíny a mrakotami obestírané a zatemňované — a ony přece milují Boha tak, že ani otce ani matky ani manželky, ani děti tak nemilujeme; duše, které žijí v čarokruhu, v zanícení, extasi, v největších a mimořádných záchvatech šílené lásky.

A poněvadž neměl býti tento zjev považován za následek klamu, Bůh tuto lásku pověřuje, osvědčuje patrnými divy, že ji opětuje. Miluje tak, jak je milován. Pozvolna nastává mezi Bohem a světcem téměř ztožnění a ovoce lásky se dostavuje. Světec vchází, jak říká Písmo, v účast na dokonalostech Božích.*) Stává se prorokem, to jest spojen s Bohem vševedoucím, poznává minulost, přítomnost i budoucnost; zkoumá srdce, vidí v duše. Stává se divotvorem, to jest, spojen s Bohem všemohoucím, vládne živlům, nemocem, smrti. A to jest tak nutný následek jeho lásky, že církev nestaví nikoho na oltář dříve než byla zjistila, že činil zázraky, to jest, že dospěl k tomu stupni spojení s Bohem, na němž to, co jest jednoho, náleží druhému. Však svět se v tom případě dává strhnouti mnohem dříve než přísná církev: blíží se k světcům s úctou, dotýká se jeho roucha, líbá šlépěje jeho nohou; a když umírá, dělí se o jeho šat očekávaje den, kdy bude vyvýšen na oltář.

To je faktum. Popíráte je? Ale jak můžete? Nejde tu přec o některou z událostí sběhnuvších se v zapadlém kdesi koutě světa, traticí se kdesi v dávnověké historii. S církví se zrodilo (toto faktum); je jedním z podstatných základů jejího založení; šířilo se a zaplavovalo svět spolu s ní; kvetlo všude tak nádherně, že není národa, není kraje, není města na povrchu křesťanského světa, které by dnes či jindy neměly tu čest a stěští, že zplodily světce. Nesmírná biblioteka byla by již ze všech těch spisů, které o světcích napsány byly. Otec Bollandus a jeho druhové, kteří se pokusili vydávati kritickovědecké životopisy jejich, mají již šedesát tři svazky foliové! Radil bych vám, ne abyste je přečetli — celý život by na to nestačil, ale aspoň

*) Ps. 70.

abyste je jen tak zběžně prošli. Užasnete. Uvidíte tu jasně, jak všemohoucnou lásku chová v sobě církev: jak dělá světce z duší všeho druhu: kněze, vojína, krále, filosofa, pannu; že všech rac: svatou Cecilii, svatou Agathu, svatou Anežku zprostřed trouchnivějších ssutin říše římské; svatou Jenofevu, svatou Radegundu, svatou Klotildu zprostřed horoucích vášní barbarských kmenů; svatou Růženu limskou v panenských pralesích amerických.

Tu viděti též, v jakém řádu a postupu se svatí ve světě objevují. Myslili bychom, že jsou po dějinách rozhozeni, bez souvislosti, bez spojení vzájemného. To je veliký omyl! Rodí se v hodinu označenou v úradcích lásky nekonečné. Je to chor, je to orchestr, a není krásnějšího zaměstnání, nežli stopovati pořad, v jakém se objevovali. Než to by nás vedlo příliš daleko a celý tento svazek by nestačil na to, abychom vyznačili jen hlavní body tohoto velkolepého předmětu.

Zvláště to je zde též viděti nade vše jasněji, že jediná církev katolická odchovává světce. Církev řecká zůstává v spojení s církví katolickou až do IX. století — a až dotud má světce. Efremy, Zlatoústce, Basily, Řehoře atd. V století IX. štěpí se od církve — nemá světců dál. Proč to? Co se tu stalo? A netoliko že světců nemá, ale ona si jich ani neosobuje. Jděte do Cařihradu, do Moskvy, do Petrohradu; otevřete její knihy: opěvá a oslavuje svaté, které měla, dokud trvala v spojení s církví římskou. Po té nemá jich už, a neodvázila se vepsati ani jediného v liturgický svůj seznam.

Církev anglická skýtá totéž divadlo. Co světců, dokud byla v spojení s církví římskou! Byla ostrovem svatých, svatých Eduardů, Alfredů, Tomášů kanteberských. Potom však měla sice řečníky, spisovatele, admirály, filantropy — ale světce, vášnivého milovníka Boha a lidí — ani jednoho! Od dob Jindřicha VIII. neuložila jediného nového jména do svých diptychů.

A rovněž tak Německo, Prusko, Švédsko. A tito velcí a nešťastní národové nedovedli si smysliti nic lepšího, nežli rouhat se svatosti, aby zastřeli svou neplodnost — asi tak jako ženy neplodné, kteréž místo

aby nesly velkomyslně svou neplodnost, je-li neštěstím anebo se s ní skryly, je-li zločinem, posmívají se a poputy metají v tvář matkám, kteréž jsou tak počestné i šťastné, že dítky mají.

Tuto čest a to štěstí má církev katolická jediná; měla je vždy; má je dnes jako dříve a všechny zlofády lidské a všechny bouře společnosti lidské nedovedly zabrániti, aby nenesla hojného ovoce dokonalé svatosti. Nenilž tomu nedávno, co zplodila svatého Františka Saleského a svatou Františku Chantal — jejichž příbuzní možno že ještě mezi mými čtenáři jsou? Nebylo-liž lze téměř ještě včera potkati v ulicích pařížských starého kněze v záplatované klerice, a přec velebné tváře, jemuž chudí říkali pan Vincenc? Nenilž tomu nedávno, co Itálie v obdivu pohlížela na staříckého biskupa, který neustále odříkával svůj růženec a přec byl velikým bohovědcem, jehož církev právě názvem Učitele církevního poctila? Nenilž tomu nedávno, co žila andělsky svatá Markéta Marie, tolik posmívaná ve století XVIII., jejíž trochu podivné příjmení (Alacoque), ještě dnes mnozí nesou?*)

Reknete snad: Kde jest jaký světec? Nesetkal jsem se ještě se žádným. Možno — a je to vaše neštěstí. Je to důkaz, že kráčíte po cestách, na nichž oni nejsou. Volte jiné cesty — a kdož ví — snad přihodí se vám, co se stalo mně. Byl jsem mlád: vstoupil jsem jednoho dne v nepatrné visce do chudičkého kostela. Říkalo se, že je tam starý kněz vzácné svatosti. Přišel jsem, abych ho spatřil jako zázrak. Objevil se; upřel na mne pohled nadpozemské krásy. Byl jsem dojat, že bych byl na kolena padl všecek v slzách se rozplýváje.

Bylo to ještě v mladších letech, když jsem přišel do Neapole. Zemřela tu právě mladistvá královna. Neviděl jsem jí; ale celé město bylo ještě napojeno vůni

*) Pozn. překl. Od r. 1500-1880 bylo prohlášeno za svaté anebo blahoslavené 297 mučedníků, 320 blahoslavených vyznavačů a 96 svatých. Nejnovější světci a blahoslavení: sv. Markéta Alacoque, sv. Gabriel Possenti, bl. Terezie od Jezulátka, bl. Jan Nepom. Neumann, ct. sluha B. Petr Julian Eymard, ct. Marie Michaela od Nejsv. Svátosti a j.

její svatosti a já jsem chápal z vůně, kterou její matka dýchala, že je cosi vzácnějšího nežli mládí, krása, sláva i koruna královská — cosi velebnějšího a slastnějšího, totiž svatost. Ach, a vy jste světce neviděli! Jděte na cestu pokory, kajicnosti, odříkání, oběti a najdete je — tu byli vždy, tu budou vždy!

KAPITOLA DVANÁCTÁ.

Duše církve.

Dokončme pokus seznámiti čtenáře s obdivuhodným vybudováním církve katolické tím, že postoupíme od účinků k příčině a že promluvíme o duši její, to jest o skutečné a stále přítomnosti Ježíše Krista v ní. Jako jest duše má v mém těle, aby je oživovala, řídila, nad ně samo povznášela a zduchovňovala, tak je Ježíš Kristus v církvi své. Jest duší její. Řídí ji, oživuje ji; oblévá tvář ano i každý krok její jakýmsi božským nevyrovnatelným jasem.

Viděli jsme již krásu posvátného těla církve viditelného, na němž stkví se nejvyšší soulad; krásu jejího pevného zřízení, z něhož dýše svrchovaná autorita; krásu života, jenž všecek je pln světla, svatosti a lásky. Pokusme se nyní vylíčiti neviditelnou duši církve, to jest stálou a velebnou přítomnost Ježíše Krista v ní; přidejme k tolika dřívějším tahům dokonalé krásy ještě tento rys poslední, všech nejkrásnější.

Ó božský Snoubenče církve svaté ukaž, zes zárlivým na krásu i slávu Snoubenky své a dej, abych s pomocí tvou nezhyzdil příliš její obraz.

I.

Říká se všeobecně, že národové mají duši; ne země, ne vláda, ani ne dobré a pevné hranice — duše

dělá z lidu národ. A tou rozumí se jakási tajuplná výslednice všech vůlí; jakýs jediný a spontánní úder, jímž ve chvíli kritickou bijí srdce veškerá. Je něco vzneseného tato duše národa — a jí vskutku národ žije.

Říká se též o některém zakladateli říše, že jí zanechal svého ducha. Ještě po dlouhých a dlouhých letech jest znáti, že žije v ní. A vskutku bývá tomu mnohdy tak.

Než to vše jsou pouhé obraty mluvy, které nejsou s to, aby nám znázornily skutečnou duši církve. Pán mluvil o ní, když pravil: „Pošlu vám od Otce Ducha pravdy...*) aby s vámi zůstával.**). Tenť vás naučí všem věcem a připomene vám všecko, cožkoli jsem mluvil vám.“***) — Pravil dále: „A já prositi budu Otce a jiného Utěšitele dá vám, aby s vámi zůstával na věky, Ducha pravdy, jehož svět nemůže přijmouti; ale vy jej poznáte, neboť u vás zůstane a ve vás bude.“ †) — Konečně řekl: „Jdouce, učte všechny národy a křtíte je... aj já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.††) S vámi jsem a s vámi učím, pomáhaje svým světlem; s vámi křtím, oplodňuje svou milostí; s vámi světa dobývám, jsa nápomocen svou všemohoucností.“

Jako by byl řekl: „Dáme se nyní do společného díla: osvécovat, očisťovat, posvěcovat duše. Vy, vy budete nástrojem a já životem; vy tělem, já duší.“

A církev byla si vědoma tohoto skutečného přebývání Ducha Krista Ježíše v sobě, když brzy po letnicích v prvním svém věroučném a mravoučném rozhodnutí děla: „Visum est Spiritui Sancto et nobis — vidělo se Duchu Svatému i nám.“ †††) — Vidíte tu zřejmé tělo církve i svatou duši její? Spiritui

*) Jan 15, 26.

**) ib. 14, 16.

***) ib. 14, 26.

†) ibid, 14, 16, 17.

††) Mat. 28, 19, 20.

†††) Ant. 15, 28.

Sancto — Duchu svatému — toť duše; i nám — toť tělo.

Duše církve není tedy jako u jiných společností lidských jistý způsob, jímž se jeví a chápe jejich život kolektivní — zde je to posvátná realita. Církev je tělo oživené, řízené živoucí duší a tou jest Pán náš, Ježíš Kristus.

II.

Ptají se mne, kde sídlí tato duše církve. Ach můj Bože, kdyby se mne ptali, kde sídlí moje duše, odpověděl bych: Nevím. Je všude ve mně. Skýtá mi všude cit a život. I nejmenší z údů mých cítí; i nejmenší vláknko žije: Mens agit at mollem et toto se corpore miscet; hýbá hmotou a je všude v celém těle.

Ale na jistých místech, v jistých údech, jež Bůh s obzvláštní láskou zbudoval, cítím přítomnost duše své živěji, znatelněji. Položím ruku na srdce. Óh, jak je tu duše přítomna, Bože můj! Všecka se svou vřelostí je tam a co vyzářuje je láska. Položím ruku na čelo. A tam, v tom vrcholu své postavy, pod tím průhledným štítem, jež ruka Nejvyššího Umělce sklenula, óh, jak i tam cítím duši svou! Než zde nevyzařuje již teplo jako před chvílí níže, zde vyzářuje světlo.

A to je celá, živoucí duše: vyzářování tepla srdcem vyzářování světla mozkem.

Chabé to, však přec skvělé obrazy trvalého přebývání Kristova v církvi! I On je všude. Obklopuje církev životem, světlem, citem, láskou. Není jediné duše pokřtěné, v níž by se nechvěla duše církve; není úkonu knězova či biskupova, v němž bychom se neměli kláněti skutečné přítomnosti Ježíše Krista. Na křtu svatém, — kdož vtiská nezrušitelné znamení? Ježíš Kristus. Na oltáři, kdo mění podstatu chleba a vína? Ježíš Kristus. V bířmování, v svátosti svěcení kněžstva — kdo působí? Ježíš Kristus. Je to řada úkonů, které rozvádějí božský život po církvi veškeré až do vláken nejposlednějších. Mens agit at mollem et toto se corpore miscet.

Ale v tomto souladně složeném těle, jež přesvatá duše stále v činnost pobádá, jsou přec jako v těle lidském jistá ústředí světelná, ohniska vzácná, v nichž se sbíhá život jako ve svých zřídlech. Zadívám se na oltář: hle — toť srdce církve; tam je přítomen vpravdě a vskutku Kristus Ježíš s veškerou tou láskou, jakou na zemi háral. Řeknete mi: „Je tam tak skryt! Ovšem že; ale není i mé srdce také tak ukryto v hloubi hrudi mé — ukryté sice, avšak vřelě, živoucí a oživující celé tělo? Právě tak Ježíš Kristus na oltáři. Tam, tam buduje církev anebo spíše tam ji budovati začíná; neboť byť ohnisko to bylo sebe vřelejší, všecken život přece v sobě nemá. Srdce je vzácný úd, ale čelo je též místo velebné, kde se rozsvěcuje myšlenka, odkud tryská v slovech ohnivých na rty. A tak je i v církvi. Oltář je něco velevýznamného, ale není vším: je též Vatikán.

A to je teprv celá živoucí duše církve. Zdroj lásky v tajuplných hlubinách svatostánku — zdroj světla na světlých výšinách Vatikánu. A v nich obou — zřídlech to, jež se nikdy od sebe neoddělila a odděliti nedají — zdroj vrchovatý, nevyčerpatelný života božského.

III.

Ostatně i kdyby nám evangelium nedosvědčovalo tohoto skutečného a velebného přebývání Kristova v církvi, nabyli bychom zjevného důkazu o něm jinak. Zdaž se totiž bude společnost oživovaná a řízená Duchem Svatým jeviti jen jako jiná společnost lidská? Nebude-liž spíše jejími pozemskými součástmi probleuskovati viditelně božský onen živel, jenž jest v ní? Duše jeviti se bude v tváři a vrhne v rysy její odlesk nebeský. A to právě chceme nyní pozorovati:

Pozorujme především první charakteristický rys církve. Je v držení pravdy! A to s jistotou plnou, neprostou a nezvratnou, že jí — a jí jediné pravda svěřena byla! A jak klidna, jak bezpečna jest v této držbě! Nechť mluví v jejím okolí o historických nálezech, které uvádějí v pochybnost vypravování Mojžíšovo, nebo

o filosofických systémech, které tomu či onomu článku víry vyvrácením hrozí; nechť jí vyhrožují pokrokem vědy anebo pokrokem sociálním, který jí pohrobí v ssutinách — lidé se chvějí — ona nikoli. Vždyť má pravdu. Co je mimo ni, jest klam a mam, jenž pomíjí.

Tento způsob myšlení a jednání jejího zdá se na první pohled podivný, mnohý by řekl, zpujný.

Než představte si, že by pravda matematická anebo geometrická na příklad přišla na zemi, aby zde obývala. Jak by si vedla? Zdaž by i ona neměla plnou a naprostou jistotu, že dvakrát dvě jsou čtyři? A dala by se znepokojovati těmi, kdož by jí chtěli dokazovati opak? S jakým pohrdáním by odkopla toho, kdož by tvrdil, že aspoň později postupem vzdělanosti se dokáže, že dvakrát dvě bude pět a že nejkratší vzdáleností dvou bodů nebude přímka. Taktéž činí církev jen ovšem s větší laskavostí.

A při tomto klidu jedinečném, rovného nemajícím, při této bezpečnosti vědění, která ni stínu pochyby nepřipouští, jak církev zcela chápe, jak pravdu zcela jasně vidí! Jak jí od bludu rozeznává! Jak do posledních důsledků stopuje! Jak světlo od tmy dělí! Aby byl tento div oku patrný, bylo by snad záhodno vyličiti zde některý z těch sporů věroučných, jichž jsou dějiny její plny — na příklad — spor o vtělení.

Tři sta let trval; blud se objevoval a zase skrýval; zdál se občas mrtev a pak zase se vracel v jiné formě, aby poznoyu zmizel — a to nedostížečně dovedně, lstně, chytrácky. Čtyřicet papežů se zúčastnilo v tomto sporu, čtyry sněmy všeobecné, více než dvacet krajinských, Otcové a Učitelé církevní nesčetní. Jediný krok nesprávný, píše bohovědec kterýs křesťanský, byl by uvrhl celou soustavu věrouky v zmatek nerozřešitelný; ale jakýsi zvláštní a prozíravý duch, zdá se, abychom po lidsku mluvili, řídil theologický spor ten od počátku až do konce. Církev vedla jej po celá ta století s jasným, prostým a pravým pochopením této nauky, nedbajíc zdánlivých nezdarů, kterých v jednotlivých bodech zažili svatí Otcové i světci nejnadanější; a v této houževnatosti podala je-

dinou rozumnou theorii, kterou o této sporné otázce podati lze.*)

Onen zvláštní a prozíravý duch, jenž po tři století řídí takový veliký spor, kdož jest — ne-li Ježíš Kristus vpravdě v církvi své přebývající — ne-li Duch jeho, jenž duchem lidským viditelně na venek prozařuje?

Připojíme ještě tento rys: v těchto sporných otázkách často tak temných, jemných a o věcech mnohdy delikátních rozhoduje církev na první ráz tak správně, že nikdy není nucena k nim se vraceti. Co bylo rozhodnuto v Niceji, Efesu, jest rozhodnuto pro věčnost.

Deset tisíc let mohl by trvati svět — za těch deset tisíc let bude se učiti a věřiti, co bylo prohlášeno na sněmu vatikánském. Jaká jistota oka! Jaké prosté, přímé a božské nazírání! Mýlí se lidé, opravují se. Svätý Augustin píše své *Retractationes*; svätý Tomáš odvolává kteréśi učení, jež držel. Církev nikdy! Opravuje se ve svých mravech — neopravuje se v nálezech. Na první ráz, bez tápání, bez odkladu dí to, co je třeba říci; a co řekla, je řečeno provždy.

Ale div tento má vrchol: Studuje-li totiž věda ona rozhodnutí, učiněná v dobách od sebe vzdálených od papežů a sněmů, kteří v tolika vzhledech od sebe se lišili, shledává v nich zvláštní shodu a souhlas. Zřejmě jsou to části jednoho celku. Vyplyvají ta rozhodnutí jedno z druhého a zapadají jedno v druhé tak dokonalým sečleněním, že původci jejich to nepředvídali a předvídati nemohli. A z nich, z těchto rozhodnutí řinou se jasné proudy světla, které jsou s to, aby osvětily vše, duševědu, tělovědu, vědu o světě, vědu sociální, vědy, které v oněch dobách ještě ani na světě nebyly a na něž tehdejší papežové jistě nemyslili.

Nedím nic o slohu, v němž se tyto formule viry boží vtělují, prostém, střízlivém, jasném, tak klidném, že je průzračný; nevypůjčuje si nic od vášnivosti pozemské, nemá na sobě nijakých značek doby a je zřejmě ze žuly, která trvá na věky.

*) Newmann: *Conférences prêchées à l'Oratoire de Londres 3e conférence.*

IV.

Pozorovali jsme ducha církve; zkoumejme nyní její svědomí; rozumím jím její vnitřní sebevědomí. Zvláštní pak rys jeho jest: církev je si vědoma, že je věčná. Národové nemají tohoto vědomí o sobě. Jediný Řím měl jakousi jeho potuchu. Dal se nazvati Věčným městem, nepochybuje nijak, že jím bude, poněvadž je podstavcem sochy, která má trvati na věky. Církev naproti tomu však má plné toto sebevědomí. Ví, že v nynější formě své, bez změny, bez přerodu trvati bude na věky. Není ani v její moci, by umřela. Pronásledování nemohou ji zničiti, králové, revoluce nemohou ji ubíti. Ona však pohřbí je všecky. Odtud onen nový rys její fysiognomie: výraz božského klidu uprostřed bouří největších. Není jimi zmitána, není z klidu vyrušena. Ví, že odolá všem útokům.

Bossuet líčí nám ji, jak se ji ustrašené dívky její ptají: „Tak dlouho už do tebe, matko, bijí! Což Bůh na tě zapomněl? Kdyby to bylo jen občas — ale tolik věků již! . . . Vichry burácejí, vlny se zvedají; bičována větry i bouří jsi hříčkou zmítanou sem a tam; nebojíš se, že budeš ve vlnách pohřbena?“

Hrdou odpověď klade Bossuet církvi na rty: „Nedivím se, dívky, že se tolik do mne bije: zvykla jsem tomu již od mládí svého: *Saepe expugnaverunt me a juventute mea* — často mne sužovali od mého mládí. Jsou to tiž nepřátelé dnes, kteří pronásledovali mne od let mých mladých. Ale co zmohli? *Numquid non ideo perveni ad senectutem?* Zdaliž jsem proto se nedožila dlouhého věku? Protož nediv se, synu můj, tomuto násilí! Pohleď na můj věk, na vlasy jím zbělené! Mohly ty kruté bouře, jimiž sužovali mé dětství, zabrániti, abych nedosáhla ctihodného stáří svého? *Saepe expugnaverunt me a juventute mea* — *numquid ideo non perveni ad senectutem?* . . . Ač zdá se, že jsem stále hříčkou na vlnách, však ruka všemohoucího, jež mne drží, zabráni, bych do hlubiny neklesla!“ *)

*) Bossuet: *Sermon sur l'Église I. partie.*

Takové má církev sebevědomí! Na rozdíl od lidí, kteří čím níže sestupují k posledním stupňům na schodišti svého života, tím více slyší o sobě to, co svatý Pavel zove *responsum mortis* — ortel smrti,* to jest onen temný zvuk té práce, kterou smrt již vynakládá na rozklad jejich údů, církev naopak slyší vždy jen v sobě pracovati život mladosti, která rozkvétá i pod ranami nejprudšími a která se jak orel věk od věku obrozuje.

Kdyby církev byla dílo lidské, byla by proto na sebe hrdá. Dala by se proti nepřátelům unášeti bravurní odvahou. Avšak věčnost její nepochází z ní. To ví ona dobře. Z Ježíše Krista pochází. On ji udržuje bez jejího přičinění, ba mnohdy takřka proti němu, totiž aspoň proti tíži vin vlastních dítek jejích. Odtud ten nevýslovný výraz úchvatné pokory v jejím klidném lici, jakýsi znežněný, přitlumený jas, jenž jest projevem nejvyšší krásy mravní.

V.

K podobným závěrům přicházíme, pozorujeme-li způsob, jakým církev si vede. V způsobu, jimž si církev vede, dí P. Faber**) a v jejích vztazích k světu má ona, zdá se, ve všem i ve věcech zdánlivě všedních jakousi polo zjevnou, polo nevědomou inspiraci. Nedá se to slovy určit; nedá se to nějakou formulí vystihnouti; ale dějiny církevní jsou i u věcech, které se nedotýkají neomylnosti, plny dokladů tohoto nadpřirozeného osvětlení. Teprve když jsme již dosti vzdáleni od událostí, abychom si utvořiti mohli o celku jejích správný úsudek, teprve pak vskutku nedovedeme se ubrániti obdivu, jak církev vždy činí, co činiti bylo a ve chvíli, v níž to třeba bylo, jak jistě se brala správnou cestou uprostřed pochyb a zmatků, v něž události se halily, jako kdyby byla vedena vnuknutím prorockým. Co se snad současníkům malé víry zdálo tvrdošíjností,

*) II. Cor. 1, 9.

**) Faber: De la dévotion à l'Église.

jeví se dnes moudrou přímostí. Co se zdálo slabostí anebo povolností snad i nedobrovolnou, bylo později uznáno za včasnou opatrnost apoštolské shovívavosti. Nenilž to vše pádný důkaz přítomnosti Ducha Svatého v církvi?“

Toto vyšší osvětlení působí, jak se zdá, časem i u samých nepřátel církve. Clovek by řekl, že zrovna nějaká tajuplná síla je nutká, aby někdy, a to v záležitostech církve docela vnitřních a ve chvíli, kdy je potřeba nejvyšší, zakročili. Pius VI. byl revolucí oderván se stolce Petrova. Umírá ve Valencii. Jak se provede volba nástupce? A hle — Rusko, mocnost rozkolnická a nepřátelská, nevědouc ani co činí, svolává kardinály v stín své vlajky a je nápomocno k volbě Pia VII. Takových překvapujících událostí je historie plna.

Má-li církev co provésti, není vůbec radno předpovídati a sázeti se o to, co udělá. Často se zmýlíme. Co jsme čekali, nestane se. Přiházivají se zvláštní, nepředvídané věci, které po prvním úžasu jeví se býti od Boha vnuknutými. Který spisovatel netvrdil, že po zničení světské moci papežské vezme za své i moc duchovní? Bedřich II. s Voltairem tvrdili to daleko rozhodněji nežli de Maistre s Bonaldem. Ale — jak liché jsou předpovědi lidské! Taková jest přítomnost Ježíše Krista v církvi, že volba Lva XIII. byla tak svobodná jako žádná jiná do té doby, a že žádný papež netrůnil nad církví tak svrchovaně královsky jako právě oni dva papežové-vězni, Pius IX. a Lev XIII.?) Studujte sněm Kostnický, počátky protestantismu, velký rozkol západní, kdy byli lidé často chabí, slabší než poměry a okolnosti, zrazující mnohdy za mrzké vášně zájmy Boha i duší — a uvidíte, jak v každé chvíli je patrnou vyšší nadpřirozené osvětlování a viditelné vyzářování Ducha Božího v církvi.

*) Tím není řečeno, že zničení světského panství není zločin a že by ho nebylo papežství třeba. Tolik chtějí říci tato slova, že Duch, jenž církev oživuje, vítězí nade všemi nesnáze.

VI.

Avšak chceme-li viděti živoucí duši církve ve vši kráse její, musíme vejíti v její srdce. Její city a tužby nejsou z tohoto světa, a ona jim hovoří s takovou jakousi naivní vášnivostí, která u politiků vzbuzuje úsměv. Pro nic za nic — jen pro jediné duše spásu, pro duši dítěte, vydává se všanc pronásledování všeho druhu, a co horšího, všeho druhu potupám.

Světská moc, aby mohla vzrůst o loket, obětovala by sto tisíc lidí. Církve ani jedné duše by neobětovala, by získala celý svět.

Lidstvo žene se šíleně za obchodem, průmyslem, drahami a telegrafy. Církve nepohrdá ničím z toho všeho: avšak za spásu jediné duše dala by toto všecko.

Ožebračena, oloupena potřebuje církve ve své nouzi pomoci světských mocností. Ale to nijak nevedí — jakmile se jedná o duše — aby se tímto mocnostem vzepřela, na odpor postavila a je činy považovanými od světa za nerozum do úzkých přiváděla. K čemu to, na příklad, zřizovati hierarchii v Anglii, Holandsku? Po lidsku mluveno, se stránky politické vzato, je to nesmysl. Budiž. Ale proudy pravdy a milosti snáze duším potekou — a to je církvi dosti.

Proto se říká, že církve je matkou: Sancta Mater Ecclesia. Toť vskutku její jméno. Bylo mnoho názvů velebných na výběr: Král, César, Pán. Ale který z nich mohl se hoditi církvi? Byly příliš vysoké! A málo v nich mluvilo srdce! A tož, jakýmsi osvícením nebes vedeni, napsali první křesťané na čelo této ponížené, pokorné a přece královské církve tři slova: Sancta Mater Ecclesia. Věru zvláštní a dojemná věc! Nejvyšší moc, největší ze všech mocí, z níž pochodí všickni národové a již všickni podléhají — a její jméno není jméno muže nýbrž ženy!

To není náhodou; vyšším osvícením, pravím ještě jednou. Neboť církve je netoliko matka, je též nevěsta. Z Krista jest její plodnost. Má světce; avšak jejich svatost jest ovocem krve Krista Ježíše. Má učitele — avšak jejich světlo jest světlem Krista Ježíše. Má velekněze,

kteří jí vládou v duchu mírnosti a autority; ale autorita jejich není jejich, je autoritou Krista Ježíše. Vyšedši z otevřeného boku Páně a stále s Ním láskou spojena, čerpá nová tato Eva z božského Adama tuto plodnost svatou, pro kterouž jí spíše nežli oné první přísluší název Matka všech živých — Mater viventium. A poněvadž má od Snoubence svého svou plodnost, má k němu též velkou, nezkracenou, zárlivou lásku. Vidí jenom jeho; miluje jenom jeho. I v duších nemiluje vlastně nikoho jiného, leč jeho. Kdo se kdy dotkl Krista Ježíše a neviděl ji bolem se chvět? S jakou vášnivostí bila se za jeho čest, za neporušenost jeho nauky, svatost jeho zákona, rozšíření jeho království! Vše na to obětovala, svůj klid, své statky, vše až do životů svých dětí. Po devatenácti stoletích nese v náručí svém, v srdci svém Krista, neporušena, nedotčena — což nedovedla žádna z těch společností, jež si přikládají název: „pravá církve“; a když jej z tolika nebezpečí byla sobě uchovala, vystavuje jej nyní se skromnou hrdostí světu celému k milování a klanění.

A při všem tom má církve dojemnou slabost ženy. Nemá brnění; netřímá meče. Má lepší zbraň: tichost, trpělivost, něhu, slzy. Pláče-li, je nepřemožitelná. V tom se právě různí církve od mocností pozemských. Národ plačící je národ ztracený. Šlapou po tobě, tupí tě, utiskují tě, lidé můj! Oh tu není času plakat. Tu je čas se vzchopit, čas hněvem vzplanouti, čas pušky se chopiti a říci: „Dokud je krůpěj krve v žilách mých — ani o krok dál!“ Aie jak jinak to dělá církve! Je žena, je matka. Má proti sobě jen lidi — dítky své. Těch přece nemůže bít! Jen plakat, prosit, doufat, ruce napráhat k objetí, jen milovat může. Její slabost jest její silou — tou silou je tato velebná slabost ženy, matky, jejíž kouzlo jest neodolatelné. Lidé nemohou odolati. Svědomí se jim bouří, čest se vzpírá: „I dosti již,“ domlouvají mocným a silným. „Což nevidíte, že máte co činiti jen s bezbrannou ženou?“ Kdo bije ženu, zneuctívá sám sebe a kdo bije matku, exkomunikuje se.

A v svém mateřství je církve pannou — pannou a matkou, pannou neporušenou! Má lásku k duším,

lásku něžnou, ohnivou; miluje je (mluvil jsem již o tom) jako žádná matka svých dětí nemilovala. Ale nedotýkejte se neporušenosti její víry, čistoty jejího podání! Stotisíc světů by dala raději, nežli by vám strpěla sáhnout na jedinou duši; ale stotisíc duší by obětovala přec spíše, nežli by vám strpěla sáhnout na jediné jota, jediný bod, jedinou čárku evangelia. Je nevěstou víc než matkou; a je pannou víc než nevěstou; je pokornou dívkou Páně, jeho služebnicí věrnou. Ci spíše je vším tím zároveň najednou, vše to se pojí, mísí, splývá v jediný celek, z něhož probleskuje nejvyšší dobrota, pokora, velikost, síla, vznešenost. Nikdy nebylo na světě něco podobného; a výsledek tohoto spojení oněch dokonalostí jest zvláštní ona tvářnost církve, kterou člověk neví ani jak vylíčiti — tolik je v ní různých, v jednotu splývajících odstínů. Básník, vida zjev bohyně, poznal ji podle chodu. Podobně poznati lze církev: stačí poslechnouti jejího srdce, abychom znamenali, že je v ní cosi božského.

VII.

Nejsme ještě u konce. Tělem církve prozaňuje totiž duch Ježíše Krista ještě znatelněji. Toto tělo nesmírné, složené z lidí svobodnou vůlí majících, upadá časem v zlořád, na některých místech stíny a skvrnami se pokrývá. Zatemňuje se tím duše, která ji oživuje? Naopak jeví se tím krásnější.

* Při svém vtělení nevzal Pán na sebe tělo snad jen zdánlivé, nýbrž vzal přirozenost lidskou se všemi jejími vadami a slabostmi; a rovněž tak vzal, zakládaje církev, za její údy i za její správce ne lidi pouze zdánlivé; nýbrž vzal lidstvo celé, směle je vzal jako jeho tvůrce, jenž ví, jaké jsou slabosti lidské a že ony, byť sebe větší byly, nikdy nezničí božské krásy jeho církve; neboť On je tu, aby napravoval vady a on použije i jejich ran, aby v nich zazářilo božství. Ba ještě více. Těmto lidem, ať údům, ať správcům církve ponechal to, čeho ovšem svatost jeho osoby v tajemství vtělení nestrpěla: totiž svobodu k dobru i zlu, náklonnosti a

vášně porušené přirozenosti. Dal jim ovšem vzácné milosti; avšak svoboda jim zůstává úplně a ježto křehkost lidská je tu též, nelze se vyhnouti mnohým a mnohým pokleskům.

Vidíme, co z toho smělého plánu božího pro církev vyplývá. Na pochodu k věčnosti vleče za sebou církev slabochy, ubožáky, jež nemůže opustiti. Poponáší v náruči svém celou řadu hříšníků, kteří znovu a znovu do hřichu zpět upadají a jejich opětne pády uvádějí v pochybnost ji i její svatost. I mrtvé, nesčetný počet mrtvých chová ve svém lůně, jichž ani láska její vzkřísiti nedovede a kteří částečně vrhají stíny svého zločiného života na řízu její bělostnou. Její krása tím nevadne, ba ani újmy netrpí — avšak často jako v stín je ztemněna! Pochod její tím není zadržten — avšak jak je často obtížný! Je čistá, naprosto beze skvrny, ale jak její roucho je přece mnohdy potřísněno! V některých dobách, v některých krajích bývá podobna božskému Snoubenci svému, jak jej jednoho dne viděti bylo: poplvanému, zbitému, vši krásy zbavenému, za malomocného považovanému: „Viděli jsme ho,“ dí prorok „a neměl vzhledu a nic jsme si ho nevážili.“ (Is. 53. 2. 3.)

Je to ještě ta panna čistá, Kristova snoubenka, o níž mluví apoštol? „Virginem castam exhibere Christo? — již co Pannu čistou oddal Kristu?“*) Nepochybujte, je to ona — je to církev bez poskvrny!

A jako ponížení Spasitelovo nebylo s to, aby zatemnilo jeho božství, taktéž nemohou vady a zločiny dětí církve zastíniti její spanilosti. Marně drásali tělo Kristovo, marně metlami mrskali, marně na kříž přibíjeli — však prorok řekl: „Kosti v něm nezlámete — os non comminuetis in eo.“**) Tak i církví. Může míti obličej poplvaný, údy ranami, některé části přesvatého těla i vředy poseté — její podstaty se to nedotýká. „Kosti jejich se nedotknete!“ Její na-

*) II. Cor. 11, 2.

**) Jan 19, 36.

uka bude vždy čistá, její kázeň vždy svatá, její správa u všech podstatných vždy bezvadná; a z hlubin lidských slabostí a křehkostí, jimž se vyhnouti nelze, budou neustále vycházeti nejkrasší plody pokory, čistoty, lásky k Bohu i k lidem. V pohnutí stane člověk před touto nádhernou skladbou. Tělo je ze země, ale duše z nebe.

VIII.

Poslední důkaz skutečné a trvalé přítomnosti Ježíše Krista v církvi: toto tělo jeho obrovské — bezbranné, na něž se po devatenáct věků brousí všechny meče, nehybné; jak je to možno? Proč mu nemohli dosud zasaditi ránu smrtelnou? Pojďte, králové, vladaři světa, vládcové meče, pojďte a vrhněte se na církev! Bůh vám ji vydal bezbrannou. Ponechal si pouze to jediné: vyrvatí vám ji z rukou, až budete již mítí za to, že vám neunikne, a přiměti vás skvělým svým zakročením k tomu, abyste uznali její božský ráz.

Za tím účelem dopouští Bůh často, že dochází k nehoršímu. Vrhá lodičku církve na širé moře. Zdá se již, že se potápí. Petrovi už jde voda nad kolena. „Začíná tonouti“ — cum coepisset mergi*) Neprátele tleskají již rukama. Ještě jeden krok a Petrovi vystoupí voda až po ramena, ano až nad hlavu. Ale jejich těšení netrvá dlouho. Petr se hned vynoří a ruka, kterou mu Ježíš podává, není, tak skryta, aby ji všickni přátelé i nepřátelé, neviděli.

Totéž divadlo opakuje se ve všech dobách. Která z nich nebyla by bývala věřila v brzký zánik církve? A která nebyla by bývala opět viděla, jak zázračně z vod se noří? Člověk by řekl, že Bůh dává církvi své v každém století umirati, aby měl v každém století potěšení ji křísiti.

Ale ona neplesá ve svých vítězstvích. Tone v slzách i když ze zápasů svých vítězně vychází. Jsou protivníky jejími — její dítky; pronásledovateli — vlastní

*) Mat 14, 30.

její synové. A ona je více rozbolněna zlem, jež si tím dělají sami sobě, nežli tím, co chtěli způsobiti jí. Ji přec nemohou udělati nic — ale co sami sobě — a co jiným — maličkým, slabým, nevědomým! Pohoršují je. Vedou v pochybnost, v pád! Každé bojiště, z něhož vítězně vstává, je pokryto mrtvolami jejich dítek. A proto nepěje nikdy Te Deum za své vítězství. Vzlykot by udusil její zpěv.

IX.

Konečně zjevují nám přítomnost Ježíše Krista v církvi i tyto slzy a stálá utrpení. Neboť jimi připojuje ji Kristus k své oběti, přibíjí ji k svému kříži: tak v ní a skrze ni i nadále za nás trpí a umírá. První Eva vyšla z boku Adama snícího v extasi uprostřed květů rajských. Druhá vyšla ze srdce Krista Ježíše rovněž usínajícího, avšak na kříži, taktéž v extasi, avšak v extasi bolesti a lásky. Jeho bok se otvírá... „Oh nemysli tu, volá sv. Jan Zlatoušlý na nic nepatrného a všedního.“

Ze zbodeného boku, z otevřeného srdce Kristova vylévá se voda sv. křtu, krev nejsvětější Eucharistie: těmito dvěma svátostmi rodí se církev, nová Eva, na Kalvarii, z níž již nikdy nestoupí. Neboť až složí s kříže Krista Ježíše, zaujme jeho místo ona a utrpení bude pokračovati dál. Byl nenáviděn Kristus Ježíš, bude nenáviděna ona; byl tupen Kristus Ježíš, bude tupena i ona; byl zbit, metlami zmrskán, poset slinami, pohanou Kristus Ježíš, i ona bude. Jediné ona a vždy ona. Jsou jiné společnosti náboženské, jež se nazývají pravou církví, nevěstou Krista Ježíše. Ale žádná z nich není nenáviděna. Vzpomínajíc si, že nosí veliké jméno Kristovo, jako je nosí církev katolická, o níž bylo řečeno, že bude znamením, kterému odpíráno bude;*) čtouce v evangeliu slavnostní předpověď: „Si me persecuti sunt et vos persequentur — jestliže mne pronásledovali, i vás proná-

*) Luk. 2, 34.

sledovati budou,*) závidí téměř tyto společnosti církvi katolické zášti a nenávisti, kterými je stíhána a dychtí ponížene po cti býti pronásledována. Ale té milosti se jim nedostává. Jediné církvi katolické jest vyhrazena tato nenávist. A jaká? Všeobecná, nesmiřitelná, neupokojitelná; nenávist, která v jistých duších splývá s nenávistí k Bohu. Zlí a bezbožní, kteří pohrdají každým náboženstvím, ti nejen že jí též pohrdají — ještě jí nenávidí! Nadarmo množí církev svá dobrodiní: otroctví ruší, ženu povznáší, manželství zušlechťuje, moc vládní posvěcuje, lid vychovává. Její dobrodiní vzbouří nakonec kolem ní jen ještě prudší nenávist. Sil, které ona dala, používají proti ní; bičují ji svobodami, které ona zplodila; viní ji, že brání vzdělanosti, která z ní svůj vznik vzala; vyhánějí řeholníky její jako nepřátele — jako neřest její panny Bohu zasvěcené; ohrožují její biskupy a kněze, vězní Velekněze; zkrátka ničeho jí neušetří a ona by tisíckrát podlehla, kdyby její božský Snoubenec, jenž proto na ni dopouští tolik útrap, aby ji učinil vykupitelkou světa, jí na pomoc nespěchal a jí právě ve chvíli, kdy se zdá nadobro zničena, nepozvedal.

Toť je s malými změnami historie každého století. Tímto způsobem učinil Bůh z církve předmět víry — víry stále zkoušené, pokořované, ale vždy zase útěchuplné a konečně vítězí. Credo Ecclesiam: věřím v církev svatou.

Věřím — ať jakékoli jsou vášně, nedokonalosti, nešlechtnosti a vady jejich údů a jejich správců, že nicméně bude vždy vznešená, ušlechtilá, vždy svatá, vždy úcty i lásky člověčenstva hodná. Credo Ecclesiam.

Věřím — že přese vše lsti, násilí, úskoky a úspěchy nepřátel bude vždy silná, vždy živá a oživující, jedinou spásou a záštitou národů. Credo Ecclesiam.

Věřím, že Bůh, chtěje zkoušeti mou víru a ukázati jak božský duch církev jeho oživuje, časem dopouští, aby jí nepřátelé pokořili, nohama šlapali, pohanou pokryli, v katakomby zahrnuli, v skryše a stodoly za-

*) Jan 15, 20.

vřeli; ale věřím též, že Bůh si pospíší ji vysvoboditi, aby víra naše novým jasem zaplála. Tisíc let je pro něj jak jeden den. Má skrovná léta tak kratičká, mohou se ovšem tedy skončiti dříve, než udeří hodina jejího vítězství. Ale co na tom záleží? Věřím. Credo Ecclesiam.

Jako zbožné ženy z evangelia usednu na kámen hrobový. Ale nebudu se ptáti — kdo odvalí kámen! Víím kdo. Je zvyklý již této práci a zhostil se tohoto úkolu za devatenáct století tolikrát příliš čestně, abych dnes o něm pochybovati směl. Až přijde hodina jeho, objeví se tento Duch všemocný, Snoubenec její zbožněný a nenechá ji poníženu, uničenu, aby tím lépe věděla, koho má. Čekám jej, nejsa nikterak sklíčen.

DÍL DRUHÝ:
CÍRKEV A CÍRKVE.

Když jsme se byli poučili o Církvi, musíme se teď všimnouti církvi. Vedle svěže zeleného kmene — větve ulomené, odumřelé anebo aspoň zmírající. Je divno, že za deset století, tolika bouřemi zmítaných, několik větví vichrem bylo urváno? Ale většina z nich zpráchnivěla, do dnešního dne tak nadobro, že není třeba u nich se zastavovati. Pouze dvě trvají ještě a zaslouží naší pozornosti: fecký rozkol a protestantský blud: větev ulomená na východní, a větev ulomená se západní strany stromu. První z nich po prvním nalomení v 9. století a po marných pokusech o opětné připojení odtrhla se nadobro od kmene církevního ve století XI. a strhla velkou část východu v rozkol; druhá byla urvána bouří XVI. století a vzala s sebou ve svém odpadu Německo, Anglii, Švýcarsy a Francii. Obě se skácely s děsným rachotem; pokryly svými troskami velikou rozlohu půdy — a dodnes neuschly docela podobně asi jako kmeny v příkop skácené, jež na konci odumřelých větví ještě jevívají zbytky původní síly životní.

Než nechceme se šířiti tuto o první z nich. . . Komu ve Francii, Itálii, Španělsku, Anglii, Rakousích kdy napadlo, aby se stal pravoslavným? S této strany není se třeba báti lákání. Církev, jejíž jedna polovina se hrbí pod knutou carovou a druhá pod palašem sultánovým, ta církev nemá nic, čím by se vmluvila naší svobodné, pokrokové a ohnivé povaze: je spíše již kuriozitou pro milovníky stkožitností bez zájmu i bez nebezpečí pro věřící lid.

Jinak jest s protestantismem. Ne že by nějak katolíky mocně k sobě vábil; ti zůstávají buď katolíky anebo se

stávají bezvěrci — nikoli však protestanty. Nicméně protestantismus je zde — leží před námi, denně se s ním stýkáme: ostatně je v něm velice mnoho duší poctivých, přímých, které snad nepotřebují než jediného jasnějšího paprsku světla, aby se staly katolíky. U něho se tedy zastavíme a ponechávajíc stranou celou řadu věcí vedlejších, námitek bezpočtukrát vyvrácených, pokusíme se vniknouti přímo v samo jádro současných poměrů a hleděti na záhadu se stanoviska, jaké je třeba zaujmouti dnes.

A záhada ta je tato:

Základní zásadou protestantismu jest volné zkoumání (bible.) Tato zásada však ničí veškero náboženství i společnost vůbec. Učenci katoličtí dovodili to s logikou a výmluvností, jimž se sotva která jiná vyrovná. Bossuet, v čele tohoto šiku, předpověděl bezpočtukrát, že protestantismus zajde svou vlastní zásadou a že rozvrat náboženský přivodí v zemích protestantských i rozvrat sociální.

Nicméně však až dodnes nic takového se nestalo. Po půl čtvrtu století jeví se základy protestantismu pevnějšími nežli v prvních dnech jeho vzniku. Nese svůj rozvratný princip v sobě beztrestně dál; ba naopak: místo aby národové protestantští v Anglii, Německu, Spoj. Státech jevíli na sobě předpovídaný rozvrat, zdá se, že předstihují národy katolické na cestě osvěty a pokroku.

To je ona záhada, jaká se nám nadhazuje dnes. Čím to dále, že státy protestantské nebyly touto zásadou společensky rozvráceny, nýbrž naopak že projevují více životní síly nežli katolické?

Pokusme se odpověděti na tyto dvě otázky.

KAPITOLA PRVNÍ.

Náboženský stav protestantismu. — Čím se vysvětluje, že náboženství protestantské dosud trvá a svým principem se nezahubilo.

Uvedme nejprve samu záhadu. Arianismus trval čtyři sta let a není po něm památky. Mohamedanismus trval dvanáct století, a kdyby Evropa neudržovala této mrtvoly v rozkladu z důvodů politických, rozpadla by se. Není s podivem, že by protestantismus trval čtyři sta let a pak zašel. S podivem jest, že trvá podnes máje v útrobách svých jed volného zkoumání. S podivem jest, že tato zásada ničivá, veškero náboženství podkopávající dosud tak nepatrné své pravé následky vyvodila. Kdo tomu zabránil? Toť první díl záhady, jež nyní třeba věnovati pozornost co možno největší.

I.

Až do doby protestantismu nepopírali ti, kteří od církve odpadali, autority církve, jejího práva rozhodovati svrchovaně a neomylně ve věcech víry. Prohlašovali pouze, že jim nebylo dobře rozuměno, nebo že sněm nebyl neodvislý, nebo, že papež nebyl dobře zpraven. Odvolávali se k příštímú sněmu, k papeži lépe zpravenému a nestrannému, ale zásada autority církevní zůstávala nedotčena. Až Luther jedním skokem octl se v této krajnosti. Popřel církev. Není snad správně řečeno, že jedním skokem tak daleko zašel, neboť zdá se na-

opak, že se tam dostal jen pozvolna, krok za krokem, tápaje a důsledky dohnán; než konečně přece jen došel a napsal na štít díla svého nebezpečné a lákavé slovo, které mu dodalo původnosti i úspěchu, ale které bude též jeho zkázou: volné zkoumání.

Papež Lev X. vyzýval všecken katolický svět, aby mu pomohl zbudovati nádherný chrám, jenž by se zvedal nad hrobem sv. Petra jako symbol vítězství, kterého se církev konečně po patnácti stoletích domohla. Zajisté velkolepá myšlenka, hodna souhlasu veškeré Evropy; a poněvadž příspěvek, jehož od jednotlivců žádal, byl almužnou, skutkem víry a lásky, papež udělil zaň odpuštění: to jest, že ten, kdo by přispíváje na toto dílo náboženské z hříchů svých se kál a jich z celého srdce lítoval, získá buď úplné či částečné prominutí trestů, kterých za své hříchy zasloužil. Nebylo-li nijak pochybeno dílo, nebyl i nijak nezákonný tento prostředek a nikdo by si byl nepomyslel, že to, čím měl býti korunován mír a jednota katolického světa, by mohlo právě míti za následek roztržku.

Možno, že dominikáni, jimž jediným prohlašování buly svěřeno bylo, což asi byla jediná chyba při tom — neboť proč nemohli býti tímto úkolem pověřeni všechny řády a všecko kněžstvo vůbec i světské — ? — možno tedy, pravím, že dominikáni nešetřili místy správné míry a že udíleli odpuštění za pouhý zevní skutek bez dostatečného žřetele na vnitřní dispoici srdce; možno že augustiniáni ze žárlivosti pro tento úkol, po němž sami toužili, obviňovali dominikány pro jejich kázání více než bylo spravedливо. Ať již tomu jakkoli — povstal spor. Jako blesky křížily se ohnivé, vášnivé a hrdé spisy a vznítily v celém Německu požár. Lev X., příliš zaujat veledíky starověkými, úžasnými výtvy Rafaelovými a Michel-Angelovými, jimiž palác jeho zdobili, nevěnoval tomuto vzdálenému sporu zprvu dosti pozornosti. „Mnišský spor“ — říkal s úsměvem. Avšak brzy bylo třeba obrátiti na něj zřetel. V davu mnichů o odpuštění se hádajících vyskytl se řeholník smělého ducha, nezkratné vůle a výmluvnosti lidové a úchvatné, stvořené k tomu, aby davu lidu rozvášnila i pobouřila.

Od otázky odpuštkové dal se Luther pozvolna zavést na nezbadatelné hlubiny milosti Boží a svobodné vůle lidské. A tu pobloudil; sensačnost, s níž své bludné názory podával, vášnivost, s jakou jich zastával, a nadšení stoupenců jeho přiměly Lva X., že ač nerad, neboť byl by si raději přál, aby ten požár na místě byl uhašen, vyhlásil na tohoto smělce klatbu.

Nikdy nepřičítala církev omyl u víře za zločin. Trestala vždy jen tvrdošijnost. Luther se mýlil nalézaje v Písmu a tradici, co v nich nebylo. Až dotud byl bez viny a pokorné podrobení bylo by mu bývalo podstavcem, na němž by se byl jevil církvi i lidstvu daleko větším. Ale pýcha ho strhla. Svolal své přátele, stoupence a dav zvědavců, šel na veřejné náměstí, tam dal zapáliti hranici a vrhl tam s pohrdáním bulu papežovu. To byl kousek nebezpečný, jimž dával v sázku svou hlavu, neboť za papežem stál s mečem v ruce císař, aby zjednal vážnosti bulám církevním; avšak Luther dával tak v sázku cos mnohem většího: mír a klid celé Evropy. A vskutku, požár ihned neulitý, neuhasl již... Postupuje, aby zachvátil všechny trůny.

A co učiní nyní smělý reformátor, když byl takto rozklenul mezi sebou a Římem propast nepřekročitelnou? V tom právě projevila se velikost jeho ducha. Mohl si totiž počínati jako všichni kacíři dob minulých jako Arius, Eutyches, Jan Hus, mohl zapřísti spor o slůvko toho onoho biblického textu; činiti malicherné námitky proti způsobu odsouzení; popírati, že byl papež dostatečně zpraven a odvolávati se k sněmu všeobecnému a k církvi obecné. Avšak, kdyby byl tak učinil, byl by býval jen obyčejným odbůjcem. Byl by zapadl jako Hus, byl by upadl v zapomenutí jako Jeronym pražský a po nějaké době nepatrného rozruchu byl by svět šel svým chodem dál.

Jeho bystrozrak však viděl dále. Vypozoroval, že veškero křesťanství spočívá vlastně na slově Božím obsaženém v bibli; že papež, biskupové i kněží nebyli před ní, nýbrž až po ní; že jsou z ní; a že tedy s bibli v ruce možno jest obejít se bez nich. Obrátil se k papeži a k biskupům a řekl jim: „Kdo jste? Kdo vás učí-

mil tím, zač se vydáváte? Ne-li slovo Boží? Nuže — toto slovo Boží náleží mně tak jako vám — náleží každému: já si je tedy беру a neuznávám leč je. Jste jednotnější, světější, starší, obecnější, neomylnější nežli slovo Boží? Kdo má bibli má všecko a nepotřebuje nikoho.“

Potom obrací se k vladařům a odzbrojuje je; k celé Evropě a ubezpečuje ji: nezavádí, nevymýšlí prý nic nového; není odpůrce křesťanství, naopak chce je přivésti zpět v původní neporušenost jeho. Žádná dogmata jiná leč ta, která jsou obsažena v Bibli! Žádnou mravouku jinou leč evangelickou! A žádné jiné kněžstvo, leč čisté, chudé, přísné kněžstvo prvotních dob církve! Pryč s papežem, biskupy, kněžími! Pryč se zlatými mitrami a nesmírnými statky, jež církev z duší nakořistila! Bibli — a jen tu — bibli s její průhlednou jasností, božskou prostotou a výkladem, jež volné zkoumání bible podá.

Takový a tak smělý výkřik musil nutně naléztí souhlasnou ozvěnu v četných duších: u pýchy jedněch, u smyslnosti druhých, u tížadosti a choutek vladařů a velmožů. A s druhé strany — jakž neměly skutečné zlořády v jedné části kněžstva se vyskytající a oprava stále dožadovaná, čekaná avšak stále neprováděná, jakž nemělo to vše dodati mu jakéhos všemocného, pomíjejícího sice, nicméně však hrozného vlivu?

Nechci psáti dějiny počátků reformace. Byly již napsány několikráte a rukou mistrovskou. Chci se jen dotknouti její hlavní vlastnosti a každý kdo četl spisy Lutherovy ví, že nepřeháním. S jakým násilnictvím bořil starobyloú budovu církve! Co se naposmíval trpce a nízce papeži, biskupům, kněžím! Jak vydal kostely i kláštery všem choutkám a vášním napospas! Jak zrovna zpít pýchou odkopává jednoho dne základ starý a za základ díla svého nového „obrozeného“ to křesťanství klade bibli, jediné bibli s výkladem, k němuž je každý jednotlivec oprávněn!

A přec bylo lze v ten den — uprostřed největších bouří náboženských, jež kdy vůbec jaký člověk rozvířil, předvídati, že Lutherův pokus se jistě nezdaří. Mohlo se mu říci: Nikoliv — takhle se ti nikdy nepodaří založiti náboženství jediné na základě slova Božího. Ne-

doděláš se jednoty, poněvadž popíráš jejího základu — autority: a klada místo ní volné zkoumání Pisem, zavádíš anarchii. Nebudeš mítí dogmat, poněvadž pojem dogmatu obsahuje v sobě podrobení našeho rozumu autoritě vyšší, neomylné — a zde každý bude učitelem, soudem i soudcem sám sobě. Nebudeš mítí mravního zákona, poněvadž žádáš výkladu jeho ne od cnosti, nýbrž dovoláváš se ho od nejhorších zákona mravního nepřátel — od vášní! Nebudeš mítí kněžstva, neboť vyvraceje starobyloú svatovládu církve a zrušuje sliby a závazky kněžstva, rveš mu dvojí svatozář s jeho skrání: jeho božskou pravomoc a jeho čistotu. Opustíš výšiny svatosti jednu po druhé sestupuje stále níž a níž a co by se dalo nejlepšího očekávati od tebe jest, že staneš aspoň na úrovni přirozené poctivosti lidské — však lze se právem obávatí, že se pohřížíš v propast rozumářství a naprosté lhostejnosti náboženské.“

Luther sám pocífoval to ješlé za živa. Viděl, jak přátelé a žáci jeho povstávají proti němu. Musil slyšeti, jak mu upírají titul učitele a hlavy nového náboženství, právě tak jak on jej upřel papeži. Patřil na to, jak se do nekonečna množí vyznání víry, jak se drobí jeho dílo, a zármutek jeho pozdních dnů dává nám tušiti, že se ukládá v hrob zklamán — a jistě, bohužel — pozdě přesvědčen o lichosti hlavní náboženské zásady, kterou stanovil.

II.

Všimněme si tedy blíže této základní zásady protestantské: bible vykládané podle rozumu jednotlivcova. Jak lichotí pýše — ale co působí omylů a klamů! Do jakých nepřekonatelných potíží uvádí člověka poctivce, jenž máe bibli v ruce, chce v ní naléztí pravdy, jimž dlužno věřiti! Potíže historické: je bible vskutku onou knihou, již napsali z vnuknutí Ducha Svátého proroci a apoštolové? Potíže kritické: Nebyla snad časem porušena, zfalšována — je neporušena ve všech svých částech? Potíže jazykové: je psána hebrejsky, syrochaldejsky, řecky; můžete ji čísti v origi-

nále? A ne-li, můžete býti bezpečni, že překlad, jehož užíváte, je správný? Překlad je vždy více méně nepřesný! Potíže mluvnické: který jest správný, mluvnicky správný, theologicky správný smysl toho a onoho místa? Potíže logické: Takové nějaké místo není v bibli samo pro sebe. Mnohá jiná souhlasí s ním. Někaké místo u sv. Pavla vysvětluje se jiným podobným místem u sv. Jana; anebo naopak zdá se, že odporuje některému textu z Mojžíše, Isaiáše a p. To je práce ohromná. Jste jí schopni? A dovedete-li to vy, dovedou to též prostá žena, dělník, dítě? Ó, jakže? Ježíš Kristus že by byl hodil lidstvu v klín knihu, která od počátku podněcuje mezi učenci nekonečný spor, že byl by jí tam vhodil, aby výklad její vydal všanc vášním a vrtochům?! Bůh by byl dal maličkým, nízkým, lidu dílen a práce v ruce spis, jehož porozumění vyžaduje studia latiny, řečtiny, hebrejštiny a věd neobyčejně nepřístupných?! „Ubohé duše prosté“, říkal Lessing, „jak lituji vás, kdo mluvíte jazykem, do něhož bible není přeložena! A rovněž i vás, kdo ani čísti neumíte! Myslíte, že jste křesťany, když jste pokřtěni; ubožáci! nahlédněte, že umět čísti je k spasení právě tak potřebí jako pokřtění býti.“*)

Marně hledá protestant ve svých pochybnostech pomoci. Na koho se má obrátiti? Na sluhu církve? „Než — jak rozumné je to“, dí Strauss, „u katolika, tak nerozumné, nedůsledné a marné je to u protestanta.“ Co chcete, aby sluha protestanské církve odpověděl? Snad se právě taktéž lopotí, aby si sestavil náboženství svoje soukromé. Shledává z obsáhlé bible, čemu jest věřiti a čeho není třeba dbát. A dejme tomu, že je se svou prací u konce a že si své soukromé vyznání víry sestavil, jakouž autoritu má, aby je mohl předepsati jinému? Jest to jenom domněnka lidská: pro víru podklad nedostatečný!

Co tedy? Obrátí se na svou církev? Ale církev protestantská nemůže nic jiného nežli odkázati ho na bibli. Vždyť ona jí nerozumí nijak víc nežli on, jednotlivec. I ona se může mýliti. A vskutku také tvrdí prote-

*) Lessing: Oeuvres complètes t. V. p. 96.

stanté — až do Luthera pobloudili prý všichni Otcové církevní, všechny sněmy, ba dokonce i církev obecná ve věcech velice závažných.*) Jakž lze se tedy dovolávati jen jistého zlomku církve, když nelze spoléhati ani na církev obecnou?

Nic nedokazuje lépe nesnáze protestantských reformátorů, do jakých se svou zásadou zapletli, než podivný systém, který vymyslili, aby si z nich pomohli. „Nikoli — praví — křesťanu nepodává pravého smyslu bible ani výklad církve, ani slovo sluhu církevního, ani slovo učence a vědce, nýbrž vnitřní osvětlení Ducha Svatého. Bůh je sobě povinen, kdyžtě dal dušem bibli za vodítko a za pokrm, dávati jim i vnitřní světlo, jehož k četbě bible potřebují. S tímto světlem rozeznati lze nadpřirozeným jaksí citem, chutí božskou pravdy, které jsou k spasení nutně potřebny — právě tak, jako se přirozeně rozeznává sladké od hořkého, studené od teplého.“ Avšak „brzy bylo patrné,“ dí Strauss (promineme-li i jak směšné jest náboženství založené na jakémsi vnitřním citění a chutnání), „že tato posice nedá se držeti. I šli dále — k fanatismu; neboť jakmile lze jedině vnitřním zjevením rozeznati a uznati Písmo za božské, pak nerozhoduje vlastně Písmo, nýbrž nakonec jen vnitřní osvětlení Ducha Svatého. A tak, hle — postavil se na místo základní zásady naprostý subjektivismus.“ A což není-li to než první stupeň? Neboť od fanatismu co možná nevázaného, praví Strauss dále, vede cesta k racionalismu (rozumářství) naprosto zoufalému. Neboť je-li svědectví Ducha Sv. vnitřně chápáné zárukou, že Písmo sv. je božského původu, pak není třeba dlouho přemítati, aby ve mně vyvstala nová pochybnost: „Kdo mi poví, že toto vnitřní poznání, tento vnitřní dojem a postřeh ve mně jest skutečně vzbuzen Duchem Švatým? Kdo mi dosvědčí, že toto svědectví pochází od Boha? Kdo mi dokáže, že to, co čtenář pokládá za Ducha Svatého, není snad jen duch jeho vlastní?“ Tu jest Achilleova pata systému protestantského.

*) Všickni Otcové pochybili ve víře, dí Luther (Spisy XI. řeč).

A dále: „Tvrdití, že Písmo jest jasné a že se vysvětluje samo, anebo tvrdití, že je na místech temných vysvětluje v duši sám Svátý Duch, jest rčení, které nepovídá, co vlastně říci jest. Vždyť v celé této věci jest vlastně činný jen lidský duch.*) Protestant nevěří vlastně bibli — věří sobě. Víra jeho není vlastně věrou, jest názorem, domněním čistě lidským a ovšem samo sebou vrtkavým a měnlivým; je míněním osobním, jež nemůže druhému býti směrodatné, a jež ani jemu samému naprosto nemůže býti za základ náboženství jakéhokoli vůbec. Věřiti v sebe znamená, venkoncem nevěřiti v nic. Duše mělké vede to v naprostou lhostejnost; a toho, kdo se zabere v záhaly věčné, v pochybnost a někdy i v zoufání.

III.

Tato lichost věroučné zásady protestantské objevila se v světle zvlášť příšerném ve sporu o podstatě církve a jejích hlavních známkách. Nebylo lze najíti odpovědi na výtky učenců katolických, kteří stoupencům Lutherovým pravili:

„Pravá církev jest nutně jen jedna, jakož jest i pravda jedna. A hle, vy jste se dosud nemohli shodnouti na jednotě ve víře, na jednotném společném vyznání víry, ani jste se nespokojili dosud se žádným vyznáním soukromým, která jednotlivci mezi nimi jedno po druhém sestavili. Dělite se na tisíce sekt. Neumíte než odchylovati se bez konce od jednoho článku víry k druhému, od jednoho mínění k druhému, nejsouce nikdy s to, abyste konečně již jednou zastavili nestálost svého ducha a neustálenost své víry. Patrně nejste tedy onou církví Ježíše Krista, o níž on řekl: „Otče, ať jsou jedno jako i my jedno jsme!“

Pravá církev jest obecná, založena pro všechny lidi všech časů a všech míst. Ale vy jste teprve od včerejška, a žádná z vašich sekt, vezmeme-li ji samu

*) Strauss, Spisy f. II. p. 317.

o sobě, není známa, leč v jednom koutku zeměkoule; však spočítejte jen, můžete-li množství různých nauk, jež se ve Francii, Anglii, Německu pod názvem luteranismu, kalvinismu a anglikanismu zahrnují! Skorem v každé rodině vyskytne se vám jiná víra! Tak málo si troufáte na obecnost, že jste přenechali tento název čestný církve katolické neboli obecné původní církvi staré, která se jím honosí a rozeznává po celém světě. Vám však jest vlastní jenom onen duch, jenž dělí a tříští bez konce — to je vaše podstatná známka. Tož nejste tedy pravou církví Kristovou.

Pravá církev jest apoštolská. Poněvadž nemůže nikdy zahynouti, je nutno, aby její pastýři jeden po druhém nepřerušitě po sobě následovali tak, že je možno v kterémkoli okamžiku jejího trvání jíti nepřerušeným chodem od pastýřů dnešních zpět až k apoštolům. A vy, vy nemáte předchůdců! Vy jste zapřeli všecku minulost a nemůžete se vykázati řadou předchůdců svých, která by sahala až ke Kristu. Ba co dím, řadou? Ani jednoho, za celých patnáct století jediného nedovedete udati, jenž by byl učil totéž, co vy. Nejste tedy církví pravou.

Konečně tato jedna, obecná a apoštolská církev jest ovšem též viditelná. Byla jí vždy. Ale řekněte vy, kde byla vaše církev před Luterem? Ukažte společnost, která by byla před tímto odpadlým mnichem vyznávala vaše učení?! A na to oni, hle, dí Lammenais ve svém spise *Essai sur l'indifférence**), vizte, jak pilně listují v dějinách kacířství, jak shledávají různé cary bludařské a jak na cestě věků chvatně sbírají v různých od sebe vzdálených obdobích znečištěné, odložené kusy oděvu dávno zapomenutých bludařů, aby si z toho mohli poříditi slavnostní úbor, jímž ovšem nicméně nedovedou zakryti svou nahotu. Nacházejí-li, že v V. století Vigilantius zavrhoval úctu ostatků svatých, že ve stol. X. Berengar popíral skutečnou přítomnost Páně v Nejsvětější Svátosti, najde se též, že tito bludaři, jakmile byli církví odsouzeni, neměli téměř stoupenců, ano, že jeden

*) I. c. t. I. c. VI.

Vzděl. knih. katol.: Církev.

z nich veřejně svůj blud i odpřisáhl. A ostatně nejen, že neměli žádného bludu s reformátory společného, nýbrž lišili se nadto od nich v mnohých věcech velice důležitých. Marně je tedy burcuji z jejich hrobů, aby se dali od jejich stínů kletbou stížených přijmouti za vlastní děti. Prvních deset století jim naprosto uniklo, a jim k útěše zbývá jediné hledati si předky mezi Albigenskými, zlopověstnou to odnoží Manicheů, kteří z východu se dostali do Itálie a odtud do Francie, ohrožující obyvatelstvo tamější nevidanými zločiny — a pak mezi Valdenskými, hrstkou to neslavných fanatiků, kteří drželi mnohou nauku, již právě reformátoři zavrhovali a kteří zase naopak zavrhovali větší díl nauky reformační. Konečně stydíce se za předky, jež si byli sami vynašli, zřikají se novotáři zpřízněností této stejně nečestné jako liché a přestávají na tom že tvrdí: vždy bylo v katolické církvi jisté množství tajných spravedlivých, kteří skrytě vyznávali zásady reformátorů. „Ale“ — dělí na to katolíci — „byli-li tito domnělí spravedliví tak ztajeni, že nezůstalo po nich ani stopy, jak jste mohli odhaliti, že skutečně byli a žili? Jak můžete tak přesně znáti utajované smýšlení lidí, jehož oni nikdy neprojeví? Toť znamenité: odhaliti spravedlivé, celému světu nepovědomé a jedním tahem pera je umět vyvolat, abyste se tím způsobem vyhnuli nepřijemnému usvědčení! Avšak i když připustíme vaši nesmyslnou myšlenku o „nepovědomých spravedlivých“, přec vaše odpověď neznamená nic a nijak vás nespasí, neboť tito neviditelní spravedliví nemohou se přec sestaviti v církev viditelnou, a my chceme, abyste nám ukázali církev viditelnou, složenou z věřících a představených. A to jste nemohli a nikdy moci nebudete. Tož nejste, pravím ještě jednou, církví pravou.“

IV.

A tak padly ještě za živobytí Luterova hradby města Božího: zmizely zřejmě známky, jež Bůh vtiskl na čelo církve své, aby se jimi rozeznávala. To již ne-

byla církev, to byli již jen jednotlivci, listující v tajuplné temné knize a upravující si z ní své náboženství. A to nejen že se zřítily věže a viditelné hradby města Božího zevně; uvnitř hlodalo volné zkoumání na člancích víry, komolilo svaté knihy, rvalo z nich celé stránky, zavrhovalo sedmero svátostí — tam až na dvě — onde na tři a dovršilo zkázu zrušením hierarchie. Jindřich VIII. řekl: „Papeže ne — toliko biskupy!“ Luther řekl: „Kněze ne — jen kazatele.“ A přčetné sekty řekly: „Kazatele ne, každý jest si sám prorokem i učitelem i knězem.“

Tak tomu bylo již v prvních dnech reformace. Bylo nasnadě míti za to, že protestantismus otrávený svou vlastní hlavní zásadou nevydrží těchto ran a že co nevidět zajde. Bossuet aspoň o tom nepochyboval. Podrobuje tuto živou ránu reformace svému hroznému pitevnickému noži, znova a znova opakuje předpověď jejího blízkého zániku. „Zdroj všeho zla jest,“ tak, píše „že ti, již se nehrozili provésti reformaci odtržením od církve, viděli se nuceni vyvrátiti posvátnou autoritu církve, ježto právě ona se stavěla novotám jejich v cestu jako hráz nejmocnější. A protož nemohou jim býti usnesení sněmů církevních, souhlasná nauka sv. Otců ani starobylá tradice apoštolské stolice a církve katolické posvátnými a nedotknutelnými pravidly, jako jimi byly dříve. Každý si staví svou vlastní stolicí a na ní jest si rozhodčím své víry sám; a ačkoliv se zdá, že novotáři chtěli spoutati libovůli duchů hrázi Písma svatého, přece, poněvadž se to stalo tím způsobem, že každý věřící jest jeho vykladatelem a smí věřiti, že Duch Svätý výklad ten mu diktuje, není tedy jednotlivce, který by se nedomníval na základě této nauky býti oprávněn k tomu, aby se svým vlastním myšlenkám klaněl, své bludné názory za svaté považoval, ano za božské vše, co myslí. Bylo proto zcela možno předvídati, že libovůle, nejsouc ničím obmezována, bude ploditi nové sekty bez konce; že tvrdošíjnost bude nepřekonatelná a že jedni nepřestanou se přítí a své sny za vnuknutí Boží vydávati, kdežto druzí opět nemohouce naprosto uznati velebnost božské víry v nauce, která je

rozdrásána tolika sektami, a jsouce unaveni tolika klamnými výmysly, půjdou si konečně hledat osudného klidu a úplně nezávislosti v lhostejnosti náboženské a v atheismu.*) A jinde: „Bylo samozřejmo, že následkem zásady volného zkoumání půjde jeden článek víry za druhým; že duchové jednou rozpoutaní a sami sobě ponechání nedají se ničím obmezovati a že tak lhostejnost náboženská bude nešťastným plodem hádek a sporů, jež v celém křesťanstvu byly rozvířeny, a ovšem též neblahým koncem, k němuž reformace dospěje.“**)

A když byl Bossuet takto předpověděl, že protestantismus dojde konečně k úplně lhostejnosti náboženské, předvídal i druhý, bližší jeho konec u mnohých, totiž návrat duší zklamaných a poučených neblahými následky zásady volného zkoumání do církve katolické: „Nehodlám vám, křesťané, líčiti osud bludařství našich posledních věků, ani určovati zřetelněji osudný cíl, u něhož určil Bůh zastaviti jeho běh. Avšak neklamuli se, a jestliže vzpomínáje věků minulých usuzují na přítomnost, troufám si tvrditi, a kdo je rozumný dá mi za pravdu, že dny zaslepenosti pominuly a že přichází čas, kdy nastane prohlédnutí.“***)

V.

A přec — pravím s důrazem — toto proroctví se neuskutečnilo. Zásada volného zkoumání, tento jed osudný, náboženství protestantského nezabil. Po třech stoletích trvá dál a na pohled pevné jako za prvních svých dnů. Ba, zdá se, že pevněji, neboť prvotní záchvaty pominuly a dnes nelze mu již konce předvídati. Odkud to? Jak bylo možno uvarovati se důsledků zásady tak nebezpečné?

Příčina toho jest věc v dějinách ojedinělá: reformace, seznávajíc totiž z oněch smrtonosných zjevů, že hyne, zřekla se své základní zásady a pokatoličila

*) Bossuet: Oraison funèbre de la reine d'Angleterre.

***) Bossuet: IVe Avertissement aux protestants III. p. § 3.

****) Bossuet: Oraison funèbre de la reine d'Angleterre.

se. Podržela ji — tuto zásadu volného zkoumání Písma sv. — jenom jako zbraň proti církvi. Aby se však zachovala na živu, vrátila se k zásadě katolické, totiž k zásadě autority.

Toť vskutku něco nevidaného: aby náboženství zmírajíc na svou vlastní základní zásadu přijalo za základ zásadu cizí, by se udrželo na živu; ba, co dím, aby se náboženství chtělo uchrániti smrti návratem k zásadě, kterou bylo zapřelo při svém zrození!

Ano, sotva že reformátoři vedeni ne svým bystrozrakem, nýbrž neúprosnou logikou dospěli tam, kam původně ani nepředvídali, ani nechtěli, totiž k této zásadě volného zkoumání, již viděli, že provedli — budiž mi prominuto to slovo — hloupost. V takovém ovzduší nelze býti živu; na podkladě tak pohyblivém nelze nic založiti. Každého dne byl nový článek víry, nová roztržka, a to každý den ve jménu téže zásady. A protidůkaz nějaký nebyl možný. Nebylo prostředku, kterým by bylo lze dosíci pokoje a trochu kázně a jakés takés jednoty. Tu nesvedl nic ani vášnivý duch Luterův, ani chladnokrevná a krutá autorita Kalvinova, ani vldídnost Bézova, ani zasmušilost Melanchtonova. Reforma šla dál a dál. Bylo to nekonečné drobení. Co počítí? Vrátili se k zásadě, která jedinéje s to, aby sloučila duše v jednotu, totiž k zásadě autority. Ale to nebylo tak snadno! Vždyť tu zásadu tolik byli poplvali! A daly se předvídati výbuchy posměchu a hněvu těch, kterým bylo slibováno, že všecka pouta budou rozdracena. Ale šlo o život, neboť anarchie vzrůstající den co den, jak byla patrná, zachvacovala a nesla s sebou vše do propasti . . .

„Potrvá-li svět ještě dále,“ psal Luter Zwinglimu, „bude nutno pro zachování jednoty proti přerůzným výkladům Písma, jak se dnes dějí, vrátiti a utéci se k dekretům sněmů církevních.“ *) A mezitím co se Luter dožadoval autority koncilů, dožadoval se Melanchton

*) Si diutius steterit mundus, iterum erit necessarium, propter diversas Scripturae interpretationes quae nunc sunt, ad conservandam fidei unitatem, ut conciliorum decreta recipiamus atque ad ea confugiamus. (Luth. ad Zwinglium).

autority biskupů. „Církev potřebuje dozorců, kteří by bděli nad zachováním pořádku, kteří by dohlíželi na ty, kdož k službě církevní poslání jsou, kteří by bděli nad přesností nauky, již kněží hlásají a kteří by byli rozhodčími soudci ve věcech církevních, takže, kdyby biskupové nebyli, musili bychom je zaříditi.“ Ano, došlo to tak daleko, že bylo postrádáno i autority papežovy. „Jedinovláda papežova,“ dí Melanchton dále, „byla by rovněž velice prospěšná k udržení jednoty víry mezi národy tak různými.“ *) A Grotius: „Bez svrchovanosti papežské nelze učiniti sporům a hádkám přítrž.“ **) A Kalvin: „Bůh postavil trůn své bohopocty v střed světa a naň posadil jediného velekněze, aby všichni vidouce ho, snáze mohli se jednoty držeti.“ ***) A Melanchton dodal: „V tom se shodují našinci všichni.“ Ale bylo již pozdě. K papeži římskému, tolik potupenému a zhanobenému, nebylo se lze vrátiti. Musili si tedy udělati papeže jiného.

Zkusili to nejprve s papežem papírovým podle posměšného slova Bucerova. Luter vydal závazný katechismus, navrhuje ihned do horoucích pekel a vylučuje z církve každého, kdo by se od něho, slovem uchýloval. Kalvin sestavil svou nauku v celek a vyslovil nejpřísnější, dokonce i časné tresty na ty, kdo by odporovali. Pak shromáždili se na sněm do Augšpurku, sestavili vyznání víry a ustanovili, že je všickni slavně pod přísahou přijmou a že mu nikdy nebudou odporovati. Je třeba čísti v Bossuetovi tragickou a výmluvnou historii o onom prvním vyznání víry, a jak tento veliký biskup dokazuje Jurieu-ovi a Claude-ovi, „že zavazující se pod přísahou podrobili se všemu, cokoli bude na sněmu, jemuž podle jejich domněni předsedá sám Duch Svatý, usneseno,“ opouštějí vlastně zásadu protestantskou a vracejí se k zásadě katolické. †) Vědělo se to ovšem, avšak nutnost za-

*) Melancht. Resp. ad Bell.

**) Grot. Votum pro pace Ecclesiae.

***) Calv. Instit. VI. § 2.

†) Bossuet: Histoire des variations, I. III., Conférence avec M. Claude sur la matière de l'Église.

chovati život nutkala. A tak brzy zas zavedeny byly sněmy pode jménem synod provinciálních, národních s právem trestati vyloučením z církve ty, kteří by se zpěchovali podrobiti se jejich ustanovením. *) Ovšem duchů tak pobouřených nebylo, pravda, snadno přiměti k poslušnosti tak veliké. Nicméně logika krok za krokem mluvila důtklivěji nežli pýcha. Ti, již nebyli s augsburgskou formulí vyznání víry spokojeni, udělali si jiné. A bylo jich vždy více a více. Ke každé z nich příznávalo se množství těch, kteří ji přijali, jí své ditky učili a příznávali se k ní právě tím způsobem, jako se katolíci k svému vyznání víry příznávají, totiž na základě ústního podání (poučování) a autority; tak povstala pod značkou protestantskou celá řada církvíček, které žily a žijí na podkladě čistě katolickém.

Pozorujte osadu protestantskou a přirovejte ji k osadě katolické! Kde je jaký rozdíl pokud se týče zásady a pravidla víry? Protestant jde na kázání tak jako katolík na mši svatou. Poslouchá tak svého kazatele jako katolík svého faráře. A badá a zkoumá snad sám osobně v bibli, čemu má o Bohu, o Kristu Pánu věřiti? Nikoli. Věří svému pastorovi. Osobně zkoumají a badají snad jen oni — pastoři — ale věřící nikoli: masa lidu nezkoumá, nebadá, nemůže zkoumati ani badati. — Věří jen. Spory a hádky rozvířené zásadou volného zkoumání vybíjejí se daleko a vysoko nad její hlavou, totiž mezi jejími církevními představenými. A to ještě jen velmi zřídka! Co pastorů nebadá, nezkoumá vůbec nic, nýbrž přijímá nauku církve jako hotovou již od své konsistoře a žije tudíž v této příčině rovněž p o k a t o l i c k u! Hle, kam dospěli! Toť si ovšem mohli dopřáti zřeknouti se autority v teorii, když se v praxi k ní vrátili!

*) „Slibujeme před Bohem, že se podrobíme všemu, co bude na vašem sv. sněmu rozhodnuto i ustanoveno a že toho dbáti a všemi silami prováděti chceme, jsouce přesvědčeni, že sněmu předsedati bude sám Bůh a že vésti vás bude svým Duchem Svatým podle pravidla slova svého ve všelikou pravdu a spravedlnost“ (Synoda protest. ve Vitřé r. 1617.) Ani katolíci neslibují tolik koncilu vatikánskému. Viz též synodu v Sainte-foi r. 1578. (Bossuet: Exposition de la doctrine catholique § XX)

Toto podivné stanovisko neušlo ovšem všechněm protestantům. „Af říkají naši bohoslovectí učenci co říkají, píše Perthes — však základní zásada obou církví je prakticky táž; a církev reformovaná neobstála by, kdyby, místo aby požadovala víry z poslušnosti vůči církvi viditelné, tak jak je tomu u katolíků, chtěla snad spočívatí na vlastním badání a volném dohadu každého jednotlivého věřícího. Církev protestantská na jedné straně tedy přijímá nejprve každého ze svých ve své lůno, pak jej poučuje a vychovává vskutku právě tak jako katolická, obepíná a řídí celý život lidu svými zvyklostmi a vštěpuje všem svého ducha. A na druhé straně nepřestává přec tvrditi a učiti — ovšem teoreticky — že základem čistého křesťanství jest volné zkoumání každého jednotlivce.“ *)

Ba stalo se následkem tohoto nedůsledného stanoviska a pro zachování jednoty, které co chvíle hrozí porucha, že byla autorita pastora zveličována a povinná poslušnost věřících k němu upřílišňována, takže každou chvíli je slyšeti z řad protestantských výkřik odporu a nevole, že synové volného zkoumání jsou ve víře své více zotročováni nežli sami katolíci. „Nelze si představití otroctví hanebnějšího, dí Harless, nežli když církev nutí věřící, aby skláněli hlavy své pode jho, které bohovědečtí učenci na ně vkládají dnes tak, zítra onak!“ **)

A co více, tohoto jha nauky — podstatě reformace tolik se přičícího — nebylo ještě dosti. Ještě mu zavolány byly na pomoc: žezlo a meč. Náboženství toto, jež tak hrdě položilo za základ svůj svobodu a volnost zkoumání, prohlašovalo všude vladaře za hlavu církve.***)

*) Perthes: *Quevres complètes* t. III. p. 213.

**) Harless: *Feuille périodique* t. I. p. 33. Burke poznámenává totéž t. IV. u 37.

**) Počátek učinil bez rozpaku Luter (*Quevres* XIV. 520, XIX. 287). Příkladem jeho následoval v Curychu Zwingli (*Doellinger, L'Église et les églises* p. 302.). V Naumburku pak dokazoval texty Písma Melancthon, že církev má býti podřízena moci světské. Grotius konečně sepsal celé dílo, aby dokázal, že vladaři světsí jsou rozhodčími soudci v otázkách náboženských a svrchovanými pány víry: *De imperio*

Zpočátku činilo to sice s ostychem, rdíc se hanbou, ale pak se tím na konec i honosilo. „Je jisto, píše Jurieu, že vladaři jsou rození náčelníci církve křesťanské, jsouce hlavou církve i státu zároveň.“

Tak učiněn krok o celých pět století nazpět; odhroza jedním rázem ona zvláštní povznesenost církve katolické, jež první a jediná má sice moc světskou u větší účtě než kdo jiný, nicméně však stojí vedle ní volná a nezávislá, ochotná prolévatí krev, jak se vskutku též tisíckrát dalo, raději, nežli by se zřekla svobody, kterou od zakladatele svého obdržela. Od protestantismu, nehledě než jen k jeho základní zásadě, dalo se čekati totéž, ano i více. Ale na klamném stanovisku nedá se dělati, co by kdo chtěl. Bylo nejprve nutné zachovati život, a to nešlo jinak, nežli když bylo nedůsledné jho nauky opřeno o jiné, ještě nedůslednější jho síly a moci hmotné.

A tak viděla Evropa v hlubokém úžasu, jak protestantismus sám dává ruce v pouta moci světské, ji na pomoc volá a za svou svobodu náboženskou v náhradu od ní možnost živu být dostává. Tak přestal býti náboženstvím svobodným, od Boha — a stal se jen odvětvím světské správy civilní, asi jako vody, lesy a prostředky dopravní. Je čímsi, co je spravováno státem a má společnou „nesmrtelnost“ s ním.

Jen tak přetrval protestantismus věky; jen tak odvrátil nebo aspoň na čas zadržel úplný rozvrat nauky, jenž jest nutný následek zásady volného zkoumání. „Tento veliký pokus osvoboditi myšlenku lidskou, jak se vyslovuje Guizot, dospěl pouze tam, že místo poroby duchovní přivodil zotročení pode jho hmotné. Na místo papeže, nástupce svatého Petra, papeže — laika! Ale nebylo možno jinak udržeti se na živu.“

Jako budova již od základu podle špatného plánu vystavěná a již před dokončením trhlinami porušená přetrvává nicméně drahně let jen zásluhou svých želez-

summarum potestatum circa sacra. Dílo to, dí Possuet, podivuhodné a liché učenosti; z této zbrojnice čerpal články Jurieu a jini.

ných svor a opěrných pilířů, tak dluhuje též protestantismus díky za své nečekané trvání jen principu katolickému, jež znovu vzkřísil, jen aby se na živu uchoval, a pak moci světské, která více než dvě století jej podpirá a spájí.

KAPITOLA DRUHÁ.

Jak se dá vysvětliti, že protestantismus ještě trvá a že svým vlastním principem se nezahubil.

(Pokračování.)

I.

Podařilo-li se protestantismu prostředky právě uvedenými zastaviti poněkud rozklad, který nutně ze zásady volného zkoumání vyvěrá, přece není s to, aby zamezil anebo aspoň zeslabil jiný následek. Dušem něžným, hlubokým, dušem, které touží po nekonečnu, nedovedl protestantismus poskytnouti stravy leč nedostatečné. Troufám si tvrditi, že již vznik protestantismu nebyl šťastný. Logika událostí, jež mnohdy je neúprosně krutá, přiměla reformátory k tomu, že volky nevolky ničili, že nohama drtili nejkrásnější a nejbláživější květy katolicismu a že ponechávali jen květy hořké: snesitelné, jsou-li vedle nich jiné, které jejich hořkost mírní; nesnesitelné však, jsou-li samy.

Začali toto své zavrhování naukou o odpustcích. Co je útěchy plnějšího, co sladšího lidské duši nežli právě tato nauka o odpustcích? Jak je možno, že se někdo proti nim staví? Vždyť odpustky jsou v našem životě olejem, který chladí běh kol a per. Zrušte odpustky a nebude ani lásce možno živu býti. A proto Bůh chtěl tomu, aby náš poměr k němu nebyl upraven jen podle přísné spravedlnosti, nýbrž shovíváním a odpouštěním (odpustky). Za ubohé hříšníky, kteří neuplácejí tolik, kolik mají, prohlásil, že s uspokojením přijme dostiučinění spravedlivých, kteří splácejí opět více

nežli jsou povinni. Za otce, jenž se nemodlí, Bohu neslouží a jej uráží — přijímá slzy jeho spravedlivé družky, modlitby jeho dítek. Jejich nevinnost příkrývá množství jeho vin; a poněvadž vzájemné zadostčinění lidské by bylo mnohdy nedostatečné, Bůh postavil do středu těch, kteří se zde na zemi modlí, milují a zadostčiní, svého božského Syna; dal mu zroditi se z jedné z našich lidských rodin, aby jeho zásluhy mohly nám býti přivlastněny a aby našim zásluhám mohly dodati postavitelnosti, které ony samy ze sebe nemají. Kde nalézt co krásnějšího nad tuto nauku? Je možno míti Bohu ve zlé, že chce shovívavě promíjeti a odpouštět? Je snad proto nespravedlivý? Neděláme-li my to denně? A hle, protestanté nauku tuto přece zavrhl. Zrušili odpustky a zůstavili člověka (samotna) s jeho vinami a s jeho zásluhami nepatrnými před tváří Toho, o němž dí apoštol: „Hrozné jest upadnouti v ruce Boha živého — horrendum est incidere in manus Dei viventis.“*)

Od nauky o odpustcích došel protestantismus zcela důsledně k popírání nauky o očistci. Nauka o očistci je překrásná. Zavrhněte ji — a zůstane jen nebe a peklo. Je nutno umřít naprosto bez hříchu, naprosto bez viny, takže již není třeba nic spláceti — jinak jsi zavržen v peklo. Ale kolik lidí umírá tak? Co drahých bytostí umírá nám, o nichž tušíme, že nejsou asi ještě hodny vejíti hned v nebe, ježto mají ještě cosi splatiti a odčiniti — však si to sami v srdci přes všecku něžnou lásku svou k nim říci musíme — a které přece pekla nezaslужují, byťli příliš dobří, příliš spravedliví a poctiví a příliš horliví v dobrém, aby je Bůh na věky od sebe zavrhl! Tu církev skýtá útěchy. Čím hrozněji líčí očistec, tím jej dělá blaživějším. Čím více ukazuje, jak plameny jeho jsou pronikavé a mnohdy právě tak kruté jako pekelné, tím více mi tím skýtá útěchy: vždyť tím spíše mohou tam dojiti očištění potřebného ti, jež mám tolik rád. A protestantismus zavrhl tuto nauku, a to lehkomyšlně a nerozvážně. A od té chvíle není, nedím pro toho, jenž umírá, nýbrž pro ty, kteří jej milují a pro

*) K Žid. 10, 31.

něho pláčí, než tato dvojí možnost: buď nebe anebo peklo — a to je mnohdy hrozné.

Protestantismus zašel ještě dále. V záchvatu zuřivosti, jež bořila, drtila, nohama po všem šlapala, sáhl i na květ všech květů vzácnější, něžnější a posvátnější: na modlitbu za mrtvé. Logika jej k tomu nutila, ale ta je v mnohých případech trestem. Církev učí, že můžeme svému miláčku, když nám ho smrt vezme, pomáhati. Zbudovati pomník, věnčiti a krášlit hrob, vzpomínati jména jeho s láskou a vděčností, jest ovšem také něco — avšak církev učí, že můžeme činiti daleko více. Jako jsme jej ondy zahrnovali láskou a tiskli v své náruči a na své srdce, tak můžeme dnes, i když ho není mezi námi, modlitbami, dobrými skutky a zbožným připomínáním jemu pomáhati, muky jeho mírniti a blaženost jeho uspišiti. Co lze namítati proti tomu? Není-liž to krásné a tedy i pravdivé? Či jakže? Bůh mi dovolil, ano přikázal ctíti, milovati otce a matku a sloužiti jim — ba, nebylo ani třeba mně to poroučeti, mé srdce mi to již říkalo samo; a nyní, když jsem je ztratil, a Bůh mi dovoluje i nadále jim býti ku pomoci a k službám, vám by se to zdálo špatným a zlým? Nechápete-li, že to, co je vnitřní tužba, hluboko v přirozenost vepsaná a nezloinná tužba duše mé, jest zároveň též jisté hnutí od Boha, jenž mne k obrazu svému stvořil?

Týmž způsobem počínal si protestantismus ve všech ostatních věcech věroučných. Katolicismus má totiž vedle každého článku víry, jenž jest obsahem svým hrozný, jiný, který význam jeho zmiňuje a zpřijemňuje. A tím právě církev katolická duše uchvacuje, poutá, ovládá a okouzluje. Protestantismus však zrušil tyto roztomilé a útěchy plné články střední a neponechav než ona dogmata hrozná, naplnil duše lidské hlubokým pocitem hrůzy, jenž mrazí. Uvedme na to ještě další dva nebo tři doklady.

Co může býti milejšího nežli sám Pán náš, Ježíš Kristus? Proč se chvěti před jeho křížem, na němž jsou zbodeny jeho ruce i nohy a otevřeno jeho srdce? A přec může i kříž naši duši v jistém stavu jejím

děsiti. Jak? K tomu že mám jíti, jež jsem tolik urážel? Ty nohy, ty ruce — to já je zprorázel! Já probodl ten bok! Ach, ukryjte mne před hněvem beránka, jež jsem mučil a na smrt vydal! A tu církev staví mezi hříšníka a mezi Krista nebeskou prostřednicí: ženu, pannu, matku, matku Boha i člověka. Ó, jak bylo jen možno zavrhnouti tento vynález lásky? Jak bylo jen možno mysliti, že Kristus, Spasitel, nekonečný Bůh, by žárlil na tvora, na tvora, jež si matkou učinil? Jak možno míti za to, že krupěj vody, byf sebe čistší, sebe jasnější a třeba i samým žářem slunečním byla prošla a zářila, že by ta krupěj mohla nějak zastíniti celý nesmírný oceán? A přece se tak domnívali — a báli se o ten oceán! A jako církev provádějíc soustavně nauku o prostřednicích našich až do konce umístila za Pannou Marii jako přímluvce a ochránce, apoštoly, mučedníky, panny a svaté vůbec, tak zase protestantismus nanášeje dále své barvy a odstíny drsné a nekladné, zavrhl všechny tyto prostředníky a zůstavil člověka samotna, vši pomoci zbavena, zohavena tváří v tvář velebnosti a nekonečné spravedlnosti Boží. Toť druhý důvod oné hluboko citěné hrůzy, o níž jsem se shora zmínil a která v protestantismu duše svírá a tísní.

A ještě se stupňuje tím, že člověk není jenom nicotný nýbrž i hříšný před Bohem. Hřeší — hřeší den co den. Život jeho, čím delší, tím více bývá vinami obtížen. A tu se mu nabízí v církvi katolické obdivuhodné zřízení. Hřešil's — snad bys pekla zasluhoval. Ale hle! — máš tu z pověď, můžeš litovati, rozhřešení a odpuštění dojíti! Není-li to zřízení božské? Protestantismus zrušil i to. A teď musí tedy člověk nésti hřích svůj na sobě dál, musí hledět naň zapomenouti, musí hledět se přesvědčiti, že Bůh je dobrý a že nás trestati nebude. Podaří-li se to, následuje opětý pád, zlý návyk — a na konec zatvrzelost. Nepodaří-li se, aby se tak přesvědčil, vznikne hrůza a beznaděje! „Ach, co bych dala za to, říkala Mme de Staël, kdybych mohla pokleknouti u katolické zpovědnice!“ — A Naville dí: „Kdo by se nezahleděl toužebným pohledem na katolickou zpovědnici?“ Kdož by si nepřál v hořkých

výčitkách, v nejistotě, má-li od Boha odpuštěno, slyšeti z úst, která mocí Kristovou to mohou říci: „Jdi v pokoji — odpouštějí se tobě hříškové?“*)

Avšak nejhlubší ránu zasadil protestantismus duším tím, že zrušil svátost oltářní. Luter to tušil a chápal svým bystrým duchem, že ponechati duše lidské bez Boha, bez jeho skutečné přítomnosti, je tolik, jako vzítí jim smysl života. A proto skutečnou přítomnost aspoň po dobu trvání mše svaté podržel. Avšak suchý a chladný Kalvín zavrhl ji docela. A tak v protestantismu nejen že není již oné svrchovaně mocné pobídky k svatému životu, k oné lítosti, k novému pevnému předsevzetí, k touze po nevinnosti, kterou vnuká tužba býti co možno hoden onoho hosta, jenž má k nám přijíti — nýbrž není tam ani spojení s Bohem, tento toužebný požadavek, sen a ideál přemnohých — a to právě lepších duší! Protestantismus je zahrada zpustošená, z níž byly květy nejkrasší, nejlíbější, nejvonnější, nejhezčí a nejvzácnější vytrhány a kde nezůstalo leč trní.

Není nesnadno ve všech těchto různých negacích postřehnouti zásadu, o níž jsem se již jindy zmínil, a z níž vlastně všecko toto zavrhování různých pravd věroučných vyplývá. Protestantismus nemohl snést křesťanství celého. Křesťanství je láska; láska bezmezná, která se sklání k člověku nejen, aby ho chránila, nýbrž aby ho i unášela a obdivem uchvacovala. K tomu cíli nalézáme v křesťanství nejen to, co je nutné, nýbrž i to, co je nadbytečné. A to nemůže protestantismus pochopiti. Že Bůh dává člověku to, čeho potřebuje — budiž! — však sotva i to zaslouží; ale že by mu dával nadbytek, hojnost, že by ho dary svými přímo zasypával — ne — to není možné! Tak protestantismus přijal, že Bůh člověka miluje; ale že ho miluje přímo vášnivě, přímo nerozumně, nad míru — to zavrhl. A tudíž zavrhl též vše, v čem tuto přílišnou lásku viděl. Připustil, že Bůh za člověka umřel; ale nepřipustil, že umřel

*) Thèse défendue devant l'Académie de Genève par Naville (1839).

za všechny lidi i za nevěřící — to je mu příliš. Připustil, že Bůh sestupuje na oltář při mši svaté; ale že na něm dlí stále, vždy, dnem i nocí — toť příliš. Připustil u Boha spravedlnost, ano i slitování a milosrdenství — lásky nepřipustil.

Avšak co se ještě musilo státi? Řekl jsem to již jinde — budiž mi dovoleno, abych to připomněl. Poněvadž Bůh protestantský je Bůh „moudrý a rozumný,“ nepřítel všech přílišností v svém poměru k člověku — tož člověk opět se své strany byl též moudrý, rozumný a nepřítel všech přílišností v svém poměru k Bohu. Jeho Bůh neprovedl žádného „nerozumu“ k vůli člověku; a člověk neprovedl žádného „nerozumu“ k vůli Bohu. Nerozum je přece žiti v dokonalé čistotě, odříkati se největšího blaha pozemského, slasti lásky; protestant si jich neodepřel. Je nerozum zasvětit život službě chudých, často tak nezhledných a nevděčných; protestant se jí nezasvětil. Je však rozumné a slušné vésti život zbožný, poctivý, v přesném plnění povinností; protestant žil zbožně, poctivě, svědomitě. Místo aby byl hrdinou (heroem), byl jen přesným (správným) člověkem. Než, může-liž býti posledním cílem náboženství vpravdě božského, vésti lidi jen k tomu, aby byli lidmi „správnými?“ To může stačiti jen jistým duším — davu — a to ještě stěží. Neboť tato „správnost“ jest přece cosi nižšího, druhořadného — a není s to, aby zaujala a ukojila duše velké. Ty mají vedle oné přesné správnosti, která ovšem nesmí chyběti, potřebí něčeho hrdinského, nesobeckého, těm je potřebí blaha prýstícího ze sebeobětování úplného, slasti z lásky výstřední, bez naděje, že dojdou odměny a porozumění, ano s tajnou tužbou, aby se jim dostalo zapomenutí a zneuznání jako Spasitelů. A toto hrdinství je obvyklý, řádný zjev katolicismu. Odtud právě rodí se apoštolové, mučedníci, panny, karmelitě, sestry božské lásky a milosrdné sestry — čehož všeho protestantismus nezná, nemůže znáti. Ten zná jen lidi přesné povinnosti; vychovává jen člověka „poctivého.“ To ovšem není mnoho, Jupiter (pohanství) to dovedl

těž — a pro tohle nebylo třeba Bohu sestoupiti s nebe a pro cosi tak nepatrného dát se pověsiti na kříž!

Touto pranizkou, bezvýznamnou úrovní protestantismu trpěly sice duše vždy i dříve; dusily se v těchto obzorech úzkých a nevzdušných; avšak čím hlubšími se stávají srdce, tím více tím trpí. Touží po světle, po ideálu, po božství — a nenalézají. Dusí se a trpí.

II.

Rozkladný proces, jenž ze zásady svobodného zkoumání vyvěrá, podařilo se protestantismu zadržeti ostatně jen z dánlivě. Ani princip autority věroučné, jejíž znovu zavedli, aby davy lidu věřícího v jednotě udrželi, ani princip jednoty správní, k němuž sáhli, aby duchy nepokojné zkrotili — to vše nestačilo k onomu cíli. Duch rozkladu pronikal všecky hráze. A logická důslednost ovládla jediné. Volné zkoumání ač potíráno a obmezováno konečně přec zpřetrhalo svá pouta a rozdrobilo vše. Dnes není protestantismus již vlastně zvláštní druh bludařství. Není to zvláštní náboženství, nýbrž spíše obecní stánek, pod jehož přístřeším našlo skrýš svou nespočetné množství různých náboženských vyznání.

„Tento název: „protestant“ společný tolika lidem, dí sám evangelický pastor Steeg, zakrývá mnoho růzností. Vyskytají se v téže zemi, v témž městě, v téže ulici. A jsou to různosti snad jen menšího dosahu? Nikoli. Jsou mnohdy hlubokého dosahu. Jaký rozdíl dělí církev anglikánskou vyznávající symbolum sv. Athanasia od církví unitářských, kterým pouhé slovo Trojice je rouháním? Luterán považuje svátosti za nástroje milosti boží; Kalvín vidí v nich pouze znamení „na památku.“ Kterým vyznáním víry, kterým katechismem dali by se sjednotiti baptisté, methodisté, sekty, jež založil: Penn, Zinzendorf, Irwing, Darby Rapp, Michael Hahn atd. nemluvě ani o velkých církvích oficiálních. Jdeme-li pak od církví k jednotlivcům, kteří jsou jejich údy, naskýtají se nám různosti ještě větší. Lze zcela

otevřeně tvrditi, že není jediného předmětu věroučného, o němž by jedni nepřipouštěli to, co druzí zavrhuji, anebo co by nebylo podrobena výkladům zcela se různicím. Nemluvím tu o věcech vedlejších, méně důležitých, nýbrž o člancích víry tak zv. základních (fundamentálních), o těch, které vyslovují nauku o osobě Ježíše Krista, o jeho díle, o povaze hříchu, o autoritě Písma. Týchž slov: vykoupení, modlitba, milost, Duch Svatý, církev, obrácení, spasení, užívají sice všickni, ale v různém smyslu. Všecku tu vzdálenost, která leží mezi ultralutherány a puseisty, kteří sousedí s Římem, a latitudináři neboli liberály obviňovanými z radikalismu, vyplňuje spousta domněnek, odstínů, stupňů, jež vedou nepřetržitě jeden k druhému. A všickni ti, ti na nejzazších křídlech, i ti střední, kteří je navzájem spojují, jsou sloučeni v onen veliký celek, označovaný názvem „protestantismus.“ Všickni ti — ať již náležejí té neb oné církvi, té neb oné sektě, nazývají se a jsou protestanty.“*)

Tento výmluvný výňatek z úřední zprávy, jenž byl předčítán na schůzi 80 pastorů v Paříži r. 1867, a jemuž nikdo neodporoval, zaslouží povšimnutí. Jakmile začali hledat prostředek, kterým by onen chaos zastavili, bylo po shodě a po souhlase. A hned bylo slyšeti náboženské názory nejvýstřednější. Nezbyvalo nic jiného, nežli rozejíti se bez jakéhokoli usnesení.

A nejhroznějším na té věci jest, že protestantismus nemá vůbec moci vyloučiti ze svého středu ty, kteří k těmto výstředním koncům dospívají. Nemá k tomu ani práva ani moci. Ten a onen, jenž v Trojici, vykoupení, v hřích dědičný nevěří, zůstává přec pastorem dál. Onen opět, jenž hlásá odpor proti článkům víry vůbec a šíří nevážnost k bibli a všecko náboženství snižuje na jakýs jen neurčitý deismus, jest úředním kazatelem dál. A onen, jenž zavrhuje zázračné události evangelické a divy Ježíše Krista vyhlašuje za divy magické, ano dokonce snad i za podvod, zůstává

*) Uveřejněno v protest. časopisu: Le disciple du Christ (15. května 1867).

členem samé konsistoře protestantské. Z osmnácti set pastorů holandských bylo lze jednoho dne viděti plných patnáct set, kteří veřejně vyslovili svůj souhlas s Renanovým Životem Ježíše Krista. Chápeme význam takové podívané? Lze si představit ještě hroznější rozklad církve, která se ještě považuje za křesťanskou?

Pod dojmem tohoto nebezpečí, všeobecného a den ke dni vzrůstajícího, zrodila se „aliance evangelická,“ za tím účelem, aby poradou o pravdách nutně k věření potřebných protestantismus upevnila. Konala čtyři sněmy, jež by bylo lze nazvati obecnými: v Londýně, v Paříži, v Berlíně, v Ženevě. Od sněmu ke sněmu byla různost vyznání větší a přítěž věroučná lehčí. V Ženevě bylo vyznání víry, které původně obsahovalo devět článků, zkráceno na čtyry. V Paříži byly už jen tři. Božství Ježíše Krista bylo tam jakž takž nesměle prohlášeno; avšak Trojice, hřích dědičný, zadostiučnění byly škrtnuty. A na posledním sněmu r. 1866 zmizelo z formule i božství Ježíše Krista, a aliance se rozpadla. Je náboženství, které tak daleko zašlo, ještě náboženstvím vůbec a neblíží se k svému skonu?

III.

Při umírání věr bývá tomu jako při umírání jednotlivce: ještě jednou naposled vzepne se život k smělému rozmachu.

Když lampa shasíná, tu ještě naposled vyšlehne jasným plápoem než odumře.

I protestantismus měl tuto chvíli. Nazývají ji jeho probuzením. „Vymaňme se přec jednou ze smrtelných mrákot starého protestantismu, z oné ledové jeho lhostejnosti a děsné prázdnoty, jež v srdci zanechává. Probudme se a hledme se mocným rozmachem přiblížit k Bohu.“ Toto heslo vyvolalo t. zv. probuzení.

„Probuzení,“ dí kterýs hluboký myslitel a spisovatel, zrodilo se z potřeby věřit a z nejasného tušení, že v té reformaci, jakou se za tři století úpadku a roz-

kladu stala, již vlastně žádné víry není. Vyvolala je potřeba naplnit přec prázdná srdce troškout lásky, a vnitřní vědomí, že v pustých a mrazivých pouštech tento nebeský vonný květ neroste. Je folik duši šlechtných na zpráhlých rolích protestantismu a ty čekaly oné vonné tajuplné manny nebeské od svých chrámů, od slova Božího, od té své němé a neživotné večere, která jim klamně Ježíše Krista slibuje a z něho vlastně nic jim neskýtá. Jejich náboženství je vlastně bez víry a bez modlitby — a ony žízni po víře i po modlitbě; jejich náboženství nezná lásky ani sebeobětování — a ony lačnější i po lásce i po sebeoběti; touží po tom, aby se povznesly samy nad sebe a stůj co stůj aspoň trochu života nadpřirozeného získaly. Co tedy počítí? Jejich náboženství není s to, aby je sytilo nekonečnem — a nejen že není s to, nýbrž jim to i znemožňuje. Vyznání víry, správa církve, bohoslužba, kázání — to vše je drží v polospánku, leží na nich jako kámen, který svou chladnou tíží drtí trošku toho života, jenž ještě tu jest; pocívuji zoufalou potřebu nadzvihnouti ten kámen, jenž je rdousí a volnému proudění vzduchu a krve brání. Co tedy, ptám se ještě jednou, počítí? Jsou samy sobě zůstaveny, bez opory: ni slovo, ni sluha církve, ni vyznání víry, ni svátosti jim jí neskýtají; i chápou se tedy jediného prostředku, který jim zbývá — totiž povznášeti se k Bohu, v to moře, dálné a nekonečné, bez vůdce a bez kompassu, a to na vlastních křídlech; jdou — jdou — abych užil podivného slova de Gasparinova, jdou — jako směli větroplavci, aby vyhledaly si přímého setkání s Bohem a aby si tu vyžádaly světla i lásky! Než běda! tu najednou pocívuji v sobě děs a podivnou změnu — někde jako n. př. v Americe a v Anglii náhle rázem, jinde v zemích, v nichž rozumová soudnost má převahu jako ve Francii a v Německu, pomenáhl a nepozorovaně. To je t. zv. obrácení, druhé zrození, nový život. Cítí, jak je šípy božské lásky bodají a jasně světlo shůry osvécuje — a srdce plní se zbožností; ovšem je to zbožnost bez kázně i míry, bez rozvahy, podobná oněm vlnám elektrickým, které v bezmocných anebo nebezpečných

proudech na všech stranách unikají, nejsouce poutány a vedeny přístrojem řídicím.“*)

„Probuzení“ toto vzniklo počátkem devatenáctého století. Jeho největší rozmach spadá mezi 1830—1850; v té době zachvívala se novou nadějí mnohá srdce v Německu, Holandsku, Anglii, Švýcarech, ve Spojených státech amerických, ano i ve Francii, ačkoli Francie protestantská vždy se stavěla proti tomuto hnutí. Dnes zaniklo. Pohřbily je nerozumná přehnanost jedněch podvod druhých a posměch mnohých. Jsouc dítkem volného zkoumání, neslo v sobě toto hnutí touž nemoc jako otec — a touže nemocí musilo též zajíti. Anebo bylo toto hnutí spíše volné zkoumání samo, jež po dvě století byvši poutáno a mírněno, nyní tím hrozivěji se pozvedlo, a když se bylo dožilo týchž zkušeností jako prve, hynulo nyní tím rychleji, čím méně schopno bylo nyní tytéž opory si poríditi, jaké mělo dříve.

Strauss, jenž je svým uštěpačným pohledem pozoroval a jeho se svou ledovou rukou dotýkal, znamenal v něm dvoji proud, jímž se má v dohledné budoucnosti nésti život protestantismu. Je však ještě třetí, jehož neviděl, ba jehož ani viděti nechtěl, a ten dílo rozkladu dokončí. První proud vede k osvícenství, druhý k nevěře, třetí seběře trosečníky a uvede je v katolicismus.

IV.

O prvním zmíním se pouze, abych jej připomněl. Osvícenství je chorobným stavem lidské duše. Víra katolická ji uklidňuje, protestantská ji však činí přepjatou. Mohu-li si totiž upravit víru svou jen podle bible, a mám-li k jejímu porozumění přímé osvěcení Ducha Svatého, kdož mi může brániti považovat za vnuknutí božská i nejbystřednější nápady mého ducha? A to také skutečně bylo vidět na prvních záchvatech reformace: u novokřtěnců, quakerů, puritánů,

*) L'abbè Martin: De l'Avenir du protestantisme et du catholicisme p. 52.

„třesavců“ a u velkého počtu jiných sekt, z nichž byla jedna druhé výstřednější. A to bylo lze znovu pozorovati při t. zv. „probouzení“ protestantském: náhlá obrácení, zrůdné halucinace, zaklínání duchů, naděje těch, kteří očekávali tisíciletou říši Kristovu, duchové oznamující přítomnost svou údery — a všechny ty nerozumné přepjatosti osvícenství. Náš věk, jenž je tak strážlivý, měl příležitost viděti to vše na vlastní oči. Viděl v Anglii, Německu, Holandsku, Spojených státech pietisty, české bratry, methodisty, mormony. Viděl v Americe zástupy těch, kteří vedeni Duchem Svatým se ubírali do pouště a tam se hřížili ve výstřednosti, za něž se lidská přirozenost rdí. O tom bylo by lze se dočísti v knize Petra Cartwrighta, nadepsané: „Kazatel v lesích a západních krajích amerických.“ Tu lze provázeti krok za krokem jednoho z oněch velkých apoštolů na polní tábory lidu a viděti na vlastní oči nejpodivnější scény náboženské přepjatosti i šílenství, jak je vypravuje jejich vlastní původce, jenž z dobrého snad úmyslu snaží se vylíčiti je za zázračné účinky milosti. A kniha tato dočkala se třiceti dvou vydání v Spojených státech — zřejmý to důkaz, jak rozšířeno bylo toto zlo.

Než nechci se osvícenstvím zabývatí podrobněji — není též dnes současnému protestantismu nijak nebezpečno. Zmocňujef se jenom některých duší přepjatých — a to ještě jen na čas. Propast však, která láká všechny, je daleko hlubší: je to rozumářství — (rationalismus). Jsa důsledný právě tak jako osvícenství, ano ještě snad důslednější, jest rationalismus posledním slovem „probuzení“ protestantského v XIX. století jako jím byl u volného zkoumání věku XVI. Mám bibli; než kdo ji čte? — Já. — Kdo rozhoduje o jejím smyslu? — Já. — Že mi Duch Svatý při tom pomáhá, kdo mi to dosvědčuje — a kdo jeho přítomnost rozpoznává? — Já. — A čím — jakým světlem? Světlem svého rozumu. Můj rozum, můj vlastní rozum — ten je tedy posledním slovem všeho. Když však protestant zbavený takto veškeré opory, jak úředně uznané víry, tak náboženské tradice, tak i dědičného vedení

církve — ano těmito věcmi i pohrdající, pokouší se sestaviti si nesmírnou budovu křesťanství sám — tu klopýtá v každém kročejí, tápe v temnotách — až konečně po delší — kratší krisi náboženské úzkostlivosti a krutých pochybnostech spočine v smrtelném spánku nevěry.

Pád ten je neodvratný. Žena může se snad z východiska volného zkoumání povznést až do výšin mystických — ale muž nikoli. A zaoudil-li snad v ně v mladších letech svých, zapadá zmaten a zklamán hlouběji v lhostejnost a pochybnost (scepticismus).

A to je pravý hrob protestantismu. To přiznávají souhlasně všichni velcí jeho duchové, a ti, kteří mezi sluhy církve jeho jsou nejprozíravější, doznávají, že již do toho hrobu nemá daleko, že již jej do něho pochovávají. Jeden z nich troufal si nadepsati knihu svou titulem: *Agonie protestantismu*. A tam dle mezi jiným: „V protestantismu francouzském lze pozorovati tolik příznaků smrti, že se nelze ubrániti domněnce, že dospěl v svém vývoji již tam, kde počíná úpadek a kde je začátek konce. Hodina smrti pro církev Kalvinovou již odbila.*)

V Americe mluví kazatel církve episkopální, Dr. Ewer týmiž slovy smutnými. Troufal si obráti si za předmět svých konferenčních řečí v New-Yorku: *N e z d a r p r o t e s t a n t i s m u*. Dokazuje v nich důkazy nezvratnými, že všude, kde se protestantismus ujal, měl za následek nevěru nejradikálnější, „poněvadž — jak dle — není základním principem protestantismu nic jiného, nežli racionalismus.“**) A v Německu promluvil ve třech svých promluvách, konaných v Lipsku: O úpadku protestantismu Dr. Brüchner slovy rovněž tak jasnými jako Ewer v Americe anebo Gasparin ve Francii.***)

Rozklad jeho je tak patrný, že Scherer mohl napsati: „Dny protestantismu jakožto náboženské soustavy,

*) *Agonie de protestantisme français* p. 7. 8.

**) *Conférences religieuses* p. 302.

***) *Trois conférences tenues à Leipzig* 1863.

jakožto náboženského tělesa — jsou spočteny.“*) „Jako princip“ — dodává — „jest ovšem nesmrtelný“ — Ovšem že; princip protestantismu je nesmrtelný: vzpoura, roztržka, odboj proti Bohu, toť je ten princip, a ten ovšem nepomine. Ale ona vzláštní forma této vzpoury, již nazýváme protestantismus — ta hyne a pomíjí. V ten den, kdy došel až k hranicím bludu nejzazšímu a překročil je; v ten, den, kdy nebyl s to, aby vyloučil ze svého středu deisty, rationalisty a atheisty, jež zplodil, v ten den přestal býti náboženstvím. Od toho dne je tělem v rozkladu. Rozpadává se v nezdravou zpráchnivělinu, jež sluje nevěrou — a ta uspíší jeho skon.

Než, všechny duše nespějí k osvícenství, jež znamená zřeknutí se rozumu, ani k nevěře, jež znamená zřeknutí se víry. Je mnoho takových, a to lepších, které se hrozi obojí této propasti, a které nicméně zas dusí se v prostředí, v němž žijí. Lichost zásady reformační, bezvýznamnost a neohřejivost bohoslužby, ubohé drobtví věroučné, které se jejich hladově duši předkládají, to vše vzbuzuje u nich toužebný vzdech po něčem lepším — než kde to naléztí? Řekl bys, že jsou to bytosti zavřené v těsném vězení nevzdušném, nesvětlem, jež hledíce vyváznouti otvírají v nepokoji a rozechvění brzy to okno brzy jiné až konečně najdou pravé dveře a vcházejí jimi šťastny a uklidněny v nesmírné a životodárné ovzduší katolicismu.

Toto hnutí návratu ke katolicismu počalo již a je v některých zemích velice značné.

Bylo ovšem snad předčasné a klamně mluvití o blízkém obrácení celé Anglie. Avšak kdo může popírati velkolepých výsledků, jichž tam Církev katolická dobyla a stále ještě denně dobývá? Bylo v Anglii a Škotsku na počátku XIX století pouze 60.000 katolíků. R. 1821. bylo jich již 500.000; r. 1842 dva miliony, v r. 1870 tři miliony. Podobně tak bylo počátkem onoho století v Anglii pouze čtvero apoštolských vikariátů. R. 1840 byl již počet jejich dvojnásobný, bylo jich 8. R. 1850 byla konečně zřízena církevní správa o jednom arcii-

*) Scherer: *Mélanges de critique religieuse* p. 135.

biskupu a 12 biskupech*) Odkud tento vzrůst katolicismu? Zvenčí, cestou dopravy cizích žvlů, jistě ne; ale z vnitř, z útrob samého anglikanismu, jenž veden vědou, nepředpojatým badáním a poctivými úmysly najeďnou prohlédl. Tento návrat — a co je ještě podivuhodnějším i způsob sám, jímž se dítí bude, tušil již Bossuet: „Národ tak vzdělaný, napsal, nesetrvá dlouho ve své zaslepenosti; úcta, kterou chová k církevním Otcům a jeho dychtivá a neúnavná badání starověká přivedou jej nazpět k víře prvních věků.“**) A vskutku vrací se tou cestou. Ani puseismus, ani ritualismus, nevznikly jinak. Je známo, že Newmany, Manningy, Fabery, Spencery přivedlo zpět k víře katolické prohloubené studium sv. Otců; je znám návrat 200 pastorů, kteří šli za Newmanem; nesčetné návraty ze všech vrstev, ze středu pastorů, z lůna šlechty, sněmovny i university, k nimž podnět dal spis: „Traité pour les temps présents“, známo že v mnohých kostelích (protestantských) znovu zavedeny byly obřady církve kdysi reformací potlačené, ježto byly bedlivým studiem v spisech prvních Otců a objevech z katakomb znovu nalezeny. Hnutí na takových důvodech založené lze sice zdržeti — avšak nikdy ne zdolati, dříve nebo později nutně povede k cíli.

Neméně znatelné jest toto hnutí v Holandsku, jež zřejmě spěje k sjednocení s církví katolickou. Počet katolíků stoupá tam návraty v církev den co den. Hierarchie byla tam znovu obnovena, a není třeba býti prorokem, aby člověk mohl věstiti den, kdy Holand bude celý katolickým.

A Spojené státy neskýtají-liž neméně utěšené podívané? Na počátku XIX stol. byl pouze jediný biskup v nezměrných oněch končinách. Dnes jsou tam 4 noví kardinálové, řada biskupů, více než 12 milionů katolíků.***) Kostelů přibývá; řády se usídlují, koňají se sněmy, a počet katolíků vzrůstá neustále. Čím se to vy-

*) Dnes jsou tam již 4 arcibiskupové a 13 biskupů. (Pozn. překl.)

**) Histoire des variations I. VII. Conclus..

***) Podle sčítání z r. 1906. R. 1890 bylo jich pouze 6 mill. (Věstník Dila šíření víry 1912. str. 138. Pozn. překl.)

světli? Přistěhovalectvem irským a německým — vím to. Avšak též velkým počtem oněch obrázení, k nimž podnět zavdává žalostná podívaná na protestantismus americký, jež hubí jak přepjatost osvícenská, tak i úžasná nevěra současně.

Méně pokračuje v tom směru Německo. Po velkolepých obrázení hraběte Stolberga, básníka Wernera, vévody Mecklenbursko-Zvěřinského, Bedřicha, vévody Hessensko-Darmstadtského, a historika-filosofa Schlegela, která se stala počátkem XIX. století, nastal klid a již žádné zvučné obrázení neprojevovalo vnitřní působivosti onoho hnutí. Ale ono nicméně působilo dále. Ponenáhlu vzrůstal počet katolíků víc a více. Úžasně nesmyslná exegeze biblická, která ničeho nešetří na jedné straně — a na druhé blahodárné pronásledování t. zv. kulturního boje, v němž životní síla a klid církve katolické mocně se projeví, uspíší toto hnutí, jež by snad jediné — a to jen na čas — zastaviti dovedla nenávist k Francii.

Zkrátka zřejmé příznaky návratu ke katolicismu jsou patry na všech stranách. Ani Anglie, ani Švýcarsy, ani Německo, ani Amerika nezůstanou protestantskými. Buď přejdou zcela v katolicismus anebo zcela v racionalismus. Pro pokoj celé Evropy, pro bezpečnost budoucnosti přejeme si, aby nevěra nezvítězila! Kéž ušetří nás Bůh, kéž ušetří naše dítky a vnuky tohoto děsného neštěstí!

V.

Shrňme v jedno, co bylo v předcházejících dvou kapitolách řečeno:

Viděli jsme především, že základní princip protestantismu je ničivý a rozkladný pro společnost náboženskou; uveden v život zplodil tolik zlořádů, že zakladatelé protestantismu stanuli zaleknuti; ač to nechtěli doznati veřejně — což ovšem jejich samoláska nedovolila — zmírnili jej a ztlumili a když ani to ještě nestačilo, zaměnili jej za princip katolický — za princip autority, hierarchie a poslušnosti. Protestanté XIX. století žijí v této příčině dnes po katolicku. Nepoužívají

zásady o volném zkoumání bible; nevybírají si z ní článků víry — poslouchají jednoduše a prostě svého pastora. A protestantismus má jen této nedůsledné změně svého principu děkovati, že dnes ještě tu jest. Avšak co říci o náboženství, které nežije ze své zásady, nýbrž bez ní, ano ji co možno potlačuje a ničí a místo ní znovu oně zásady se chápe, pro niž se bylo odtrhlo, již zapřelo, zavrhlo a potupilo?

Viděli jsme dále, že protestantismus, aby zhoubné důsledky volného zkoumání zamezil, dovolával se pomocí světského ramene. Nespokojil se tím, že navazoval s mocí světskou styky, které by mu zajišťovaly ochrany a šetřily jeho nezávislosti, on prostě prohlásil vladaře za hlavy církve, „kteří jsou pány víry právě tak, jako států“ — a jen za cenu tohoto poddanství mohlo pak použití moci světské jako opory své řídicí se budovy.

Chráněn těmito dvěma prostředky: totiž vnitřním „zdělaným“ sjednocením a železnými svorami moci světské zvenčí — prošel protestantismus jakž takž XVII. a XVIII. stoletím. Ale tak to nepůjde dál. Nebof XIX. století s jedné strany hledí podraziti opory, na něž protestantismus spoléhá. Nechce žádného náboženství státního. Uvolňuje víc a více pouta, která církev s mocí státní pojí. Objevila se svoboda tisku — a vlivem těchto okolností není princip volného badání v bibli již zadržován a proto rozklad náboženský kvapí střemhlav dál. S druhé strany pak jest svět následkem bouří revolučních a rozvojem vzdělanosti pln duší jemných, hlubokých, jež tlakem těchto událostí ocifují se v postavení hořkém anebo snižujícím — pln srdcí zarmoucených, zklamaných, které hledají útěchy a náhrady nebeské, ale v protestantismu jich nenalézají. Nestačí jim. Unikají z něho na všech stranách.

Bossuet se zmýlil jenom v datu. Předpověď jeho dojde svého splnění — třeba o dvě století později. Protestantismus zmírá.

Tak zní odpověď na první část otázky, kterou jsme si položili: „Jak to, že protestantismus trvá a svým vlastním principem se nezahubil?“

KAPITOLA TŘETÍ.

Politický a sociální stav protestantismu. O pokroku národů protestantských a domnělém úpadku národů katolických.

Zabývejme se nyní druhou částí záhadné otázky — Zásadě volného zkoumání v Písmě — jež boří všecku pospolitost náboženskou, bylo předpovídáno, že zničí i každou společnost politickou. Národům protestantským, stíženým touto ničivou nákazou, bylo podle této předpovědi souzeno, že se rozdrobí, a že se tím jasněji zastkví vedle nich politické útvary katolické, jimž princip autority sám zaručuje pokoj a nerozbornou pevnost. Než — místo toho — jak se tvrdívá — děje se pravý opak. Katoličtí národové: Francie, Itálie, Španělsko, zachvacováni revolucí, chvějí se v svých základech a propadají — zdá se — v neodvratný úpadek; naproti tomu vzkvétají národové protestantští: Anglie, Německo, Spojené státy, takřka denně a dosahují, jak se zdá — navzdor své zásadě zhoubné přec vrcholu síly a moci. Co to znamená? Je snad pravdou, že katolicism odvraceje zájem svých vyznavačů od věcí pozemských, zeslabuje ducha jejich a pozvolna i národy chabými činí? Avšak, jakž by mohl býti v tomto případě pravdou — a celou pravdou? A naopak mělo by snad býti pravdou, že protestantismus přinesl lidstvu nový zdroj rozvoje a rozkvětu politického i sociálního? Jakž by tedy bylo možno, aby byl bludem? Jest vůbec připustiti jakožto nepopíratelný zjev rozkvět národů a států protestantských a vždy víc a více vzrůstající pokles národů a států katolických? O tuto otázku jde. A není třeba podotýkati, jakého je významu! Nuž pusťme se do ní poctivě a bez bázně a hledme ji probrati důkladně!

V kapitole této věnujeme pozornost svou otázce o domnělém úpadku národů a států katolických, v následující pak všimneme si otázky rozkvětu národů a států protestantských.

Jest především bez odporu uznati, že k největším a v každém směru dokonalým národům světa na prvním místě náležejí národy latinské; a to ovšem musíme též ihned připojiti, že k této dokonalosti povznesly se pouze působením církve katolické. Jako kdysi Bůh z ničeho, tak ona z beztvárné směsi, v níž se mísilo barbarství a trosky říše římské — změkčilost i pokaženost s jedné a divokost i hrubé násilnictví s druhé strany — z této směsi beztvárné, pravím, stvořila církev ony půvabné útvary, jež slují: Francie, Itálie, Španěly. Celé věky vynakládala na jejich vychování: opravovala zde vadu — jinde její opak; tu lehkomyšlnost ducha, tam nedostatek srdce a smyslu, jinde nadutost a osobitost řeči — všude pak násilnictví rukou; vštěpovala jim mírnost, pokoru, poslušnost, smířlivost, obětavost; budila v nich pozvolna smysl pro věci vznešené a úctu k ideálu. Pohleďte, čím se stali tito národové jejím pozhnaným působením! Který národ starověký je předčil? Který národ protestantský se jim rovná? Projděte města a obce španělské. Zastavte se u děl Murillových, Zurbaranových, Velásquezových; listujte v knihách Calderonových, Ludvíka leonského, Cervantěsa, sv. Jana od Kříže, sv. Terezie. Jaká to duše, jež takto malovala, pěla, psala, a se modlila! A jaká hrdost v životě občanském! Jaká udatnost na poli válečném! A v této hrdosti a velkodušnosti co je přec smyslu pro malé, chudé a nešťastné! Kde byl člověk — i evangeliem vyhraněný, vedený a církví odchovaný — kde byl kdy větší, v pravdě a dokonale krásnější?

Někdo snad řekne: v Itálii. A vsutku: vizme, jak ze staré říše římské, jež nedovedla zploditi než díla úpadku a zkaženosti, rodí se všude díla mladistvá, nového ducha — hotové to podivuhodné zjevení duchů, jichž svět dosud neviděl. Čtete Dantovu Božskou komedii, Tassův Osvobozený Jerusalemský, stance Petrarkovy. Zahleďte se v díla blahoslaveného Angelika z Fiesole, Michal-Angela, Rafaela, Leonarda da Vinci. Nepozoru-

jete, jak tyto duchy proniká duch křesťanství — jak tu není nic zprzněno, jak se tu všude jeví vznešenost a velikost mravní a prostota s podivuhodnou úchvatností? Nechci snižovati starověk. Řekové jsou našimi učiteli v oboru formy; avšak to by musili přiznati, že jsou překonáni a že nikdy ani netušili ideálu tak vznešeného, něhy tak jemné, citu tak cudného, úchvatnosti tak něžné, vůbec krásy tak dokonalé.

A co říci o Francii? Tolik jsem toho již o ní řekl, že se nechci šířiti. Zplodila na poli svatosti dvě bytosti neskonale krásy: sv. Ludvíka a Johannu z Arku; na poli řečnictví Bossueta; v oboru filosofie Pascala a Descartès-a; na poli básnictví Corneille-a a Racine-a; na poli dobročinnosti sv. Vincence z Pauly. Spojte myslí svou všechny tyto dary a sneste je na jednoho člověka — slučte je v celek — dostanete ideál člověka, poslední vrcholy, jehož lidstvo může kdy dostoupiti. Nebylo by vám možno tohoto ideálního člověka vytvořiti v době Perikleově ani Augustově. Nebylo by vám možno vytvořiti jej z učedníků Lutherových, Kalvínových, Jindřichových (VIII.) Vždy by tam scházelo něco rysů, a to právě nejkrásších.

A tyto básně všechny, tyto zpěvy, tyto malby nebesky krásné, tato díla provanutá duchem, tak vznešeným a čistým — to vše — všimněme si dobře! — je zasvěceno tomuto účelu: opěvati evangelium, nauku, kázeň a svatě působení církve katolické. A tito malíři, tito básníci, tito spisovatelé jsou — podotýkám — skoro vesměs kněží, mniši, křesťané z přesvědčení, namnoze světci; Bůh jakoby byl chěl, aby se nikdy nemohlo popřítí, že toto záření ducha pošlo z církve, matky novověkých národů, která je objetím svým podpírala, když tato veděla rodily.

A srdce těchto národů — toho nesmíme zapomenouti bylo na výši jejich ducha. Nebylo otroctví, nebylo dítek pohazovaných, nebylo starců opuštěných, nýbrž všude vzkvétaly velkolepé nemocnice, útluky pro malomocné, lazarety, asyly všeho druhu svým způsobem tak krásné, že projevovaly ducha právě tak velkého jako obrazy Rafaelovy anebo básně Dante-ovy.

A v těchto projevech něžného citu lásky, která až nohy chudých líbala, nebyl slabý duch; naopak — byla tu hrdá mužnost, byly tu nejpádňější rány mečem, nejnadšenější zpěvy válečné. Nechci upírat slávy ani Maratonu ani Salamině ani Thermopylám. Skláníme se před hrdinami, kteří bojovali tyto slavné boje. Avšak hrdinové od Tolbiaka, Bouvines a Poitiers-u*) mohou se právem stavěti po bok hrdinům řeckým a římským. Měli tutéž udatnost a o něžnost citu měli víc.

Takoví byli národové čeledi latinské; ať již je nynější stav jejich jakýkoli, jsem nucen přec pozdraviti v nich jeden z největších výtvorů, jež křesťanství kdy dovedlo. Římané podrobili svět. Rekové ho na čas okouzlili. Ale rasy latinské nezůstávajíce nijak pozadu ani mocí za jedněmi ani bytostí ducha za druhými, přidaly k nim i mravní velikost, něžnost citu, čistotu srdce, svatost mravu, něžné kouzlo dobročinné lásky a vůbec krásu zvláštního druhu, již starověk nikdy ani netušil.

II.

Tvrdí se, že račy latinské jsou v úpadku. Tomu nemohu přisvědčiti a povím hned proč. Při člověku stíženém akutním záchvatem nemoci nelze mluvit o upadání zdraví, ač z toho i zemřítí může. Dříve totiž nežli začneme zkoumati tento domnělý úpadek, položme si otázku: „S čím jde tento úpadek — je-li vůbec — s čím jde ruku v ruce?“ S plným rozkvětem života katolického těchto narodů? Či naopak s jejich odpadem od víry? Oblouzení nevím čím, obrátili se tito národové, před dvěma sty léty proti církvi, která je vychovala. Vlády jejich začali na ni žárliti, ji spoutávati, její dílo mařiti. Přijali za zásadu, že nebudou velkými, mocnými, svobodnými, pokrokovými dokud bude církev mluvit o jejich záležitostech. Šli ještě dále. Španělsko, první, vyhnalo

*) U Tolbiaka (Zülpichu) porazil francký král Chlodník Alemany r. 496. — U Bouvines (r. 1214) porazil francouzský král Filip August Otů IV. — U Poitiers zastavil Karel Martell divý vpád Arabů ze Španěl do Francie (732.) Pozn. překl.

násilně všechny řehole. Francie vláčela v opojení své biskupy a kněze na popraviště, rozbila kříž, spálila kostely, vyhnala náboženství ze svých krajů. Stížena a posílena tímto zlým příkladem vzbouřila se Itálie proti papežům zapominajíc, že má býti jejich sídlem a velebným místem, odkud je žehmán a oblažován celý svět a oloupila je a uvedla je v nesnesitelný stav vězňů obmezených na svůj vlastní palác. Touž cestou šlo i Rakousko: méně náslně na pohled, zato však chytřeji nežli kterýkoliv jiný stát spoutalo vliv náboženství a vyloučilo Boha z veřejného a mravního života. A za takového stavu věcí mluví se o upadávání rac latinských! Je to něco divného? Nikoliv — opak by byl divnější! Či ne? Národové, které církev zplodila a kteří jenom jí mají vděčiti za všecku velikost minulosti své — tito národové dnes, kdy ji opouštějí zavrhuji, její víry se zřikají a ji tupí, by měli ještě dále vzkvétati? Toť by bylo na pohoršení! Chrádnou zakrňují, ztrácejí žezlo nadvlády, blednou tak patrně, že sami katolíci mluví o jejich úpadku; toť zcela přirozeno; zároveň je tam obdivuhodně potvrzena tvůrčí a vychovatelská všemohoucnost církve, ježto národové — ač už vospělí — jakmile zavrhnou její autoritu, ztrácejí na životní síle.

A všimněte si jakou zrovna prozřetelnostní značku má na sobě tento úpadek! Vlády, právě vlády narodů latinských jsou v úpadku. Právě moc politická a sociální tožk u nich poklesly. Kdož pak se to totiž stavěl proti církvi? Více vlády nežli národové. A kterýž pak obor byl církvi téměř zapověděn? Obor politiky. Jednotliví poddaní ať si ještě mají náboženství a bohoslužbu. Ale státní správa už je ho prosta — a již se tím i honosí! A hle — právě ona jest v úpadku největším! Jak to vše pěkně spolu souvisí! A jak je tu znáti v pozadí těchto dějů onu vyšší a všemohoucí logiku, jež ovšem není nic jiného, nežli mocná ruka Boží.

Ve chvíli, v níž přijati jsme byli v privátní audienci od Pia IX. a kdy jsme mluvíce o Francii (a o čemž bychom měli spíš mluvit) pronášeli své obavy, své naděje do budoucna, přerušil mne papež řka: „Vy Francouzové, vy máte zvláštní nemoc politickou; ve všech

ostatních oborech je to s vámi dobře: náboženství vzkvétá; pole křesťanské dobročinnosti je velkolepé — avšak, na politiku stůňete.“ — A odmlčev se, „víte-li — dodal, čeho byste potřebovali, abyste byli zase zdraví? Nějakého Karla Velikého.“ — Ta slova, v nichž se jeví veliký bystrozrak, utkvěla mi v paměti. Kéž Bůh ráci nám dáti takového veleducha, muže víry, autority a moci; kéž by zas Francii postavil na její místo v přirozené její ovzduší; pak se zvedne sama, jako zvedá obilí, když je byla bouře k zemi sklonila, zvolna sice avšak jistě plné klasy své pod oživujícím vlivem slunce.

Stav, v němž se racy latinské dnes nalézají, není tedy úpadkem, nýbrž okamžitým záchvatem mdloby, jež je následkem jejich odpadu a není nevylečitelná.

III.

Avšak je tu ještě něco jiného; a neviděti v přítomném stavu našem než jen trest za naše odpadání od církve, bylo by hodně povrchní. Trpí totiž racy latinské vedle těchto mdlob sociálních a politických, jež jsou jen spravedlivý následek jejich vzpoury proti církvi, ještě jinou nemocí, a prodělávají její krizi. Než dlužno již napřed podotknouti, že tato nemoc, že tato akutní krize, místo aby svědčila o jejich úpadku, svědčí spíše o jejich velikosti. Došly totiž první svého cíle. Vyspěly nejčasněji. Dříve než kdo jiný zahlédly právě ony velký ideál společnosti křesťanské. A to bylo ovšem spravedlivé, ježto ony se svěřily vychovatelské ruce církve nejdříve. Na neštěstí však, poněvadž v té chvíli, kdy se jim dostalo tohoto světla, odstrčily od sebe ruku, která to světlo držela a poněvadž povstaly proti církvi, která jim tento ideál ukázala a jediná je mohla k němu přivést, proto staly se neschopnými ideál ten uskutečniti. Vidí jej před sebou i teď, neboť podobný ideál jednou zahlédnutý, nevymizí z mysli; lopotí se, aby ho dosáhly — jest tak krásný, že je uchvacuje — avšak mijejí se s ním — snad z nedostatečnosti nebo snad z přepínání: a odtud ta krize, kterou jim je přestáti.

Vůbec pak národové, kteří nesou pochodeň vzdělanosti, a kteří v svém lůně zpracovávají veliké záhady sociální a náboženské, jsou skoro vždy vydáni tisícovým nebezpečím. Oheň v lůně svém něstí — nelze bez-trestně. Judea, Řecko, Itálie renesanční zaplatily svůj veliký vliv, jež na svět měly, obětí své vlastní velikosti. Jakž by tedy bylo lze, aby Francie zasáhla v strašné otázky občanské i politické rovnosti, svobody a bratrství všech národů a při tom uvnitř se nechvěla? Jakž by byla mohla přejíti bez otřesu od starého a rozpadávajícího se útvaru sociálního k novému, jež vlastně teprv na obzoru zahlédala? Při takových přechodech bývá život v sázce. Ale mohlo býti jinak, když ona, která první ze všech národů tento velkolepý ideál od církve v srdce a v nitro své vštípený vzala, nyní od ní násilně se trhala? I za své vlohy i za své chyby pykáme. I za svůj nerozum. A to je druhá příčina přechodné pokleslosti ras latinských a druhý důvod krize, kterou je jim dnes přestáti.

Za třetí. Když se totiž ideál tvořený a abychom tak řekli, pod křídly devatenácti věků jako v hnízdečku zahříváný najednou zjevil, chopili se ho ihned sofisté, odpůrci křesťanství, do nichž byla Francie nerozumně zamilována a porušili jej. Kdežto totiž tento sladký plod evangelia s nebe pochází a jen božskými prostředky se uskutečniti dá, oni učinili z něho plod země, jenž běře svůj vznik ze srdce člověka — a to i člověka církvi vzdorujícího, plod, k jehož uskutečnění není potřebí leč prostředků lidských. S pohrdáním pobořili ochrannou zeď, kterou církev, moudrá, zkušená znalkyně srdcí lidských, kolem tohoto ideálu byla zbudovala, by jeho provádění nebylo katastrofou; dali slovům jiný smysl přepínající až do krajnosti a vehnali Francii unesenou, nadšenou, která již se domnívala, že vidí konečně vznikat království práva, spravedlnosti a bratrství všelidského, na cestu za ideálem sice vznešeným, božským, ale přepjatým, jehož tedy uskutečniti nelze. K takovému kroku nesnadnému nebyla by ani veškera dávná zkušenost církve a všemohoucnost její autority nadbytečna. Tu však zavrhlí — co zbylo? Sen, utopie, ne-

správné zásady se svými zhoubnými důsledky, podnícené a rozpoutané vášně, takže cíle nebylo dosaženo, částečně netoliko pro nedostatečnost, pro chabost, pro nedostatek prostředků a sil, jež Bůh jedině národům v čele vzdělanosti stojícím dáti může, nýbrž pro přepjatost a násilí, jež obyčejně honbu za nerozumnými vidinami provázívají.

To je pravý stav ras latinských. Nejsou v úpadku — daleko ne — a kdyby v něm byly, nebylo by lze přičítati to církvi, která je tolik povznášela, dokud se daly od ní vésti, a od níž se nemohly odtrhnouti jinak, leč tak, že ono hluboké znehodnocení tím způsobené chtějí mnozí označiti slovem: úpadek. Než nikoli: pouze nemoc je to. V tom shodují se všickni pozorovatelé. „Jsou otráveni“ — dí Donoso Cortès. A Renan dí: „Je možno, že jsme při revolučním svém zápalu zašli v svém amputování příliš daleko a domnívajíce se, že odnímáme pouze nemocné části, poranili jsme nějaký orgán k životu nezbytně potřebný — takže tvrdší a nevolnost, kterou cítíme, pochází snad z nějaké hrubé poruchy vnitřní.“

Takový jest vpravdě tento stav, jenž na štěstí není beznadějný; neboť ač oslabeny, ač nemocny mají rasy latinské přec ještě dosti života, zápalu a plodné síly, jichž národové protestantští neznají.

IV.

Ano, národové latinští, ač oslabeni, ač znehodnoceni, ano i jedem falešné filosofie napojeni a křečovitými záchvaty revolučními zmitáni, mají přece více života a lepšího života nežli národové protestantští; a předčí je se stanoviska pravé osvěty tisíckrát. Hned uvidíme. Duch jejich je krásnější — méně sobectvím vysušený. A neustále vyskytají se v nich všemožné obdivuhodné zázraky řádu mravního, všemožné zářící zjevy lásky a obětavosti ve všech možných formách. Zmnohonásobili legie panen, které zřikajíce se všeho a odumírajíce světu zasvěcují se, aby se ujímaly všech nemocí a

utrpení. I z mužů — z mužů tak chladných, tak sobeckých, tak málo k obětavosti nakloněných tvoří neustále armády apoštolů a misionářů, kteří ve vlasti i mimo vlast, až na kraj světa roznášejí víru, vzdělání národům, jež novodobá politika neuměla leč ranami z pušek zaháněti do hloubi lesů. A jak rozlehlá je Francie, Itálie, Belgie a Španělsko, všude dovedli katolíci i bez podpory vlády věnovati nesčíslným podnikům a dílům čas, peníze i osobní námahy, připraveni, že za jistých okolností bude je to státi i krev; a to se také stalo. Uprostřed devatenáctého století bylo viděti cos jako nové výpravy křížové: jak mladí mužové opouštějí své ženy a děti i statek, dávají na obranu církve a papeže mladý život všanc a umírají blaženi, že jej mohli takto obětovati.

To ovšem jsou jenom příznaky života náboženského. Ale kdož by nevěděl, že život náboženský národy udržuje, že právě velké zásady sociální vtělené v zákon a mrav nedopouští, aby národové zhylnuli? Nuž a žádné náboženství jich nehlásalo s takovým důrazem jako církev katolická; nikdy, ani v bouřích revolučních neustávala je národům předkládati; a nikdy neustali národové i bouřemi zmitáni je zachovávat, v ně věřiti a jich hájiti. Vždy upíraly se zraky k nim, k těmto posvátným zákonům, jež zářily u katolických národů jako duha lepší budoucnosti. Proti neblahým předpovědím já tedy věřím v nový blízky rozkvět národů latinských. Jsou nemocni, jsou jedem napojeni, avšak mají též v sobě protijed.

Jediným způsobem toliko mohli by národové latinští přec zahynouti — a to dokonalým odtržením od církve, plným odpadem nejen vlád, nýbrž i lidu. A toto odtržení pokládám za nemožné! I když je náboženství vyloučeno z veřejné správy státní a politických sborů, jest nicméně zakotveno v mravech a zvycích národa. Francie, která se zdá nejvíce nemocna, dodává 50.000 kněží, 200.000 řeholníků a řeholnic a zřizuje tolik ústavů dobročinných, a to s takovou nádherou a v takové hojnosti, že i katolíkům se to zdá přespříliš. Ostatně co by těmto národům bylo za náboženství ná-

hradou? Snad protestantismus? Itálii, Španělsku, Francii i Rakousku není však toto chladné a neživé vyznání po chuti. Snad tedy bezvěří a nevěrecký atheismus? To je možné u jednotlivců; ale národ, jako celek, potřebuje náboženství — a bez něho se neobejde.

Buďme tedy jisti, že jednoho či druhého dne národové tito dohnáni neštěstím vrátí se k náboženství a že odhodíce vše, co je šálí, s novým nadšením a zápallem pro království boží, pro království svobody a spravedlnosti v křesťanské společnosti oddají se církvi katolické, jež ona jediná jim je může pomoci uskutečnit, jako jediné ona je naučila království to znáti.

Prozatím jsou i při svých ranách i nadále tím, čím je Bůh stvořil: národy ideálními, poetickými, uměleckými, nadšenými pro dobro i krásu, šlechtnými i cituplnými, okrasou světa a jedinou nadějí pravé vzdělanosti.

KAPITOLA ČTVRTÁ.

Politický a sociální stav protestantismu. Pokrok protestantských a domnělý úpadek katolických národů.

(Pokračování.)

Není třeba mluvit o úpadku národů katolických. Kdyby to byl opravdu úpadek, svědčil by vlastně o veliké moci, s jakou církev národy k pravé velikosti povznáší, an místo aby spadal v doby plného rozvoje ducha katolického u těchto národů, spadá naopak v ony doby neblahé, kdy rasy latinské davše se uněsti jakýmsi opojením o nic tolik neusilovaly, jako o to, aby náboženství ze všech svých politických i sociálních zařízení vyloučily. Než nikoli, pravím znova — to není úpadek — nevolnost, nemoc je to — záchvat mdloby — spravedlivý následek a trest jejich odpadů.

Pozorujme nyní to, co nazývají pokrokem národů a vlád protestantských a vizme, zdali i tu nestáváme se obětí klamného zdání a slov.

I.

Uznejme především jakožto zásadní větu, že ani pravda náboženská ani blud, ať je vliv jejich jakýkoli, nemívají vždy dosti volnosti, aby mohly svým vlivem přirozené své důsledky zploditi. V některých dobách bývá pravdě bráněno v jejím působení, takže je na čas neplodná. V jiných bývá zase naopak blud, jenž měl národ rozvrátiti a jeho základy zničiti, jaksi učiněn neúčinným. Přirozené jeho následky jsou zastaveny. A národ ten může dokonce i na čas vítězoslavně zkvétati — ač s jedem v útrokách. Uvedme si za zračitý příklad — mohamedánství.

Každý vzdělanec ví, že v X. a XI. století již se nad budoucností národů katolických zoufalo. Jedna část světa katolického upadla pod jařmo mohamedánské, druhá pod útlak vlády rozkolu Fociova. Co zbylo, bylo zubožené. V zmaticích válek občanských pohasla kázeň církve; věda zmizela a s ní ctnost; a stolec sv. Petra vídal na sobě — jsa obsazován stranickými pletichami — buď jen velké provinilce anebo tragické oběti. Naproti tomuto hroznému úpadku zkvétala mladistvá a a skvělá osvěta arabská. Co asi si myslili křesťané, když pohlíželi na školy, akademie, knihovny, a tisíce pomníky, jež podél břehů afrických i asijských vítězný islam denně budoval? Arabové překládali Aristotela, skládali kroniky, kreslili mapy zeměpisné, pěstovali medicínu, chemii, počty, umění; a jejich zbraně vítězné již již ohrožovaly samu Itálii i Řím! Jaká podívaná! A dvě stě let to bylo třeba snášet! Pokleslost ta byla skutečně veliká a nikdy nemělo se hlasitěji mluvit o úpadku národů katolických a o pokroku národů mohamedánských! A přec bylo to jen liché zdání. Ona skvělá osvěta spočívala na falešném základě. Na nějakou chvíli sice duch těchto ohnivých synů pouště, jejich neodolatelný rozmach, opojná vítězství a bohatá jejich fantasie spoutaly a zdržovaly působnost zhoubných zásad, které jako staří ptáci v lůně tohoto národa vysedávaly svůj plod. A brzy měly se tyto ohavné zásady projevit a svůj hanebný plod na svět přinést — a me-

zitím co katolická Evropa vyšedši uzdravena z krise zplodila věk svatého Bernarda a sv. Ludvíka, osvěta mohamedánská, ponechána sama sobě, měla se státi hanbou a potupou celého vzdělaného světa. Rakoviny nikdo beztrestně v sobě nenesí. Nakonec ho zmůže — a nedbajíc duchaplnosti ani výmluvnosti ani básnických vloh, ani zápalu válečného, porazí ho na lože nemoci a přivodí smrt.

Vezměme jiný příklad. Přenesme se v polovinu XVII. století, v rok 1640, tak deset let před mír westfalský. Protestantismus zdál se zdolán. Anglie se ubíjela náboženskou a politickou revolucí, která měla vésti Karla I. na popraviště. Německo bylo šíráno již třicet let nesmiřitelnou válkou občanskou a protestantismus byl by tam zahynul, kdyby Francie zaslepena Richelieu-em nebyla by mu podala ruky pomocné. V té době vcházely rasy latinské v své nejskvělejší období: Francie vzala již definitivně žezlo nad vzdělanou Evropou do ruky; Španělsko mělo ještě na čele odlesk jasu a slávy z Isabely katolické; Portugaly dospěly divy své odvahy na vrchol své moci námořní a osadní; svatá říše římská ač ohrožována Francií, měla ještě veliký význam; všude kvetly uměny, vědy a literatura. Ze všeho toho soudili bychom na pravdivost katolicismu právě tak bezdůvodně, jako kdybychom dnes usuzovali na pravdu protestantismu z pokroku Anglie, Pruska a Spojených států amerických. Náboženství jest sice mocným činitelem v pokroku národů — avšak nikoli samotným; jest mnoho jiných, na něž jest. mti zřetel.

II.

Po těchto poznámkách úvodních přicházíme k tomu, co jmenují pokrokem národů protestantských. Bylo by ovšem bláhosťmi popírati jejich dnešní velikost. Čím bedlivěji pozorujeme Anglii na příklad, národ tak nečetný, na úzké pevnině tak nevolně rozložený, a přec ovládající sto sedmdesát čtyři miliony poddaných a vasaly po

celém světě rozptýlené, tím více žasneme nad podivuhodným klidem myslí a nad přednostmi ducha, povahy a vůle, kteréž jediné to umožnily. Velikost Spojených států amerických nedá se rovněž popříti. Síla, která dovedla vystěhovalce všeho jména i jazyka seskupiti na nesmiřitelných rozlohách a povznésti je k takovému vynikajícímu postavení na světě, jest jedna z největších sil, jež se kdy v historii objevily. Totéž je nutno říci o Prusku, ačkoli jeho nedávný vznik, kvapný vzrůst, jež jakoby jen od jednoho člověka pocházel a jej též ani přežití snad neměl — nedovolují tušiti, co se stane zítra. Avšak i když rozkvět národů protestantských v rozsahu jak jen libo velikém připustíme, nicméně mnohá věc se tu namítá k úvaze.

Především: tento rozkět byl církvi připravován. Tisíc let byla Anglie katolickou — protestantskou je teprve od tří set let. V oněch tisíci letech právě byl položen základ její vyspělosti. Tu získala ony své vzácné a ušlechtilé vlastnosti, jež ji veiihou učinily, tu vzala svá výtečná zřízení, svůj parlament, své soudnictví, své svobody politické, které jí udržují a podnes chrání. Nejlidovější její králové Alfred, Eduard Vyznavač, Richard Lví srdce, Eduard III., Jindřich V., jsou katoličtí králové. Nejstarší památky, katedrály, chrámy, školy, hrady, jež udržuje a obnovuje s pietou a úctou, jsou díla generací katolických. Sama jména jejich kolejí: kolej sv. Magdaleny, sv. Jana, sv. Albana, sv. Eduarda, Těla Páně v Oxfordu, Těla Páně v Cambridge, d'All' souls, neboli Dušiček atd. dosvědčují, jaká byla původní víra Anglie. Dodejme, že žádný národ nedal církvi tolik světců: vynutilil od světa pro úžasnou tuto nadpřirozenou plodnost zemi své název: Ostrov Svatých; což dokazuje jak důkladně byla za oněch tisíc let církvi vyškolená. Hleďte, co by mezi těmi věcmi, na nichž je založena její sláva i moc, bylo protestantského — výhradně protestantského! — Nenajdete. Vše, co je v ní velikého, vznešeného, v pravdě svobodného pochází z církve. Totéž nutno říci i o Spojených státech amerických, které jsou vlastně prodloužením Anglie s náležitými ovšem změnami. Také Německo nese na sobě neméně význačné stopy církve katolické

Prusko bylo lénem řádu německých rytířů. Skoro všichni jeho páni byli biskupy — „a pod berlou bývalo dobře“ — jak dí staré přísloví porýnské. A ač zbylo v povaze ducha německého cosi tvrdého, ježto církev nemohla u nich své úlohy dokonati zúplna, má nicméně tato jejich přirozená tvrdost do sebe cosi vznešeného, něžného, ideálního a to má opět z katolicismu. Jan Tauler, Jindřich Suso, Eckhart, Ruysbroch, Otto z Pasova dali řeči německé onu hloubku a mystický ráz, jichž rozvoj reformace zastavila, a zároveň i onu schopnost vyjadřovati pomysly abstraktní, již nepravá filosofie tolik dnes zneužívá! *)

Zkrátka všechny tyto národy germánské a anglosaské byly pěstěny a vychovávány celých tisíc let od církve katolické. Jak by bylo neuvízlo na nich něco z onoho plodného lůna, ve kterém se zrodili, asi podobně jako je tomu u člověka, jenž se v třiceti letech zásad svého dětství a náboženství své mladosti zřiká a co dobrého v sobě má, jen od křesťanské matky své a z křesťanského svého vychování má?

Myslím, že nikdo nebude popírati prvního tohoto výsledku, k němuž naše úvahy dospěly; než — namítne snad někdo — byl-li rozkvět národů protestantských církví katolickou připravován, byl protestantismem aspoň dovršen, neboť ten přinesl jim nový a mocný prvek pokroku: svobodu občanskou i politickou. A to se také skutečně tvrdívá. Avšak historie protestuje proti tomuto neudržitelnému tvrzení. Občanská a katolická svoboda byla již před reformací — a ta ji naopak všude potlačila. Quizot přiznává to o Německu, kam protestantismus vnesl sebou spíše porobu nežli svobodu občanskou, jak sám podotýká. **) Doellinger dokázal totéž o Holandsku, Švýcarsku, Škotsku, Švédsku, Norvěžsku a všech zemích skandinávských, v nichž tento nový

*) Lindemann: Histoire de la littérature allemande 1846 p. 304. — Baumer: Influence du Christianisme sur le haut allemand, Stuttgart 1845. — Wedewer: Le Christianisme et la langue allemande. V tomto díle jest obsažen seznam slov, která odvozují svůj obzvláště hluboký význam z křesťanství. Mundt: l'Art de la prose allemande.

**) Guizot: Histoire de la civilisation en Europe leçon XII.

blud náboženský svobodu spoutal a povznesl moc absolutní. *) Chateaubriand je téhož mínění: „Pohleďte, praví, na evropský sever, v země, v nichž reformace se zrodila a udržela, a uvidíte, že všude rozhoduje jediná vůle samovládcova: Švédsko, Prusko, Sasko zůstaly absolutistickou monarchií. Protestantismus nepochodil v zemích se soustavou republikánskou: nepodařilo se mu vniknouti ani do Benátek ani do Ženevy. Ve Švýcařích ujal se jenom v kantonech aristokratických — sobě jaksi sourodých — a to ještě jen po velikém krveprolití. Kantony lidové a demokratické, kteréž jsou kolébkou svobody švýcarské, Schwitz, Ury, Unterwald ho nepřijaly. Ani v Anglii nenesl s sebou ústavnosti, která tam dávno před 16. stol. v lůně katolicismu byla vypučela. Již před tím, nežli se Velká Britanie odtrhla od Říma, soudil a sesazoval parlament krále; monarchický způsob vlády spolu se zástupci lidu byl tam již uveden v život a vyvíjel se; postupem času, vzdělanosti a osvěty byl by dospěl k pozdějšímu rozkvětu právě tak vlivem katolicismu jako pod nadvládou protestantismu.

Balmès prohloubil tento správný názor. Nastínil nám skvělý obraz doby předreformační a dovedil jasně, že tehdy vše bylo připraveno k netušenému rozkvětu křesťanské Evropy jak ve směru vědeckém tak mravním i společenském. Bylo třeba jen dopřáti času, aby tito národové s Anglií v čele dospěli na vrchol velikosti své. A byli by jistě k němu dospěli ne — jak dí Chateaubriand rovně tak dobře — nýbrž tisíckrát lépe a rychleji vlivem vyznání katolického nežli pod vládou protestantismu. Ten spíše tento postup zarazil a stal se mu závadou na několik dlouhých věků. To dovedil Balmès v kapitole nadepsané: „Jak protestantismus zdržel všeobecný rozmach osvěty“. **)

*) Doellinger: l'Église et les églises ch. III. p. 69.

**) Balmès: Le Protestantisme comparé au catholicisme. ch. XLV.

III.

Než pokročíme dále. Podivná záhada, kterouž jest nám rozluštití, nezáleží v tom, abychom vyšetřili, má-li protestantismus jaký význam pro rozkvět národů anglosaských a germánských. Záhadou jest spíše vypátrati, jak mohli dospěti k němu i přes všechn svůj protestantismus — jak se stalo, že jim nevadil a jich nezadržel. Základní prvek reformace je podle zásad správného myšlení nutně bořivý a pro společnost ničivý. Měl tedy vlastně szírati tyto národy jak jed. Ale naopak — ony vzkvetly; zmohutněly tak, že zastíňují národy katolické. V tom spočívá záhada.

Jak to vysvětliti? Třemi příčinami, jež opravdu jsou zvláštní a zasluhují bedlivějšího povšimnutí: neboť místo aby z nich byla vidna osvětová vlivnost protestantismu, dosvědčují naopak, že ji protestantismus v ohledu náboženském a politickém naprosto nemá. Tato věta zarazí snad mnohého z mých čtenářů — ale je zcela pravdivá. Napomáhala-li reformace k rozkvětu národů protestantských, je to ne zásluhou jejich nějakých snad dobrých vlastností, nýbrž vad a nebezpečí, která sebou nesla; asi tak jako může i chronická nemoc přispěti k tomu, že nemocný na čas uchová se při nějaké síle, tím právě, že mu ona nemoc ukládá větší opatrnost a že mu zneumožňuje různé ošklivé výstřednosti. To je pravý stav národů protestantských a opravdu zvláštní důvod jejich duševní velikosti.

Uvažme věc podrobněji a dokažme ji:

1. Prvním důvodem velikosti národů protestantských jest, že měly ještě ten rozum a nedopustily se oné úžasné viny, aby Boha ze společnosti vyhostily. Naopak pečlivě podržely náboženství za základ svých zřízení občanských i politických. Proč? Byly příliš slabé, aby směly jednati jinak. Jinak zahynuly! Nezapomínejme, že nedovedl-li protestantismus národy, které ho přijaly, ubiti skutečně, že k tomu jen velice málo scházelo. Celý věk se chvěly až do svých základů. Děsná válka novokřtěnců a válka selská jižijž je zaplavovala krví. Počaly se o sebe báti. Kdyby měla býti ponechána úplná zvuile

takovým Zwingli-ům, Münzerům a Janům Leydenským, těmto pravým odkojencům volného zkoumání Písma, pak neobstojí nic — ani náboženství, ani společnost. Je třeba se brániti — třeba spojití církev se státem, mají-li se uhájit. Odtud ono splynutí církve a státu v zemích protestantských; všechny síly a vlivy náboženské v službě moci občanské a samy zase naopak úplně pod ochranou jejího meče; odtud ona přísná opatření proti těm, kdo by se dotkli jedné nebo druhé moci; odtud ony veřejné a slavnostní projevy národní bohoslužby Bohu povinné. Anglie, Prusko, Spojené státy trvají ještě stále v tomto stavu a jsou nám dokladem národů, které jako národní celky náboženství uznávají a v životě osvědčují.

A co dělali mezitím národové katoličtí? V bláhovém domnění, že se nemají o své trvání a štěstí co báti, začali onen velký boj státu proti církvi, který trvá až dodnes a je hlavní příčinou našeho neštěstí. Králové, místo aby církev podepřítí a se o ni opřítí hleděti, počali na ni žárliti a hleděti zlomiti její vliv. V XVII. stol. chtěl ji ztotočiti Ludvík XIV., v XVIII. stol. dal ji Ludvík ztupiti od filosofů a bití do ní od parlamentu. Brzy potom nakládáno s ní jako s nepřítelem a biskupové i kněží její vláčení na popraviště. A když revoluční opojení pominulo, začalo království, které se ničemu nepřiučilo a ničeho nezapomnělo, znova malicherně žárliti. Století XIX. pak nemělo naprosto jiné práce leč vyháněti Boha ze zákonů, ze zřízení státního, ze škol, vojska, z nemocnice, odevšad. Národové protestantsí nemají ovšem dosti pevného základu náboženského, aby mohli podobným nerozumným útokům odolati. To vědí oni dobře. Patří zděšení na to, co se děje u nás a poučení našim neštěstím, hledí tím pečlivěji podržeti Boha a víru za základ zřízení politického i nadál. A že dbají takto nejprřednějšího zákona sociálního, to jim v značně míře dodává pevnosti a síly, již ovšem národové katoličtí zase znova nabudou, jen když budou chtít, kterou však svým odpadnutím od Boha a víry ztratili.

2. Druhým důvodem rozkvětu národů protestantských jest péče, s jakou hleděli až dosud zachovati a pěstovati ctnosti přirozené. Vidouce totiž ze středu svého

mizeti ctnosti nadpřirozené, jež jedině katolicismus ploiditi dovede: čistotu, pokoru, lásku, obětavost až na mučednictví jdoucí, věnovali se tím více ctnostem přirozeným. A poněvadž jim nezůstalo z náboženství nic než tento zbytek, chopili se ho křečovitě a vášnivě. Kdyby i toho měli pozbyti — co by jim pak vůbec zůstalo? Nadělali si tedy zákonů, kterými předepisují modlitbu a nedělní klid. Dodali dnům svátečním jakéhosi posvěcení politického a sociálního. Hlásali spravedlnost, poctivost, čestnost, poslušnost k autoritě, úctu k přísaze, věrnost daného slova tou měrou, že katolíky s jejich lehkomyšlností v těchto vážných věcech zahambili. A tyto ctnosti jsou obzvláště základem blaha národů „Spravedlnost vyvyšuje národ — justitia elevat gentem.“ *) Ctnosti nadpřirozené dojdou odměny spíš v nebi — přirozené docházejí jí zde na zemi. A jelikož je tedy protestanté lépe konali, než my, proč by je Bůh neměl odměniti? Proč by nejednal s nimi tak jako druhdy s Římany? „Zasloužili-li si Římané svými velkými činy jaké odměny, dí Bossuet, Bůh věděl pro ně najíti vhodnou — vhodnou jak pro jejich zásluhy tak i vhodnou pro jejich tužby. Dává jim v odměnu vládu nad světem — dar to bezcenný. Jak marniví byli — takovou dostali odměnu — marnou jako tužby jejich. Recepterunt mercedem suam — vani vanam. **)

A nám zas, proč nám by neměl Bůh dáti toto poškození a tento trest! Jakž jinak?! Vždyť dáváme všanc věci nejsvětější; zneužíváme všeho ostrovtipu svého jen k tomu, jak bychom zákony a zřízení svá všeho náboženského zbavili, jdeme dále než protestanté, kteří podrževše jenom díl zjeveného náboženství, hledí aspoň ten položit za základ svého politického zřízení; my, kteří je máme celé, vyhazujeme je odevšad — a máme nadto ještě snad prospívati, vzkvétati — převahu míti?! Nemožno. Státní správa našich národů (katolických) nemá tolik základu náboženského jako u protestantů: je tedy spravedlivé, že proti nim upadají, a je že vidíme dospívati

*) Přísl. 14. 34.

**) Oraison funèbre du prince de Condé.

k velikosti politické, které my schopni nejsme. Bůh je pán a má po ruce dosti způsobů, aby jimi svá kárná poučení udílel.

3. Třetí důvod rozkvětu národů protestantských jest, že netrpěli dosud nárazů revolučních. Nemáme to ovšem považovati za nějaké čestné svědectví pro reformaci — jeť to jen nový a zřejmý doklad pro její náboženskou a sociální ubohost. Revoluce si totiž protestantismu dobře povšimla — ale viděla, že se ho není nijak třeba báti. Vytušila jaksí, že v protestantismu, jenž nemaje zásad, toliko svými zájmy anebo svou nenávisť věsti se dává, bude moci míti aspoň na čas pomocníka — a že ho bude moci použiti jako připřeže. Až bude povalen veliký — vpravdě hrozný nepřítel — církev katolická — ó pak již protestantismus nedá mnoho práce. Pak je po náboženství, pak je po Bohu veta! Nuž tedy v boj jen s tímto jediným vlastně Náboženstvím; ta ostatní padnou pak co nevidět sama.

Protestantismus se zprvu cítil uražen touto výlukou. Ale později se s ní smířil, a hleděl z ní těžiti. Nakonec se s revolucí spojil, především ovšem z nenávisťi proti církvi, aby jí spíše mohl zničiti, ale pak také i pro svůj vlasní prospěch, totiž aby se kryl. Revoluce přijala jeho služby a splatila mu je tím, že svou ruku namířila jinam a jemu dala pokoj. Avšak může tento poměr trvati dále? Neutváří se jinak? Závažné důvody by tomu nasvědčovaly. „Revoluce, jsouc s počátku rázu politického stala se sociální, z protikatolické stala se bezbožeckou. Na poli sociálním žádá vyrovnání majetku, odstranění rodiny, zkrátka převrat všech společenských poměrů, a v svém bezbožectví nechce znáti Boha vůbec! Přišla její chvíle, aby zasáhla i v národy protestantské. A už pracuje. Hrozné příznaky její práce pod povrchem i nad povrchem jeví se všude v Německu, Švýcařích, Anglii, Spojených státech. Nauky co nejpodvratnější klestí si tu v těchto různých zemích cestu. Nelze pochybovati, že spousta a zkáza z nich je tím dravější a tím nezhrožitelnější, že se jim nestavějí v cestu ony pevné a nezdolné zásady, které zachraňují v duších velebné a vážné pravdy nauky křesťanské. V lůně protestantismu těchto zásad

není — anebo jsou-li v něm, jsou tam jako neurčité doměnky bez základu pevné jistoty a tudíž i bez vsí síly, která by se postavila na odpor . . . Bude mít protestantismus dosti dechu, aby zdolal tyto nauky podvrtné a je zapudil? Myslím, že nikoli.“ *)

A nebezpečí toto zvětšuje ještě i ta okolnost, že právě v té době, kdy revoluce míří na národy protestantské, jejich národní církve zmirají. Pevné spění církve a státu, v němž spočívala jejich síla, běže za své — a to právě rozmachem národů protestantských. Šířice se přibírají totiž v sebe skupiny národů katolických a ty ovšem nelze zdrtiti a spoutati jako dřive, nýbrž je třeba šetřiti jejich svobody. Vlády se vidí nuceny dbáti též katolíků, propůjčovati jim jistá práva a tak pozvolna odlučují se od církví národních. A to je cesta k úplnému jejich zániku. Převrat tento proveden jest již ve Spojených Státech; v Anglii se započal a přenesl se i do Německa. Jako není již vlád katolických, tak není od té doby vlastně již též vlád protestantských. A pak ovšem nezbudou než taková náboženství, která žijí svým vlastním životem bez podpory státu. Potom teprve uvidíme, zda protestantismus co znamená a obstojí-li proti svobodě tisku a revoluci. Tehdy uvidíme též co je s tou pevností států, které se dnes zdají velikými. Pod úderem revoluce bude tu spousta ssutin žalostnější, než jaké viděli národové katolíci.

To jsou tři důvody pokroku národů a vlád protestantských. Protestantismus sám nemá na něm žádného podílu. Velikost tato podobá se velikosti starých Římanů. Jest výsledkem přirozených zásad a ctností, které národové protestantské lépe uskutečňovali, ježto vycífovali, že v náboženství svém nemají dosti opory a že spíše jim z něho hrozí nebezpečí.

IV.

Než je-li tato velikost národů protestantských, již katolicismus vlastně připravoval a k níž protestantismus

*) L'abbè Martin l. c. p. 526.

ničím nepřispěl než svou náboženskou a politickou nemožností, která vyžadovala zevní opory (v státu) a jež varovala před vybočením z mezí — je-li, pravím, tato velikost skutečná, musíme přiznati, že je velice nedokonalá, hlavně již proto, že tu chybí katolicismus. Jednak totiž postrádá tato velikost ctností zvlášť vzácných, půvabných a vznešených, kterýchž by jí byl katolicismus přidal, jednak je znešvařena hanebnými nepravostmi, jež by byl katolicismus jistě odstranil.

Či lze mysliti, že by byl katolicismus, jenž je láska sama, především nehleděl dosíci toho, aby aspoň umírnil trochu onu pruskou tvrdost, onu ženevskou mrazivost a onu anglickou sobeckost, které jsou tak patrné, že se staly příslovečnými?

Lze myslet, že by byl nic nezmohl proti nesnesitelné a protivné osobivosti, s jakou anglická diplomacie vystupuje proti slabým, že by nic nezmohl proti útočnému ničivému, vystupování moci pruské proti právům a svobodám jiných a proti nízkému materialismu národa amerického? A je snad naopak přemrštěno tvrditi, že protestantismus, místo aby tyto žalostné vady potíral, ještě jim lichotil, je posiloval a podněcoval?

Zůstává-li však politická moc a národní povaha kmenů anglosaských a germanských poskvřena vadami tak nepěknými, jež by byla církev jistě účinně potírala, co říci o jejich pokroku v průmyslu, výrobnictví a obchodu? Nelze popírati ovšem, že protestantismus mnoho přispěl k tomuto rozkvětu hmotnému — ale i zde jen svými nedostatky. Zúžuje obzory nadzemské, zmnožil tím příčinlivost pozemskou. Na druhé straně pak tím, že zasypal všechny zdroje lásky, odkázal každého jednotlivce, aby hleděl spíše jen na sebe. To je nepopíratelné. Avšak ak draho platil tento pokrok! Mělo-li se čeliti všem požadavkům den ode dne rostoucím, bylo potřebí, aby povstala nová třída lidí označovaná smutným názvem: „otroci průmyslu.“ Místo mistrného řemeslníka, anebo aspoň dělníka zaujal stroj. Je žalno hleděti, jak tento otrok nepotřebuje ani pracovitosti ani zdatnosti ani zručnosti, jsa zde spíše jen k tomu, aby dohlížel na pracovníka železného, s nímž stojí i padá: pouhý stroje

pomocník, ba stroj sám! Vrací se od stroje vysílen, chřadnoucí, s tvářmi zsinanou, svaly ztuha napiatými. Taková je to práce, že každý, kdo se ničemu nevyučil jde a nabízí se k obsluze stroje. A čím více se jich k tomu hrne, tím více klesá mzda a tím více přibývá ubožáků. A s druhé strany, ono jich není ani nikdy dosti! „Nuž vezměte (k tomu) děti!“ Toto hrozné slovo, jež první vyřkl Pitt, leží jako těžká kletba na Anglii. Od té doby je tam úpadek rasy; tento lid, druhdy téměř silácký, se vysiluje a zvrhá. Kam se poděly pěl a svěžest pleti, jimž se kde kdo na mládeži anglické podívoval?... Zbledly, zvadly... Poslechli tam Pitta, „v z a l i děti“.*)

Kdyby aspoň toto obnovené starověké otroctví přinášelo štěstí boháčům a chudým chléb! Avšak nikoli. Boháči oplývají zlatem a zmirají nudou. Štírá je omrzelost (spleen). Chudí rostou v davy a zmirají hladem. Člověk se zachvěje, když přijde do bohaté Aglie a vidí ten nesčíslný dav chudáků planoucích záštim nesmiřitelným. Jeden na osm — jiní praví, už na čtyři obyvatele připadá jeden. V městech jen poněkud větších čítá se jich po deseti tisících. A jakých chudásů! Chudásů, kteří sklesli v naprosto trpnou otupělost — na poslední to stupeň snižení. Policie je sbírá a zavírá v t. zv. work-houses, v hnusné věznicí se špatným ovzduším, kde cizinec patří s hrůzou na tisíce bytostí lidských, skleslých, zlomených předčasně bídou a zpusťostí, kteří nevědí ani o Bohu, ani o věčnosti a kteří v hloubi svého snižení, které již je bližší němé tváři spíš nežli člověku, ani již zlořečiti nedovedou a jsou neschopni se i bouřiti!

Pozvednouti tyto bytosti z propasti jejich snižení — oh k tomu by bylo potřebí toho, co dobročinná láska má v své vynalézavosti nejlepšího, nejněžnějšího, nepřesvědčivějšího a nejutěšlivějšího. Avšak dobročinné lásky bliženské v Anglii není. Není sester sv. Vincence paulanského u lože umírajících. Není šedých sester, které by se ujímaly zoufající staroby. Není paní dobročinných spolků, v nichž by se objevila v podkrovní světničce chudásově světlá postava sv. víry. V Anglii se koná

*) Moigno: Splendeurs de la Foi t. IV. p. 688.

milosrdenství tak, jako se tam pracuje o šíření víry jen tím, že se upíše příspěvek na společnost biblickou a na chudé — ale své osoby k tomu nikdo nepropůjčí. A ačkoli je tato daň chudobinská tíživá, jest podpora, již se jednotlivcům z chudiny dostává, bezvýznamná.

Co tedy zbývá, nedostává-li se jim ani podpory ani útěchy? Oddati se tupě osudu — a aby to bylo možno — opjieti se. „V Glasgowe opjieti se v sobotu večer, bezprostředně po výplatě 10.000 lidí a v tom stavu tráví neděli, pondělí a mnohdy i úterý. V téměř městě bývá zatýkáno 20.000 žen tak zpitých, že se nemohou udržet na nohou. V Edimburku zřízeny jsou prostranné místnosti, kde se v rozsáhlé míře provádí umění: za penny (10 centimů) se zbavit rozumu.“*)

Ženy si vynalézají ještě jiný zdroj: prodávají se. Můžeme směle říci, že prostituce pařížská není ničím proti londýnské. Tam nestačí již Angličanky, tam musí dodávati ubohé oběti svět celý.

Pozorovatelé těchto poměrů horší se nad nimi a dí: „Což není možno tkáti a přisti bavlnu, vlnu a hedvábi ve velkém, lacino a při největším možném použití strojů, leč za cenu této hrozné spousty zla, jimž jest: zkáza rodiny, otroctví, zrudnost a znemravňelost potomstva, opilství mužů, prodejnost žen a všeobecný úpadek mravnosti a života?“**)

Obraz, jež poskytují Spojené státy jest sice poněkud jiný, ačkoli i tu shledáváme se s mnohými rysy stejnými. „Avšak kdo vyličí, kam až sklesl tento lid? Dolar je tam bohem — a ten je pánem všech společenských vrstev... V Americe neptají se, zdali ten onen člověk je poctivý, nýbrž je-li dovedný (t. j. vydělávat zlato). Za ním, za ním žene se horečně celý život. Cit v těch lidech vyhasl nadobro. Spravedlnost jest prodejná, úplatnost soudců neštítí se jasného dne. Dobročinnost křesťanská a milosrdenství neexistují. Něco zcela obvyklého jest, najde-li se ráno v ulicích několik chudásů mrtvých hladem. A těch nesčíslných případů, v nichž kupíři

*) Moigno: Splendeurs de la foi t. IV. p. 664.

***) Léon Faucher: Études sur l'Angleterre t. I. p. 381.

zbohatlí svým řemeslem zcela beze studu provádějí marnění lidských plodů; a té lehkovážnosti, která si cizího života neváží, takže kapitáni dvou parníků neváhají ani okamžik obětovati třeba sto nebo dvě stě cestujících, jen aby mohli předstihnouti parník druhý!... A veřejné mínění místo, aby se nad tím horšilo — ani si toho hrubě nepovšimne!...*) Ó věru to je dosti značných vad a ono je takových mnohem více, kde by mateřská ruka církve nebyla zbytečná!

Co se Německa týče, zabralo by příliš mnoho času vypočítávati tu ony známky rozkladu, či lépe řečeno barbarství, které na všech stranách jsou patrné: záplava socialismu pod povrchem, ochuzení celých tříd jež vůči hledě vzrůstá, znemravnělost dělnictva, ba i žen, prázdnota státních kas i přes to že pět našich miliard pohltily atd. . . Všeobecně se tvrdí, že Berlín hrozí svým puchem překonati i samu Paříž, Londýn a New-York.

Vidíme tedy, že co se týče pravé osvěty nemají národové katolictví Anglii, Německu a Spojeným státům čeho záviděti; a jsou-li, jak vidno, anglosaské a germánské národnosti o něco napřed ve vývoji politickém, jsou opět o mnoho pozadu za katolickými národy na poli pravé osvěty.

V.

Vyslovme směle své celé přesvědčení. Kmeny anglosaské a germánské nerovnaly by se rasám latinským, ani kdyby byly zůstaly katolickými. Nemají vkusu. Mají pádný meč, ale nemají lyry. Dovedou sice národy drtiti, ale nikoli je okouzlit. Anglie má jen své politické řečníky, jak to žádá její život parlamentární, a své povídkáře jak to sluší národu, který se nudí. Její veliký básník Byron jest studený, zasmušilý a bez naděje jako ona. Aie veleduchy budoucnosti, básníky ideálu, skladatele hudební, malíře, zkrátka vše, k čemu je třeba ohně, nadšení, vše, co půvabem svým uchvátí vlast a pak jde a osvětluje a těší a unáší jiné národy, to vše nemá. Zastřena závojem svých mlh je v souladu evropské rodiny to,

*) Moigno: Splendeurs de la foi t. IV. p. 698.

co bývá v domě zasmušilá a nevrlá dcera. Neuvolňuje slunečního jasu, nevyzařuje světla — není a nebude nikdy z těch národů, kteří svět osvěćují, těší, okouzlují.

Amerika rovněž ne. Nemá vkusu. Její ženy neumějí se obléci. Nemá umění. Její stavitelé neumějí vystavěti ani bursu ani dráhu. Nemá hudby ani malířství. Její boháči zasypávají zlatem naše pěvce a malíře, ale nerozumějí jim a nedovedou je oceniti. Umění žije z ideálu. Amerika však ideálem pohrdá a toto znehodnocení jí nadobro vylučuje z malé vybrané skupiny národů vůdčích, jimiž jsou: Řecko, Italie, z doby renaissance, Španělsko z dob Izabely katolické a Francie z dob Ludvíka XIV.

Německo bylo by mohlo vstoupiti v tuto skupinu — ač ovšem na místo podřadné, avšak odpad od církve v XVI. století ochromil nejlepší jeho vlastnosti a učinil jej k tomu neschopným. Zachovalo si sice svůj vkus hudební a zplodilo Bethovena. Zachovalo i svůj smysl pro poesii a umění, ale když bylo dalo světu Schillera, jenž píše jako katolík, zplodilo již jen Goethe, který je pohan. Zachovalo si smysl pro hloubání, pro ideál i pro správné myšlení; ale nemajíc kormidla ani pobřežních světél, dalo světu jen sofisty: Kanta, Fichte, Hegela, Strausse, jichž se chopili naši ubozí jaloví Francouzové aniž dovedli svou jalovostí zemi oploditi. Duch německý klesaje pozvolna víc a více, zapadl v malichernou učinnost. Mají učence, pravda; ale učence svého druhu, znalce hmoty skrz naskrz na způsob vědců. Zjišťují a rozbírají trpělivě fakta, honíce se za nepatrnými podrobnostmi. *) Než tohle vše nestačí vytvořiti osvětu. Z ducha německého nevzejde nikdy nic tak vznešeného, tak skvělého, tak všelidského, aby to uchvátilo člověčenstvo a dalo mu to své zabarvení.

A dodejme — že nemají ani jazyka. „Řeč německá jest sice velice bohatá, filologicky ve své skladbě velice smělá, originelní, ano až podivínská ve své mluvnici, jakoby se bála, že nepochopí hned každý, co mu chce říci. Ale k apoštolování a k vyučování se naprosto nehodí. Není vlastně ani jazykem lidovým. Je většině těch, kteří

*) Moigno, p. 697.

ji mluví, jak ani jinak býti nemůže, neznámá, skoro tak jako čínština. A vskutku němčina není jazyk hotový, stále je a vždy bude ve vývinu. Z nutnosti se jí naučíme, z nezbytnosti jí promluvíme, ale hned, jak jen možno co nejdříve ji zapomeneme.“*)

Nevěřím tedy v osvětové poslání ras germánských a anglosaských. Dovedou snad svět přemoci, ale nedovedou jej ani zušlechtiti ani umravňiti ani oblažiti. A přemoci jen svět — což je to? To by byl nějaký neurvalý silák také býval zmohl Ovida a povalil Homera. Ale to nemá trvalého významu — to pomíjí jako bouře, jako smrš. Věčně jest jenom umění, kterým blažíme svět, a náboženství, kterým jej posvěcujeme.

VI.

Smíme jíti ještě o krok dále a dovolíte nám, proněsti pochybnost, že ani politická převaha plemen germánských a anglosaských nebude trvalá? Schází jim totiž první podklad veškeré pravé velikosti, totiž půda, bez níž se nemůže národ udržeti na živu leda zázrakem a jen na čas.

Co je tělo pro duši, to je půda pro národ. Lze ovšem najíti velkého ducha i v těle vadném; avšak jak velice mu to vadí, má-li konati co velkého a má-li to konati dlouho! Dejte Bossuetovi, dejte Berryerovi chorobné ústrojí tělesné a uvidíte, jak velice utrpí skvělá jejich výmluvnost. Dejte Napoleonovi plíce souchotinářské a suďte, zdali bude moci projeti na koni celou Evropou. Velicí duchové mají potřebí poměrných těl, ne aby byli velicí, nýbrž aby mohli konati věci veliké, těl, která by byla poměrně vhodná pro velikost jejich vznětů i pro strašná samovolná jejich zanícení — a nelámala se při tom.

Totéž je nutno říci o půdě. Co — myslíte — bude s národem, jenž nohama svýma nestojí pevně a ze šířky na své půdě? Snad i u něho dostaví se nějaký rozmach — avšak ten se neudrží. Nuž a s tohoto stanovíště vidíme, že národové protestantští jsou nedostatečně obdařeni. Obrovská Anglie opírá se o hrot jehly.

*) Moigno, t. IV. p. 697.

Má 20 milionů Angličanů — právě tolik, kolik potřebuje, aby byla národem na čtvrtém místě podle velikosti — a 174 milionů poddaných a podrobených rozptýlených na obou polokoulich země. Jen umělá a podivuhodná rovnováha drží ji na živu. Kdykoliv se na ni zadívám, vybaví se mi některé ty výtvary, které nám dnešní dekadentní umění na oči staví: postavy s nohou o uzounký podstavec opřenou, s tělem vychýleným vpřed, s rukama v prázdno vzpříženými. Maně se tu ptáš: kde je těžiště? Křečovitě napjatá noha, naběhlé žíly praví ti však, že máš před sebou kus siláctví. Není to ani Apollo belvederský ani Venuše miloská v ušlechtilém svém postoji — je to obratné postavení v rovnováhu. Ale bude míti trvání? Může je míti? Budou Indové vždycky Indy, budou vždy dětmi, budou vždy divochy? Nevyspějí nikdy v mužný věk, plnoletost, k svobodě a samostatnosti? Nedojdouli jistě k tomu? A co se stane pak s Anglií a její mocí? Co se stalo s Benátkami, co se stalo s Karthagem, co se stává s národy obchodnickými, jejichž moc všeska leží mimo vlastní vnitro, a které nemají pod nohama prostorné, bohaté a žírné půdy, která by byla s to, aby nesla a dostatečně živila národ tak veliký.

Prusku dostalo se ještě skoupějšího údělu. Dusí se na své hubené půdě. Zmírá na ní hladý. Všaktě Bismark odpověděl, když mu vytýkali, že obětoval tři sta tisíc vojska své žárlivé nenávisti proti Francii: „Co tři sta tisíc lidu? Ty požíváš u nás ročně hydra vystěhovalctví.“

Kolik Španělů, kolik Francouzů, kolik Vlachů napočítali byste v Němcích? Pramáno. A těchto něco málo vystěhovalců ještě tam zmírá steskem. A kolik čítáme aneb čítali jsme před válkou Prusů ve Francii? Sta tisíce. Francie vyčerpala ze své půdy v necelých dvou letech pět miliard válečného odškodnění. Německo pozřelo naše miliardy a hned brzy na to již vyráží ze sebe ve své finanční tísní výkřiky úzkosti. Aby se dostalo ze svého dusného žaláře trochu ven, nezbude nic jiného, nežli aby zdatné Holandsko přes všechnu svou slavnou minulost stalo se přímořskou provincií nového císařství. Avšak i po této pomoci nebude míti Prusko dosti vzduchu

a neudrží své moci leč jen uměle a tedy též ne na dlouho. Jediné snad, mu bude lze, budeme-li my slábnouti ještě víc, poslati k nám své ohroublé obyvatele. My je oholíme, ohladíme a dáme jim za hrubou sílu, kterou vlejou v naši krev, svou uhlazenost, jemnost, ušlechtilost. Nenadělají z nás Prušáků: ale ve dvou třech pokoleních naděláme my z nich Francouzů. Francie zůstane vždy Francií Prusko Pruskem: zemí nevzhlednou a hubenou, která vlastních dětí neživí.

Jediný jen národ protestantský — jak shledávám — má dosti krásné, širé a žirné půdy za sídliště: v Americe. Ale v Americe je to jeden jednotný národ protestantský? Tam kvetou náboženství veškerá a katolické právě tak, ano i více nežli jiná. Včera zrozeno, předčí počtem každou tamější sektu. Zítřka bude mít již polovinu obydlené půdy. — Než Amerika jest od Evropy příliš daleko. A kdyby národ americký se i sjednotil a nedělil se jako v Evropě v různé národy, nebude mít pravděpodobně velikého vlivu na nás. Stojí příliš nízko duševním nadáním svým. Nepěstuje ani filosofie ani literatury ani umění. Nemá dosti vkusu. Je to lid práce, strojník; ale ne nositel osvěty.

Bylo by záhodno zakončiti důkaz srovnáním ras latinských s protestantskými s tohoto stanoviska — než k čemu? Kdo by neznal krásy Francie, Španěl, Italie? Která země kdy lépe vyhovovala úkolům národa ji obývajícího? A nejen že krásná, nýbrž i bohatá, úrodná, obdařená všemi dary nebes, vším, co jen dodává životu půvabu, bezpečnosti a síly. Proto teď vyhledávají Francií, Itálii i Španělsko příslušníci všech národů, usazují se v nich a nalézají v nich, co hledají: klid, blahobyť, slunce, umění. Naproti tomu nestěhují se z vlasti své ani Francouzi ani Vlaši (?) ani Španělové. Zůstávají doma poněvadž je jim tam dobře.

VII.

Čeho je tedy potřebí, aby národové kmene latinského opět se ujali žezla nad světem? Aby vítězně vyšli z krise, v níž jsou; aby vyvrhli jed, jenž je šířá;

aby autoritu politickou, občanskou i rodinnou postavili opět na pevný základ, ježž byli zviklali, aby se vzdali osudných bludných názorů a postavili opět v čelo svých zákonů a státního zřízení — Boha. Pak nabudou zase síly a pak uvidíme, jak pod jejich vedením vzpruží se osvěta k novému rozmachu, ježž protestantismus zastavil.

Avšak čeho je též potřebí, má-li se k tomuto rozkvětu osvěty přidružení s druhé strany i skvělý obrod a nový vzrůst církve? Aby se národové anglosaští a germánské vrátili k pravé víře. Pak nejen že jejich dobré vlastnosti se umocní a nedostatky a vady povahy jejich zeslabí, ano odstraní — ale oni najdou pak opět i úkol, který jim Bůh v dějinném rozvoji církve své vyměřil, který byli celá století podivuhodně plnili, a jehož dnes tak citelně postrádáme.

Každý národ zvlášť a všickni dohromady mají zvláštní poslání prozřetelnostní a slouží zvláštním způsobem úmyslům Krista Ježíše. Národů latinských použil Bůh k tomu, aby skrze ně uskutečnil rozvoj moci církevní, rozvoj božské i církevní tradice, pobožností, obřadů, bohoslužby, zkrátka toho, co je zevní krásou církve. Odchováni duchem římským, zvyklí na autoritu a hierarchii a nadání něžností i hloubkou ducha byli tyto národové podivuhodně schopni k tomu, aby církvi dodali ony lidské prvky, jichž k tomuto dílu potřebovala. Trvalo to téměř celých osmnáct věků počínaje koncilem nicejským až k tridentskému a od tridentského až k vatikánskému. Dílo to je ukončeno. První toto období jest uzavřeno.

Nyní hodlá Bůh použití národů anglosaských a germánských k tomu, aby církev svou po celém světě rozšířil a roznesl. Je to jejich dávné prozřetelnostní poslání, jež tak krásně od šestého věku až do XVI. st. plnili. Dnes měli by se ho chopiti znova. Vše je k tomu připraveno. Jednak církev je nutkána již překročiti své hranice nemohouc stále trvati ve svých dosavadních mezích, nemá-li chřadnouti. A jednak národové anglosaští na rozdíl od latinských, které své Francie, Španělska a Italie neopouštějí, zaplavují svět. Vidíme je vévoditi všude: v Americe, v Australii, Oceánii i na pobřeží nejuvzdálenějšího Východu. Af přistane Evropan kdekoli i v nej-

zazších končinách, všude ho vítá anglický pozdrav. Němci jdou za nimi. Rok co rok zaplavují třemi sty tisíci svého lidu různé končiny Východu. Jenže ovšem obývajíce uprostřed národností anglosaských míší se s nimi a ztrácejí se v nich, takže tyto kmeny anglosaské jsou na nejlepší cestě, aby se staly jedinými pány. Toto vše, co se děje, není nepodobno tomu, co se dalo za doby Augustovy krátce před narozením Krista Pána. Anglo-sasové připravují se potichu jako tehdy Římané k úkolu, kterého sami ještě neznají. A mezitím, co se takto všude rozmáhají, Bůh otvírá jim oči. Závoj, který jim halil nebeskou krásu církve se zvolna pozvedá. Počínají chápati, že vše v církvi katolické není jen pouhá autorita, hierarchie, obřadnictví a zevnější pompa, nýbrž že je v ní zdroj a životní míza nadpřirozená, která od prvopočátku proudí a živí duše. Až to pochopí docela, návrat půjde rychle.

Bystrý a hluboký pozorovatel kterýs klade si otázku, jak dlouhého to bude vyžadovati času, nežli velikost a velmoc anglosaská pronikne až do nejzazšího Východu; a odpovídá, že málem dvou století je k tomu potřebí. *) Budě téhož času potřebí k tomu, aby rasa anglosaská stala se zase katolickou? Af již se návrat stane tak, že se Anglie pokatolíci v celku jaksi úředně a že pak ona jako mateřská země dá popud k návratu zemím ostatním, či af již se vrátí k víře jen pozvolna krok za krokem, pomalým vnikáním katolicismu v davy lidu, je snad příliš odvážné mysliti, že se uskuteční za necelá dvě století? Nuž, a dejme tomu, že ve chvíli, kdy národové anglosaští ovládnou celý východ, vrátí se též k víře: chápete jaké by to mělo následky? Jak rychle by se vyprostila církev z trapné zkoušky, v níž se nalézá dnes?! Jak svěže by se vzpružila! Svět nabyl by rázem jiné tvářnosti! A jestliže i národové latinští do té doby odhodí stravu, která je hubí — bude tím všeobecné osvícení lidstva uspišeno; ne-li, zpozdí se o něco. A církev zapláče sice nad Francií, Itálií, Španělskem jako druhdy nad Afrikou — avšak vzchopí se i bez nich na pochod k novým cílům životním!

*) Prévost-Paradol: La France nouvelle liv. III. chap. III.

OBSAH.

DÍL PRVNÍ. CÍRKEV KATOLICKÁ.

	Strana
Kapitola I. Tělo církve	12
I. Společnost duší	12
II. Pro všechny	14
III. Její plán a složení	19
IV. Služebnictvo posvátné	20
V. Jednota	23
VI. Do výši nadzemských	25
Kapitola II. Správa církve katolické	27
I. Zřízení vládní	27
II. Papežství	28
III. Episkopát, kněžství	32
IV. Ustrojí prosté, přirozené, přiměřené	35
V. Pevné a nezměnitelné	38
VI. Autorita a svoboda ve zřízení církve	41
VII. Duše církve. Seslání Ducha Sv. Její nezníčitelnost	43
Kapitola III. Poklad božský církvi svěřený. církev měla zapotřebí neomylnosti, aby mohla tento poklad neporušen uchovávatí, vykládati, rozdávatí	47
I. Jest ho potřebí	48
II. Tvoří se postupně inspirací	51
III. Tradice, Písmo	56
IV. Příspěvi Boží, aby církev poklad pravdy Boží uchováti	58
V. vykládati	60
VI. vyvíjeti mohla	62

	Strana
Kapitola IV. Neomylnost papeže římského	65
I. Základ její	68
II. Papežové jsou si jí vědomi; rovněž i církev	69
III. Svědectví tradice	71
IV. Prvenství Říma oproti Cařihradu. Lyon	74
V. Schisma západní. Florencie	77
VI. Luther	80
VII. Stanovení neomylnosti se blíží	83
Kapitola V. Prohlášení neomylnosti papežské na sněmu vatikánském	86
I. Duchovní svrchovanost papežská	86
II. Neomylnost	89
III. Smysl definice	92
IV. Přednost neomylnosti	97
V. Její zřídlo	99
Kapitola VI. Námitky proti neomylnosti papežské. Dobré následky věroučného prohlášení	101
I. Papež je člověk	102
II. Je člověk hříšný	103
III. A přidá-li se papež na jednu — a církev na druhou stranu?	105
IV. A nerozvázně-li bude rozhodovat?	107
V. A nemá-li to pobouřit moci světské?	108
VI. A k čemu neomylnost? Je nečasno	110
VII. Blahodárné účinky jejího prohlášení	112
Kapitola VII. Život církve. — Zákony tohoto života	112
I. Život vůbec	116
II. Nezměnitelnost a vývoj děl Božích, církve	117
III. Znamky života	121
IV. Bůh a člověk v společném díle	125
V. Božská krása	129
Kapitola VIII. Život církve (fakta). Nezměnitelnost	131
I. Nezměnitelnost církve — nutna	131
II. Nesnadna	133
III. Uskutečněna trojím způsobem: proti hrubému násilí — nezměněné trvání	136
IV. Proti útokům lidské myšlenky — nezměněná nauka	139
V. Proti útokům vášni — nezměněná láska	141
VI. Na jediné hlavě	143
Kapitola IX. Život církve (fakta). Božský rozvoj církve	144
I. Rozvoj bytí	144
I. Rozvoj a rozšíření její	145
II. Čeho bylo k tomu třeba	148

	Strana
III. První pokrok — říše římská	152
IV. Druhý: sever a západ	154
V. Východ	157
VI. Protestantismus tarasí cestu	160
VII. Dále vpřed	161
Kapitola X. Život církve. (Fakta.) Božský rozvoj církve.	
2. Rozvoj světla	166
I. Rozvoj božské pravdy	168
II. Co o něm praví sv. Vincenc lerinský	170
III. Co sv. Tomáš a bula Ineffabilis	172
IV. Chyba protestantů	175
V. Rozvoj nepřičí se jednotě	178
VI. Duch pojí obě	179
VII. Soulad rozvoje a jednoty	181
Kapitola XI. Život církve. (Fakta.) Rozvoj církve. 3. Rozvoj lásky	184
I. Rozvoj pobožnosti	185
II. Rozvoj života obětavého	188
III. Rozvoj řeholí	189
IV. Rozvoj světců	191
Kapitola XII. Duše církve	195
I. Ježíš Kristus — duší církve	195
II. Kde sídlí duše církve	197
III. Jak prozařuje na venek	198
IV. Její svědomí	201
V. Její jednání	202
VI. Její srdce	204
VII. Její tělo časem vlastními údy hyžděno	206
VIII. Útokům vystaveno	208
IX. Její slzy a utrpení	209

DÍL DRUHÝ.

CÍRKEV A CÍRKVE.

Kapitola I. Náboženský stav protestantismu. — Čím se vysvětluje, že náboženství protestantské dosud trvá a svým principem se nezahubilo	217
I. Původ protestantismu	217
II. Jeho základní zásada: je ničivá	221
III. Tato její povaha jeví se v každém období jeho dějin	224
IV. Bossuet a protestantism	126
V. Proč se nevyplnilo jeho prořectví	228

	Strana
Kapitola II. Náboženský stav protestantismu	234
I. Věroučná a mravní nepostačitelnost protestantismu	234
II. Rozklad pokračuje	240
III. Pokusy zabránit mu. Probuzení	242
IV. Jeho neúspěch. Trojí proud	244
V. Bossuet se nemýlí než v datu — protestantism zmirá	249
Kapitola III. Politický a sociální stav protestantismu.	
O pokroku národů protestantských a domnělém úpadku národů katolických	251
I. Velikost národů z církve	252
II. Úpadek z odpadu	254
III. Ne úpadek — krise	256
IV. A přece mají více života	258
Kapitola IV. Politický a sociální stav protestantismu. Pokrok protestantských a domnělý úpadek katolických národů. (Pokračování.)	260
I. Domnělý pokrok národů protestantských	261
II. Církev mu kladla základy — protestantismus nic nepřidal	262
III. Trojí důvod jejich pokroku	266
IV. Pokrok nedokonalý	270
V. Plémě anglosaské a germánské nemohlo by se rovnati rasám latinským	274
VI. Pochybná jest i jejich převaha politická	276
VII. Zdokonalí se návratem	279

